

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 102

Martti Castrén

LIIKE- SALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJASTA

yhteistoimintasuhteissa
ja niiden jälkeen

Mit deutscher
Zusammenfassung

**SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA**

A-sarja N:o 102

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 102

MARTTI CASTRÉN

LIIKE- SALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJASTA

yhteistoimintasuhteissa
ja niiden jälkeen

RECHTSSCHUTZ
FÜR UNTERNEHMENSGEHEIMNISSE UNTER
UND NACH MITARBEITSVERHÄLTNISSEN

ZUSAMMENFASSUNG

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

LIIKE- SALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJASTA

yhteistoimintasuhteissa
ja niiden jälkeen

KIRJOITTANUT

MARTTI CASTRÉN

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston
oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi
Porthanian luentosalissa III
lauantaina helmikuun 17 päivänä 1973 kello 12

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

© Martti Castrén 1973

Vammala 1973, Vammalan Kirjapaino Oy

ISBN 951-9068-16-3 nid.

ISBN 951-9068-1711 sid.

ISBN 978-951-855-863-0(PDF)

ALKUSANAT

Professori *Matti Ylöstalo* antoi noin vuosikymmen sitten minulle alkusysäyksen tämän teoksen aihepiiriin kuuluvien kysymysten tutkimiseen. Hän on jatkuvasti tutkimustyön kestäessä suhtautunut työskenteleyni ymmärtävästi ja opastavasti. Professori *Lauri Drockila* luki pari vuotta sitten suuren osan teoksen aiemmasta versiosta ja esitti hyödyllistä kritiikkiä tutkimuksen edelleen muokkausta silmälläpitäen. Professori *Berndt Godenhielm* on ohjannut minua muun muassa kirjan aihepiirin rajaamisessa. Kaikki he ovat lukeneet viime vuonna valmistuneen käsikirjoituksen ja tehneet sen johdosta runsaasti arvokkaita huomautuksia. Oikeustieteen lisensiaatti *Kirsti Rissanen* on lukenut teoksen lisenssisopimuksia koskevan jakson ja esittänyt paljon näkökohtia etenkin käytännön näkökulmasta. Kaikille heille tuon esiin kiitokseni.

Helsingin yliopiston Konsistoria, Valtion yhteiskuntatieteellistä toimikuntaa, Paulon Säätiötä ja Maaliskuun 25 päivän rahastoa kiitän saamistani apurahoista. Lausun kiitokseni myös Suomalaiselle Lakimiesyhdistykselle teoksen ottamisesta kustannettavaksi yhdistyksen julkaisusarjaan, kirjapainolle huolellisesta työstä sekä lyhennelmän kääntäjälle, Dr. phil. *Marta Römerille*. Kiitollisuudenvelassa olen kaikille muillekin, yksityisille henkilöille ja yhteisöille, jotka tavalla tai toisella ovat auttaneet minua muun muassa antamalla käyttööni erilaista tutkimusmateriaalia.

Helsingissä tammikuun 29 päivänä 1973

Martti Castrén

SISÄLLYS

Alkusanat	V
Sisällysluettelo	VII
Lähdeluettelo	XIII
Lyhennysluettelo	XXXV

I. ESIOSA

1 §. Tutkimustehtävä	1
2 §. Terminologisia huomautuksia	4
3 §. Liikesalaisuus yleisten sosiaalis-taloudellisten intressien näkökulmasta	6
4 §. Liikesalaisuus ja sitä lähellä olevat ilmiöt	8
1. Tarkasteltavina ovat käsitteet liikesalaisuus, ammattisalaisuus, yrityskokemus ja »know how»	8
2. Käsitteet liikesalaisuus ja ammattisalaisuus toisiinsa verrattuina ..	9
3. Yleisten tunnusmerkkien löytäminen liikesalaisuuden käsitteelle ..	11
3.1. Mihin seikkoihin tunnusmerkkien hakemisessa on syytä kiinnittää huomiota?	11
3.2. Tiedon taso ja laatu	15
3.2.1. Millaista teknistä tietoa on olemassa?	15
3.2.2. »Know how'n» käsitteisisältö tässä teoksessa	17
3.2.3. Tekniseltä tai taloudelliselta liikesalaisuudelta ei edellytetä tiettyä laatua tai tasoa	19
3.3. Tiedon salaisuusaste	21
3.4. Salassapitotahto	24
3.5. Työ- sekä taloudellinen panos	25
3.6. Tiedon liittyminen tiettyyn yritykseen	27
3.7. Lain tai hyvän tavan vastaiset salaisuudet	28
3.8. Yhteenveto liikesalaisuuden yleistunnusmerkistöstä	29
5 §. Liikesalaisuuksia koskevista luonnepohdinnoista	31
6 §. Oikeussuojan terminologinen jako	33
7 §. Vastuuperusteiden kilpailu	35
8 §. Tutkimuksen jaottelu eri henkilösuhteisiin	36

II. LIIKESALAISUUKSIEN SUOJA YRITYKSEN TOIMESSA OLEVIA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. Yrityksen toimessa olevien henkilöiden velvollisuuksien tarkastelua ..	37
1. Mihin normeihin ko. velvollisuudet perustuvat?	37
2. Keitä henkilöitä vastaan saadaan suojaa eräiden lainsäädännösten nojalla?	40
2.1. VilpKilpL 11 § 1 mom. ja TSL 15 § 1 mom.	40
2.1.1. Lainvalmistelutöitä	40
2.1.2. Oikeuskäytäntöä	42
2.1.3. Tekijän käsitys	42
2.2. RL 38:1 ja 38:3	44
2.3. VilpKilpL 13 § 2 mom. ja 11 § 2 mom.	47
3. Liikesalaisuuden käsitteestä	48
3.1. Liikesalaisuuden käsite VilpKilpL 11 §:ssä	48
3.2. Liikesalaisuuden käsite TSL 15 §:n 1 mom:ssa	52
4. Mitä ymmärretään liikesalaisuuden ilmaisemisella, sen hyväksi- käytöllä ja hyödyksikäytöllä eräissä lainkohdissa?	55
4.1. Liikesalaisuuden hyväksikäyttö ja hyödyksikäyttö	55
4.2. Liikesalaisuuden ilmaiseminen	55
4.3. Kenelle ilmaisemisen tulee tapahtua?	56
5. Milloin liikesalaisuuden ilmaiseminen tai käyttö on oikeudenvas- taista?	57
5.1. Rajoittuuko ilmaisemis- ja käyttökielto asianomaisen tietoon toimessa olon johdosta tullessiin salaisuuksiin?	57
5.2. Milloin työnantajan liikesalaisuuden ilmaiseminen tai käyttö on »anteeksiannettavaa»?	60
6. Ilmaisemis- ja käyttökiellon kesto aika	63
6.1. Kiellon alkamisajankohta	63
6.2. Kiellon päättymisajankohta	64
7. Valmistelevat toimenpiteet salaisuuden ilmaisemista tai käyttöä varten	65
8. Sanktioista	66
9. Toimessa olevasta henkilöstä liikesalaisuuden aikaansaajana	68
9.1. Ristiriidasta aikaansaajan ja työnantajan välillä	68
9.2. TyösKeksL:n soveltamisalaa kuuluvat ja eräät muut tilanteet	69
9.2.1. Voiko työnantaja riippumatta patentin hakemisesta saada oikeuden käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan?	69
9.2.1.1. TyösKeksL 1 §:n 1 mom:n tulkintavaihtoehdot	69
9.2.1.2. Saksan Liittotasavallan oikeus	71
9.2.1.3. Lainvalmistelutöitä ja niistä tehtävät johtopää- tökset	72
9.2.1.4. Työnantajan sopimukseen perustuvista oikeuk- sista	74

9.2.2. Keksintö työnantajan liikesalaisuutena ja keksijän oikeudet	76
9.2.2.1. Tilanne TyösKeksL 6 §:n 2 mom:n mukaisen kiellon voimassaoloaikana	76
9.2.2.2. Tilanne em. kiellon lakattua	78
9.3. TyösKeksL:n soveltamisalaan kuulumattomat tilanteet	83
9.3.1. Arvioinnista, kuuluuko salainen tieto työnantajalle vai aikaansaajalle	83
9.3.2. Oikeuskäytäntöä »free lancer» suhteen osalta	85

III. LIIKESALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJA YRITYKSEN TOIMESSA OLLEITA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. Tarkastelun kohteen rajaaminen	88
2 §. Erityisesti TyösKeksL:sta ja keksintöä koskevasta sopimuksesta johdettava oikeussuoja	88
3 §. RL 38:3:sta johdettava suoja liikesalaisuuden ilmaisemista vastaan ..	91
1. Kysymyksenasettelu	91
2. RL 38:3:n sanamuoto tulkinnassa lähtökohtana?	92
3. RL 38:3:a myöhempien säännösten vaikutuksesta	93
4. Lainvalmistelutöitä ja asianäkökohtia	93
5. RL 38:3:n henkilöllisen soveltamisalan rajaaminen	97
6. Loppupäätelmät	97
4 §. VilpKilpL:iin ja sopimusehtoihin perustuva oikeussuoja	99
1. Näkökohtia VilpKilpL 1 §:n ja 11 §:n 2 mom:n soveltamisesta	99
2. VilpKilpL 1 §:n ja 11 §:n 2 mom:n tulkinnalle merkityksellisen käsitteen hyvä tapa sisällöstä	100
2.1. Viittaako em. käsite tiettyihin menettelyihin vai käsityksiin? ..	100
2.2. Hyvän tavan käsite ei ole puhtaasti eettinen	101
2.3. Tuomioistuimen ja oikeustieteen harjoittajan harkintavalta hyvän tavan vastaisuuden ollessa ratkaistavana	103
3. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n soveltamisalasta	104
3.1. Lainvastaisten tiedonhankkimistoimenpiteiden kuvailua	104
3.2. Milloin on kysymys hyvän tavan vastaisista tiedonhankkimistoimenpiteistä?	105
3.3. Liikesalaisuuden käsite po. säännöksen mielessä	107
4. Tilanteet, joissa VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a voidaan soveltaa toimisuhteen lakattuakin	108
5. VilpKilpL 1 §:n yleislauseke	110
5.1. VilpKilpL 1 § erityissäännösten täydentäjänä	110
5.1.1. Lainvalmistelutöitä	110
5.1.2. Käsityksiä kirjallisuudessa	111

5.1.3. Kiertokysely	113
5.1.4. Oikeusvertailua	114
5.1.5. Oikeuskäytäntöä ja lopputoteamus	115
5.2. Henkilöllä on pääsääntöisesti oikeus ammattitietonsa käyttöön	116
5.2.1. Mikä tieto sisältyy yleiseen ammattitietoon?	116
5.2.2. Erityinen ammattitieto on usein salaista »know how'ta»	117
5.2.3. »Know how'n» ja yleisen ammattitiedon oikeudellisesta kohtelusta yrityksen ja toimessa olleen välisessä suhteessa	118
5.2.3.1. Käsityksiä kirjallisuudessa	118
5.2.3.2. Oikeuskäytäntöä	122
5.2.3.3. Loppupäätelmät	124
5.3. Tilanteista, joissa oikeussuojaa voidaan myöntää VilpKilpL 1 §:n nojalla	125
5.3.1. Intressivertailusta	125
5.3.2. Voiko 1 § suojata liikesalaisuuksia vain elinkeinonharjoittajien välisessä suhteessa?	127
5.3.3. Oikeuskäytäntöä	127
5.3.3.1. Salaisuuksien suojan kannalta keskeisiä tilanteita	127
5.3.3.2. Eräitä erityistilanteita	131
5.3.4. Täydentäviä näkökohtia, oikeustapauksia ja pääsäännön löytyminen	133
5.4. Kilpailukiello- ja vaitiolositoumuksista VilpKilpL 1 §:n täydentäjinä	136

IV. TEKNISTEN SALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJASTA MUITA KUIN YRITYKSEN TOIMESSA OLEVIA TAI OLLEITA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. Tarkastelun kohteen rajaaminen	139
2 §. VilpKilpL 12 §:stä ja 1 §:stä johdettavasta oikeussuojasta	140
1. Mitä ymmärretään teknisellä esikuvalla?	140
1.1. Teknisen esikuvan tunnusmerkit	140
1.2. Voidaanko käsite »tekninen ohje» sisällyttää käsitteeseen »tekninen esikuva»?	142
1.3. Voidaanko tietokoneohjelmien listat ja reikäkortit katsoa tekniseksi esikuviksi?	145
2. Mitä ymmärretään uskotulla esikuvalla?	147
2.1. »Uskominen» merkitsee ensiksikin, että esikuvan luovuttajalla on luottamuksen säilymisestä intressiä	147
2.2. »Uskominen» merkitsee myös luottamuksellisuutta koskevaa päättelyvelvollisuutta esikuvan vastaanottajalle	148
2.3. Oikeuskäytäntöä	151
2.4. Pyynnöitä annetut tarjoukset ja tarjouspyynnöt	156
3. Keitä henkilöitä vastaan yritystä suojataan VilpKilpL 12 §:n nojalla?	157
3.1. Toimisuhteen kiinteys- ja jatkuvuusasteen merkitys	157

3.2. Rajatapausten arvioinnista	158
3.3. Esikuvia voidaan VilpKilpL 12 §:n mielessä uskoa muillekin kuin yritykselle	159
3 §. Lisenssi- ja salassapitosopimukset, mainitunlaisten sopimusten täydentäminen ja sopimusehtojen sovittelu	161
1. Tutkimuksen rajoittamis- ja metodikysymyksiä	161
1.1. Tutkimuskohteina olevat kysymykset	161
1.2. Plesnerin ja Koktvedgaardin käsitysten kritiikkiä	161
2. Salassapitosopimuksesta	164
2.1. Salassapitosopimus varmentaa ja täydentää VilpKilpL 12 §:n nojalla myönnettävää oikeussuojaa	164
2.2. Salassapitosopimukseen otettavista tiedon luovuttajaa suojaavista määräyksistä	167
3. Liikesalaisuus-lisenssisopimuksesta	169
3.1. Lisenssisopimuksia koskevan tutkimusalan ja peruskäsitteistön selvittelyä	169
3.2. Liikesalaisuus-lisenssisopimukset patenttilainsäädännön tarkoituksien taustaa vasten	170
3.3. Lisenssin saajan salassapitovelvollisuus ja käyttöoikeuden rajat	172
3.3.1. Riittävästä salaisuusasteesta sopimussidonnaisuuden edellytyksenä	172
3.3.2. Salassapitovelvollisuus on yleensä olemassa ilman nimenomaista sopimusehtoakin	174
3.3.3. Salassapitovelvollisuuden laajuuden määräytymisestä ..	175
3.3.4. Lisenssin saajan velvollisuus käyttää tietoa vain sopimuksen edellyttämällä tavalla	181
3.4. Sopimusrikkoksen johdosta käytettävistä sanktioista	185
3.5. Tiedon merkityksen vähenemisen tai häviämisen vaikutus lisenssin saajan velvollisuuksiin ja vastuuseen	192
3.5.1. Millä tavoilla merkityksen väheneminen tai häviäminen ilmenee?	192
3.5.2. Lisenssin saaja ei ole oikeudenvastaisesti vaikuttanut tiedon merkityksen vähenemiseen tai häviämiseen	193
3.5.2.1. Käytännön sopimusehtoja	193
3.5.2.2. Sopimusehtojen sovittelusta	195
3.5.2.3. Jos nimenomaista sopimusehtoa ei ole tehty	198
3.5.3. Lisenssin saaja on oikeudenvastaisesti vaikuttanut tiedon merkityksen vähenemiseen tai häviämiseen	199
3.6. Entisen lisenssin saajan velvollisuudesta pidättyä tiedon hyväksikäytöstä ja ilmaisemisesta	201
3.6.1. Käytännön sopimusehtoja	201
3.6.2. Käsityksiä kirjallisuudessa	203
3.6.3. Oikeuskäytäntöä	206
3.6.4. Tekijän käsitys	209

V. OIKEUSKEINOISTA

1 §. Tarkastelun kohteen rajaaminen	214
2 §. Kieltotuomiosta	215
1. Onko kieltö annettava aina liikesalaisuuteen kohdistuneen oikeuden- vastaisen menettelyn tapahduttua?	215
2. Voidaanko ja milloin kieltö antaa määräaikaisena?	217
3 §. Vahingonkorvauksesta	220
1. Tuottamusvaatimuksen sisältö liikesalaisuuksien osalta	220
1.1. Muut kuin VilpKilpL:n alaiset tilanteet	220
1.2. VilpKilpL:n alaiset ja siihen liittyvät tilanteet (tarkastellaan myös rangaistavuuden edellytyksiä)	221
2. Korvausmäärän arvioimisesta erityisesti liikesalaisuuksien osalta ..	226
2.1. Etenkin vahingonkorvauksen arviointiperusteista	226
2.2. Oikeuskäytäntöä	230
2.3. Tekijän käsitys	233
4 §. Muita oikeuskeinoja ja toimenpiteitä liikesalaisuuksien suojaamiseksi ..	237
1. Palauttamis-, luovuttamis- ym. vaatimukset	237
2. Muita toimenpiteitä ja oikeuskeinoja	239

LÄHDELUETTELO

(suluissa käytetyt lyhenteet)

A. Teoksia ja artikkeleita

- Aaltonen, Aimo*: Loppuunmyynti vilpillisen kilpailun ehkäisemislain valossa. Vammala 1965 (Aaltonen).
- Aarnio, Aulis*: Perillisen oikeusasemasta. Porvoo 1967 (Aarnio).
- Adlercreutz, Axel*: Avtalsrätt I. 2 upplagan 5 tryckningen. Lund 1969 (Adlercreutz).
- Agge, Ivar*, Straffrättens allmänna del. Föreläsningar. 2 häftet. Stockholm 1968 (Agge).
- Alanen, Aatos*: Liikesalaisuus ja sen paljastaminen. Liiketaito 1941 s. 42, 57—58.
— » — Liike- ja ammattisalaisuudesta. LM 1941 s. 169—179.
— » — Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus. 2 painos. Porvoo 1965 (Alanen).
- Allart, Henri*: Traité théorique et pratique de la concurrence déloyale. Paris 1892.
- Andersen, Stockfleth*: Lov om utilbørlig konkurranse av 7. juli 1922. Oslo 1954 (Andersen).
- Andreassen, A. H. M.*: Om opfinderss bestemthed. NIR 1957 s. 91—100.
- Andreassen, Hardy*: Varumærkeretten i konkurrenceretlig Belysning. En retssammenlignende Analyse af Varemærkerettens Grundbegreber og en Fremstilling af Ejendomsretten til Varemærker. København 1948 (Andreassen).
- Anttila, A. K.*: Luottotiedot. KOP:n opaskirjanen »Liikepankkien luottotietotoiminta». 2 painos. Helsinki 1971 s. 2—16.
- Anttila, Inkeri*: Legal protection of professional secrets. Rapports relatifs à la Finlande. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia B 69:12. Helsinki 1951 s. 93—97 (Anttila).
— » — Varsinaisesta epärehellisyyssrikoksesta RL 38 luv. 1 §:n mukaan. Rikosoikeudellinen tutkimus. Vammala 1948 (Anttila, Epärehellisyyssrikoksesta).
- Apala-Arlander, Terttu*: Yleislausekkeista. Oikeussäännösten muotoamiseen ja soveltamiseen liittyviä kysymyksiä. Vammala 1972 (Apala-Arlander).
- Arnold, Thomas H.*: Are you locked into your job by what you know? Chemical Engineering May 9, 1966 s. 141—148.
- Aro, Pirkko-Liisa*: Ennakkokäyttöoikeus patentinhaltijan yksinoikeuden rajoituksena. Vammala 1972 (Aro).
— » — Sopimussakon ja vahingonkorvauksen suhteesta rakennusurakassa. DL 1971 s. 323—339.

- Augdahl, Per*: Rettskilder. 2 utgave. Trondheim 1961.
- Baltscheffsky, Arne*: Lisenssisopimusten käytännön kysymyksiä. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 38—69. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit V: Käytännössä tärkeitä erilliskysymyksiä. Helsinki 1969 s. VII 1—10.
- » — Valmistuslisenssit patentti-insinöörin näkökulmasta. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 48—68. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit IV. Yrityksen patenttiasioiden hoito. Helsinki 1968 s. VIII 1—9.
- Baumbach, Adolf*: Kommentar zum Wettbewerbsrecht. Berlin 1929 (Baumbach).
- Baumbach, Adolf—Duden, Konrad*: Handelsgesetzbuch mit Nebengesetzen ohne Seerecht. Beck'sche Kurz-Kommentare Band 9. 18 Auflage. Nördlingen 1968 (Baumbach—Duden).
- Baumbach, Adolf—Hefermehl, Wolfgang*: Wettbewerbs- und Warenzeichenrecht. Beck'sche Kurz-Kommentare Band 13 I. Band I. Wettbewerbsrecht. 10 Auflage. München 1971 (Baumbach—Hefermehl).
- Becker, H.*: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Band VI. Obligationenrecht. II Abteilung. Die einzelnen Vertragsverhältnisse. Art. 184—551. Bern 1934 (Becker).
- Beil, Walter*: Das Neue Gesetz über Arbeitnehmererfindungen. Chemie-Ingenieur-Technik 1957 s. 421—422, 489—490, 633—635, 757—760.
- van Bemmelen, J. M.*: Een arrest van de Hoge Raad 14. 1. 1935. W 1935 Nr. 12872.
- Bender, David*: Trade Secret Protection of Software. The George Washington Law Review, Vol. 38 (1970) s. 909—957.
- Bengtsson, Bertil*: Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott. Stockholm 1967 (Bengtsson).
- » — Särskilda avtalstyper I. Stockholm 1971 (Bengtsson, Avtalstyper).
- Bengtsson, Jörgen*: Know-how og erhvervshemmeligheder. Diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 234—239.
- Bergier, Jacques*: Industripionage. Borgå (Sverige) 1971 (Bergier).
- Bergqvist, Hans*: Know-how og erhvervshemmeligheder. Inledningsanförande. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 204—215.
- Bernini, Giorgio*: La protezione del know-how. Rapporto Nazionale. VIII Congresso di diritto comparato. (Mon.). Pescara 1970.
- Bernitz, Ulf*: Industriellt rättsskydd och konkurrensbegränsning. NIR 1965 s. 42—68.
- » — Marknadsrätt. En komparativ studie av marknadslagstiftningens utveckling och huvudlinjer. Stockholm 1969 (Bernitz).
- » — Otillbörlig marknadsföring och annan otillbörlig konkurrens. Diskussionsinlägg i Svenska föreningen för industriellt rättsskydd 3. 2. 1970. NIR 1970 s. 300—304.
- » — Otillbörlig marknadsföring och illojal konkurrens — aktuella problem och utvecklingstendenser i Norden. Referat. 14 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1971 s. 252—283.
- » — Svensk och internationell marknadsrätt. Stockholm 1971.
- » — Utvecklingen mot en standardavtalsrätt I. Standardavtalen i rättstillämpningen. SvJT 1972 s. 401—455.

- Bernitz, Ulf—Modig, Jonas—Mallmén, Anders*: Otillbörlig marknadsföring. En handbok om den nya lagstiftningen. Nyköping 1970 (Bernitz—Modig—Mallmén).
- Birrer, Franz*: Das Verschulden im Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht. Freiburg 1970 (Birrer).
- Björklund, Nils*: Vad »internationellt tekniskt samarbete» är. *Mercator* 1963 s. 415—416, 434, 436.
- Blake, Harlan M.*: Employee agreements not to compete. *Harvard Law Review*, Vol. 73 (1960) s. 625—691.
- Blum, Rudolf E.—Pedrazzini, Mario*: Das schweizerische Patentrecht. Kommentar zum Bundesgesetz vom 25.6.1954 betreffend die Erfindungspatente. Band II. Bern 1959 (Blum—Pedrazzini).
- Brækhus, Sjur*: »Eiendomsretten» til porteføljen. *Nordisk Försäkringstidskrift* 1948 s. 313—327.
- » — Meglerens rettslige stilling. Oslo 1947.
- Brunsvig, Per*: Utillbörlig efterligning av produkt under den norske konkurranse-loven. *NIR* 1960 s. 146—165.
- von Büren, Bruno*: Kommentar zum Bundesgesetz über den unlauteren Wettbewerb vom 30.9.1943 unter Einschluss der Ausverkaufsverordnung vom 16.4.1947. Zürich 1957 (v. Büren).
- Callmann, Rudolf*: Der unlautere Wettbewerb. Kommentar zum Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb mit Notverordnung vom 9.3.1932 und zu den materiellrechtlichen Vorschriften des Gesetzes zum Schutze der Warenbezeichnungen. 2 Auflage. Mannheim 1932 (Callmann).
- » — The Law of Unfair Competition and Trade-Marks. Vol. II. 2nd edition. Chicago 1950 (Callmann, Unfair Competition).
- Castrén, Martti*: Arvostelu Hans-Heinrich Maassin teoksesta »Information und Geheimnis im Zivilrecht». *NIR* 1971 s. 189—190.
- » — Företagshemligheter och tidigare anställda. *NIR* 1967 s. 280—290.
- » — Piirteitä pankkialaisuudesta. *DL* 1971 s. 106—124.
- » — Puheenvuoroja Sten Finnen alustuksen »Ammattisalaisuuksien ja know-how'n salassapito- ja suojaamismahdollisuudet» johdosta. Suomen Lakimiesliiton 22 lakimiespäivät. Pöytäkirja. Vammala 1971 s. 220—221, 222—223, 224, 226. (Castrén, Pöytäkirja 1971).
- Cederberg, Lauri*: Kauppa-agentuurista Suomen oikeuden mukaan. Helsingin agenttiyhdistyksen kokouksessa 7.4.1938 pidetty esitelmä. 2 painos. Porvoo 1949 (Cederberg, Kauppa-agentuurista).
- » — Tilintarkastuksesta Suomen osakeyhtiölain mukaan. Turku 1938 (Cederberg).
- Cervin, Ulf*: Om passivitet inom civilrätten. Lund 1960 (Cervin).
- Cosack, Konrad*: Lehrbuch des Handelsrechts. 10 Auflage. Stuttgart 1923 (Cosack).
- Couhin, Claude*: La propriété industrielle, artistique et littéraire. Tome 1er—3e. Paris 1894—1896. (Couhin, Tome 2e).

- Courthéoux, Jean-Paul:* Les fondements économiques et sociaux du secret des affaires. Centre Emile Bernheim pour l'Etude des Affaires, Journées d'étude des 27 et 28 avril 1967. (Mon.) Bruxelles 1967.
- Danielsson, Erik:* Några anmärkningar till 35 kap. 5 § rättegångsbalken. Försäkringsjuridiska föreningens publikation Nr 10. Skadeståndsrättsliga spörsmål s. 5—29 (Danielsson, Försäkring).
- Degen, Walter:* Fabrikspionage und Geheimnisverrat. MuW XXVII s. 431—441.
- Dennemark, Sigurd:* Om rätten till arbetstagares uppfinningar. Kommentar till lagen den 18.6.1949 om rätten till arbetstagares uppfinningar m.m. Stockholm 1950 (Dennemark).
- Dietz, Rolf:* Die Pflicht der ehemaligen Beschäftigten zur Verschwiegenheit über Betriebsgeheimnisse. Festschrift für J. W. Hedemann zum 60. Geburtstag am 24. April 1938. Jena 1938 s. 330—350.
- Drockila, Lauri:* Osingonjakokelpoiset varat osakeyhtiöläin mukaan. Osakeyhtiön varallisuusrakennetta koskeva tutkimus. Porvoo 1964 (Drockila).
- Eberstein, Gösta:* Generalklausulen mot illojal konkurrens. SvJT 1951 s. 1—16.
- Ellilä, Reino:* Suomen liikennerikosoikeus. Porvoo 1958 (Ellilä).
- Ellilä, Tauno:* Arvostelu Tauno Tirkkosen teoksesta »Suomen siviiliprosessioikeus I». LM 1962 s. 106—112.
- » — Liike-elämä ja uusi todistusoikeus. K.H.T.-yhdistyksen julkaisuja IX. K.H.T. vuosikirja 1949 s. 10—32 (Ellilä, K.H.T.-vuosikirja 1949).
- » — Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa erityisesti silmälläpitäen ulosmittausmenettelyä. Vammala 1947 (Ellilä, Takeista).
- » — Ulosotto-oikeuden yleiset opit. 2 painos. Porvoo 1970 (Ellilä, Ulosotto).
- Ellis, Ridsdale:* Trade Secrets. New York 1953.
- Elster, Alexander:* Zum Begriff des Geschäfts- und Betriebsgeheimnisses. GRUR 1932 s. 32—37.
- af Enehjelm, Hilding:* »Patentin kiertämisestä». Mitä tehdä, kun tie on tukossa? Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 38—69. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit V: Käytännössä tärkeitä erilliskysymyksiä. Helsinki 1969 s. VIII 1—19.
- Enhörning, Lars:* Något om know-how. Uppsats i tillämpade studier avseende ämnet civilrätt III. Uppsala universitet 1969.
- Eriksrud, Emil:* Lisenskontrakter og utnyttelse av know-how. Lov og Rett 1967 s. 97—115.
- Eriksson, Edv.:* Miten voitaisiin tehostaa vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi annetun lain soveltamista? NIR 1935 suomenkielinen osasto s. 33—37.
- Erma, Reino:* Pankkilait 1969. Vammala 1970 (Erma).
- » — Työurakka Suomen velvoiteoikeuden mukaisena sopimustyyppinä. Vammala 1955 (Erma, Työurakka).
- Erme, Leo:* Markkinoinnin oikeussäännöksiä. Helsinki 1969 (Erme).
- Ernst, Bernd:* Der Schutz des Betriebsgeheimnisses nach Vertragsende. Köln 1961.
- Ferson, Merton:* Principles of Agency. Brooklyn 1954 (Ferson).
- Fikentscher, Wolfgang:* Wettbewerb und Gewerblicher Rechtsschutz. München 1958.

- Finger, Peter:* Die Offenkundigkeit des mitgeteilten Fachwissens bei Know-how-Verträgen. GRUR 1970 s. 3—9.
- Finne, Sten:* Ammattisalaisuuksien ja know-how'n salassapito- ja suojaamismahdollisuudet. Suomen Lakimiesliiton 22 lakimiespäivät. Pöytäkirja. Vammala 1971 s. 205—220, 221—222, 223—224, 225—226, 227, 228 (Finne, Pöytäkirja 1971).
- » — Immateriaalioikeus yrityksen apuna. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 16—66. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit I. Helsinki 1966 s. II 1—20.
- » — Något om skydd mot missbruk av företagshemligheter och hemlig know-how. Teollisuusliitto tiedottaa 4: 1965 s. 21—25.
- » — Report in the name of the Finnish Group. Question 53 B. Le know-how. Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle. Annuaire 1970. Zürich 1970 s. 649—652 (Finne, AIPPI Report).
- » — Teollisoikeudet yrityksen tukena. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 51—71. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit VII — mallien suojaus. Helsinki 1971 s. I 1—19 (Finne, Julkaisu 51—71).
- » — Työsuhdekeksinnöt vuoden 1967 lain mukaan. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 45—70. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit VI — työsuhdekeksinnöt. Helsinki 1970 s. I 1—12 (Finne, Julkaisu 45—70).
- » — Työsuhdemalleista. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 51—71. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit VII — mallien suojaus. Helsinki 1971 s. V 1—8.
- » — Yrityksen puitteissa syntyneiden keksintöjen ja muiden teknisten parannusten suojaamismahdollisuudet. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 11—68. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit III. Helsinki 1968 s. I 1—11.
- Fischer, Friedrich:* Voraussetzungen und Umfang der Pflicht zur Herausgabe der durch unlauteren Wettbewerb gewonnenen Vorteile. Bern 1950.
- Fischer, Robert—Klug, Ulrich—Schilling, Wolfgang—Schmidt, Walter—Meyer—Landrut, J.:* Aktiengesetz. Grosskommentar. Begründet von W. Gadow, E. Heinichen, Eberhard Schmidt, W. Schmidt, O. Weipert. I Band. 2 Lieferung. 2 Auflage. Berlin 1959 (Fischer—Klug).
- Fischer, Theo:* Schadensberechnung im gewerblichen Rechtsschutz, Urheberrecht und unlauteren Wettbewerb. Basel 1961 (Fischer).
- Forsman, Jaakko:* Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver de särskilda brotten enligt strafflagen af den 19 december 1889. Med tillstånd af föreläsaren utgifna af L. Aspegren och E. Saxén. Helsingfors 1894 (Forsman).
- » — Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver straffrättens allmänna läror, med särskild hänsyn till strafflagen af den 19 december 1889. Med tillstånd af föreläsaren utgifna af Lars Wasastjerna. 3 upplagan. Kerava 1930 (Forsman, Allmänna Läror).
- Friedländer, Adolf und Max:* Kommentar zur Rechtsanwaltsordnung vom 1. Juli 1878. 2 Auflage. München, Berlin und Leipzig 1920 (Friedländer).
- Fridman, G. H. L.:* The Law of Agency. 3 edition. London 1971.

- Gaarder, Karsten*: Erstatningsregler i norsk immaterial- og konkurranserett. NIR 1968 s. 245—260.
- v. Gamm, Otto Friedrich Frhr.*: Wettbewerbsrecht. Ein allgemein verständliches Handbuch. Berlin 1964 (v. Gamm).
- Gammeter, Max*: Die privatrechtliche Stellung des schweizerischen Handelsreisenden unter Berücksichtigung der Handelsusancen. Bern 1940 (Gammeter).
- Geiger, Theodor*: Konkurrenz. En sociologisk analyse. Acta Jutlandica XIII, 2. Århus 1941 (Geiger).
- Gerster, Max*: Teknillisten tietojen salaaminen. Kehittyvä liikkeenjohto 4:1963 s. 30—31 (suomennos, alkuteksti sisältyy Industrielle Organisation 6:1963).
- Godenhielm, Berndt*: Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Inledningsanförande. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 28—32.
- » — Inledning till immaterialrätten. Festschrift utgiven i anledning av juristklubben Codex' 25-års jubileum. Borgå 1965 s. 22—35 (Godenhielm, Codex 25 år).
- » — Know-how — noen aktuelle rettsspørsmål. Diskussionsinlägg. Förhandlingarna vid det 24:e nordiska juristmötet 1966. Stockholm 1967 s. 172—174 (Godenhielm, Förhandlingarna 1966).
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 231—234.
- » — Om »know how» och företagshemligheter såsom föremål för licensupplåtelse. JFT 1965 s. 277—304.
- » — Om säljarens bundenhet under ändrade förhållanden. Helsingfors 1954 (Godenhielm, Ändrade förhållanden).
- » — Patentskyddets omfång på basen av patentanspråkets funktionella innehåll. Borgå 1950 (Godenhielm).
- » — Sanktionssystemet inom immaterialrätten. JFT 1965 s. 8—29.
- » — Sopimusoikeuden oppikirja I. Irtaimen kauppa—Osamaksukauppa—Met-sänhakkusopimus—Huoneenvuokra. Porvoo 1969 (Godenhielm, Sopimus-oikeus I).
- » — Till ansvarsförpliktelsearnas problematik. Nordisk Gjenklang. Festschrift til Carl Jacob Arnholm 18.12.1969 s. 379—394 (Godenhielm, Festschrift Arnholm).
- von Godin, Hans Freiherr—Hoth, Jürgen*: Wettbewerbsrecht. Kommentar zum Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb. Sammlung Guttentag, 37. Berlin 1957 (Godin—Hoth).
- von Godin, Reinhard—Wilhelmi, Hans*: Aktiengesetz vom 6. September 1965. Kommentar. Sammlung Guttentag. 3 Auflage bearbeitet von Hans Wilhelmi und Sylvester Wilhelmi. Band I. Berlin 1967 (Godin—Wilhelmi).
- Goldschmid, K. S.*: International Licence Contracts. A practical guide. Udenrigsministeriets erhvervstjeneste. Copenhagen 1968 (Goldschmid).
- Gomard, Bernhard—Hansen, Victor—Hurwitz, Stephan*: Kommenteret retsplejelov. Lovbekendtgørelse nr. 286 af 1.6.1963 af lov om retsens pleje nr. 90 af 11.4.1916. 2 udgave under medvirken af Johannes Jørgensen og Torben Svønné Schmidt. Odense 1964 (Gomard—Hansen—Hurwitz).

- Grönfors, Kurt—Sundqvist, Ake:* Konkurrencen, samhället och lagen. Kortfattad orientering om samhällets åtgärder mot konkurrensbegränsning, otillbörlig marknadsföring och otillbörliga avtalsvillkor. Scandinavian University Books. Göteborg 1971.
- Haertel, Kurt—Krieger, Albrecht:* Gesetz über Arbeitnehmererfindungen mit Nebengesetzen, Richtlinien und Materialien. Textausgabe mit Verweisungen und Sachregister. 2 Auflage. Kleve 1967.
- Haines, Hartmut:* Bereicherungsansprüche bei Warenzeichenverletzungen und unlauterem Wettbewerb. Bentheim 1970 (Haines).
- Hakulinen, Y. J.:* Keksijän oikeussuojasta. Juhlajulkaisu Kaarlo Juho Ståhlberg 1865. 28.1.1945. Vammala 1945 s. 383—421 (Hakulinen, Juhlajulkaisu Ståhlberg).
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 241—242.
- » — Något om rättsskyddet för tekniska ritningar. NIR 1947 s. 159—167.
- » — Tavaramerkkioikeus. Helsinki 1954.
- » — Tekijänoikeuden ulottuminen tekniikan alalle. LM 1949 s. 629—658.
- » — Velkakirjalaki siihen liittyvine lakeineen. 2 painos. Porvoo 1965 (Hakulinen, Velkakirjalaki).
- » — Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. 1 painos. Helsinki 1958 (Hakulinen 1 p.). 2 painos. Helsinki 1965 (Hakulinen).
- » — Zur ungerechtfertigten Bereicherung im finnischen Recht. Vom deutschen zum europäischen Recht. Festschrift für Hans Dölle. Band I. Deutsches Privat- und Zivilprozessrecht. Rechtsvergleichung. Tübingen 1963 s. 401—413 (Hakulinen, Festschrift Dölle).
- Halila, Jouko:* Sopimusten sovittelun prosessuaalisesta arvioinnista. Juhlajulkaisu Tauno Tirkkosen 70-vuotispäivänä 2.8.1968 s. 76—83 (Halila, Juhlajulkaisu Tirkkonen).
- » — Vahingonkorvauksen suuruuden todistelusta. LM 1961 s. 291—303.
- Halila, Jouko—Ylöstalo, Matti:* Saamisen lakkaamisesta. Luentojaakso. 3 painos. Vammala 1971 (Halila—Ylöstalo).
- Hawkland, William D.:* Some recent American developments in the protection of know-how. Legal Thought in the United States of America Under Contemporary Pressures. Brussels 1970 s. 389—416.
- Hedman, Bo:* Internationella licensavtal. NIR 1969 s. 109—124.
- Hedman, Bo:* Internationella licensavtal — *Haak, Bengt,* Etablering utomlands. Exportträtt 1. Stockholm 1968 (Hedman).
- Heikonen, A. R.—Aaltonen, Aimo O.:* Irtaimen kauppa. 3 painos. Helsinki 1968 (Heikonen—Aaltonen).
- Heinonen, Keijo:* Das Recht des unlauteren Wettbewerbs in Finnland. Das Recht des unlauteren Wettbewerbs in den nordischen Ländern. GRUR-Abhandlungen Heft 2. Weinheim/Bergstr. 1967 s. 59—93 (Heinonen, Das Recht des UWB).
- » — Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Diskussionsinlägg. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 48—49.
- » — Vilpillisen kilpailun yleislauseke. Liiketalous 2:1966 s. 5—6.

- Heinonen, Olavi E.*: Kiertokanteen ja kriminalisoinnin suhde. LM 1962 s. 242—252.
— » — Velallisen konkurssirikoksista. Rikosoikeudellinen tutkimus. Vammala 1966 (Heinonen, Konkurssirikoksista).
- Henkels, Reinhard*: Die Betriebsgeheimnisse in § 21 des Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen. Heidelberg 1967 (Henkels).
- Hernberg, Alarik*: Förbudsdomen. DL 1921 s. 1—17, 49—69.
- von Hertzen, Hannu*: Teollisoikeuksien lisensiointi. Alustus. Lakimiesliiton Koulutuskeskus. Teollisoikeuksien seminaari Aulangolla 24.—26. 11. 1971. (Mon.) Helsinki 1971.
- Heydt*: Das Geschäfts- und Betriebsgeheimnis im Entwurf eines Gesetzes über das Arbeitsverhältnis. GRUR 1939 s. 228—241.
- Hiekkaranta, Juha-Veikko*: Toimeksisaajan velvollisuuksista eräissä kaupallisissa toimeksiantosopimuksissa. Turku 1969 (Hiekkaranta).
- Honkasalo, Brynolf*: Suomen rikosoikeus. Erityinen osa. I 2. Varallisuusrikokset. Hämeenlinna 1964. II. Hämeenlinna 1960 (Honkasalo I 2—II).
- » — Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. I osa. 2 painos. Hämeenlinna 1965. II osa. 2 painos. Hämeenlinna 1967 (Honkasalo, Yleiset opit I—II).
- » — Virallisen vastaväittäjän lausunto Tauno Ellilän teoksesta »Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa erityisesti silmälläpitäen ulosmittausmenettelyä. Prosessioikeudellinen tutkimus». LM 1947 s. 511—534.
- Hueck, Alfred—Nipperdey, Hans Carl*: Lehrbuch des Arbeitsrechts. 6 Auflage. I Band von Alfred Hueck. Berlin und Frankfurt a. M. 1959 (Hueck—Nipperdey).
- Jaspan, Norman*: Ehkäiskää väärinkäytökset ennakolta. Kehittyvä liikkeenjohto 3:1965 s. 12—13 (suomennos, alkuteksti sisältyy International Business Equipment February 1965).
- Kahri, Tapani—Vihma, Jyrki*: Vuoden 1970 työsopimuslaki. Tapiola 1971 (Kahri—Vihma).
- Karlgren, Hjalmar*: Passivitet. Stockholm 1965 (Karlgren, Passivitet).
- » — Skadeståndsrätt. 5 upplagan. Stockholm 1972 (Karlgren).
- Kerly, D. M.*: The Law of Trade Marks and Trade Names. 8 edition by R. G. Lloyd. London and Reading 1960 (Kerly).
- Kivi-Koskinen, Timo*: Puheenvuoroja Sten Finnen alustuksen »Ammattisalaisuuksien ja know-how'n salassapito- ja suojaamismahdollisuudet» johdosta. Suomen Lakimiesliiton 22 lakimiespäivät. Pöytäkirja. Vammala 1971 s. 224—225.
- Kivimäki, T. M.*: Missä määrin teknilliset piirustukset ja muut teknilliset esikuvat ovat oikeudellisesti suojattuja? DL 1954 s. 129—156. — Sama ruotsiksi: Vilket skydd åtnjuter tekniska ritningar och andra tekniska förebilder? Överläggningsämne. 8 nordiska mötet för industriellt rättskydd. NIR 1953 s. 116—128.
- » — Tekijänoikeus. Tutkimus kirjailijan, taiteilijan ja tiedemiehen oikeudesta teokseensa. Turku 1948 (Kivimäki).
- » — Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait. Porvoo 1966 (Kivimäki, Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait).
- » — Vahingonkorvauksesta uuden TekijäL:n mukaan. DL 1962 s. 417—433.

- » — Vilket skydd åtnjuter tekniska ritningar, konstruktioner och andra tekniska förebilder? Inledningsanförande. 8 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1953 s. 153—155.
- Kivimäki, T. M.—Ylöstalo, Matti*: Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. 2 painos. Porvoo 1964 (Kivimäki—Ylöstalo).
- Klauwer, Georg—Möhring, Philipp*: Patentgesetz vom 5. 5. 1936. Berlin 1937 (Klauwer—Möhring).
- Klein, Herbert David*: The Technical Trade Secret Quadrangle: A Survey. Northwestern University Law Review Vol. 55 (1960) s. 437—467.
- Knoph, Ragnar*: Bedriftshemmeligheders Rettsbeskyttelse. Forhandlingsemne ved det 16 nordiske juristmøte. Bilag I. Oslo 1934 (Knoph, Forhandlingser Bilag I).
- » — Rettslige Standarder. Oslo 1948.
- » — Til kontraktsrettens almindelige del. TfR 1937 s. 63—80.
- » — Åndsretten. Oslo 1936 (Knoph).
- Kobbernagel, Jan*: Konkurrencens retlige regulering I. København 1957 (Kobbernagel).
- Kohler, Josef*: Der unlautere Wettbewerb. Berlin & Leipzig 1914.
- Koktvedgaard, Mogens*: Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Avslutande diskussionsinlägg. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 50—53.
- » — Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Inledningsanförande. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 18—23.
- » — Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Referat. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1968 s. 139—151.
- » — Konkurrenceprægede immaterialretspositioner. Bidrag til læren om de lovbestemte enerettigheder og deres forhold til den almene konkurrenceret. København 1965 (Koktvedgaard).
- » — Om købelovgivningens anvendelse på overdragelse af immaterialrettigheder (national og international privatret). TfR 1965 s. 571—586.
- Kolehmainen, Heikki*: Know-how. Alustus. Lakimiesliiton Koulutuskeskus. Teollisoikeuksien seminaari Aulangolla 24.—26. 11. 1971. (Mon.) Helsinki 1971 (Kolehmainen).
- Konttinen, Uolevi*: Liikkeenjohdon patenttipolitiikka. Insinöörjärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 16—66. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit I. Helsinki 1966 s. VII 1—8.
- Krasser, Rudolf*: Der Schutz des Know-how nach deutschem Recht. GRUR 1970 s. 587—597.
- Kylliäinen, Timo S.*: Lisenssin käsite ja eri lajit. Lisenssinantajan ja -saajan oikeudet ja velvollisuudet. Alustus. Lakimiesliiton Koulutuskeskus. Lisenssit yrityksen toimintakentässä. Seminaari Aulangolla 9.—11. 2. 1972. Vammala 1972 s. 19—31.
- Kyläkallio, Juhani*: Osakeyhtiön hallituksen vastuu. Porvoo 1963 (Kyläkallio).
- Kärävä, Simo*: Pankkisalaisuus. Rahatalouden tietokirja. Toimittaneet Kimmo Kara ja Rolf Kullberg. Porvoo 1970 s. 269—272.

- Körner, Lennart*: Know-how og erhvervshemmeligheder. Diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 228—231.
- Ladas, Stephen P.*: Legal protection of know-how. Industrial property 1963 s. 222—230.
- Lahtinen, Osvi*: Zum Aufbau der rechtlichen Grundlagen. Helsinki 1951 (Lahtinen).
- Lang, J. N.*: Om grunderna för uppfinnareskydd genom lag. Helsingfors 1880 (Lang).
- Langen, Eugen*: Internationale Lizenzverträge. Berichte aus 38 Ländern. 2 Auflage unter Mitarbeit von Hans-Ulrich Wilke. Weinheim/Bergstr. 1958 (Langen).
- Lassen, Birger Stuevold*: Arvostelu Herbert Stumpfins teoksesta »Der Lizenzvertrag». Tfr 1966 s. 666—670.
- » — Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Inledningsanförande. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 23—27.
- » — Know-how — noen aktuelle rettsspørsmål. Avslutande diskussionsinlägg. Förhandlingarna vid det 24:e nordiska juristmötet 1966. Stockholm 1967 s. 181—182.
- » — Know-how — noen aktuelle rettsspørsmål. Förhandlingsemne vid det 24:e nordiska juristmötet 1966. Bilaga 6 s. 3—20. Stockholm 1967. — Ingår också i NIR 1966 s. 310—328. (Lassen, Förhandlingarna 1966 Bilaga 6).
- » — Know-how — noen aktuelle rettsspørsmål. Referat. Förhandlingarna vid det 24:e nordiska juristmötet 1966. Stockholm 1967 s. 161—166.
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Inledningsanförande. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 215—224.
- Lehtinen, J. N.*: Työsopimuslaki selityksineen. Porvoo 1937 (Lehtinen).
- Leitzinger, Jorma*: Keksintöjen hyödyntäminen. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 16—66. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit I. Helsinki 1966 s. VIIIa 1—13.
- Levin, Benny*: Håndbog i Konkurrencelovgivningen. København 1943.
- » — Lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. Lund 1944.
- Lieberknecht, Otfried*: Patente, Lizenzverträge und Verbot von Wettbewerbsbeschränkungen. Schriften des Instituts für ausländisches und internationales Wirtschaftsrecht. Band 4. Frankfurt am Main 1953.
- Lieberstein, Stanley H.*: Trade secrets and the mobile executive (Reprinted from Dun's Review, October, 1968). Les Nouvelles. Licensing executives' society newsletter Vol. 4 No. 2: 1969 s. 59—61.
- Liebhaufsky, Douglas*: Industrial secrets and the skilled employee. New York University Law Review Vol. 38 (1963) s. 324—349.
- Ljungman, Seve*: Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Diskussionsinlägg. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 50.
- » — Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Inledningsanförande. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 32—40.

- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 243.
- » — Vilket skydd åtnjuter tekniska ritningar, konstruktioner och andra tekniska förebilder? Diskussionsinlägg. 8 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1953 s. 155—161.
- Lovell, Enid Baird*: Conference Board Reports. Foreign Licensing Agreements II. Contract Negotiation and Administration. Studies in Business Policy, No. 91. New York 1959 (Lovell).
- Lufft, Dieter*: Planmäßiges Abwerben von Arbeitskräften. NJW 1961 s. 2000—2004.
- Lund, Torben*: Forholdet mellem konkurrencelov og speciallov inden for eneretsområdet om »produktbeskyttelse» med særlig henblik på dansk og svensk ret. NIR 1958 s. 43—57.
- Lüdecke, Wolfgang—Fischer, Ernst*: Lizenzverträge. 1. Teil: Auslegung und Formulierung von Lizenzverträgen von Wolfgang Lüdecke. 2. Teil: Wettbewerbsbeschränkungen in Lizenzverträgen von Ernst Fischer. Weinheim/Bergstr. 1957 (Lüdecke—Fischer).
- Maass, Hans-Heinrich*: Information und Geheimnis im Zivilrecht. Stuttgart 1970 (Maass).
- Maddock, Charles S.*: Know-how licensing under the Antitrust Laws of the United States and the Rome Treaty. Common Market Law Review Vol. 2 (1964—1965) s. 36—68.
- Makkonen, Kaarle*: Zur Problematik der juridischen Entscheidung. Eine Strukturanalytische Studie. Turku 1965 (Makkonen).
- Malinen, Pekka*: Tietojenkäsittely. Porvoo 1970.
- Mallmén, Anders*: Report in the name of the Swedish Group. Question 53 B. Le know-how. Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle. Annuaire 1970. Zurich 1970 s. 687—694 (Mallmén, AIPPI Report).
- Meister, Guido*: Bundesgesetz über den Agenturvertrag vom 4. 2. 1949. Brugg 1949.
- » — Die Rechtsstellung des reisenden Kaufmanns in der Schweiz. Zürich 1933.
- » — Praktischer Leitfaden zum Bundesgesetz über den Agenturvertrag vom 4. 2. 1949. Brugg 1949.
- Melville, L. W.*: Precedents on Intellectual Property and International Licensing. 2nd edition. London and Reading 1972 (Melville).
- Merikoski, Veli*: Common Law. LM 1952 s. 355—369.
- Milgrim, Roger*: Trade Secrets. New York 1970 (Milgrim).
- Monjau, H.*: Die Schweigepflicht des Arbeitnehmers. Der Betrieb 1956 s. 232—233.
- Muukkonen, P. J.*: Standardisopimukset. Suomen Lakimiesliiton vientioikeudellisten kysymysten erikoiskurssi 1969 ja 1970. Pöytäkirja. Vammala 1970 s. 89—97 (Muukkonen, Pöytäkirja 1969).
- Mäenpää, Matti*: Mikä on hyvän liiketavan vastaista? DL 1966 s. 397—422, 520—535.
- Sama ruotsiksi: Illojal konkurrens och god affärssed. Finsk opinionsnämndspraxis. NIR 1967 s. 57—69, 291—299.
- Mäkelä, Klaus*: Normien sosiologisesta tutkimisesta. Alustus Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen symposiumissa syksyllä 1967. (Mon.) 1967 (Mäkelä).

- Möhring, Philipp*: Betriebs- und Geschäftsgeheimnisse in Wettbewerbs- und Kartellrechtlicher Sicht. Festschrift für Hans Carl Nipperdey zum 70. Geburtstag 21. 1. 1965. Band II. München 1965 s. 415—433.
- Nastelski, Karl*: Der Schutz des Betriebsgeheimnisses. GRUR 1957 s. 1—8.
- Nial, Håkan*: Banksekretessen. 3 upplagan. Stockholm 1967 (Nial, Banksekretessen).
- » — Om handelsbolag och enkla bolag. Stockholm 1955 (Nial).
- Nikisch, Arthur*: Arbeitsrecht. I Band. Allgemeine Lehren und Arbeitsvertragsrecht. 3 Auflage. Tübingen 1961 (Nikisch).
- Norrby, Svante*: Lisenssisopimusten teossa varteenotettavia näkökohtia. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 17—67. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit II. Helsinki 1967 s. IV 1—15.
- » — Lisenssisopimusten teossa varteenotettavia näkökohtia. Uuden patenttilain aiheuttamat muutokset aikaisempaan luentoon. Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 11—68. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit III. Helsinki 1968 s. VII 1—2.
- Norrmén, Gustaf*: Finlands enda handelsdomstol. JFT 1937 s. 709—720.
- » — Illojal konkurrens enligt finsk rätt. Helsingfors 1939 (Norrmén).
- North, P. M.*: Disclosure of Confidential Information. The Journal of Business Law 1966 s. 31—41.
- Nyman, K. Fr.*: Säästöpankkilaki sekä siihen liittyvät asetukset selityksin. 2 painos. Vammala 1962 (Nyman).
- Ojala, Jorma*: Kansainväliset lisenssisopimukset. Talouselämä 12. 10. 1967 s. 992, 994—995.
- Olsson, Curt*: Uppsägning av bolagsavtal. JFT 1965 s. 305—320.
- Padel, Hans*: Der Agenturvertrag und seine Stellung im schweizerischen Obligationenrecht. Bern 1943 (Padel).
- Palandt, Otto*: Bürgerliches Gesetzbuch. Bearbeitet von B. Danckelmann, M. Degenhart, H. Heinrichs, T. Keidel, W. Lauterbach, H. Putzo, H. Thomas. Beck'sche Kurz-Kommentare Band 7. 30 Auflage. Nördlingen 1971 (Palandt, BGB).
- Palmgren, Gunnar*: Arbetsgivares rättsskydd för affärs- eller yrkeshemligheter. Affärsekonomisk revy 1943 s. 13—20.
- » — Konkurrenseklausuler vid tjänsteavtal. Helsingfors 1939 (Palmgren).
- Pekkanen, Raimo*: Työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä. Vammala 1968 (Pekkanen).
- » — Työsuhteen direktiotunnusmerkistä. Suomen Vakuutuslakimiesten Yhdistyksen julkaisuja XIX. Vammala 1968 s. 71—97 (Pekkanen, SVY XIX).
- Persson, Ulf*: Civilrättens generalklausuler som forskningsobjekt. Festschrift tillägnad Carl Olivecrona vid hans avgång från professorsämbetet den 30. 6. 1964. Stockholm 1964 s. 508—531.
- » — Skada och värde. Lund 1953.
- Pfeffer, H.*: Grondbegrippen van Nederlandsch Mededingingsrecht. Haarlem 1938 (Pfeffer).

- Plesner, Mogens*: Elektronisk databehandling: Immaterialretlige aspekter. Diskussionsinlägg. 13 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1969 s. 40—41.
- » — Know-how — noen aktuelle rettsspørsmål. Korreferat. Förhandlingarna vid det 24:e nordiska juristmötet i Stockholm 1966. Stockholm 1967 s. 166—172.
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Avslutande diskussionsinlägg. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 244—249.
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Inledningsanförande. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 201—204.
- » — Know-how og erhvervshemmeligheder. Referat. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 6—41.
- » — Nogle problemer i forbindelse med frivillig overdragelse af udnyttelsesretten af patentrettigheder. Juristen 1955 s. 201—204.
- » — Om know-how og forretningshemmeligheder. Juristen 1963 s. 323—332. — Sisältyy myös: NIR 1963 s. 139—150.
- » — Report in the name of the Danish Group. Question 53 B. Le know-how. Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle. Annuaire 1970. Zurich 1970 s. 633—637.
- Popper, Herbert*: How safe are your company's secrets? Chemical Engineering May 23, 1966 s. 157—164.
- Portin, Göran*: Om köparens dröjsmål med särskild hänsyn till mora accipiendi. Borgå 1962 (Portin).
- Pouillet, Eugène*: Traité théorique et pratique des brevets d'invention. 6e edition. Paris 1915 (Pouillet).
- Powell, Raphael*: The Law of Agency. 2 edition. London and Colchester 1961 (Powell).
- Raninen, Huugo*: Asiakirjain julkisuudesta sekä liike- ja ammattisalaisuudesta. LA 1964 s. 91—101.
- » — Kansainvälinen liiga epärehellisen kilpailun poistamiseksi. Liikemaailma 1938 s. 386—388.
- » — Kauppaedustajain oikeudellisesta asemasta Suomen oikeuden mukaan. Helsinki 1949 (Raninen).
- Reimer, Eduard*: Der Regierungsentwurf eines Gesetzes zum Schutz von Geschäfts- und Betriebsgeheimnissen. MuW 1931 s. 414—421.
- » — Wettbewerbs- und Warenzeichenrecht. Systematischer Kommentar zum Warenzeichengesetz, zum Gesetz gegen unlauteren Wettbewerb und den dazugehörigen Bestimmungen des Bürgerlichen Gesetzbuches, des Handelsgesetzbuches, der Pariser Verbandsübereinkunft, des Madrider Markenabkommens und des Madrider Herkunftsabkommens, zum Zugabe- und Rabattrecht sowie Kartellrecht. 2 Band. Wettbewerbsrecht. 4. Auflage neu bearbeitet von Otto-Friedrich Frhr. v. Gamm. Berlin 1972 (Reimer). 3. Auflage (ohne Kartellrecht). Hannover 1954 (Reimer 1 p.). — 3 Band. Das wettbewerbsrechtliche Unterlassungs- und Schadensersatzrecht. Systematische Darstellung für die Praxis von Wilhelm Pastor. 4 Auflage. Berlin 1971 (Pastor in Reimer).

- Reimer, Eduard—Schade, Hans—Schippel, Helmut:* Das Recht der Arbeitnehmererfindung. Berlin 1958 (Reimer—Schade—Schippel).
- » — Das Recht der Arbeitnehmererfindung. 3 Auflage. Nachtrag. Richtlinien für die Vergütung von Arbeitnehmererfindungen im privaten Dienst nebst Erläuterungen. Berlin 1960.
- Reimers, Olle:* Något om rättsskyddet mot obehörigt användande av anförtrödda tekniska förebilder. Uppsats i tillämpade studier avseende ämnet civilrätt III. Uppsala Universitet 1967 (Reimers).
- Reynolds, F. M. B.—Davenport, B. J.:* Bowstead on Agency. The Common Law Library Number 7. London and Reading 1968.
- Rodhe, Knut:* Lärobok i obligationsrätt. 3 upplagan. Stockholm 1972 (Rodhe).
- » — Obligationsrätt. Lund 1956 (Rodhe, Obligationsrätt).
- » — Om jämkning av kontrakt på grund av ändrade förhållanden. Förhandlingarna å det 19:e nordiska juristmötet 1951. Bilaga V s. 5—51. Stockholm 1952 (Rodhe, Förhandlingarna 1951 Bilaga V).
- Roos, Carl Martin:* Handelsbolag och enkla bolag. Lund 1969 (Roos).
- Rosenthal, Alfred:* Wettbewerbsgesetz. 6 Auflage. Berlin 1927 (Rosenthal).
- Ross, Alf:* Om Ret og Retfærdighed. En Indførelse i den analytiske Retsfilosofi. København 1966 (Ross).
- Salmiala, Bruno A.:* Asianajajan vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta. DL 1950 s. 412—430. — Sama kirjoitus täydennettynä: Bruno A. Salmiala. Kirjoituksia neljän vuosikymmenen ajalta. Porvoo 1965 s. 15—27.
- » — RL 38 luv. 1 §:n tulkinnasta. Samalla kysymys siitä, onko analogia in malam partem katsottava lualliseksi RL:ia sovellettaessa. DL 1951 s. 212—227.
- Salovaara, Niilo:* Varkaus. Rikosoikeudellinen tutkimus. Helsinki 1960 (Salovaara).
- Sampels, Hanns:* Die Verschwiegenheitspflicht des Arbeitnehmers. Köln 1967 (Sampels).
- Sandström, Bo G.:* Licensavtal — fallgorpar och möjligheter som bör beaktas. Svensk Export 3:1971 s. 22—25.
- Sandvik, Tore:* Handelsagentur og andre mellommannsforhold i varehandelen. Oslo 1971 (Sandvik).
- Sarkko, Kaarlo:* Työoikeus. Yleinen osa. Vammala 1972 (Sarkko).
- Scheel, H.:* Om forholdet mellem straffelovens § 294.2 og § 11 i lov om utilbørlig konkurrense. Rt 1932 s. 910—912.
- Schlegelberger, Franz:* Handelsgesetzbuch in der seit dem 1.10.1937 geltenden Fassung (ohne Seerecht). Kommentar. 4 Auflage. 1 Band. Erläutert von Wolfgang Hildebrandt (die §§ 1—58) und Georg Schröder (die §§ 59—104). Berlin 1965 (Schlegelberger—Schröder).
- Schmidt, Eberhard:* Bedarf das Betriebsgeheimnis eines verstärkten Schutzes? Gutachten. Verhandlungen des 36 Deutschen Juristentages (Lübeck). Band I (Gutachten). Berlin 1931 s. 101—230.
- Schmidt, Folke:* Tjänsteavtalet. Lund 1959 (Schmidt).
- Schramm, Carl:* Betriebsspionage und Geheimnisverrat. Mannheim 1930 (Schramm).

- Schönenberger, W.:* Schweizerisches Obligationenrecht. Textausgabe. 25 Auflage. Zürich 1961 (Schönenberger).
- Segersfors, Nils Erik—Fischler, Josef:* Agentavtalet. Översikt av agentträtten i västeuropeiska stater och USA. Exporträtt 3. Lund 1968.
- Serlachius, Allan:* Onko sähköön luvaton anastus rangaistava varkautena? LM 1914 s. 253—271.
- » — Suomen rikosoikeuden oppikirja. I osa. Yleiset opit. 6 painos. Julkaiseet Bruno A. Salmiala ja Brynolf Honkasalo. Hämeenlinna 1951 (Serlachius).
- Sichtermann, S.:* Bankgeheimnis und Bankauskunft. Mannheim und Darmstadt 1957 (Sichtermann).
- Siech, Werner:* Lizenzfertigung im Ausland. Berlin 1961 (Siech).
- Sipilä, Arvo:* Suomen työoikeuden pääasiat. Porvoo 1968 (Sipilä, Pääasiat).
- » — Suomen työoikeus I. Imatra 1947 (Sipilä).
- Skaupy, Walther:* Know-how-Vereinbarungen und Kartellrecht. GRUR 1964 s. 539—546.
- Solin, Heikki:* Esimerkki salassapitosopimuksesta, joka laaditaan varsinaisia lisenssisopimusneuvotteluja silmällä pitäen. Suomen Ulkomaankauppa-liiton ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 5/69 (Solin, Ulkomaanoikeu-den toimiston tiedotus A 5/69).
- » — Lisenssi- ja know-how -sopimusten laatimisesta lisenssinantajan kannalta. Suomen Lakimiesliiton vientioikeudellisten kysymysten erikoiskurssi 1969 ja 1970. Pöytäkirja. Vammala 1970 s. 98—113 (Solin, Pöytäkirja 1969).
- » — Lisenssisopimuksen tarkoitus ja sisällys. Alustus. Pykälä r.y:n vienti-koulutusseminaari Helsingissä 25.2.1970. (Valokop.) Helsinki 1970 (Solin, Lisenssisopimus).
- » — Yrityksen patenttipolitiikka ja lisensiointi. Alustus. Lakimiesliiton Koulutuskampus. Seminaari »Lisenssit yrityksen toimintakentässä» Aulangolla 9.—11.2.1972. (Mon.) Helsinki 1972.
- Storm, Trygve:* Speditørenes diskresjonsplikt. Nordisk Spedition 4:1958 s. 3.
- Stumpf, Herbert:* Der Know-How-Vertrag. 2 Auflage. Heidelberg 1971 (Stumpf).
- Ståhlberg, Kaarlo L.:* Lainanalogiasta syytetyn vahingoksi. DL 1965 s. 131—144.
- Sundström (Salmiala), Bruno A.:* Varsinaisesta osallisuudesta RL:n ja SRL:n ran-gaistaviksi julistamiin varsinaisiin erikoisrikoksiin erittäin silmälläpitäen extraneusta. Porvoo 1926 (Sundström).
- Suurla, L. I.:* Know-how og erhvervshemmeligheder. Inledningsanförande. 12 nordiska mötet för industriellt rättsskydd. NIR 1965 s. 224—228.
- Tadic, Michel:* Secret des affaires et devoir d'information. Etudes et documents du Comité national Belge de l'Organisation Scientifique n° 293. Bruxelles 1967 (Tadic).
- » — Secret des affaires et le traitement externe d'informations. R.U.M. 2:1969 s. 100—107.
- Taxell, Lars Erik:* Avtalsbrottets problematik. Festschrift utgiven i anledning av juristklubben Codex' 25-års jubileum. Borgå 1965 s. 67—84 (Taxell, Codex 25 år).
- » — Avtal och rättsskydd. Åbo 1972 (Taxell).

- » — Avtalsbrott och påföljd. Festskrift till Håkan Nial. Stockholm 1966 s. 493—503.
- Teichmann, Robert—Koehler, Walter*: Aktiengesetz. Gesetz über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien vom 30.1.1937 mit Einführungsgesetz, Durchführungsverordnungen und dem D-Mark-Bilanzgesetz. 3 Auflage. Heidelberg 1950 (Teichmann—Koehler).
- Telaranta, K. A.*: Agenttisopimukset. Suomen Lakimiesliiton vientioikeudellisten kysymysten erikoiskurssi 1969 ja 1970. Pöytäkirja. Vammala 1970 s. 113—120 (Telaranta, Pöytäkirja 1969).
- » — Onko sähköyhtiö, joka on sitoutunut toimittamaan sähköä määrättyyn enimmäishintaan, oikeutettu purkamaan sopimuksen, kun ne olosuhteet, joiden vallitessa sopimus tehtiin, ovat sähkön hankintakustannusten osalta olennaisesti muuttuneet. Keskustelukysymys n:o 4/1953. LM 1955 s. 497—498.
- Tengelin, Sten*: Näringslivets Opinionsnämnd. Industriförbundets meddelanden 3:1961 s. 95—99.
- Tetzner, Heinrich*: Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb. 2 Auflage. Köln 1957 (Tetzner).
- Thommessen, Ö.*: Den norske »generalklausul» i praksis. NIR 1948 s. 1—23.
- Tirkkonen, Tauno*: Suomen rikosprosessioikeus II. 2 painos. Porvoo 1972.
- » — Suomen siviiliprosessioikeus I. Porvoo 1961. II. Porvoo 1966.
- Treadwell, Robert*: Der Schutz von Geschäfts- und Fabrikationsgeheimnissen im schweizerischen Wettbewerbsrecht. Winterthur 1956 (Treadwell).
- Troller, Alois*: Der rechtliche Schutz des know-how. Generalrapport. 8 Internationaler Kongress der vergleichenden Rechtslehre in Pescara 1970. (Mon.) 1970 (Troller, Generalrapport).
- » — Der Schutz des know-how im schweizerischen Recht. Recueil de travaux suisses présentés au 8e congrès international de droit comparé. Tiré à part. Basel 1970.
- » — Immaterialgüterrecht. Patentrecht, Markenrecht, Urheberrecht, Muster- und Modellrecht, Wettbewerbsrecht. Band I. 2 Auflage. Basel 1968. Band II. 2 Auflage mit kumulierten Registern zu Band I und II. Basel 1971 (Troller I—II).
- Tulkki, Pentti*: Pankkisalaisuudesta. Osuuskassalehti 1:1964 s. 12—15, 3:1964 s. 96—99.
- Turner, Amedée*: The Law of Trade Secrets. 1 edition 1962. 2 impression 1965. Norwich 1965 (Turner).
- Ulmer, Eugen*: Das Recht des unlauteren Wettbewerbs in den Mitgliedstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft. Band I. Vergleichende Darstellung mit Vorschlägen zur Rechtsangleichung unter Mitwirkung von Friedrich—Karl Beier. München 1965 (Ulmer). Band II, 2. Niederlande von Ludwig Baeumer unter Mitwirkung von W. C. van Manen. München 1967 (Ulmer—Baeumer). Band III. Deutschland von Dietrich Reimer. München 1968 (Ulmer—Reimer). Band IV. Frankreich von Rudolf Krasser unter Mitwirkung von Guy Sallerin und Ulrich Schatz. München 1967 (Ulmer—Krasser).

- Vanhanen, Matti*: Valmistuslisenssin myynti. Liiketaloustiede: markkinoinnin pro gradu-tutkielma. Helsingin Kauppakorkeakoulu. (Valokop.) 1969 (Vanhanen).
- Verona, Albert*: Verletzung industrieller und geschäftlicher Geheimnisse auf dem wettbewerblichen Gebiet. Ein Bericht über das jugoslawische Wettbewerbsrecht für die in Prag 1968 abgehaltenen Studententage im Rahmen der Ligue internationale contre la concurrence déloyale. (Mon.) 1968.
- White, Thomas Anthony Blanco*: Agreement for the sale of »Know How» with Precedent. (Reprinted from the Conveyancer and Property Lawyer September—October issue 1962). London and Reading 1962 (White).
- Vihma, Väinö*: Sopimussakko. Helsinki 1950 (Vihma).
- Wildanger, Günther*: Lizenzzahlungspflicht und §§ 20, 21 GWB. GRUR 1963 s. 288—291.
- Vogt, Nils*: Oppfinnelser kan selges. Norges Utenrikshandel 1963 s. 436—437, 439, 467.
- Wrede, R. A.*: Finlands gällande civilprocessrätt III. 2 upplagan. Tammerfors 1936 (Wrede III).
- » — Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13 päivästä kesäkuuta 1929 sekä sen yhteydessä julkaistut lait. 3 painos. Helsinki 1953 (Wrede).
- von Wright, G. H.*: Normien eksistenssi. Alustus Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen symposiumissa syksyllä 1967. (Mon.) 1967 (von Wright).
- Wuori, Erkki*: Taloudellisen kilpailun edistäminen. Alustus. Lakimiesliiton Koulutuskeskus. Teollisoikeuksien seminaari Aulangolla 24.—26. 11. 1971. (Mon.) Helsinki 1971.
- Ylöstalo, Matti*: Konkurenssilausekkeesta yrityksen myynnissä. Liike-elämän sopimusoikeutta. Vammala 1972 s. 144—155.
- » — Sivillioikeuden kehityslinjoja. Festskrift utgiven i anledning av juristklubben Codex' 25-års jubileum. Borgå 1965 s. 85—96 (Ylöstalo, Codex 25 år).
- Yrjönen, Sakari*: Kilpailulainsäädännön kehittämisestä. Kauppakamarilehti 1: 1961 s. 20.
- Zitting, Simo—Rautiala, Martti*: Esineoikeuden oppikirja. Yleinen osa. 3 painos. Vammala 1971 (Zitting—Rautiala).
- von Zweigbergk, Åke*: Den svenska lagstiftningen till skydd för yrkeshemligheter. NIR 1950 s. 119—124.

B. Sääntöjä, oppaita, sopimusmalleja, päivälehti-artikkeleita ym.

I. Kotimaiset:

- Ammattitilintarkastajat r.y:n varsinaisen jäsenen hyvää tilintarkastajatapaa koskevat säännöt. Vahvistettu syyskuussa 1970. Ammattitilintarkastajat r.y. Hyvää tilintarkastajatapaa koskevia lausuntoja. Helsinki 1971 s. 9—12.
- Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet. Vahvistanut Suomen Asianajajaliiton liittokokous 9. 6. 1972 (Asianajajatapaohjeet).

- Kauppa-agentuuriopas sopimusten laatimiseksi eri maista olevien osapuolten kesken — Commercial Agency Guide for the Drawing Up of Contracts between Parties Residing in Different Countries. Julkaisija Kansainvälisen kauppakamarin Suomen osasto. Forssa 1966.
- Keskuskauppakamarin liiketapalautakunnan säännöt. Vahvistettu 28.5.1968. (Mon.) 1968.
- Keskusteluryhmän raportti »Avtalsteknik». Lakimiesliiton Koulutuskeskus. Lisenssit yrityksen toimintakentässä. Seminaari Aulangolla 9.—11.2.1972. Vammala 1972 s. 134—150 (Raportti Avtalsteknik).
- Messinkisänkykiista Porin raastuvassa. Helsingin Sanomat 19.3.1972.
- Miljoonia vaativa valmistaja: Sänky vietiin kassakaapista. Helsingin Sanomat 15.2.1972.
- Muistilista ulkomaalaisen kanssa tehtävässä lisenssisopimuksessa käsiteltävistä seikoista. Suomen Ulkomaankauppaliiton ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 7/69.
- Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos. Osat I—II, III—IV, V—VI. Porvoo 1966.
- Suomen Asianajajaliiton säännöt. Sisältyvät oikeusministeriön päätökseen yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta 24.4.1959/161 (Asianajajaliiton säännöt).
- Työntekijän yksityisen palveluksessa tekemien keksintöjen korvausta koskeva suuntaviivalaki. Yksityisen palveluksessa tehtyjen työsuhdekeksintöjen korvauksen suuntaviivat 20.7.1959. Otteita Bundesanzeigerin liitteestä n:o 156, 18.8.1959 (suomennos). Insinöörijärjestöjen Koulutuskeskus. Julkaisu 45—70. Keksinnöt, patentit, valmistuslisenssit VI — työsuhdekeksinnöt. Helsinki 1970 s. III 1—27 (liite esitelmään Kinnunen, Erkki, Työsuhdekeksinnön arvon mittaaminen).
- Työsuhdekeksintöjä koskeva sopimusehdotus. Selostus sopimusaavakkeesta, jonka teollisuuden keskusjärjestöt ovat hyväksyneet keksijän työ- tai palvelussuhteen yhteydessä tekemiä keksintöjä koskevia sopimuksia varten. Helsinki 1948.

II. Ulkomaiset:

- Allmänna bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörssamhet med kontraktsformulär 1966. (Mon.). (ABK 1966).
- Guide for Use in Drawing Up Contracts Relating to the International Transfer of Know-how in the Engineering Industry. Economic Commission for Europe. Geneva. Trade/222/Rev. 1. United Nations publication. New York 1970 (ECE Guide).
- Know-how. Practical guide for preparing a know-how contract. A study by the Working Group on Legal Affairs of ORGALIME (= Organisme de Liaison des Industries Métalliques Européennes). 2 edition. Brussels 1969 (ORGALIME Practical Guide). — Ranskaksi (1 painos): Le know-how. Guide pratique pour l'élaboration d'un contrat. ORGALIME. Bruxelles 1962

- (ORGALIME Guide pratique). — Tanskaksi (1 painos): Know-How. Vejledning i affattelse af kontrakter. Udfærdiget af ORGALIME. Industrirådet. Köpenhamn 1963.
- Konkurrenseklausuler i tjänsteavtal. Svenska Arbetsgivareföreningen. Delägarcirkulär 5:1970. Stockholm 1970 (SAF Cirkulär).
- Les Workshop No. 6. Confidential Disclosures. Session one. Moderator: C. H. Chappell. Les Nouvelles. Licensing executives' society newsletter. Vol. 4 No. 3: 1969 s. 94—95.
- Lisensavtaler. En veiledning for industribedrifter. Utgitt av Norges industrieforbund. Bergen 1969 (Lisensavtaler).
- Model form of a Know-How Contract. Prepared by ORGALIME. Frankfurt am Main 1964. — Ranskaksi: Contrat de Know-How. Elaboré par ORGALIME. Frankfurt am Main 1964.
- Model form of Patent Licence Agreement. Prepared by ORGALIME. June 1960. 2 impression 1965. Translation of the authentic French and German texts.
- Protection of know-how. Resolution adopted by the 65th Session of the Executive Committee of the International Chamber of Commerce (ICC). ICC Document No. 450/206 Rev. 18. 2. 1961 — cl. (Mon.). (ICC Document No. 450/206 Rev. 18. 11. 1961).
- Stadgar för Näringslivets Opinionsnämnd antagna 30. 5. 1963. SOU 1966:71 Bilaga 3 s. 353—357.
- Standard provisions for the protection of know-how. Draft submitted by the Working Party. International Chamber of Commerce Document No. 450/198 27. 12. 1960 — cl. (Mon.).

C. Virallislouontoiset lähteet

I. Komiteanmietintöjä:

- 1875: 9. Förslag till Strafflag. Helsingfors 1875.
- 1936: 1. Ehdotus velkakirjalaiksi ym. Helsinki 1936.
- 1937: 5. Patenttilakiehdotus, laatinut Y. J. Hakulinen. Helsinki 1937.
- 1953: 5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin. Helsinki 1953.
- 1957: 5. Tarkistettut tekijänoikeus- ja valokuvaoikeuslakiehdotukset. Helsinki 1957.
- Mon. 1959: 20. Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean alustava mietintö.
- 1962: 4. Ehdotus laiksi taloudellisten kilpailunrajoitusten valvonnasta perusteluineen. Helsinki 1962.
- Mon., numeroimaton. Pohjoismaista patenttia suunnitteleva Suomen komitea. Alustava mietintö 1962.
- 1964: B 27. Pohjoismaista patenttia suunnittelevan Suomen komitean mietintö. Ehdotus patenttilaiksi. Helsinki 1964.
- 1965: B 16. Työsuhdekeksintökomitean mietintö. Ehdotus laiksi työntekijän tekemistä keksinnöistä. Helsinki 1965.

- 1966: A 13. Mallisuojakeskustelun mietintö. Ehdotus mallisuojajaksiksi perusteluineen. Helsinki 1967.
- 1967: A 9. Ehdotus laiksi vilpillisestä kilpailusta perusteluineen. Helsinki 1967.
- 1969: A 20. Ehdotus uudeksi osakeyhtiölainsiksi. Helsinki 1969.
- 1969: A 25. Työsopimuslakikeskustelun mietintö. Helsinki 1970.
- 1970: A 3. Yritysdemokratiakeskustelun mietintö. Helsinki 1970.
- 1971: A 31. Ehdotus laiksi kauppaedustajista. Helsinki 1972.
- 1971: B 24. Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökeskustelun mietintö III. Ehdotus laiksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa. Helsinki 1971.

II. Lainvalmistelukunnan julkaisuja:

- 1908: 3. Ehdotus laiksi työsopimuksesta perusteluineen. Helsinki 1908.
- 1926: 4. Ehdotus laiksi vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi. Helsinki 1926.
- 1921: 1. Ehdotus työsopimuslaiksi ja työsäätölaiksi ynnä perustelut. Helsinki 1921.

III. Hallituksen esityksiä:

- 1929 2. Vp: 27. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi. 1929 vuoden toiset valtiopäivät.
- 1966: 101. Hallituksen esitys Eduskunnalle patenttilainsäädännön uudistamisesta. 1966 vuoden valtiopäivät.
- 1967: 56. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin. 1967 vuoden valtiopäivät.
- 1969: 228. Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta. 1969 vuoden valtiopäivät.
- 1970: 113. Hallituksen esitys Eduskunnalle mallioikeuslaiksi. 1970 vuoden valtiopäivät.
- 1972: 212. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi taloudellisen kilpailun edistämisestä. 1972 vuoden valtiopäivät.

IV. Lausuntoja, muistioita ja valiokuntamietintöjä:

- Lakivaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksen johdosta laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin. 1967 Vp. — V. M. — Esitys n:o 56 (Lakivk:n mietintö 1967: 8).
- Oikeusministeriön lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 13. 12. 1971 ehdotuksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa. (Valokop.).
- Patentti- ja rekisterihallituksen lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 25. 10. 1965 työsuhdekeksintökeskustelun ehdotuksesta laiksi työntekijän tekemistä keksinnöistä. (Valokop.). (PRH:n lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 25. 10. 1965).

- Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esityksen johdosta työsopimuslaiksi ja laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta. 1969 Vp. — V. M. — Esitys n:o 228 (Sos.vk:n mietintö 1969: 33).
- Suomen Asianajajaliiton lausunto 9.2.1966 kauppa- ja teollisuusministeriölle työsuhdekeksintökomitean mietinnön johdosta. DL 1966 s. 141—146.
- Suomen Teollisoikeudellinen yhdistys r.y:n lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle tammikuussa 1966 työsuhdekeksintökomitean mietinnöstä. (Mon.).
- Suomen Teollisuusliiton ym. elinkeinoelämän järjestöjen lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 5.4.1968 ehdotuksen laiksi vilpillisestä kilpailusta sisältävän komiteamietinnön johdosta. (Mon.). — Sisältyy pääpiirteittäin myös Kauppakamarilehti 4:1968 s. 38—41.
- Suomen Teollisuusliiton ym. elinkeinoelämän järjestöjen lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 10.11.1965 työsuhdekeksintökomitean mietinnöstä. (Mon.).
- Suomen Työnantajain Keskusliiton (STK) kiertokirjeen n:o 141/68 liite, koskeva työsuhdekeksintölakia. (Mon.).
- Suuren valiokunnan mietintö n:o 104 hallituksen esityksen johdosta laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin. 1967 Vp. — S. V. M. — Esitys n:o 56 (Suuren vk:n mietintö 1967: 104).
- Työsopimuslakikomitean muistio ehdotuksesta laiksi vilpillisestä kilpailusta (Komiteamietintö 1967: A 9), sisältyy sosiaaliministeriön kirjeeseen n:o 7/922 10.5.1968 kauppa- ja teollisuusministeriölle (Työsopimuslakikomitean muistio).

V. Pohjoismaisia lainvalmistelutöitä:

- Betænkning angående nordisk patentlovgivning. Avgitt av samarbeidende danske, finske, norske og svenske komitéer. Nordisk utredningsserie 1963:6. Oslo 1964 (NU 1963:6).
- Betænkning Nr. 416:1966 angående en ny konkurrencelov. Afgivet af det af handelsministeriet den 21.1.1959 nedsatte udvalg. København 1966 (Betænkning).
- Innstilling fra Konkurranselovkomitéen. Komitéen oppnevnt ved kongelig resolusjon 12.2.1960. Otta 1966 (Innstilling).
- Innstilling om endringer i Lov om kommission, handelsagentur og handelsreisende av 30. juni 1916. Komitéen oppnevnt av Justis- og politidepartementet i januar 1966. Bergen 1966 (Innstilling 1970).
- Innstilling til lov om arbeidstakeres oppfinnelser. Avg. i januar 1964 av en ved kongelig resolusjon av 18.9.1959 oppnevnt komité. Trondheim 1964 (Innstilling 1964).
- Lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. NJA 1920 II n:r 1:1.
- P. M. med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Justitiedepartementet 12.3.1970. Stencil Ju 1970:3.
- Preliminär sammanställning av utlåtanden över det av utredningen om illojal konkurrens avgivna betänkandet »Otillbörlig konkurrens» (SOU 1966:71). Justitiedepartementet. (Valokop.).

- SOU* 1958: 10. Betänkande avgivet av varumärkes- och firmautredningen. Stockholm 1958.
- SOU* 1965: 61. Betänkande med förslag till lag om mönster m.m. avgivet av mönsterskyddsutredningen. Stockholm 1965.
- SOU* 1966: 71. Betänkande av utredningen om illojal konkurrens. Stockholm 1966.
- SOU* 1970: 69. Betänkande avgivet av de kommissionslagstiftningssakkunniga. Stockholm 1970.

D. Muita lähteitä

Eri tahoilta saatuja sopimusjäljennöksiä ym.

Haastattelutietoja ovat antaneet:

Timo Holm, 27, hovioikeuden auskultantti, asianajaja 1972—

Heikki Kolehmainen, 34, varatuomari, asianajaja 1967—

Erkki Nissilä, 61, Kirjatyöntekijäin Liiton puheenjohtaja 1953—

A. H. Risku, 47, diplomi-insinööri, rekisteröity patenttiasiamies 1958—

Kirsti Rissanen, 29, oikeustieteen lisensiaatti, Helsingin yliopiston siviilioikeuden assistentti 1972—

LYHENNYSLUETTELO

(Luettelossa on lakien ja asetusten kohdalla mainittu vain niiden alkuperäinen antopäivä ottamatta huomioon mahdollisia muutoksia)

ABK	= Allmänna bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörssverksamhet med kontraktsformulär
AIPPI	= Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle
Ann.	= Annales de la propriété industrielle, artistique et littéraire
ArbErfG	= Gesetz über Arbeitnehmererfindungen vom 25. 7. 1957 (Saksa)
BG	= Schweizerisches Bundesgericht (Sveitsi)
BGB	= Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. 8. 1896 (Saksa)
BGE	= Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts
BGH	= Bundesgerichtshof (Saksa)
BGHZ	= Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
BKA	= Bundeskartellamt (Saksa)
C. pén.	= Code pénal (Ranska)
Cir.	= Circuit (Yhdysvallat)
DaKRL	= Lov af 8. juni 1912 om straf for brug af urigtig varebetegnelse m.m. (Tanska)
D.C.	= District Court (Yhdysvallat)
DL	= Defensor Legis
ECE	= Economic Commission for Europe
GRUR	= Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GWB	= Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen vom 27. 7. 1957 (Saksa)
H	= Højesteret (Tanska)
HD	= Högsta domstolen (Ruotsi)
HE	= Hallituksen esitys
HGB	= Handelsgesetzbuch vom 10. 5. 1897 (Saksa)
HO	= Hovioikeus, p. päätös
HRR	= Höchstgerichtliche Rechtsprechung
HVL	= Huoneenvuokralaki 10. 2. 1961/82
ICC	= International Chamber of Commerce
IKL	= Lag den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens (Ruotsi)
j.	= jaosto
JFT	= Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland

JW	= Juristische Wochenschrift
KKO	= Korkein oikeus; I selostuksia, II tiedonantoja, p. päätös, t. tuomio
LA	= Liiketaloudellinen Aikakauskirja
Lakivk.	= Lakivaliokunta
LM	= Lakimies
LTK	= Keskuskauppakamarin liiketapalautakunta
LVK	= Keskuskauppakamarin liikekilpailun valvontakunta
Lvk.	= Lainvalmistelukunta
MalliL	= Mallioikeuslaki 12. 3. 1971/221
Mass.	= Massachusetts
Md.	= Maryland
mhl	= muutoksenhakulupa
MuW	= Markenschutz und Wettbewerb
ND	= Nordisk domsamling
NIR	= Nordiskt Immateriellt Rättsskydd
NJA	= Nytt juridiskt arkiv
NJW	= Neue Juristische Wochenschrift
NoKRL	= Lov af 7. 7. 1922 om utilbørlig konkurrence (Norja)
NU	= Nordisk utredningsserie
N.Y. Sup. Ct.	= New York Supreme Court (Yhdysvallat)
OikTL	= Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13. 6. 1929/228
OK	= Oikeudenkäymiskaari
OKL	= Osuuskuntalaki 28. 5. 1954/247
OLG	= Oberlandesgericht (Saksa)
OR	= Obligationenrecht vom 20. 3. 1911 (Sveitsi)
ORGALIME	= Organisme de Liaison des Industries Métalliques Européennes
OsamKL	= Laki osamaksukaupasta 18. 2. 1966/91
OYL	= Laki osakeyhtiöistä 2. 5. 1895/22
p.	= päätös
Pa. Sup. Ct.	= Pennsylvania Supreme Court (Yhdysvallat)
PatL	= Patenttilaki 15. 12. 1967/550
PRH	= Patentti- ja rekisterihallitus
RAG	= Reichsarbeitsgericht (Saksa)
RG	= Reichsgericht (Saksa)
RGSt	= Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen
RGZ	= Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
RL	= Rikoslaki 19. 12. 1889/39
RO	= Raastuvanoikeus
Rt	= Norsk Retstidende
RTDC	= Revue Trimestrielle de Droit Commercial
R.U.M.	= Revue Universelle des mines et de la métallurgie
SAF	= Svenska Arbetsgivareföreningen
selost.	= selostettu
SH	= Sø- og Handelsretten (Tanska)
SOO	= Senaatin oikeusosasto; p. päätös
Sos.vk.	= Sosiaalivaliokunta

SOU	= Statens offentliga utredningar
SvJT	= Svensk Juristtidning
SvUWG	= Bundesgesetz über den unlautern Wettbewerb vom 30. 9. 1943 (Sveitsi)
TaloudKilpL	= Laki taloudellisen kilpailun edistämisestä 3. 1. 1964/1
TekijäL	= Laki tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin 8. 7. 1961/404
TfR	= Tidskrift for Rettsvitenskap
TMerkkiL	= Tavaramerkkilaki 10. 1. 1964/7
TNimiA	= Asetus kaupparekisteristä sekä toiminimestä ja prokurasta 2. 5. 1895/22
TSL	= Työsopimuslaki 30. 4. 1970/320
TyösKeksL	= Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29. 12. 1967/656
UfR	= Ugeskrift for Retsvaesen
UL	= Ulosottolaki 3. 12. 1895/37
US	= United States Supreme Court Reports
USPQ	= United States Patent Quarterly
UWG	= Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb vom 7. 6. 1909 (Saksa)
W	= Weekblad van het Recht
VilpKilpL	= Laki vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi 31. 1. 1930/34
vk.	= valiokunta
VKL	= Velkakirjalaki 31. 7. 1947/622
VL	= Vestre Landsret (Tanska)
Vp.	= Valtiopäivät
WRP	= Wettbewerb in Recht und Praxis
WuW	= Wirtschaft und Wettbewerb

I. ESIOSA

1 §. TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä teoksessa on tarkoituksena selvittää erästä kotimaisessa oikeustieteessä tähän mennessä suhteellisen niukasti valotettua alaa.¹ Se, että liikesalaisuuksia koskevat oikeudenloukkaukset ja riidat enimmäkseen käsitellään yritysten² sisäisinä asioina julkisuutta karttaen,³ on todennäköisesti lainsäädännön puutteellisuuden lisäksi johtanut tämän oikeusalan vaikeaselkoisuuteen. Nämä vaikeudet ovat myös saaneet aikaan, että liikesalaisuuksia koskevista oikeuskysymyksistä olen nyt ottanut tarkasteltaviksi vain ns. *yhteistoimintasuhteissa* ilmenevät ja niihin liittyvät kysymykset.

¹ Varsinaisia alaa koskevia tutkimuksia on ilmestynyt vain artikkelin muodossa. Ks. esim. *Kivimäki, T. M.*, Missä määrin teknilliset piirustukset ja muut teknilliset esikuvat ovat oikeudellisesti suojattuja? DL 1954 s. 129—156, *Godenhjelm, Berndt*, Om »know how» och företagshemligheter såsom föremål för licensupplåtelse, JFT 1965 s. 277—304, *Finne, Sten*, Ammattisalaisuuksien ja know-how'n salassapito- ja suojaamismahdollisuudet. — Suomen Lakimiesliiton XXII lakimiespäivät. Pöytäkirja 1971 s. 205—220 ym.

² Käsitteen *yritys* tulkiten tässä teoksessa laajimmassa mahdollisessa merkityksessä sisällyttään siihen sekä varsinaisen liiketoiminnan kaupan, teollisuuden ja käsityön piirissä että myös ns. vapaan ammatin, kuten lääkärin tai asianajajan ammatin, harjoittamisen, vaikka tämä ei olekaan täysin yleisen kielenkäytön mukaista. — Vrt. Nykysuomen sanakirja osa VI s. 739, jossa yritys ymmärretään suppeammin, tarkoittaen lähinnä liikeyritystä.

³ Liikesalaisuuksien oikeudellinen selvittely ei yleisissä tuomioistuimissamme tule kovin usein kyseeseen. Alaa koskevien julkaistujen KKO:n ratkaisujen lukumäärä on vähäinen; sama koskee julkaistuja LTK:n (ent. LVK:n) lausuntoja. Vuonna 1966 suorittamaani liikesalaisuuksia koskevaan kiertokyselyyn saaduista vastauksista ilmenee, että liikesalaisuuksien käyttö vastoin ao. yrityksen toivomuksia ja etuja on varsin usein esiintynyt ilmiö, mutta näitä asioita ei julkisuudessa paljon käsitellä.

Yhteistoimintasuhteissa ovat oikeussuojaa haluava yritys ja vastapuoli⁴ toisiinsa lähinnä sopimussuhteessa (esim. työ- tai lisenssisuhde) tai neuvottelusuhteessa. Työnantaja tai lisenssin antaja saattaa vaatia liikesalaisuudelleen oikeussuojaa työntekijää tai lisenssin saajaa vastaan. Tarkastelu kohdistuu myös konfliktitilanteeseen, joka ilmenee yhteistoimintasuhteen lakattua. Tutkimuksen piiriin ei sen sijaan kuulu yrityksen suhde yleiseen sivullistahoon, erityisesti kilpailijoihin, jotka yrittävät erilaisilla keinoilla, esim. yritysvakoilulla⁵ saada selville yrityksen salaisuuksia ryhtymättä normaaliin liikekosketukseen esim. salaisuuksia koskevan lisenssisopimuksen tekemistä varten. — Teoksen puitteisiin ei myöskään ole sisällytetty liikesalaisuuksien oikeussuojan hallinto- ja vero-oikeudellista eikä kansainvälistä puolta.⁶ Ainakin niiden ulkomaisten yritysten, joiden kotivaltiot ovat yhtyneet teollisoikeuden suojelua koskevaan Pariisin liittosopimukseen, liike- ja ammattisalai-

⁴ Vastapuoli = se, jota vastaan oikeussuojaa halutaan.

⁵ Ks. yritysvakoilusta esim. *Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 21* mainittuja esimerkkejä (kuten kuvien ottaminen piilokameralla, neuvottelujen nauhoitus kätkeyllä nauhurilla tai puhelinkeskustelujen luvaton kuuntelu). Tällaiset menettelytavat katsotaan kyseisessä mietinnössä »sopimattomaksi liikevakoiluksi» (s. 21). Ei ole kuitenkaan mitenkään varmaa, katsotaanko yleisesti maamme yrittäjien piirissä esimerkkien osoittamat menettelytavat »sopimattomaksi liikevakoiluksi». On todettava, että Yhdysvaltain oikeuskäytännössä näyttää kysymyksen ratkaisu riippuvan siitä, onko samalla »rikottu kotirauhaa» esim. sijoittamalla nauhuri tai piilokamera luvattomasti jonkin kilpailijan yksityisiin tiloihin. Ks. *Maass s. 35—36* ja s. 36 alav. 67 sekä main. alav. viitattuja oikeustapauksia, kuten *Olmstead v. United States, 277 US 438*. Jonkinlainen selvä raja olisi suositeltava myös Suomen oikeutta silmällä pitäen, jotta voitaisiin erottaa normaalit tiedonhankkimistoimenpiteet »sopimattomasta liikevakoilusta». Mainitun komitean käyttämä sana »liikevakoilu» on sitä paitsi mielestäni harhaanjohtava. Se viittaa nimittäin lähinnä kauppaalikkeissa tapahtuvaan vakoiluun, vaikka teollisissa yrityksissä tapahtuva valmistusmenetelmien ym. teknisten saavutusten vakoilu lienee verrattomasti vaarallisempaa kyseisen yrityksen kannalta. Ks. yritysvakoilussa käytetyistä menettelytavoista vielä *Bergier erit. s. 143—158*.

⁶ Ks. hallinto-oikeudellisesta suojasta *AsiakJulka 1 § 1 mom. 9 kohta, TaloudKilpL 28 § 1 mom.*, vero-oikeudellisesta suojasta *VerotusL 43 § 1 mom.*, 47 § ja kansainvälisestä suojasta Pariisin liittosopimus teollisoikeuden suojelemisesta, tehty 20. 3. 1883, Lontoossa 2. 6. 1934 tarkistetussa muodossaan, 1—2 art., Ask n:o 243/53 (SopS n:o 14/53). — Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät myös pääasiallisesti erityislainsäädäntöön kuuluvat, eri viranomaisten vaitiolovelvollisuutta koskevat määräykset. Ks. mm. *RL 40: 19a, VerotusL 133 §, PankkitarkastusL 17 §, KansaneläkeL 75 §, ElintarvikeL 6 §, AtomiennergiaL 10 §, SäteilysuojausL 10 §*.

suuksia tulee Suomessa suojata suurin piirtein yhtä hyvin kuin kotimaisten yritysten vastaavia salaisuuksia (ns. kansallinen kohtelu; Pariisin liittosopimus 2 art. 1 kohta). Pariisin sopimukseen sisältyy myös 10bis artiklan 2 kohdan yleislauseke, jonka mukaan vilpillistä kilpailua on jokainen hyvän liiketavan vastainen kilpailuteko.⁷ Tämä sopimuskohta on tärkeä peruste, jolla voidaan puoltaa oikeusvertailevan, vieraan valtion oikeutta koskevan aineiston käyttöä tässä tutkimuksessa. Yleislauseke muistuttaa oleellisesti VilpKilpL:n keskeisintä säännöstä, so. 1 §:n yleislauseketta.⁸

⁷ 10 bis art. 1 kohta velvoittaa sopimusvaltiot antamaan liittomaan kansalaisille tehokasta suojaa vilpillistä kilpailua vastaan.

⁸ VilpKilpL 1 § 1 mom. kuuluu: »Elinkeinotoiminnassa älköön kukaan kilpailutarkoituksessa ryhtykö tekoon, joka on hyvän tavan vastainen. — — —.»

2 §. TERMINOLOGISIA HUOMAUTUKSIA

Tutkimus koskee kysymyksiä monelta oikeusosalta, joiden välillä ei kuitenkaan aina voida tehdä tarkkaa rajaa. Oikeusaloista *immateriaali-oikeuden* katsom muodostuvan ensiksikin tekijänoikeus-, patenti-, tavaramerkki- ja mallioikeuslaista. Lisäksi immateriaali-oikeuteen kuuluvat toimimiasetus sekä lait oikeudesta valokuvaan ja oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin.¹ Lakia vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi (Vilp-KilpL) en sen sijaan lue kuuluvaksi immateriaali-oikeuteen, päinvastoin kuin perinteellisesti tehdään.² VilpKilpL:n katsom sen sijaan sisältyvän *kilpailuoikeuteen*.³ Kilpailun edistämisestä annettu laki (TaloudKilpL;

¹ Näistä laeista PatL, TMerkkiL, MalliL, TNimiA ja TyöskeksL kuuluvat immateriaali-oikeuden *teollisoikeudelliseen* osaan. Ks. Kivimäki—Ylöstalo s. 63.

² Ks. Godenhielm, Codex 25 år s. 22—23.

³ Tällöin olen suurin piirtein samalla kannalla kuin *Koktvedgaard* Vilp-KilpL:a vastaavan tansk. lain (DaKRL) suhteen. Hän sisällyttää termin »konkurrenseret», so. kilpailuoikeus, käyttöalaa vain DaKRL:iin sisältyvät ns. keskeiset kilpailuoikeudelliset säännöt, joille on ominaista, että niiden rikkominen samalla tyypillisesti merkitsee pyrkimystä suunnata kilpailu liian voimakkaasti muita kilpailijoita vastaan. Ne ovat lisäksi käsitettävissä yleisen vahingonkorvausoikeuden erityisiksi kehitysmuodoiksi. Näihin sääntöihin kuuluu ensiksikin DaKRL 15 §:n yleislauseke, mikä vastaa VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta. Lisäksi niihin kuuluvat säännökset harhaanjohtavan nimityksen käyttämisestä elinkeinotoiminnassa (9 §), kilpailijan halventamisesta (10 §), liikesalaisuuksista (11 §) ja osittain säännös harhaanjohtavasta lausumasta (1 §). Muita DaKRL:n säännöksiä ei *Koktvedgaard* lue kuuluviksi keskeisiin kilpailuoikeudellisiin sääntöihin. Ks. *Koktvedgaard* s. 24—26, Betænking s. 27.

Koktvedgaardin kanta perustuu *Theodor Geigerin* suorittamaan tutkimukseen kilpailusta yhteiskuntamuotona. Geiger erottaa toisistaan kilpailun (»konkurrence») ja taistelun (»kamp»). Geigerin mukaan kilpailussa useat henkilöt pyrkivät toisistaan riippumatta samaan päämäärään, ja he ovat kiinnostuneita toisistaan vain siitä syystä, että toiset heistä ovat muita menestyvämpiä. Kiinnostus ei kuitenkaan ole niin voimakasta, että siitä aiheutuisi toiminnan suuntaaminen asiakkaista kilpailijoihin. Taistelussa taas »käännetään rintama» vastustajaa vas-

24. 11. 1972 on eduskunnalle annettu hallituksen esitys *uudeksi* kilpailun-edistämislainsiksi) taas kuuluu *kilpailunrajoitus-oikeuteen*,⁴ joka ei varsinaisesti kuulu tämän teoksen aihepiiriin. Selvyysyistä katson tämän jaon olevan paikallaan.⁵ Tutkimuskohteina on osin muitakin oikeusaloja, esim. työnantajan ja työntekijän väliset suhteet kuuluvat osaksi työoikeuteen ja lisenssisopimusta koskevat periaatteet sopimusoikeuteen.

taan tämän tuhoamiseksi, jotta voitaisiin sen jälkeen anastaa se kohde, josta taistelua käydään. Ks. Geiger s. 8—13.

Koktvedgaardin mukaan keskeisten kilpailuoikeudellisten sääntöjen johtavana periaatteena on, että on lupa kilpailla mutta ei taistella. Ks. Koktvedgaard s. 26. Taistelu on kilpailun suuntaamista liian voimakkaasti muita kilpailijoita vastaan.

⁴ Tosin Kivimäen ja Ylöstalon siviilioikeuden oppikirjassa (s. 97—98) mainitaan VilpKilpL:n ja TaloudKilpL:n käyvän toisinaan *objektiivisen kilpailuoikeuden* (*»konkurrenssrätt, Konkurrenzrecht, Wettbewerbsrecht*) yhteisellä nimellä. — Bernitz taas katsoo (s. 58—62) käsitteen »kilpailuoikeus» liian ahtaaksi, vaikka se koskisi sekä sopimatonta kilpailua että kilpailunrajoituksia.

⁵ Jako ja terminologia on sama kuin Koktvedgaardilla s. 30—33. Norjalainen Gaarder katsoo (NIR 1968 s. 245—246) kilpailuoikeuteen (norj. konkurranserett) kuuluvan patentti-, malli-, tavaramerkki- ja toiminimioikeuden sekä tiettyjä illojaaleja kilpailumenetelmiä koskevan oikeussääntöjen ryhmän. Kilpailunrajoitus- ja tekijänoikeutta hän ei lue kuuluviksi kilpailuoikeuteen. — Gaardin termille kilpailuoikeus antama sisältö on liian laaja ja sekoittava.

3 §. LIIKESALAISUUS YLEISTEN SOSIAALIS-TALOUEDELLISTEN INTRESSIEN NÄKÖKULMASTA

Seuraavassa esitetään erilaisia taloudellisia ja sosiaalisia näkökohtia, joihin voidaan nojautua pohdittaessa liikesalaisuuksien oikeussuojan etuja ja haittoja yleiseltä kannalta katsottuna.

Yrityksen menestyminen saattaa monesti olla riippuvainen siitä, etteivät kilpailijat vastoin yrityksen tarkoituksia ryhdy käyttämään hyväkseen tai paljastamaan ulkopuolisille sen liikesalaisuuksia.¹ Erityisesti mikäli salaisuuksien oikeussuoja on kovin vähäinen, saattaa se vähentää elinkeinonharjoittajien halukkuutta mm. tuotannollisesti ja taloudellisesti edullisempien valmistusmenetelmien aikaansaamiseen ja yleensäkin kustannuksia vaativaan tekniseen ja taloudelliseen kehitystyöhön² sekä myös halua yhteistoimintaan muiden yritysten kanssa.^{2a} Tällä saattaa olla epäedullinen, hidastava vaikutus myös yleiseen yhteiskunnassa tapahtuvaan tekniseen ja taloudelliseen kehitykseen.³ Elinkeinonharjoittajien lisäksi myös kuluttajat voivat silloin joutua kärsimään haittaa tuotteiden tason nousun viivästyessä tai tason mahdollisesti jopa laskevissa. Epäsuotuisa vaikutus saattaa ulottua myös ulkomaankauppaan, josta maamme on suuresti riippuvainen: ulkomaisten yritysten halu solmia esim. lisenssi- tai muita sopimuksia, joiden johdosta heidän liikesalaisuutensa tulisivat suomalaisten yritysten tietoon, saattaisi oleellisesti vähentyä.⁴

¹ Ks. jäljempänä mm s. 22—24 ja lisäksi Yrjönen, Kauppakamarilehti 1: 1961 s. 20.

² Vrt. *Tadic* s. 12—13, 20—23, *Courthéoux* s. 4—5, *Koktvedgaard* s. 323.

^{2a} Vrt. *Finne*, Julkaisu 51—71 s. I 12—13, jonka mukaan salaisuuksien kunnioittamista voidaan tietyissä yhteistoimintatilanteissa vaatia osittain sen vuoksi, että liike-elämän normaali kulku edellyttää luottamusta sellaisten henkilöiden välillä, jotka joutuvat liike-elämässä toistensa kanssa tekemisiin.

³ Vrt. *Tadic* s. 22, Yrjönen, Kauppakamarilehti 1: 1961 s. 20.

⁴ Ks. Yrjönen, Kauppakamarilehti 1: 1961 s. 20.

Toisaalta on todettava, että vähäinen liikesalaisuuksien oikeudellinen suoja ei aina ole seikka, joka pienentää halua kehitystyöhön yrityksen piirissä. Juuri valmistussalaisuuksien ja muun tiedon paljastumisen pelko saattaa aikaansaada pakottavan tarpeen suorittaa jatkuvaa kehitystyötä. Työn tulokset ovat monesti riittävän merkittäviä pitämään yrityksen jatkuvasti esim. tuotteiden laadun suhteen kilpailijoita edellä huolimatta siitä, että muuta, ehkä hyvinkin arvokasta tietoa tavalla tai toisella on joutunut kilpailijain tietoon ja siten myös käyttöön.⁵

Sitä paitsi toisen elinkeinonharjoittajan liikesalaisuuksia hyväkseen käyttävä yritys saattaa siten säästää huomattavasti työtä, aikaa ja rahaa, kun sen ei itse tarvitse suunnitella ja kehittää juuri näitä menetelmiä ym. toiminnalleen tärkeitä välineitä. Näkökohdalla on yleistä kansantaloudellista merkitystä; kaksinkertainen kehitystyö siihen liittyvine kustannuksineen on monesti tarpeetonta energiantuhlausta.⁶

Lisäksi elinkeinonharjoittajan pelkästään omaa tuotantoaan ja myyntiään varten säilyttämät tekniset ja taloudelliset salaisuudet voivat toisinaan aikaansaada tuolle yritykselle markkinoilla tosiasiallisen monopoliaseman kilpailijoihin nähden. Tästä voi ainakin eräissä tapauksissa seurata kyseisten tuotteiden suhteellisen korkea hintataso, josta myös yksityiset kuluttajat voivat kärsiä haittaa.⁷

Merkittävä sosiaalis-taloudellinen lisänäkökohta koskee yrityksen toimessa aiemmin ollutta henkilöä. Hän on usein saattanut päästä perille monista työnantajan liikesalaisuuksista, joten asiaa ainoastaan jälkimmäisen näkökulmasta tarkasteltaessa saattaa usein olla syytä estää henkilöä käyttämästä noita salaisuuksia hyväkseen tai ilmaisemasta niitä entisen työnantajan kilpailijalle. Mutta tilannetta on pohdittava myös entisen toimihenkilön tai työntekijän kannalta. Hänen toimeentulomahdollisuutensa saattavat toisinaan suuresti heikentyä, milloin hän ei ole oikeutettu käyttämään hyväkseen näitä salaisuuksia, jotka monesti vielä voivat kovin läheisesti kuulua hänen ammattitietoonsa ja -kokemuksensa.⁸ Sellaiset työpanoksen vapaaseen käyttöön kohdistuvat rajoitukset saattavat myös liian pitkälle vietyinä vaikuttaa haitallisesti yleiseen yhteiskunnassa tapahtuvaan taloudelliseen kehitykseen.⁹

⁵ Vrt. *Tadic*, R.U.M. 2:1969 s. 106.

⁶ Ks. *Tetzner* s. 129, *Courthéoux* s. 5, *Tadic* s. 12—14.

⁷ Ks. *Courthéoux* s. 5, *Tadic* s. 14, 20—21.

⁸ Ks. *Palmgren* s. 55—56 ja jäljempänä erit. s. 117, 119—120.

⁹ Ks. jäljempänä erit. s. 112—113.

4 §. LIIKESALAISUUS JA SITÄ LÄHELLÄ OLEVAT ILMIÖT

1. Tarkasteltavina ovat käsitteet liikesalaisuus, ammattisalaisuus, yrityskokemus ja »know how»

Tämän tutkimuksen kohteina ovat *yrityksen salaisuudet*. Näihin kuuluvat liike- ja ammattisalaisuudet, yrityskokemukset ja »know how»,¹ jotka käsitteellisesti tarkoittavat, kuten jäljempänä osoitetaan, enemmän tai vähemmän samaa omaten myös eroavuuksia.² Mitä taas tulee *pankkisalaisuuksiin*, niin niihin kuuluvat ylipäänsä pankin tietoon tulleet asiakkaiden ja eräiden muidenkin henkilöiden asiat,³ esim. asiakkaan tilin suuruus tai asiakasyrityksen organisaatio.⁴ Lisäksi pankilla on omat erityiset liikesalaisuutensa, joihin voidaan soveltaa VilpKilpL 11 §:ää, esim. erityinen kirjanpitomenetelmä.⁵

Pankin asiakasyrityksen tilin suuruus tai organisaatio voidaan usein katsoa jälkimmäisen liikesalaisuudeksi. Siltä osin nämä seikat ovat tämän tutkimuksen kohteina. Esim. tilin suuruus, mutta ei organisaatio voidaan samalla katsoa *pankin* liikesalaisuudeksi.⁶ Kaikkia pankkisalaisuuksia koskee toisaalta erityislainsäädäntö, so. uusien pankkilakien säännökset.⁷

¹ Ks. liike- ja ammattisalaisuuden käsitteestä esim. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11, *Komiteanmietintö 1971: B* 24 s. 26 ja yrityskokemuksista ja »know how:sta» esim. *Godenhielm, JFT* 1965 s. 283—288, *Blum—Pedrazzini* s. 363, 373—378.

² Ks. s. 9—11, 16—18.

³ Ks. tarkemmin *Castrén, DL* 1971 s. 106—112, 115—119.

⁴ *Erma* s. 333—334.

⁵ *Sichter mann* s. 28, *Castrén, DL* 1971 s. 114 alav. 46.

⁶ Tällöin voidaan soveltaa VilpKilpL 11 §:ää. Ks. lähemmin *Kärävä, Raha-* talouden tietokirja s. 269, 271, *Castrén, DL* 1971 s. 113—114.

⁷ Ks. liikepankkilain 43 § verr. 94 §, säästöpankkilain 55 § verr. 117 §, osuuspankkilain 47 § verr. 93 §, kiinnitysluottopankkilain 43 § verr. 81 §, postipankkilain 33 § verr. RL 40: 19a—21 (Postipankin henkilökunnalla on virkamiehen salassapitovelvollisuus). Ks. säännösten tulkinnasta *Komiteanmietintö 1967: A* 8 s. 49—50, *Kärävä, Rahatalouden tietokirja* s. 268—270, *Erma* s. 333—337, *Castrén, DL* 1971 s. 106—112, 114, 117.

Tässä teoksessa, joka koskee vain liikesalaisuuksia, ei ole otettu käsiteltäviksi pankkisalaisuuksiin eikä *luottotietolausuntoihin* liittyviä ongelmia.⁸ Luottotietolausunto perustuu yksittäisiin *luottotietoihin*, jotka voivat olla liike- tai pankkisalaisuuksia tai yleisesti tunnettuja seikkoja.⁹

2. Käsitteet liikesalaisuus ja ammattisalaisuus toisiinsa verrattuina

Sana *salaisuus* tarkoittaa Nykysuomen sanakirjan mukaan asiaa, joka pidetään tai on tarkoitus pitää salassa.¹⁰ Sen sijaan sanoja *liikesalaisuus* sekä *ammattisalaisuus* ei Nykysuomen sanakirjassa määritellä lainkaan, mikä viittaa siihen, ettei sanoille löytyisi mitään yleisesti vakiintunutta kielellistä merkitystä.¹¹

Yksityisoikeudelliselta kannalta voidaan *Alasen* mukaan puhua kahdesta eri salaisuustyyppistä, ensiksikin puhtaasti *henkilökohtaisista* salaisuuksia, joiden suojaamista tarkoittavat ennen kaikkea RL 38:3:ssa (lääkäin ym. vaitiolovelvollisuus) ja 8:ssa (kirje- ym. salaisuus) olevat rangaistumääräykset, ja toisaalta salaisuuksista, *joiden julkisuuteen saatamisesta on haitallisia taloudellisia seurauksia*.¹² Liike- ja ammattisalaisuudet voidaan lukea viimeksi mainittuun ryhmään.¹³

VilpKilpL:n 11 §:n 1 ja 2 mom:ssa kuten TSL 15 §:n 1 mom:ssa käytetään nimityksiä *liikesalaisuus* ja *ammattisalaisuus*, eikä lakien perusteluissa tehdä eroa käsitteiden välillä.¹⁴ Kuitenkin on olemassa viitteitä siitä, että näillä sanoilla on ainakin jossakin suhteessa toisistaan poik-

⁸ Osaa tästä ongelmakokonaisuudesta, mm. luottotietolausuntoja, käsitellään *Castrén*, DL 1971 s. 106—124. Pankkisalaisuuden *rajoitusten* osalta viitataan erit. *Tulkki*, *Osuuskassalehti* 1: 1964 s. 12—15, 3: 1964 s. 96—99, *Ellilä*, *Tauno*, K.H.T.-vuosikirja 1949 s. 16—32.

⁹ Ks. *Anttila*, Liikepankkien luottotietotoiminta s. 2—3, *Castrén*, DL 1971 s. 119.

¹⁰ Ks. *Nykysuomen sanakirja* osa V s. 26.

¹¹ Ks. mt. osa III s. 153, jossa lausutaan pelkästään: »Elinkeinonharjoittajan liike- ja ammattisalaisuudet. Liikesalaisuuksien kavaltaminen», ja mt. osa I s. 71, jossa todetaan vain: »Kaivosmiesten ammattisalaisuudet. Ammattisalaisuuden kavaltaminen.»

¹² Ks. *Alanen*, LM 1941 s. 170.

¹³ Ks. *Alanen*, mt. s. 170.

¹⁴ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 10—11, *Komiteanmietintö* 1969: A 25 s. 32—33, HE 1969: 228 s. 4—5.

keava merkitys. Lainvalmistelukunnan ehdotukseen vuodelta 1908 laiksi työsopimuksesta sisältyvään 15 §:n 1 momenttiin on otettu kielto vain työnantajan *liikesalaisuuksien* luvattomasta ilmaisemisesta.¹⁵ Mutta ehdotukseen vuodelta 1921 on otettu kielto myös *ammattisalaisuuksien* luvattomasta ilmaisemisesta, koska tuon ehdotuksen perustelujen mukaan ammattisalaisuuksien ilmaiseminen voi olla työnantajalle yhtä vahingollista kuin liikesalaisuuksien tiedottaminen.¹⁶

Sana liikesalaisuus viittaa todennäköisesti pikemminkin yrityksen taloudellisuonteisiin, lähinnä kaupankäynnin alaan kuuluviin salaisuuksiin. Ammattisalaisuus tarkoittanee etupäässä teknisluonteisia salaisuuksia riippumatta patentoitavuudesta, kuten valmistusmenetelmiä. Vastavien vieraskielisten termien — norjaksi ja tanskaksi »forretnings- og driftshemmeligheder» ja saksaksi »Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse» sekä (Sveitsissä) »Geschäfts- und Fabrikationsgeheimnisse» — merkityseroavuudet ovat tällaiset.¹⁷ Mitään tarkkaa rajaa sanojen liikesalaisuus ja ammattisalaisuus merkityksen välille ei kuitenkaan voida asettaa. Suomen kielessä näitä sanoja käytettäneenkin merkitsemään melkein samoja asioita.¹⁸ Rajanvetoa niiden välillä vaikeuttaa sekin, että kotimaisessa kirjallisuudessa ei ko. sanojen merkityseroavuuksia ole pohdittu.

Muuan melko selvä merkityseroavuus kyseisten sanojen välillä voidaan kuitenkin havaita: Ammattisalaisuus tarkoittaa myös vapaiden ammattien harjoittajien, kuten lääkärien tai asianajajien, salaisuuksia. Liikesalaisuus sen sijaan tarkoittaa näitä vain, jos vapaan ammatin harjoittaminen toiminnan laadun ja organisoinnin puolesta on suoranaista liiketoimintaa.^{18a} On myös huomattava, että VilpKilpL ja TSL, joissa on erityiset määräykset liike- ja ammattisalaisuuksien osalta, koskevat sekä varsinaista liiketoimintaa että vapaita ammatteja.¹⁹ VilpKilpL 1 §:n 2

¹⁵ Ks. *Lvk.* 1908: 3 s. 5.

¹⁶ Ks. *Lvk.* 1921: 1 s. 25.

¹⁷ Vrt. *SOU* 1966: 71 s. 110—111, *Betænkning* s. 30—31, *Innstilling* s. 47—48, *Elster*, GRUR 1932 s. 32—37, *Treadwell* s. 21.

¹⁸ Melkein samassa merkityksessä käyttää ko. termejä *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 205—206, 209—210, 215—217.

^{18a} Vrt. *Raninen*, LA 1964 s. 95: »Sen verran on selvää, että liikesalaisuus nimensä mukaisesti liittyy varsinaiseen liiketoimintaan ja ammattisalaisuus johonkin ammattiin.»

¹⁹ TSL koskee kaikenlaisia työsuhteita, mm. vapaiden ammattien harjoittajain palveluksessa olevien henkilöiden työsuhteita. Vrt. TSL 1 §, *Lehtinen* s. 25—38, *Sarkko* s. 24, *Kahri-Vihma* s. 17. VilpKilpL koskee myös vapaita ammatteja.

mom:sta ilmenee, että elinkeinotoiminnalla ymmärretään laissa myös vapaan ammatin harjoittamista:²⁰ »Elinkeinotoiminnalla ymmärretään tässä laissa ammattimaisesti harjoitettua toimintaa, jonka välittömänä tarkoituksena on aineellisen edun saavuttaminen.» Sanan ammattisalaisuus mainitunlainen merkitys on siis hyväksyttävissä kyseisten lakien sisältämän sanan mahdollisen kielellisen selityksen kannalta.

3. Yleisten tunnusmerkkien löytäminen liikesalaisuuden käsitteelle

3.1. Mihin seikkoihin tunnusmerkkien hakemisessa on syytä kiinnittää huomiota?

Liikesalaisuuden käsite ei välttämättä ole sama esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:ssa ja TSL 15 §:n 1 mom:ssa, vaan sitä on tutkittava erikseen kutakin tilannetta silmälläpitäen. Siitä huolimatta on aihetta tutkia, voidaanko eri säännöksissä ja muissa yhteyksissä, esim. lisenssisopimuksissa, esiintyvistä liikesalaisuuskäsitteistä löytää yhteisiä piirteitä, jotka yhteensä muodostaisivat mainitun käsitteen yleistunnusmerkistön. Yleistunnusmerkistön kokoamisen tarkoituksena on tutkimustyön rationalisointi kussakin erityistilanteessa, kun yleistunnusmerkistöön kuuluvia piirteitä ei enää siinä vaiheessa tarvitse hakea.

Vaikutena on heti havaittavissa, että Suomen lainsäädännöstä ei löydy mitään määritelmiä po. suhteessa. Tosin VilpKilpL 12 §:ään sisältyy esimerkkejä seikoista, jotka toisinaan voivat olla liikesalaisuuksia. Säännöksessä kielletään liiketarkoituksessa uskotun piirroksen, mallin, muotin, kaavan tai muun teknisen esikuvan luvaton ilmaiseminen tai hyväksikäyttö. Myöskään ulkomailla ei liike- tai ammattisalaisuuden käsitteitä ole lainsäädännössä määritelty, vaan on tyydytty toisinaan antamaan soveltamisesimerkkejä niin kuin esim. Ruotsin IKL 3 §:n 1 mom:ssa.²¹ Näiden käsitteiden yksiselitteinen ja täsmällinen määrittely

teja, mikä käy ilmi tarkasteltaessa sitä, mitä elinkeinotoiminnalla mainituksessa laissa on ymmärrettävä. Ks. VilpKilpL 1 § ja HE 1929 2. Vp: 27 s. 3, Mäenpää, DL 1966 s. 400 ja Norrmén s. 21.

²⁰ Ks. Norrmén s. 21.

²¹ Säännös (sisältyy esim. SOU 1966: 71 s. 103) kuuluu: »I näringsverksamhet anställd person, som under den tid, tjänsteavtalet är gällande, i avsikt att bereda sig eller annan fördel eller att göra skada, obehörigen använder sig av eller yppar

onkin mahdotonta.²² Jo sellaiset auktoriteetit kuin *Ragnar Knoph* ja *Gösta Eberstein* luopuivat yrityksestä tarkemmin määritellä liikesalaisuuden käsite.²³ Kuitenkin tämän käsitteen eri ominaisuuksia on mahdollista kuvailla. Tätä on pidettävä tarkoituksenmukaisempaan menettelynä kuin erilaisia oikeustieteessä esiintyviä määritelmiä, jotka pakostakin sisältävät vain sen, mitä asianomainen määrittelijä katsoo asianmukaiseksi korostaa.²⁴

Koska liikesalaisuudessa jo sananmukaisesti on kysymys *salaisuudesta*, voidaan liikesalaisuudella tarkoittaa vain seikkaa tai seikastoa, joka on ainakin *jossain määrin salainen*.²⁵ Liikesalaisuuden tämä tunnusmerkki onkin yleisesti hyväksytty.²⁶

Mutta VilpKilpL 11 §:n virallisten perustelujen mukaan liikesalaisuudella tarkoitetaan seikkaa, jonka salassapito on *yriitykselle tärkeää*.²⁷ Tämä lisävaatimus näyttää hyväksyttävältä, koska ei ole aihetta antaa toisinaan jopa rikosoikeudellista suojaa (VilpKilpL 11 §:n tunnusmerkistön täysin toteutuessa) tilanteissa, joissa seikan salassapito on merkityksetöntä. Lisävaatimusta koskevat lainkohdan em. perustelut ovat samat, jotka eräissä 1920-luvun saksalaisissa teoksissa on esitetty VilpKilpL 11 §:ää sisällöltään paljolti vastaavan UWG 17 §:n soveltamista varten.²⁸ Myöhemmin Saksassa on ko. tarkoituksessa tuotu julki »intressiteoriaksi» nimitetty käsitys, jonka sisältö on pääasiallisesti sama: suojattavan liikesalaisuuden salassapitoon on oltava oikeutettua taloudellista intressiä.²⁹ Saksassa on esitetty myös ns. »tahtoteoria», jonka mukaan liikesalaisuuden suoja edellyttää tosiasiallista salassapitoa ja yrityksen salassapitotahtoa, mutta

fabrikationssätt, anordning, affärsförhållande eller annat, varom han under samma tid erhållit kännedom och som han vet utgöra en arbetsgivarens yrkeshemlighet, straffes med dagsböter eller med fängelse i högst ett år; ersätte ock uppkommen skada.»

²² Ks. *Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 26.*

²³ Ks. *Plesner, NIR 1965 s. 11.*

²⁴ Ks. *Plesner, NIR 1965 s. 11.*

²⁵ Ks. *Finne, Pöytäkirja 1971 s. 212.*

²⁶ Ks. *HE 1929 2. Vp: 27 s. 11, Komiteanmietintö 1967 A: 9 s. 20—21, Alanen, LM 1941 s. 170—172, Norrmén s. 42, Kivimäki, DL 1954 s. 150 alav. 51, Godenhjelm, JFT 1965 s. 288, Finne, Teollisuusliitto tiedottaa 4: 1965 s. 22.*

²⁷ Ks. *HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.*

²⁸ Ks. *Baumbach s. 453, Rosenthal s. 375.*

²⁹ Ks. *Baumbach—Hefermehl s. 1103, Tetzner s. 363, Reimer s. 484—485, Raninen, LA 1964 s. 95.*

ei salassapitointressiä tuon yrityksen kannalta.³⁰ Saksan oikeuskäytännössä on jo vuosikymmenet yleisesti sovellettu »intressiteorian» ja »tahtoteorian» yhdistelmää mainittua UWG 17 §:ää silmälläpitäen.³¹ Sen mukaan liikesalaisuuden suoja edellyttää salassaoloa, salassapitointressiä ja salassapitotahtoa.³²

Jos liikesalaisuutta ajatellaan jonkinlaisena mm. eri säännökset täysin peittävänä yleiskäsitteenä eikä kysymys ole pelkästään liikesalaisuudesta esim. VilpKilpL 11 §:n mielessä, ei kuitenkaan voida asettaa salassapitointressin vaatimusta. Niinpä tarkasteltaessa lain 12 §:ssä mainittua käsitettä *uskottu teknillinen esikuva*, voidaan havaita, että tähän käsitteeseen ei välttämättä tarvitse sisältyä mitään tuollaisen esikuvan tai ohjeen uskoneen yrityksen salassapitointressiä, vaikka käytännössä tosin tuo intressi on säännönmukaisesti olemassa. Ratkaisevaa on sen sijaan, että esikuva tai ohje on annettu *luottamuksellisesti* jollekulle tiedoksi.³³ Intressi koskee tällöin sitä, ettei luottamusta rikota.³⁴ Luottamuksen ylläpitäminen *sinänsä* ei kuitenkaan ole sellainen intressi, jota olisi syytä oikeudellisesti suojata. Luottamuksen ylläpitämisen on periaatteessa oltava *merkityksellistä* yrityksen elinkeinotoiminnalle.³⁵ VilpKilpL 12 §:ää ei ole tarkoitettu sovellettavaksi vain sellaisissa tilanteissa, että on tähdellistä yrityksen kannalta, ettei se henkilö, jolle yritys on uskonut esikuvan tai ohjeen, *ilmaise* sitä jollekin kolmannelle henkilölle. Yrityksen intressi saattaa salassapitointressin sijaan tai ohella koskea sitä, ettei ensiksi mainittu henkilö *käytä* esikuvaa tai ohjetta sen tarkoituksen vastaisesti, jota varten esikuva tai ohje on hänelle uskottu.³⁶ Eri asia on, että intressin

³⁰ Ks. *Baumbach—Hefermehl* s. 1103, *Degen*, MuW XXVII s. 432, *Raninen*, LA 1964 s. 95.

³¹ Ks. *Reimer* s. 482—486 mainittuja oikeustapauksia, kuten RG 22. 11. 1935, RGZ 149 s. 329—334; RG 17. 8. 1938, GRUR 1939 s. 308—314, BGH 15. 3. 1955, GRUR 1955 s. 424—427.

³² Ks. *Reimer* s. 482—486, *Nastelski*, GRUR 1957 s. 2, *Baumbach—Hefermehl* s. 1103.

³³ Ks. *Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 28 verr. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

³⁴ Vrt. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 217.

³⁵ Tämä ilmenee *Komiteanmietinnöt* 1967: A 9 s. 23 ja 1971: B 24 s. 28, joiden mukaan po. tilanteessa teknisen esikuvan tai ohjeen suoja-aika kestää niin kauan, kuin sillä on käytännöllistä merkitystä.

³⁶ *Finne* tarkastelee vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean ehdottamaa 5 §:n 3 mom:a (*Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 40), jolla on tarkoitus korvata nykyinen VilpKilpL 12 §. On jossakin määrin epäselvää, edellyttääkö *Finne* (Pöytäkirja 1971 s. 217) tekstissä mainitunlaista merkitystä po. suhteessa: »Usko-

toteennäytölle ei oikeuskäytännössä pidä asettaa liian ankaria vaatimuksia, kuten esityksestä jäljempänä ilmenee.³⁷

Kysymys, kuuluuko liikesalaisuuden yleistunnusmerkistöön salassapitotahto, kaipa tarkempaa selvitystä.³⁸

Olisiko mainitunlaisen yleistunnusmerkistön hakemisessa syytä kiinnittää huomiota muihin seikkoihin? Plesner asettaa *de lege ferenda* viisi vaatimusta oikeussuojakelpoiselle liikesalaisuudelle: 1. Uutuusvaatimus; 2. laatuvaatimus; 3. salaisuusvaatimus; 4. panosvaatimus sekä 5 että nämä neljä vaatimusta ovat täytetyt tiettyyn yritykseen nähden.³⁹

Salaisuusvaatimus sisältyy jo itse sanaan liikesalaisuus, kuten edellä on mainittu.⁴⁰ Uutuusvaatimuksella taas Plesner tarkoittaa, että liikesalaisuudessa on kysymys jostakin tiedosta, joka on ominaista ko. yritykselle siinä mielessä, että saman tiedon ei voida todistaa olevan yleisesti tunnettu tai käytössä muissa yrityksissä eikä myöskään selostettu yleisesti tunnetussa teknisessä kirjallisuudessa, ammatillisissa aikakauslehdissä tai vastaavissa julkaisuissa.⁴¹ Uutuusvaatimus kuitenkin oikeastaan koskee salaisuusvaatimuksen erästä puolta, koska uutuudessa on kysymys tietystä salaisuusasteesta.⁴² Sen vuoksi käsitellään tässä tutkimuksessa niitä vaatimuksia, mitä liikesalaisuudelle uutuuden osalta mahdollisesti on asetettava, samassa yhteydessä kuin salaisuusvaatimusta.⁴³

Laatuvaatimuksella Plesner tarkoittaa sitä, ettei tekniselle salaisuudelle, jotta sille voitaisiin myöntää oikeussuojaa, pidä asettaa samoja vaatimuksia kuin patenttikelpoiselle keksinnölle keksinnöllisyystasoon

tun esikuvan tai teknisen ohjeen suoja ei, kuten komitea toteaa, perustu *salaisuuteen* vaan siihen *luottamukseen*, jota uskominen edellyttää. Säännöksen avulla pyritään selventämään ja tiukentamaan elinkeinoelämässä toimivien käyttäytymissääntöjä. Käyttö- ja ilmaisemiskielto ei ole ajallisesti rajoitettu, mutta lakkaa luonnollisesti olemasta voimassa silloin kun sen ylläpitämistä vaatinut *intressi* menettää merkityksensä.» Vaikka Finne ei nimenomaan selitäkään, mitä hän tarkoittaa intressillä, voidaan hänen esityksestään, jossa hän edellyttää mm. po. säännöksen soveltamisalaan kuuluvalla ammattisalaisuudelta tai »know how'lta» taloudellista arvoa (ks. s. 206—207, 209), olettaa hänen tarkoittavan intressillä po. suhteessa jotakin muuta kuin luottamuksen ylläpitämistä sinänsä.

³⁷ Ks. s. 48.

³⁸ Ks. jäljempänä s. 24—25.

³⁹ Ks. Plesner, NIR 1963 s. 145—148, NIR 1965 s. 23—29.

⁴⁰ Ks. s. 12.

⁴¹ Ks. Plesner, NIR 1965 s. 25—26.

⁴² Vrt. Turner s. 24, Plesner, NIR 1965 s. 25—26.

⁴³ Ks. jäljempänä s. 21—23.

yms. seikkoihin nähden, mutta määrätynlaisen teknisen edistysaskelen täytyy kuitenkin olla kyseessä.⁴⁴ Taloudelliselle salaisuudelle, kuten asiakasluettelolle tai kampanjan alkamisajankohdalle, ei Plesner näytä asettavan erityistä laatuvaatimusta, koska hän puhuu tällaisesta vaatimuksesta vain tekniikan alalla.⁴⁵ Jos laatuvaatimus asetetaan, on sitä pidettävä itsenäisenä liikesalaisuuden tunnusmerkkinä. Näin ollen on syytä käsitellä sitä erikseen.⁴⁶

Panosvaatimuksen Plesner asettaa ainoastaan teknisen salaisuuden oikeussuojan edellytykseksi. Hän tarkoittaa tällä sitä, ettei mitään satunnaista parannusta voida pitää suojaamiskelpoisena teknisenä salaisuutena. On edellytettävä sekä työ- että taloudellista panosta. Usein joko tehdään tietty kehitystyö, joka johtaa ko. edistysaskeleeseen, tai se pohjautuu joka tapauksessa pitempiäikaiseen työhön ja kokemukseen.⁴⁷ Panosvaatimuksenkin asettamista tarkastellaan erikseen.⁴⁸

Sillä oikeussuojan myöntämisen edellytyksellä, mikä koskee yritystä, johon nähden em. neljän vaatimuksen pitää olla täytetyt, tarkoittaa Plesner kyseisen liikesalaisuuden liittymistä tiettyyn yritykseen. Tähän sisältyy näkökohta, että kyseinen tieto ei saa liian läheisesti kuulua jonkun yksityishenkilön yleiseen ammattitietoon, minkä tämä henkilö on hankkinut oman kyvykkyytensä ja uutteruutensa ansiosta.⁴⁹ Tätäkin kysymystä selvitetään jäljempänä.⁵⁰

Lisäksi käsitellään kysymystä, sisältyvätkö myös lain tai hyvän tavan vastaiset salaisuudet liikesalaisuuden oikeudelliseen käsitteeseen.⁵¹

3.2. Tiedon taso ja laatu

3.2.1. *Millaista teknistä tietoa on olemassa?* VilpKilpL 11 §:n virallisissa perusteluissa liikesalaisuudesta *seikkana*, jonka salassapito on yritykselle tärkeää,⁵² voitaisiin asiasisällön muuttumatta puhua seikan sijaan

⁴⁴ Ks. Plesner, NIR 1965 s. 26.

⁴⁵ Vrt. Plesner, NIR 1965 s. 26, NIR 1963 s. 145.

⁴⁶ Ks. s. 15—21.

⁴⁷ Ks. Plesner, NIR 1965 s. 26.

⁴⁸ Ks. jäljempänä s. 25—26.

⁴⁹ Vrt. Plesner, NIR 1963 s. 147.

⁵⁰ Ks. s. 27—28.

⁵¹ Ks. s. 28—29.

⁵² Ks. edellä s. 12.

tiedosta. Muissakin kuin 5 §:n mukaisissa tilanteissa voidaan liikesalaisuuden katsoa olevan tietoa.

Tieto saattaa ensiksikin muodostua teknisestä opista, erityisesti valmistussalaisuudesta, olkoonpa se patenttikelpoinen tai ei.⁵³ Ollakseen patenttikelpoinen on keksinnön *olennaisesti* erottava siitä, mikä on tullut tunnetuksi ennen patentin hakemispäivää (PatL 2 § 1 mom.; *keksinnöllisyystason vaatimus*).

Keksinnöllisyystason vaatimusta eivät ns. *yrityskokemukset* useinkaan täytä.⁵⁴ Yrityskokemuksilla (*»Betriebserfahrungen», »företagserfarenheter»*⁵⁵) tarkoittavat *Blum* ja *Pedrazzini* kaikkia sellaisia toimintaohjeita, joilla on merkitystä työn teknisessä suorittamisessa, kuten esim. koneen sopivinta työrytmiä ja soveltuvimman lämpötilan, paineen yms. olosuhteiden käyttämistä tuotteen valmistuksessa parhaiden mahdollisten tulosten saavuttamiseksi. Yhteistä näille ohjeille on, että ne on saavutettu vasta kokemuksen kautta, eikä niitä useinkaan voida ilmaista minkään tarkan kaavan muodossa. Niillä saattaa olla huomattava arvo, vaikka ne olisivat osaksi yleisesti tunnettujakin.⁵⁶ Se seikka, että jokainen kilpailijoista tietäisi jonkin tai joitakin näistä ohjeista, ei vielä yleensä poista niiden taloudellista merkitystä,⁵⁷ koska useasti vasta hyvin monien jonkin koneen käyttämiseen liittyvien lämpöä, painetta, koneen tuotannollisesti tehokkainta ja taloudellisinta työnopeutta ja työrytmiä muussakin suhteessa ym. koskevien ohjeiden oleminen kilpailijan tiedossa vaarantaisi niiden taloudellisen arvon. Vaikka kaikki nämä ohjeet ovat jonkin kilpailijan tai joidenkin kilpailijoiden tiedossa, saattaa niiden taloudellinen merkitys olla osittain säilynyt, jos on syytä olettaa, että tieto niistä ei leviä yleisesti alan yritysten tietoon.⁵⁸ On vaikea sanoa, milloin on ylitetty se »kynnys», jonka jälkeen yrityskokemusten taloudellinen merkitys on käytännöllisesti menetetty. Asia lienee harkittava erikseen kussakin yksittäistapauksessa.

⁵³ Ks. *Blum-Pedrazzini* s. 363.

⁵⁴ Vrt. *Konttinen*, Julkaisu 16—66 s. VII 5.

⁵⁵ *Godenhielm* on (JFT 1965 s. 283) kääntänyt sanan *»Betriebserfahrung»* ruotsiksi.

⁵⁶ *Godenhielm*, JFT 1965 s. 283.

⁵⁷ *Blum-Pedrazzini* s. 374.

⁵⁸ Yrityskokemusten oikeudellinen suoja edellyttää kuten liikesalaisuuksien yleensäkin, että ne omaavat in casu harkittavan riittävän salaisuusasteen. Vrt. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 281, joka korostaa, että usein vaaditaan tietty salaisuusaste, jotta »know how» voisi olla lisenssisopimuksen kohteena.

Usein asiantunteva henkilö tietää, että koneessa tarvitaan esim. runsaasti lämpöä tai painetta määrätyn teknisen vaikutuksen aikaansaamiseksi, tai hän ainakin pystyy johtamaan em. lämmön tai paineen käytön tietojensa perusteella.⁵⁹ Mitä taas tulee koneen työrytmiin, niin mainitunlaisella henkilöllä voi olla tarvittavat tiedot ja kyvyt parhaan rytmin löytämiseksi. Ainoastaan kulloinkin vaadittava lämpötila, paine tai työrytmi joudutaan ehkä vielä selvittämään usein vaivalloisesti hankittavan kokemuksen kautta. Oivallus tai kokemus, joka koskee vain lämpötilan astetta tai paineen suuruutta ja muunkin teknisen toiminnan tarkoituksenmukaisuutta mainitunlaisissa yksityiskohdissa, ei tällaisissa tilanteissa yleensä ole patentoitavissa. Silloin ei nimittäin ole kysymys olennaisesta teknisestä edistysaskelesta verrattuna tekniikan siihenastiseen tasoon; PatL 2 §:n 1 mom:n *keksinnöllisyydestä vaadittava* ei siis ole täytetty.⁶⁰ Sen sijaan esim. lämmön tai paineen käyttö *sinänsä* saattaa olla patentoitavissa, jos kyseessä on uusi tekninen toimintasääntö.⁶¹ Mutta saattaa toisaalta esiintyä tapauksia, jolloin uuteen tekniseen toimintasääntöön kuuluu esim. juuri *tietyn* lämpötilan tai paineen käyttö, joka silloin voi olla patentin kohteena.

3.2.2. »*Know how'n*» käsitteistä tässä teoksessa. *Godenhielm* käyttää vasta viime vuosikymmenten aikana ilmaantunutta termiä »*know how*»⁶² (termi yrityskokemus lienee yhtä myöhäissyntyinen) ilmaisemaan lähinnä sitä, mitä *Blum* ja *Pedrazzini* tarkoittavat termillä yrityskokemus.⁶³ Pääasiallisesti *Godenhielm*in tavoin menettelee *Koktvedgaard*, joka tosin käyttää termiä »*know how*» ilmaisemaan myös taloudelliskaupallisia seikkoja eli siis melko laajassa merkityksessä.⁶⁴ »*Know how'n*» on toisinaan katsottu tarkoittavan jopa kaikkea sitä salaista ja ei-salaista

⁵⁹ Mikä on täten johdettavissa, ei ole patentoitavissa. Ks. *NU* 1963: 6 s. 127—128. Eri asia on, että toisinaan saattaa olla mahdotonta selvittää, mikä on fiktiiviselle asiantunnevalle henkilölle johdettavissa. Ks. *Godenhielm* s. 62—66. Mm. silloin turvaututaan *ekvivalenssioppiin*, ks. *Godenhielm* s. 62—65 verr. s. 200—229, *af Enehielm*, Julkaisu 38—69 s. VIII 5—6.

⁶⁰ Tällöin on kyseessä, kuten *Godenhielm* (s. 58) toteaa, »*lämplighetsåtgärd*» (»soveltuvuustoimenpide»).

⁶¹ Ks. siitä, mitä teknisellä toimintasäännöllä ymmärretään, *Godenhielm* s. 40—41.

⁶² Ks. termin myöhäissyntyisyydestä *Godenhielm*, *JFT* 1965 s. 277—278.

⁶³ Ks. *Godenhielm*, *JFT* 1965 s. 288.

⁶⁴ *Koktvedgaard* s. 312—313.

tietoa ja kokemusta, mikä on tarpeen tietyn elinkeinotoiminnan harjoittamista varten,⁶⁵ ja se on ymmärretty useissa muissakin merkityksissä.⁶⁶

Käsite »know how» on epämääräisyydestään huolimatta juurtunut oikeudelliseen ja taloudelliseen sanavarastoon, mikä puoltaa sen käyttöä tässäkin tutkimuksessa sopivissa yhteyksissä. Annan tälle moniselitteiselle käsitteelle mahdollisimman tarkoituksenmukaisen sisällön⁶⁷ silmälläpitäen sitä, että saattaa esiintyä tilanteita, jolloin »know how'n» alaan kuuluvan tiedon oikeussuoja ei määräydy ainakaan täysin samojen periaatteiden mukaan kuin käsitteen ulkopuolelle jäävän tiedon suoja.⁶⁸ Tarkoitan »know how'lla» juuri yrityskokemuksia, joten käytän käsitettä suhteellisen rajoitetussa merkityksessä.⁶⁹ Useimpia yrityskokemuksia voidaan luonnehtia kokemukseen perustuvaksi taidoksi tiedon hyväksikäytössä.⁷⁰ Luonnehdinta ei ole paikallaan, jos patentoitavissa olevaan tai muuhun tekniseen oppiin toimintasääntönä kuuluu esim. tietyn lämpötilan käyttö, enkä sisällyttä näitä tapauksia käsitteen »know how» piiriin. »Know how» on usein salaista, mutta tätä ei voida pitää käsitteellisesti välttämättömänä, kuten edeltävästä esityksestä ilmenee.⁷¹

⁶⁵ Ks. SOU 1966: 71 s. 119. »Know how'lla» tarkoittaa Eriksrud (Lov og Rett 1967 s. 102) kaikkea teknistä, taloudellista ja kaupallista tietoa sekä kokemusta, jota voidaan käyttää yrityksen taloudessa. — »Know how» on määritelty sitenkin, että olosuhteista riippuen »know how» voi käsittää tuotetta tai tuoter ryhmää koskevan koko teknisen informaation tai osan siitä, jota tarvitaan suunnitteluun, tuottamiseen, ylläpitoon, käyttämiseen tai mahdollista tuotteen tai tuotteiden markkinointia tai jotakin niistä johtuvaa osatekijää varten tai mitä tahansa näiden toimintojen yhdistelmää varten. Ks. Kolehmainen s. 1, ECE Guide s. 2.

⁶⁶ Kuten Kottvedgaard (s. 311) toteaa, voidaan toisinaan »know how'lla» tarkoittaa vain teknisiä valmistussalaisuuksia ja joskus taas vain niitä käytännöllisiä tietoja, jotka ovat tarpeen tietyn voimassa olevan patentin hyväksikäytön mahdollistamiseksi. Kuten Lassen (Förhandlingarna Bilaga 6 s. 11) mainitsee, saattavat tällaiset tiedot olla lisäkohteena kyseistä patenttia koskevassa lisenssisopimuksessa. — »Know how» saattaa myös tarkoittaa ainoastaan sitä teknistä tietoa ja kokemusta, millä saattaa olla ratkaiseva merkitys yrityksen kilpailukyvyille. Näin Innstilling s. 48, norj. ratkaisu Høyesterett 17. 3. 1964, Rt 1964 s. 238—255, ratkaisu selostettu myös ND 1964 s. 67—75.

⁶⁷ Ks. käsitteiden tarkoituksenmukaisuudesta Muukkonen s. 29.

⁶⁸ Ks. näistä tilanteista s. 134—135, 209—211.

⁶⁹ Suunnilleen yhtä rajoitetusti käyttää käsitettä Godenhielm, JFT 1965 s. 288.

⁷⁰ Näin Finne, AIPPI Report 1970 s. 650; Pöytäkirja 1971 s. 209.

⁷¹ Ks. kuitenkin Troller, Generalrapport s. 14—20, Sama, Recueil de travaux

3.2.3. *Tekniseltä tai taloudelliselta liikesalaisuudelta ei edellytetä tiettyä laatua tai tasoa.* VilpKilpL:ssa esiintyy vaatimuksia liikesalaisuudeksi katsottavan tiedon tason ja yleensäkin laadun suhteen vain, jos kysymys on liiketarkoituksessa uskottua teknistä esikuvaa koskevan 12 §:n tarkoittaman ilmaisemis- ja käyttökiellon soveltamisesta. Teknisen esikuvan olemassaoloa koskevan laatuvaatimuksen sisältöä selvittelään jäljempänä.⁷² Laatuvaatimuksena on tavallaan pidettävä sitäkin, että esikuvan pitää olla uskottu saadakseen oikeussuojaa lainkohdan nojalla. Tämä merkitsee tiettyä tasovaatimusta mm. sikäli, että jos esikuvasta ilmenee vain jotakin itsestään selvää, ei sitä voida katsoa uskotuksi.⁷³ Milloin esikuva on katsottava uskotuksi, on samoin myöhemmän tarkastelun kohteena.⁷⁴

Mitä muussa suhteessa tulee liikesalaisuuden käsitteeseen, niin VilpKilpL 11 §:n mukaisessa tilanteessa ei laatuvaatimuksia ole asetettu, ellei sellaisena vaatimuksena haluta pitää sitä, että liikesalaisuudeksi nimettävän seikan salassapidosta on oltava ko. yritykselle intressiä (tätä ei kuitenkaan edellytetä tekniseltä esikuvalta em. erityistilanteessa, kuten aiemmin on todettu⁷⁵).⁷⁶ Myös esim. lisenssisopimusten kohteena voi olla monentasoista teknistä tietoa, olkoonpa se »know how» tyyppistä tai tyyppiltään korkeampitasoista. Tämä perustuu jo sopimusvapauden periaatteeseen.

suisses s. 213—216, jossa »know how'llle» asetetaan salaisuusvaatimus. — Aikaisemmin mainittuun voidaan lisätä, että *Kansainvälinen kauppakamari* ymmärtää 1961 antamassaan suosituksessa »teollisella know how'llla» sovellettuja teknisiä tietoja, menetelmiä ja asiakirjatietoja, jotka ovat tarpeellisia sellaisen tekniikan, joka palvelee teollisia tarkoituksia, käytännölliseen toteuttamiseen. Mainittu kauppakamari on suosituksessaan kuitenkin katsonut oikeussuojan tarpeen koskevan vain salaista »know how'ta» ja määritellyt salaisen »know how'n» seuraavasti: »Know how» ei saa olla julkaistu yleisölle saatavana olevassa muodossa, ja yrityksen, joka on sen kehittänyt tai laillisesti hankkinut, on ryhdyttävä kaikkiin kohtuullisiin toimenpiteisiin estääkseen sen oikeudettoman ilmaisemisen. Kauppakamarin suositukseen sisältyvistä em. asioista ks. suosituksen kohtia 1—3, ICC Document No. 450/206 Rev. 18: 11. 1961 s. 1—2.

⁷² Ks. s. 140—147.

⁷³ Ks. Hakulinen s. 270.

⁷⁴ Ks. s. 147—157.

⁷⁵ Ks. s. 13—14.

⁷⁶ Ks. intressistä VilpKilpL 11 §:n mielessä edellä s. 12. — Jugoslavian oikeudessa edellyttää liikesalaisuuden käsite, että salassapito ei ole ainoastaan yrityksen vaan myös kansantalouden intressissä. Ks. Verona, s. 3.

Tekniset seikat, jotka voivat olla liikesalaisuuksia esim. VilpKilpL 11 §:n mielessä, voivat liittyä tuotannon mihin vaiheeseen tahansa, esim. koneet, työselitykset tai kaavat sekä usein »know how'ksi» luonnehdittava niiden paras hyväksikäyttötapa.⁷⁷ Yhdentekevää on myös, perustuuko salaisuus asiakirjaan tai yksinomaan muistitietoon.⁷⁸ Patentoitavuustasoa ei vaadita.⁷⁹ Tuollaiset seikat voivat usein käsittää käytännöllisen elämän »pikkukeksintöjä», joihin esim. Saksassa, mutta ei Suomessa voidaan myöntää ns. käyttömallisuoja.⁸⁰ Suomessa mallisuoja koskee vain tavaran ulkomuotoa tai koriste-esinettä (ns. *mallioikeus*, MalliL 1 §). Mutta ei edes »pikkukeksintöjen» tasovaatimusta voida oikeussuojakelpoiselle liikesalaisuudelle asettaa.

Taloudellisia liikesalaisuuksia esim. VilpKilpL 11 §:n mielessä saatavat olla esim. yrityksen organisaatio ja yritysten väliset suhteet ja sopimukset.⁸¹ Esim. yrityksen edustamien tuotteiden myynnin järjestely on oikeuskäytännössä katsottu liikesalaisuudeksi VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n

⁷⁷ Ks. *Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 21.*

⁷⁸ *Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 21.*

⁷⁹ Ks. *Komiteanmietinnöt 1967: A 9 s. 21 ja 1971: B 24 s. 26*, joiden mukaan vaikka liikesalaisuuden säilyttäminen on sen uutuuden vuoksi monesti yritykselle tärkeää, uutuuskäsitteellä ei tässä tapauksessa ole samaa merkitystä, kuin jos kyseessä olisi patentoitava keksintö. — Ns. keksinnöllisyystaso (»uppfinningshöjd») on, kuten *Godenhjelm s. 58—59* on selvittänyt, eräs puoli uutuusvaatimusta, joten komiteanmietintöjen em. lausuma koskee myös keksinnöllisyystasoa. — Ks. VilpKilpL 11 §:ää sisällöltään pääasiallisesti vastaavan UWG 17 §:n mukaisesta liikesalaisuuden käsitteestä *Baumbach—Hefermehl s. 1105—1106* ja siinä mainittuja ratkaisuja, kuten *RG 17. 3. 1936*, selostettu myös *GRUR 1936 s. 573—579* ja *JW 1936 s. 2081—2082*. Ks. VilpKilpL 11 §:ää osittain vastaavan ransk. säännöksen *C. pén. l'art. 418:n* mukaisesta liikesalaisuuden käsitteestä *Ulmer—Krasser s. 258*, *Couhin, Tome 2e s. 357 ss.* ja ratkaisua *Cour d'Aix-en-Provence 28. 10. 1959, Ann. 1959 s. 314—318* (patentti koski tuotteen kemiallista valmistusmenetelmää, kun taas liikesalaisuudet ilmenivät muissa tiedoissa, jotka koskivat valmistusta, ostohintoja ja raaka-ainehankkijoita). — Toisin Ranskan oikeuden kannalta 1910-luvulla *Pouillet s. 1158 ss.*

⁸⁰ Ks. Saksan Liittotasavallassa ja Saksan Demokraattisessa Tasavallassa voimassa olevan tällaisen ns. »Gebrauchsmuster» mallisuojan pääperiaatteista *SOU 1965: 61 s. 74 ss., HE 1970: 113 s. 4.*

⁸¹ Ks. *Komiteanmietinnöt 1967: A 9 s. 21, 1971: B 24 s. 26*. Saksan oikeuskäytännössä on sopimukset katsottu liikesalaisuuksiksi UWG 17 §:n mielessä. Ks. *RG 1. 3. 1906, JW 1906 s. 497* (viit. *Baumbach—Hefermehl s. 1105*).

⁸² VilpKilpL 11 § 1 mom.: »Jos toisen elinkeinotoiminnassa toimiva henkilö hankkiakseen itselleen tai toiselle etua tahi toista vahingoittaakseen toimessa-

mielessä.⁸³ Taloudelliset salaisuudet saattavat koskea markkinoinnin kaikkia puolia, kuten yrityksen hintapolitiikkaa tai alennusjärjestelmää,⁸⁴ taikka kustannuksia.⁸⁵ Mitään erityistä tasoa ei taloudellisilta salaisuuksilta VilpKilpL 11 §:n mielessä edellytetä. Tämä on itsestään selvää; taloudellisia salaisuuksia ei voida patentoidakaan.⁸⁶

Edeltävä tarkastelu osoittaa, ettei tiettyä tasoa tai laatua koskevia vaatimuksia voida sisällyttää liikesalaisuuden yleistunnusmerkistöön.

3.3. Tiedon salaisuusaste

Kuten aiemmin on todettu, on liikesalaisuudessa jo sananmukaisesti kysymys *salaisesta* seikasta tai seikastosta.⁸⁷ Voidaanko liikesalaisuudelta

oloaikanaan luvattomasti ilmaisee elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuuden, jonka hän sanottuna aikana on saanut tietoonsa, tai käyttää sellaista salaisuutta hyväkseen, tuomittakoon sakkoon taikka vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.»

⁸³ H:gin HO p. 960/26. 11. 1962, 1074/461 R 1960 (KKO, p. 2236/17. 9. 1963, 75/38 VD 1963: ei mhl).

⁸⁴ Ks. *Komiteanmietinnöt 1967: A 9 s. 21 ja 1971: B 24 s. 26* sekä ratkaisu LVK 281/22. 11. 1966, Kauppakamarilehti 9:1967 s. 39, jonka mukaan asiakasluettelot, hinnastot ja esittelylehtiset saattavat sisältää liikesalaisuuksia (nähtävästi lähinnä VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n mielessä). Saksan oikeuskäytännössä hintalaskelmat on katsottu liikesalaisuuksiksi UWG 17 §:n mielessä. Ks. RG 25. 2. 1902, RGSt 35 s. 136—137 (viit. *Baumbach—Hefermehl* s. 1105).

⁸⁵ KKO p. 2761/10. 12. 1969, 599/303 VD 1969: tiedot työkuukustannuksista katsottu liikesalaisuuksiksi VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä.

⁸⁶ Vrt. *Koktvedgaard* s. 299, *Castrén*, NIR 1967 s. 287. — On olemassa myös samalla kertaa taloudellista ja teknistä laatua olevia liikesalaisuuksia, kuten *Koktvedgaardin* (s. 299) mainitsevat ravinto- ja nautintoaineiden sekä kemikaali-tuotteiden reseptit ja ohjeet. Hän lisää, että tuollaiset ohjeet ja sekoitustavat — usein liikesalaisuudessa on kysymys vain yleisesti tunnettujen aineiden määräytystä sekoitussuhteesta — kuuluvat ylipäänsä tärkeimpiin liikesalaisuuksiin, eikä niihin useinkaan voida myöntää patenttia keksinnöllisyystason alhaisuuden vuoksi. Esimerkkinä voidaan mainita (*Koktvedgaard* s. 299—300) Coca-Cola-sekoitускаава, joka on arvioitu tavaramerkkioikeus mukaan luettuna 43 miljoonan dollarin arvoiseksi. — Liikesalaisuus voi olla samalla kertaa teknistä ja taloudellista laatua siten, ettei teknisiä ja taloudellisia elementtejä, joista se muodostuu, voida erottaa toisistaan, esim. yritysten tuotekehittely on määräytyissä vaiheissa tähdellistä pitää salassa. Ks. *SOU 1966: 71 s. 139*, jonka mukaan lisäksi kaupallinen tieto, esim. että tietty yritys säännöllisesti ostaa määrättyä kemikaalia, voi sisältää tärkeän teknisen tiedonannon asiantuntevalle henkilölle.

⁸⁷ Ks. s. 12.

esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä vaadittavan salaisuusasteen selvittämisessä saada johtoa patentoitavalta keksinnöltä vaadittavaa uutuutta koskevasta PatL 2 §:n 1 mom:sta? Viimeksi mainitun lainkohdan mukaan tunnetuksi katsotaan kaikki, mikä on tullut julkiseksi, joko kirjoituksen tai esitelmän välityksellä, hyväksikäyttämällä tai muulla tavalla, vaikka julkistaminen olisi tapahtunut milloin ja missä valtiossa hyvänsä.⁸⁸

Kuten seuraavasta esityksestä ilmenee, on vastaus asetettuun kysymykseen kielteinen. Liikesalaisuus esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä on suhteellinen käsite,⁸⁹ jonka sisältö riippuu kulloinkin kyseessä olevasta tilanteesta. Jos jonkin yrityksen liikesalaisuudekseen katsoma seikka tai seikasto jo ennen väitettyä salaisuuteen kohdistunutta oikeudenloukkausta on tullut julkiseksi sellaisessa valtiossa ja lisäksi tavalla, että ei ole syytä olettaa seikan tai seikaston joutuneen tai joutuvan yleisesti ko. yrityksen kilpailijain tietoon, on mahdollisesti yrityksen liikesalaisuus säilynyt mainitusta julkisuuteen tulosta huolimatta.⁹⁰ Tarkemmin sanottuna huomiota on kiinnitettävä lähinnä siihen, onko väitetyn oikeudenloukkauksen tapahtuma-aikana voitu olettaa liikesalaisuuden sitä ennen tapahtuneen laillisen julkistamisen kautta joko tulleen tai tulevan sellaisten kilpailijain tietoon, että seurauksena on salaisuuden merkityksen yrityksen kannalta häviäminen.⁹¹ Vaikka kyseisestä tiedosta voitaisiin saada selko tutkimalla voimassa olevia ja lakanneita patenteja koskevia julkaisuja ja patenttihakemuksia, voidaan liikesalaisuus tietyissä tilanteissa katsoa säilyneeksi.⁹² Tätä käsitystä voidaan perustella

⁸⁸ Ks. NU 1963: 6 s. 121—122, HE 1966: 101 s. 9.

⁸⁹ Ks. Alanen, LM 1941 s. 172.

⁹⁰ Kuten Ulmer ja Krasser (s. 258—259) toteavat, tarjoaa po. suhteessa yleisesti ottaen riittävän lähtökohdan, jos liikesalaisuudeksi väitetty tieto ei ole kulloinkin kyseeseen tulevien kilpailijain tiedossa ja se pidetään heiltä salassa. Tieto voidaan kuitenkin uskoa luottamuksella kilpailijoille. Ks. siitä Finne, Teollisuusliitto tiedottaa 4: 1965 s. 22, Pöytäkirja 1971 s. 211—212.

⁹¹ Vrt. Alanen, LM 1941 s. 172.

⁹² Ks. amerikkalainen oikeustapaus *L.M. Rabinowitz & Co. Inc. v. Dasher*, N.Y. Sup. Ct. 1948 (Turner s. 21—22, 28—29, 97—98, 165, 289). Ratkaisua selostaa ja kommentoi Godenhielm, JFT 1965 s. 293—294: Tuomioistuin katsoi oikeussuojakelpoisen liikesalaisuuden olleen olemassa riippumatta siitä, voitiinko ko. tiedosta päästä perille tutkimalla voimassa olevia ja lakanneita patenteja koskevia julkaisuja ja patenttihakemuksia. Ratkaisun perusteluissa katsottiin jutussa kantajana olleen yrityksen suorittamat tietoturvatoinenpiteet salaisuuden muodosta-

sillä, että patenttijulkaisujen tutkiminen saattaa toisinaan olla niin hidasta ja kallista, ettei se kannata kilpailijoille. Liikesalaisuudelta, olkoonpa se laadultaan tekninen tai taloudellinen, edellytetään edellä esitetyn valossa tiettyä *uutuutta*, mutta uutuusvaatimus on täysin suhteellinen ja erilainen riippuen ko. oikeudellisesta tilanteesta. Uutuus on salaisuusasteen tietty puoli.⁹³ Oikeudellisesti pätevän lisenssisopimuksen kohteena saattaa olla esim. salaisuus, että yritys on 20 vuotta menestyksellisesti käyttänyt tiettyä yleisesti tunnettua valmistusmenetelmää, joka menetelmä lisenssisopimuksen kautta siirtyy ko. tekniikan alaan perhentymättömän lisenssin saajan käyttöön. Hän ei ole ennestään tiennyt menetelmää, mutta on kuitenkin hyötynyt sopimuksesta ajan, työn ja kustannusten säästön muodossa saatuaan käyttöönsä valmiin käyttökelpoisen menetelmän.⁹⁴

Mitä tulee VilpKilpL 12 §:ssä tarkoitettuun uskotun teknisen esikuvan käsitteeseen, on se kovin suhteellinen. Jos esim. rakentamistapa, joka väitetään lainkohdan mukaisesti uskotuksi, on käynyt ilmi avoimilla markkinoilla olevista, pyörivistä keittiökaapeista, ei rakennetapaa ole voitu »uskoa» rakennepiirustusten välityksellä.⁹⁵ Jos sen sijaan avoimesti myytävänä olevan tuotteen rakenne tai valmistusmenetelmä ei ilmene tuotetta tarkastelemalla vaan voidaan selvittää rakenteellisella tai kemiallisella, mutta työläällä, hankalalla ja kalliilla analyysillä, on mahdollista »uskoa» tekninen esikuva (esim. rakennepiirustukset, kemiallinen kaava) tai ohje (esim. kemiallinen resepti) ko. 12 §:n mukaisesti liike-

neen koneen suojaamiseksi osoituksiksi siitä, että ainakin yrityksen ja sen palveluksessa aiemmin olleen henkilön (jutun vastaaaja) välisessä suhteessa salaisuus oli katsottava säilyneeksi. Em. toimenpiteisiin kuuluivat mm. toimenpiteet ulkopuolisten henkilöiden pääsyn estämiseksi yrityksen tehtäseen ja ko. henkilön yrityksen palvelukseen astuessaan allekirjoittama sopimus, jossa salassapittoa erityisesti korostettiin. Ratkaisusta ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, olisiko salaisuus ollut katsottava säilyneeksi muissakin henkilösuhteissa, kuten yrityksen ja niiden yritysten välisissä suhteissa, jotka olisivat olleet kiinnostuneita hankkimaan koneen. Ratkaisusta voidaan vielä päätellä yrityksellä olleen intressiä pitää kone salassa siitä huolimatta, että siitä ehkä voitiin päästä perille patenttijulkaisuja tutkimalla. Intressi sai ilmauksensa em. tietoturvatimenpiteissä.

⁹³ Ks. edellä s. 149.

⁹⁴ Ks. ratkaisu BGH 15/3. 1955; GRUR 1955 s. 424-427.

⁹⁵ Ks. Turun HO p. 1439/512. 1958, 707/29 RD 1957 (KKO p. 2685/14. 12. 1959; 263/132 VD 1958; ei mhl). Ratkaisu on esillä myös jäljempänä s. 151.

tarkoituksessa.⁹⁶ Samoin saattaa olla asian laita, jos esikuvasta tai ohjeesta ilmenevästä rakenteesta tai menetelmästä olisi voitu saada selvyys suorittamalla suhteellisen kallis maksu kolmannelle yritykselle.⁹⁷

3.4. Salassapitotahto

Siihen, että VilpKilpL 11—12 §:ssä kielletään vain liikesalaisuuden *luvaton* ilmaiseminen tai käyttö, sisältyy luonnollinen rajoitus: jos yritys on ilmaisemis- tai käyttöajankohtana suostunut ilmaisemiseen tai käyttöön tai yritys ei tahdo tiedon salassapitoa, ei lainkohtia voida soveltaa.⁹⁸ Oikeussuojan antamisesta ei tietenkään voi tulla kysymys muissakaan tämänkaltaisissa tilanteissa.

VilpKilpL 11—12 §:iin ja muihin lainkohtiin ei voida perustaa vaatimusta salassapitotahdon havaittavuudesta, oletettavuudesta tai olemassaolosta liikesalaisuuden yleisenä *positiivisena* tunnusmerkistötekijänä. VilpKilpL:n laatijat eivät ole maininneet salassapitotahtoa 11 §:n mukaisena liikesalaisuuden tunnusmerkistötekijänä, mutta sen sijaan kyllä salassapitointressin.⁹⁹ Salassapitotahdon katsominen liikesalaisuuden tunnusmerkiksi olisikin tarpeetonta, koska se voidaan joka tapauksessa ottaa huomioon, kun on kysymys liikesalaisuuden ilmaisemisen tai käytön *oikeusvaikutuksista*.¹⁰⁰ Jos on ratkaistavana kysymys uskotun esikuvan olemassaolosta (VilpKilpL 12 §), kuuluu tosin uskotun esikuvan

⁹⁶ Ks. vielä jäljempänä s. 148. Vrt. *Hakulinen* s. 270: »Se seikka sinänsä, että esikuva koskee koneita tai laitteita, joita jo pidetään kaupan, ei estä säännöksen (so. VilpKilpL 12 §:n, huom. minun) soveltamista. Jos konstruktiosta ei voida päästä selville muutoin kuin koneen purkamisella tai erityisen tarkalla tutkimisella, pelkkä koneen myytäväksi tarjoaminen tai myyminen ei tee menettelmää yleisesti tunnetuksi.»

⁹⁷ Vrt. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 207, 209, jonka mukaan jos »know how'n» hankkimiseen liittyy kustannuksia, saattaa tämä tosiasiallisesti vaikuttaa samaan suuntaan, kuin jos »know how» olisi niin salaista, että se on sen haltijalle ominaista, jota muilla ei ole.

⁹⁸ Ks. 1929 2. Vp: 27 s. 11.

⁹⁹ Ks. *HE* 1929 2. Vp: 27:n sisällöstä edellä s. 12

¹⁰⁰ Tekstissä esiintyvä käsitys poikkeaa esim. saks. oikeustieteessä vallitsevasta ja oikeuskäytännössä noudatettavasta käsityksestä, jonka mukaan liikesalaisuuden käsitteeseen UWG 17 §:n mielessä kuuluu sekä salassapitointressi että -tahto. Ks. edellä s. 13.

käsitteeseen se, että uskojan salassapitotahto on nimenomaan ilmaistu tai ainakin oletettavissa. Tämä sisältyy luottamussuhteeseen, mitä lainkohdan soveltaminen edellyttää.¹⁰¹ Muissa tilanteissa, esim. kun kysymys on elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevaa henkilöä koskevasta ensiksi mainitun liikesalaisuuden ilmaisu- tai käyttökiellosta (VilpKilpL 11 § 1 mom.), ei sen sijaan ole aihetta sisällyttää salassapitotahtoa liikesalaisuuden käsitteeseen. Ei voida vaatia elinkeinonharjoittajaa nimenomaisesti tai konkludenttisesti ilmaisemaan jokaista salassapidoltaan merkityksellistä seikkaa koskevan salassapitotahtonsa palveluksessaan olevalle henkilölle.¹⁰² Tämä saattaisi usein aiheuttaa viimeksi mainitussa työntekoa häittäävän tunteen, että häneen suhtaudutaan epäluuloisesti.¹⁰³ Mutta jos hänellä ei ole ollut aihetta olettaa elinkeinonharjoittajan haluavan salassapitoa, ei hänen voida katsoa menetelleen VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä luvattomasti ilmaistessaan salaisuuden tai käyttäessään sitä.¹⁰⁴ Toisaalta elinkeinonharjoittajalla ei poikkeuksellisesti ehkä ole ollut selkoa edes ko. seikan olemassaolostakaan, vaan tietoisuus on syntynyt vasta hänen palveluksessaan olleen henkilön ilmaistua seikan tai käytettyä sitä. Tämä ei kuitenkaan useimmissa tilanteissa (esim. työsuhdekeksinnöt) estä häntä saamasta suojaa seikalle liikesalaisuutena.¹⁰⁵

3.5. Työ- sekä taloudellinen panos

Jos liikesalaisuuden tai »know how'n» käsitteelliseksi tunnusmerkiksi asetetaan, että liikesalaisuus tai »know how» on tietyn sekä työ- että taloudellisen panoksen tulos, takaa tämä vaatimus *Plesnerin* mukaan sen, ettei mitä hyvänsä satunnaista parannusta voida katsoa liikesalai-

¹⁰¹ Ks. tarkemmin jäljempänä s. 148—150. — Salassapitointressi ja -tahto ja lisäksi riittävä salaisuusastekin voivat usein ilmetä saman toiminnan välityksellä, esim. tietoturvatointenpiteet. Ks. s. 22 alav. 92 selostettu oikeustapaus.

¹⁰² Nimenomaista ilmaisua edellyttää kuitenkin VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a vastaavan alankomaalaisen säännöksen (Alankomaiden rikoslain 273 art.) rikosoikeudellisten seurausten syntymisen suhteen *Pfeffer*. Ks. *Ulmer—Baeumer* s. 179 verr. s. 177, *Pfeffer* s. 309 s. Toisin *van Bemmelen*, ks. *Ulmer—Baeumer* s. 179, W. 1935 Nr. 12872.

¹⁰³ Vrt. *Milgrim* s. 3—20 — 3—21.

¹⁰⁴ Ks. tarkemmin jäljempänä s. 60—62, josta ilmenee, että ko. henkilöltä on tällöin puuttunut tuottamus.

¹⁰⁵ Ks. ratkaisu BGH 16. 11. 1954, GRUR 1955 s. 403 ja tarkemmin jäljempänä s. 78 alav. 195.

suudeksi tai »know how'ksi».¹⁰⁶ Kuitenkin vallitsevan käsityksen mukaan liikesalaisuuden tai »know how'n» käsite eri oikeudellisissa tilanteissa ei edellytä mainittua tunnusmerkkiä.¹⁰⁷ Tällaista vaatimusta ei myöskään ole asetettu VilpKilpL:ssa, sen valmistelutöissä¹⁰⁸ eikä Pohjoismaiden ja Saksan oikeuskäytännössä. Sen sijaan erään *Turnerin* selostaman amerikkalaisen ratkaisun perusteluissa on sen seikan, kuinka paljon työtä tai rahaa on käytetty tiedon kehittämiseen, katsottu olleen eräs niistä tekijöistä, joiden nojalla on päätelty, onko liikesalaisuus ko. oikeudellisessa tilanteessa ollut kyseessä.¹⁰⁹

Sanaan liikesalaisuus ei yleisessä elinkeinoelämän kielenkäytössäkään voitane liittää vaatimusta määrätyn työ- tai taloudellisen panoksen esiintymisestä. Monet liikesalaisuudet ovat sen luonteisia, että niiden kehittämiseksi ei tuollaista panosta ole tarvittu, esim. yrityksen rahavaikeudet ja se, että yritys käyttää jotakin yleisesti tunnettua teknistä menetelmää.

Vaikka mainitunlaisen panoksen esiintymistä ei voidakaan pitää liikesalaisuuden käsitteellisenä tunnusmerkkinä, voidaan tuollaisen panoksen esiintymisestä tehdä päätelmiä sen suhteen, että salassäpitointressi on olemassa. Tältä kannalta katsoen panoksen toteaminen on arvokas johtolanka, kun tuomioistuimien tai muun elin tekee päätelmiä sen suhteen, onko liikesalaisuus kyseessä.

Esimerkkinä työn tuloksista, joiden kehittämiseen vaadittava taloudellinen ja työpanos säännöllisesti nousee suuriin summiin, voidaan mainita tietokoneohjelmat niihin liittyvine listoineen, magneettinauhoinen ja reikäkortteineen.¹¹⁰ Niinpä voidaan usein tehdä päätelmä, että salassäpitointressi on olemassa niiden suhteen.¹¹¹

¹⁰⁶ Ks. *Plesner*, NIR 1965 s. 26.

¹⁰⁷ Ks. *Alanen*, LM 1941 s. 170—174, *Tetzner* s. 363—367, *Treadwell* s. 13—26, *Koktvedgaard* s. 296—317, v. *Gamm* s. 203—204, *Baumbach—Hefermehl* s. 1104—1105, *Reimer* s. 482—486.

¹⁰⁸ Ks. VilpKilpL 11 ja 12 § ja HE 1929 2. Vp: 27 s. 10—11.

¹⁰⁹ Ks. ratkaisu *Mycalex Corp. of America v. Pemco Corp.*, D.C. Md. 1946 (*Turner* s. 92—93).

¹¹⁰ Ks. ohjelmoinnin kalleudesta verrattuna tietokoneiden kalleuteen *Koktvedgaard*, NIR 1968 s. 141.

¹¹¹ Ks. *H:gin HO* p. 864/9. 12. 1971, 569/361 R 1969: HO katsoi tietokoneohjelman ns. postilistan liikesalaisuudeksi VilpKilpL 11 §:n 1 momentin mielessä. Ks. samassa asiassa *H:gin RO* 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 9 ja *LTK* n:o 310/18. 11. 1968 s. 4: Ohjelman valmistuskustannukset nousivat 60 000 markkaan.

3.6. Tiedon liittyminen tiettyyn yritykseen

Liikesalaisuudeksi väitetyn tiedon liittyminen tiettyyn yritykseen on varsin yleisesti eri tahoilta liikesalaisuuden käsitteelliseksi tunnusmerkiksi katsottu seikka.¹¹² Tällaista vaatimusta ei kuitenkaan mainita lainsäädännössä, mutta VilpKilpL 11 §:n esitöissä painotetaan, että liike- tai ammatteisuuksiksi katsottavien seikkojen on oltava ko. elinkeinoyritykselle ominaisia, sen toimintaan liittyviä seikkoja.¹¹³ Oikeustieteessä on toisinaan puollettu sellaisen tunnusmerkin asettamista oikeussuojakelpoiselle liikesalaisuudelle tai »know how'lle», että se pikemminkin liittyy tiettyyn yritykseen kuin kuuluu jonkin henkilön yleiseen ammattitietoon.¹¹⁴ Tällä seikalla on oikeuskäytännössäkin ollut merkitystä etenkin kysymyksen ollessa yrityksen salaisuuksien suojasta yrityksen toimesta aiemmin olleita henkilöitä vastaan, jolloin etenkin liikesalaisuudeksi väitetyn tiedon yleisluontoisuus on aikaansaanut oikeussuojan epäämisen.¹¹⁵ Tätä henkilösuhdetta tarkastellaan lähemmin jäljempänä.¹¹⁶ Jos taas on kysymys yrityksen suojasta toimestaan olevia henkilöitä vastaan, ei kysymyksellä liikesalaisuudeksi väitetyn tiedon liittymisestä yritykseen ole yhtä suurta merkitystä, mutta siihen on kuitenkin eräissä suhteissa kiinnitettävä huomiota.¹¹⁷ Selyän rajan vetäminen yritykseen tarpeeksi läheisesti liittyvien ja muiden seikkojen välillä, jolloin vain ensiksi mainittuja nimitettäisiin liikesalaisuuksiksi, olisi usein mahdoton suorittaa, kuten jäljempänä ilmenee.¹¹⁸

¹¹² Näin liikesalaisuuden käsitteen kannalta yleisesti. Alanen, LM 1941 s. 170—171, UWG 17 §:n mielessä v. Gamm s. 203—204, Reimer s. 482—486, Tetzner s. 362—367, Baumbach—Hefermehl s. 1103—1104 ja ratkaisut RG 17. 3. 1936, GRUR 1936 s. 573—579, BGH 15. 3. 1955, GRUR 1955 s. 424—427, Sveitsin UWG:n mielessä Treadwell s. 26—28.

¹¹³ HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

¹¹⁴ Ks. »know how'n» osalta Plesner, NIR 1963 s. 147 ja liikesalaisuuden suhteen henkilösuhdetta yritys — entinen henkilökunta silmälläpitäen Koktvedgaard s. 305—306, jonka mukaan ko. henkilösuhteessa on liikesalaisuudeksi väitetyn tiedon liittymisellä yritykseen tärkeä oikeudellinen merkitys.

¹¹⁵ Ks. ratkaisuja UfR 1920 s. 888 H (yleiset kemialliset tiedot), UfR 1960 s. 236—237 VL (luonnollinen menettelytapa), UfR 1913 s. 335—336 SH (yleisluontoinen asiakaspiirin tuntemus).

¹¹⁶ Ks. III osa.

¹¹⁷ Ks. jäljempänä s. 50—51.

¹¹⁸ Ks. s. 49—52.

Sen mukaan kuin edellä on esitetty, ei liikesalaisuudeksi väitetyn seikan tai seikaston liittyminen tiettyyn yritykseen ole ainakaan sellainen tunnusmerkki, joka olisi aiheellista sisällyttää liikesalaisuuden yleistunusmerkistöön. Sen sijaan on ilmeistä, että liikesalaisuus tietyissä oikeudellisissa tilanteissa edellyttää seikan tai seikaston riittävän läheistä liittymistä tiettyyn yritykseen, kuten esityksestä jäljempänä tarkemmin selviää.¹¹⁹

3.7. *Lain tai hyvän tavan vastaiset salaisuudet*

Yleisen kielenkäytön kannalta ei ole estettä pitää myös lain tai hyvän tavan vastaisia menetelmiä ja tietoja liikesalaisuuksina sanan laajassa merkityksessä. Sen sijaan voidaan olla eri mieltä siitä, ovatko sellaiset salaisuudet liikesalaisuuksia eri säännösten tarkoittamassa mielessä.

Äärimmäiskannan mukaan ei lain tai hyvän tavan vastainen salaisuus, esim. maidonväärennys, saata koskaan olla liikesalaisuus esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n tarkoittamassa mielessä.¹²⁰ Käsitystä, jonka mukaan näitäkin salaisuuksia voidaan oikeudellisesti suojata, voidaan äsken mainitua lainkohtaa silmälläpitäen kuitenkin puoltaa sillä, että muutoin elinkeinonharjoittajan palveluksessa oleva henkilö joutuisi toimimaan ensiksi mainitun »tapatuomarina» ja suorittamaan toisinaan melkeinpä mahdollottoman arvioinnin, mitkä työnantajan salaisuuksista ovat hyvän tavan vastaisia.¹²¹ Välittävän kannan mukaan lain tai hyvän tavan vastaista salaisuutta ei voida oikeudellisesti suojata liikesalaisuutena, jos palveluksessa oleva henkilö joutuisi suojaamalla salaisuutta itse tekemään rangaistavan teon.¹²² Esim. jos yritystä välittömästi uhkaa konkurssi, ei henkilöltä voida vaatia, että hän estämällä konkurssiuhan tulemisen yleiseen tietoon myötävaikuttaa yrityksen luotto-ostojen jatkumiseen ja syyllistyy näin avunantoon konkurssirikokseen.¹²³

Suomessa käsiteltävä kysymys ei ole ollut esillä lainvalmistelutöissä, oikeustieteessä eikä -käytännössä. RL 39:3:n 3 mom:ssa rangaistaan mm. kaupan tai elinkeinon jatkaminen tarkoituksella viivyttää konkurssia sellaisissa olosuhteissa, että elinkeinonharjoittajan olisi pitänyt käsittää

¹¹⁹ Ks. mm. esitystä yleisestä ammattitiedosta s. 116—117.

¹²⁰ Näin Tetzner s. 362—363.

¹²¹ Ks. Reimer s. 486.

¹²² Ks. Reimer s. 486, Schramm s. 7.

¹²³ Ks. Reimer s. 486.

itsensä kykenemättömäksi täyttämään sitoumuksensa. Ainakin em. välittävän kannan mukaiset tapaukset, kuten konkurssiuhka-salaisuus, soveltuvat Suomen oikeuteen. Muita tilanteita varten, jotka kuitenkin lienevät suhteellisen vähämerkityksisiä, ei voitane asettaa mitään ehdotonta sääntöä; lienee noudatettava in casu harkintaa. Näin ollen ei myöskään ole aiheellista edellyttää liikesalaisuuden yleistunnusmerkistöltä, ettei kyseessä ole lain tai hyvän tavan vastainen salaisuus.

3.8. Yhteenvedo liikesalaisuuden yleistunnusmerkistöstä

Edeltävän, liikesalaisuuden yleistunnusmerkistön selvittelyn perusteella voidaan yhteenvedona koota tunnusmerkistö sellaiseksi, että se tämän tutkimuksen tarpeita silmälläpitäen peittää tutkimuskohteina olevat säännökset ja nekin lähinnä sopimukseen perustuvat tilanteet, joista ei ole lainkaan tai riittävän tarkkaa lainsäädäntöä. Tässä tarkoituksessa voidaan antaa yleinen määrittely:

Liikesalaisuus on *seikka* tai *seikasto* (mikä on teknistä tai taloudellista tai teknis-taloudellista *tietoa*), jolla on kussakin oikeudellisessa tilanteessa riittäväksi katsottava salaisuusaste, ja jonka salassa pitäminen tai käyttö pelkästään yrityksen tarkoittamalla tavalla tai käytöstä pidättäminen *ei ole merkityksetöntä sen yrityksen elinkeinotoiminnalle, jonka käytössä se on.*¹²⁴

Se, että vaadittava salaisuusaste riippuu kustakin oikeudellisesta tilanteesta, merkitsee, että salaisuusaste voi vaihdella. Toisinaan se voi olla melkein olematon. Näin on asianlaita erityisesti, kun kysymys on uskotujen teknisten esikuvien oikeussuojasta. Silloin voimakkaan salaisuusastevaatimuksen korvaa se vaikeus, millä henkilö, jolle esikuva on uskottu, olisi voinut hankkia tiedon esikuvasta muulla tavalla.¹²⁵

Se, mitä aiemmin on todettu teknisen esikuvan uskoneen yrityksen intressin laadusta,¹²⁶ on määritelmässä otettu huomioon. Mutta intressi saattaa toisinaan koskea myös tai pelkästään sitä, että henkilö, jolle esikuvasta tai ohjeesta on annettu tieto, pidättyy *lainkaan* käyttämästä

¹²⁴ Kuvauksen kursivoitu loppuosa on sananmukaisesti mainittu *Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 26.*

¹²⁵ Vrt. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 207 ja edellä s. 23–24 uskotun esikuvan tai ohjeen käsitteen suhteellisuudesta lausuttua.

¹²⁶ Ks. s. 13.

5 §. LIIKESALAISUUKSIA KOSKEVISTA LUONNEPOHDINNOISTA

Eduskunnan perustuslakivaliokunta asettui 1940-luvulla eräässä lausunnossa, joka koski talouselämän tiettyjen alojen sosialisointisuunnitelmia, sille kannalle, että liikesalaisuudet ovat perustuslain suojaamaa omaisuutta.¹ Valiokunta lausui, ettei lakia, joka velvoittaa tuottajat antamaan sellaisista salaisuuksista tietoja valtioneuvoston asettamalle sosialisointikomitealle, voida säätää muuten kuin perustuslainsäädäntöjärjestyksessä.² Myös *Alanen* on sitä mieltä, että liikesalaisuudet ovat 'omaisuutta', so. tietty varallisuusosoikeudellinen objekti elinkeinotoiminnassa.³ Alasen käsitys pohjautuu *Cosackin* Saksassa jo aiemmin omaksumaan käsitykseen.⁴ Osaksi eri kannalla on *Troller*.⁵

Mikäli liikesalaisuudet voidaan katsoa perustuslain suojaamaksi 'omaisuudeksi' ja niissä samalla on kyseessä varallisuusosoikeus, on kyllä tehtävissä päätelmä, että niihin voidaan soveltaa monia omaisuutta ja varallisuusosoikeuksia yleensäkin koskevia periaatteita. Varallisuusosoikeushan voidaan siirtää toiselle, ja näin ollen liikesalaisuudetkin voidaan vapaaehtoisella luovutustoimella — määrätyin rajoituksin — siirtää toiselle, esim. myydä liikeyrityksen luovutuksen yhteydessä tai erikseen, tai myöntää niihin lisenssi.⁶ Myös konkurssihallinnon toimesta tapahtunut salaisuuden luovutus voidaan katsoa mahdolliseksi.⁷

Äsken kuvaillun *substanssijattelun* avulla ei kuitenkaan voida johtaa liikesalaisuuksia koskevia useimpia oikeussääntöjä. Systemaattiselta kannalta saattaa olla hyödyllistä, selventävää ja havainnollistavaa suorittaa

¹ *Anttila* s. 95.

² *Anttila* s. 95.

³ *Alanen*, LM 1941 s. 171.

⁴ *Cosack* s. 50.

⁵ *Troller I* s. 548—549.

⁶ *Plesner*, NIR 1963 s. 141, *Troller I* s. 548, 550, *Troller II* s. 885—886, 942—943, 961.

⁷ Näin ratkaisussa *BGH* 25. 1. 1955, *GRUR* 1955 s. 388—390.

mainitunlaisia luokitteluja, mutta aiemmin oikeustieteessä on liian usein yksityiset oikeussäännöt pyritty selvittämään luokittelun pohjalta.⁸ Luonnepohdinnoille voidaan vain varoen antaa päättelyllistä merkitystä.⁹

Liikesalaisuuksia koskevat oikeudelliset tilanteet ratkaistaankin kukin sääntöjensä mukaan. Ratkaisuperusteina täytyy käyttää mm. hyvän tavan käsitettä, jolla on suuri merkitys kilpailuoikeudessa, ja eräitä muita periaatteita, kuten ns. reaalisia perusteita (taloudelliset ja sosiaaliset seikat, intressivertailu ym. seikat). Tietysti lainsäädännöstäkin saadaan jonkin verran johtoa, mm. VilpKilpL 1, 11 ja 12 §:stä.

⁸ Ks. *Aarnio* s. 104—107. Tästä kysymyksestä aiemmin *Ross* s. 217—219.

⁹ Ks. *Aarnio* s. 107.

6 §. OIKEUSSUOJAN TERMINOLOGINEN JAKO

Liikesalaisuuksien oikeusjärjestyksemme mukaan nauttima suoja on yksityis- tai rikosoikeudellista tai myös muihin oikeusaloihin tukeutuvien, kuten hallinto- ja vero-oikeudellisten säännösten mukaan määräytyvää. Päähuomio kiinnitetään tässä teoksessa yksityisoikeudelliseen suojaan, jota rikosoikeudellinen suoja täydentää ja tehostaa. Esim. työntekijällä ja toimihenkilöllä työnantajaansa kohtaan ilman nimenomaisia lain-säännöksiäkin olevan tavanomaisesta oikeudesta johdettavissa olevan uskollisuusvelvollisuuden rikkominen tulee huomattavasti voimakkaammin sanktioituksi, kun VilpKilpL 11 §:n 1 mom:ssa on uskollisuusvelvollisuuden rikkomisesta säädetty rangaistus.¹

Liikesalaisuuksien yksityisoikeudellinen suoja on sopimus- tai rikkomusperusteista. Suoja on sopimusperusteinen niissä tapauksissa, joissa velvollisuus olla käyttämättä tai ilmaisematta liikesalaisuuksia johtuu joko nimenomaisesta tai konkludenttisesta (so. olosuhteista ilmenevästä) lisenssi-, työ- tai muun sopimuksen ehdosta² tai sopimuksen täydentämisestä.³

Rikkomusvastuu on taas kyseessä, kun liikesalaisuuksien käyttö tai ilmaiseminen on oikeudenvastaista lain nojalla,⁴ esim. milloin kilpailijan asiamies anastaa liikesalaisuuden sisältävän asiakirjan, jonka hän ko. yrityksen asiakirjoja salaa tutkiessaan on löytänyt. Sen lisäksi, että asiamies voidaan ehkä tuomita rangaistukseen varkaudesta (RL 28: 1—2) tai näpistyksestä (RL 28: 3), voidaan hänet velvoittaa korvaamaan mahdollinen vahinko, mikä yritykselle on anastuksesta aiheutunut. Mutta rikkomusvastuun nojalla voi korvausvastuu syntyä silloinkin, kun kyseessä ei

¹ Vrt. jäljempänä s. 40.

² Ks. *Koktvedgaard* s. 297—308, *Turner* s. 177, 265.

³ Ks. lisenssisopimuksen täydentämisestä mm. s. 161—163, 198—199.

⁴ Ks. *Hakulinen* s. 230.

ole rangaista vaan esim. sellainen teko, johon voidaan soveltaa pelkästään VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta.

Sopimusvastuu saattaa eri syistä muodostua ankarammaksi kuin rikkomusvastuu. Ensimmäinen näistä syistä on Suomen oikeudessa vallitseva sopimusvapauden periaate.⁵ Sopimuksella voidaan kieltää sellainen toiminta, joka muuten katsottaisiin sallituksi. Kuitenkin sopimusehdot saattavat olla kohtuuttomia. Sopimusvapauden väärinkäyttöä voidaan ehkäistä mm. OikTL 33 §:n (kunnianvastainen ja arvoton menettely), OikTL 38 §:n (kilpailukiellon väärinkäyttö) ja eri säännöksistä (VKL 8 §, HVL 48 § ym.) johdettavissa olevan yleisen sopimusten kohtuullistamisperiaatteen⁶ avulla. Tällaisilla säännöksillä ja periaatteilla on huomattava merkitys myös liikesalaisuuksien oikeussuojan määräytymiselle.⁷

Muita syitä sopimusvastuun ankaruuteen rikkomusvastuuseen verrattuna ovat mm. apulaisen tuottamusta koskevat periaatteet.⁸

⁵ Periaatteen suhteen ks. *Hakulinen* s. 93—95.

⁶ Ks. kohtuullistamisperiaatteesta yleisesti *Godenhjelm*, JFT 1965 s. 298, *Taxell* s. 78—80 ja jäljempänä s. 75, 173.

⁷ Ks. OikTL 38 §:n soveltamisesta liikesalaisuuksiin jäljempänä s. 209 alav. 258 kohd.

⁸ Ks. apulaisen tuottamuksesta jäljempänä s. 177—181.

7 §. VASTUUPERUSTEIDEN KILPAILU

Vastuuperusteiden *kilpailu l. konkurrenssi* on kyseessä silloin, kun tietty teko synnyttää samanaikaisesti vastuun sekä sopimuksen loukkausta että rikkomusvastuuta koskevien periaatteiden nojalla.¹ Tällöin puhutaan *vaadekonkurrenssista*, jos vahingon kärsijällä on sekä sopimus- että rikkomusperusteinen korvaus- tai muu vaade.² Esimerkkinä liikesalaisuuksia koskevasta vastuuperusteiden kilpailusta mainittakoon, että henkilön suorittama entisen työnantajansa liikesalaisuuden hyväksikäyttö saattaa samanaikaisesti olla VilpKilpL 1 §:n vastaista³ ja olla työ- tai muussa toimitusopimuksessa⁴ kielletty kilpailukiello- tai vaitiololausekkeen nojalla.⁵

Vaadekonkurrenssin ollessa kyseessä voidaan samaan tekoon nojautuen ajaa valinnaisesti joko sopimus- tai rikkomusperusteista kannetta. Kuitenkin, jos vastuuta on sopimuksella rajoitettu, ei asianomainen voi valitsemalla rikkomuskanteen vapautua näistä itse asettamistaan rajoituksista, vaan hän voi vaatia rikkomuskanteella kieltotuomiota sekä vahingonkorvausta pelkästään siltä osin, kuin vastuuta ei ole sopimuksella rajoitettu.⁶

¹ Ks. *Hakulinen* s. 241.

² Ks. *Hakulinen* s. 241.

³ Ks. tarkemmin jäljempänä s. 37—38.

⁴ Ks. toimitusopimuksen käsitteestä jäljempänä s. 37—38.

⁵ Ks. kilpailukiello- ja vaitiololausekkeiden oikeudellisesta arvioinnista jäljempänä s. 136—138.

⁶ Ks. *Hakulinen* s. 241—242.

8 §. TUTKIMUKSEN JAOTTELU ERI HENKILÖSUHTEISIIN

Jotta liikesalaisuuksien oikeussuojan laajuus kävisi riittävän täsmällisesti selville, suoritetaan tarkastelu erikseen kussakin tutkimuskohteena olevassa henkilösuhteessa. Tällaista tutkimustapaa voidaan yleisesti ottaen pitää hyödyllisenä, koska jotakin ilmiötä koskevan oikeussuojan laajuus ei aina ole sama eri henkilösuhteissa.¹

Tarkastelu suoritetaan niin, että ensiksi tutkitaan yrityksen liikesalaisuuksien suojaa suhteessa yrityksen *toimessa oleviin* henkilöihin (II osa). Huomiota kiinnitetään mm. VilpKilpL 11 §:ään, TSL 15 §:n 1 mom:iin ja TyösKeksL:iin. Kysymys on yrityksen suojasta mm. sen *palveluksessa olevia* henkilöitä vastaan. III osa koskee yrityksen liikesalaisuuksien suojaa *yrityksen toimessa aiemmin olleita* henkilöitä vastaan. Tarkastelu koskee mm. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:sta ja 1 §:n yleislausekkeesta johdettavissa olevaa oikeussuojaa. IV osassa taas tarkastellaan lähinnä tilanteita, jotka esiintyvät *yrityksen uskottua teknisiä esikuviaan ja ohjeitaan muille yrityksille* liiketarkoituksessa sekä *lisenssin antajan* lisenssin saajalle antaman tiedon suojaa lisenssisopimussuhdetta valmisteltaessa, sen aikana ja jälkeen.

¹ Mainitunlaista tarkastelutapaa liikesalaisuuksien oikeussuojan suhteen käyttävät *Koktvedgaard* s. 304—310, *Lassen*, NIR 1965 s. 222—224 ja *Knoph*, *Forhandlinger Bilag I* s. 21—48. Heidän jaottelunsa ei ole läheskään sama kuin minun.

II. LIIKESALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJA YRITYKSEN TOIMESSA OLEVIA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. YRITYKSEN TOIMESSA OLEVIENTEN HENKILÖIDEN VELVOLLISUUKSIEN TARKASTELUA

1. Mihin normeihin ko. velvollisuudet perustuvat?

Suomen lainsäädäntöön sisältyy eräitä toisen *toimessa olevan* henkilön velvollisuutta olla ilmaisematta tai käyttämättä liikesalaisuuksia koskevia säännöksiä, kuten esim. VilpKilpL 11 § 1 mom., TSL 15 § 1 mom. ja eräät pankki- ja vakuutuslaitoksia koskevat määräykset.¹

Toimessa olevilla henkilöillä ymmärretään tässä teoksessa ensiksi-kin yritykseen *työsuhteessa* (työsuhteen tunnusmerkkejä ovat TSL 1 §:n 1 mom:ssa mainitut työnantajan johto ja valvonta) tai *toimeksiantosuhteessa* olevia henkilöitä.² Toimeksiantosuhteessa yritykseen ovat esim. *kauppaedustajat*, joihin voidaan lukea kauppa-agentit, myyntimiehet³ ja ostoasiamiehet (jolleivät ole työsuhteessa),⁴ ja *komissionsaajat*.⁵ Toimessa

¹ Pankki- ja vakuutuslaitoksia koskevista säännöksistä ks. s. 8 alav. 7 mainittujen lisäksi vakuutusyhtiölain 94 §, keskinäisistä vahinkovakuutusyhdistyksistä annetun lain 79 §.

² Ks. näiden käsitteiden erosta *Sipilä* s. 59—61, 49—51, erit. s. 60, jonka mukaan toimeksiantosuhteen luonteeseen ei kuulu, että toimeksisaaja toiminnassaan on toimeksiantajan johdon ja valvonnan alainen. — Kuten jäljempänä (s. 00) esitetään, on kuitenkin rajatapauksia, joissa voidaan harkinnan mukaan katsoa olevan kyseessä työ- tai toimeksiantosuhde.

³ Myyntimiehiä sanottiin aiemmin kauppamatkustajiksi. Ks. *Komiteanmietintö 1971: A 31* s. 22.

⁴ Näin laajassa merkityksessä käyttää termiä kauppaedustaja *Hiekkaranta* s. 75, 84. Ostoasiamiehiä ei ehdotuksessa laiksi kauppaedustajista lueta kauppa-

oleviin sisällytän myös sellaiset yritykselle työtä tekevät henkilöt, joiden suhdetta yritykseen työn itsenäisen laadun vuoksi ei voida pitää työsuhteena, mutta ei varsinaisesti toimeksiantosuhteenakaan. Yrityksen pää- tai toimitusjohtaja, jonka käsissä koko varsinainen liikkeenjohto on, lukeutuu yleensä heihin.⁶

Käsite *työnantaja* ymmärretään tässä teoksessa laajemmin kuin yleensä oikeustieteessä siten, että käsitteen alaan kuuluvat sekä työn- että toimeksiantajat.

Vastaavassa laajuudessa käytetään käsitteitä *toimisuhte* ja *toimisopimus*.

Yhteistä mainituille liikesalaisuuksia koskeville säännöksille on, että ne rakentuvat tavanomaisen oikeuden pohjalle⁷ ja niistä muut paitsi TSL 15 § 1 mom. ovat rangaistuksella sanktioituja. Vaikka säännöksiä ei lainsäädäntöömme sisältyisikään, jäisivät kuitenkin vahingonkorvaus- ja sopimuksen purkamissanktio sovellettaviksi.

Se tavanomaisoikeudellinen, hyvää tapaa koskeva näkökohta, joka on säännösten oikeuspoliittisena perusteena, on se henkilökohtainen suhde, jossa toisen toimessa oleva henkilö on, ja johon kuuluu muitakin kuin liikesalaisuuksia koskevia velvollisuuksia.⁸ Muita velvollisuuksia ovat henkilön velvollisuus määrätyillä edellytyksillä olla kilpailematta työnantajansa kanssa toimisuhteen aikana, olla työn yhteydessä aiheettomasti turmelematta tai kuluttamatta työnantajan työvälineitä, -aineita tai muuta omaisuutta sekä olla ottamatta vastaan lahjaa tai muuta etua jonkun suosimiseksi tavaran hankinnassa tai muussa elinkeinotoiminnassa.⁹ Nämä velvollisuudet ovat toimisopimukseen kuuluvia sivuvelvoitteita, joista saattaa syntyä vastuu siitä huolimatta, että päävelvoite, so.

edustajiin. Ks. ehdotettu 1 §, *Komiteanmietintö 1971: A 31* s. 9, jossa toisaalta myyntimiehiin luetaan myös työsuhteessa olevat.

⁵ Ks. *Sipilä* s. 60, *Hiekkaranta* s. 45.

⁶ Ks. *Lehtinen* s. 30. Kuten *Pekkanen* (SVY XIX s. 73) toteaa, ei työsuhdetta ole, jos työnantajalta puuttuu *ylin määräämisvalta* työn suorittamisen suhteen. Oikeuskäytännöstä ks. *KKO 1971 II 90* (palkanmaksuvaatimus): Oy:n toimitusjohtajalla, jonka *kuului johtaa oy:n liiketoimintaa*, oli sellainen itsenäinen asema, ettei TSL:a voitu soveltaa hänen oy:n kanssa tekemäänsä toimisopimukseen.

Ks. *osake-enemmistön omistavasta toimitusjohtajasta* s. 43 alav. 28.

⁷ Ks. *Palmgren* s. 31–33, 24, *Nyman* s. 226–230.

⁸ Ks. *Sipilä*, *Pääasiat* s. 51–52, *Sarkko* s. 108–109.

⁹ Ks. *työsopimusten osalta TSL 13, 15 ja 16 §, Lehtinen* s. 88, *Komiteanmietintö 1969: A 25* s. 31–35.

työn tai tehtävän suoritusvelvollisuus, täytetään.¹⁰ Yhteisesti voidaan kaikkia tämäntapaisia velvoitteita nimittää henkilön *uskollisuusvelvollisuudeksi* työnantajaansa kohtaan.¹¹ Uskollisuusvelvollisuudesta otetaan usein nimenomaisia määräyksiä työ- tai muihin toimisopimuksiin. Määräykset voivat sisältyä joko eri yritysten yleisiin palvelusehtoihin, jotka palvelukseen astuvan on joko nimenomaan allekirjoitettava tai muulla tavalla hyväksyttävä,¹² tai yksittäisiin toimisopimuksiin. Työehtosopimuksiin sisältyy harvemmin määräyksiä uskollisuusvelvollisuudesta: kuitenkin näitä sisältyy mm. eräisiin teollisuus- ja teknisiä toimihenkilöitä koskeviin työehtosopimuksiin.¹³ Sikäli kuin sääntöjä vaitiolovelvollisuudesta on otettu työehtosopimuksiin, ovat myös työehtosopimuslain 7 §:n säännökset hyvityssakon maksamisesta työehtosopimuksen rikkomisen johdosta sovellettavissa. Lisäksi uskollisuusvelvollisuudesta otetaan toisinaan määräyksiä työsääntöihin.¹⁴

¹⁰ Ks. Hakulinen s. 234—237.

¹¹ Ks. Lehtinen s. 88—90, Palmgren s. 22—23, Sipilä s. 92—93.

¹² Erään taloustarvikealan yrityksen yleisiin palvelusehtoihin sisältyy seuraava määräys: »2. Toimihenkilö sitoutuu pitämään ominaan kaikki saamansa luottamukselliset tiedot, jotka liittyvät yhtiön tai sitä lähellä olevien yhtiöiden, kilpailijain sekä yhtiön asiakaskunnan toimintaan. Tämä vaitiolovelvollisuus sitoo toimihenkilöä yhtiön liikeasioiden, valmistussalaisuuksien, tuotantolaitteiden ja -menetelmien, laboratoriotutkimuksien, asiakkaiden ja sopimuksien suhteen, jollei yhtiö nimenomaan ole antanut toimihenkilön tehtäväksi edelläolevaa sivuavan tiedotuksen antamista kolmannelle henkilölle. Vaitiolovelvollisuus koskee myös tämän sopimuksen sisältöä ja toimihenkilön palkkaetuja.» Henkilö saattaa hyväksyä palvelusehdot seuraavallakin tavalla:

» Kuitti

Allekirjoittanut on tänään Osakeyhtiö X:ltä maksutta saanut kappaleen yhtiön johtokunnan toukokuun 11. p:nä 1960 virkailijoilleen vahvistamista yleisistä palvelusehdoista.

Hyväksyn mainitut yleiset palvelusehdot.

Helsingissä/... 19..

(Allekirjoitus)»

¹³ Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Suomen Teknillisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliiton väliseen (21. 4. 1972 allekirjoitettuun) runkosopimukseen sisältyy työnantajan ja teknisen toimihenkilön yleisiä velvollisuuksia koskeva 2 § 1 mom., jossa on määräys toimihenkilön vaitiolovelvollisuudesta. Samantapainen määräys sisältyy Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliiton sekä Suomen Teollisuustoimihenkilöiden Liiton välisen 6. 5. 1972 allekirjoitetun yleissopimuksen 3 §:ään.

¹⁴ Eräiden kirjepainojen työsääntöihin on otettu maininta TSL 15 §:n 1 mom:n noudattamisesta (Kirjatyöntekijäin Liiton puheenjohtajalta Erkki Nissilältä saatu tieto).

Koska VilpKilpL:iin ja TSL:iin sisältyvät liikesalaisuuden ilmaisemis- ja käyttökieltoa koskevat normit ovat keskeisimmät, kiinnitetään tässä tutkimuksessa päähuomio niihin.

2. Keitä henkilöitä vastaan saadaan suojaa eräiden lainsäännösten nojalla?

2.1. VilpKilpL 11 § 1 mom. ja TSL 15 § 1 mom.

2.1.1. *Lainvalmistelutöitä.* TSL 15 §:n 1 mom:a voidaan soveltaa vain työsuhteessa, so. työnantajan johdon ja valvonnan alaisina vastiketta vastaan työskenteleviin henkilöihin.¹⁵ VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a taas voidaan soveltaa toisen elinkeinotoiminnassa toimivaan henkilöön, mikä on laajempi käsite kuin työsuhteessa oleva henkilö. Säännös kuuluu seuraavasti: *»Jos toisen elinkeinotoiminnassa toimiva henkilö hankkiakseen itselleen tai toiselle etua tahi toista vahingoittaakseen toimessaoloaikanaan luvattomasti ilmaisee elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuuden, jonka hän sanottuna aikana on saanut tietoonsa, tai käyttää sellaista salaisuutta hyväkseen, tuomittakoon sakkoon taikka vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.»*

Toisen elinkeinotoiminnassa toimivan henkilön toiminnan itsenäisyyden aste vaihtelee suuresti. On ajateltavissa, että po. säännöstä sovelletaan paitsi pelkästään vieraassa elinkeinotoiminnassa toimiviin, so. etupäässä työsuhteessa oleviin, jopa niihinkin, jotka esim. kauppaedustajan tai »free lancer'in» ominaisuudessa toimivat samalla kertaa *omassa elinkeinotoiminnassa* itsenäisesti, omaan lukuunsa ja omalla riskillään, mutta vieraan elinkeinonharjoittajan toimeksiannosta.¹⁶

VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n virallisista perusteluista, joissa viitataan lainkohdan tarpeellisuuteen sen vuoksi, ettei TSL 15 § 1 mom. koske

¹⁵ Vrt. edellä s. 37 alav. 2.

¹⁶ Vrt. *Kyläkallion* asiantuntijalausunto, H:gin RO 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 41: »Toimessaolo-käsitteeseen ei suinkaan sisälly se, etteikö henkilö samanaikaisesti voisi olla myöskin jonkun toisen toimessa.» — Tekstissä tarkoitettuja kauppaedustajia ovat *Hiekkarannan* (s. 75 verr. s. 84) mukaan mm. itsenäiset kauppa-agentit ja kauppatamatkustajat. — »Free lancer'in» käsitettä selvitetään s. 42.

kaikkia toisen toimessa olevia henkilöitä,¹⁷ ilmenee, että jo vuonna 1929 tulkittiin lainkohdan soveltamisalaa suhteellisen laajasti. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n ruotsinkielisessä tekstissä käytetään tosin sanontaa »i annans näringsverksamhet anställd person», joka yleisessä kielenkäytössä lienee tulkittava suppeammin kuin vastaava kohta suomenkielisessä lakitekstissä.¹⁸ Tällaista eroavuutta tulkinnassa ei tietenkään voida pitää asianmukaisena.

Välittävän kannan mukaan toisen elinkeinotoiminnassa toimiviin luetaan työsuhteessa olevien lisäksi monia henkilöitä, jotka muuten ovat suhteellisen kiinteässä suhteessa yritykseen. Heitä ovat mm. sellainen toimitusjohtaja, jonka ei voida katsoa työskentelevän kenenkään johdon alaisena eikä siis työsuhteessa, vaikka esim. yrityksen omistaja tai hallintoneuvosto harjoittaa häneen nähden valvontavaltaa.¹⁹ *Kyläkallion*, mutta ei *osakeyhtiölakikomitean* käsityksen mukaan voidaan VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a lisäksi soveltaa osakeyhtiön hallituksen jäseniin.²⁰

¹⁷ Ks. *HE* 1929 2. Vp: 27 s. 10—11, jossa toisaalta rajataan VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n soveltamisalaa siten, että henkilön on oltava toisen toimessa eikä esim. tilauksesta toimiva, kenenkään palveluksessa olematon henkilö.

¹⁸ Ruotsissa on IKL:n esitöissä lausuttu, ettei tehtävän antajasta täysin riippumattomasta henkilöstä voida käyttää nimitystä »anställd», vaan ainoastaan työsuhteessa olevasta. Ks. *NJA* 1920 II n:o 1:1 s. 9: »Dock förutsättes alltid, att fråga är om ett arbetsavtal i inskränkt och egentlig bemärkelse, i motsats till beställning. Föreligger ett avtal av sistnämnda slag, kan den, som skall verkställa arbetet, icke betecknas som anställd.»

On myönnettävä, että ahdas tulkinta saa lisätukea siitä, että IKL:n tarkistuskomitean mietinnön (v. 1966) perustelujen mukaan sana »anställd» tarkoittaa lähinnä työsuhteessa olevaa henkilöä. Ks. *SOU* 1966: 71 s. 98—99. Itsenäisen yrittäjän asemassa olevista henkilöistä komitea ehdottaa käytettäväksi nimitystä »den som fullgör uppdrag för näringsidkare.» Ks. *SOU* 1966: 71 s. 99, 13. Mainittu ruotsinkieliset sanonnat on otettu myös Suomessa vilpillisen kilpailun lain-säädäntökomitean ensimmäisen mietinnön (v. 1967) ruotsinkieliseen lakiehdotus-tekstiin. Ks. *Komiteanmietintö* 1967: A 9 s. 7.

¹⁹ Siitä että toimitusjohtaja voi olla sellaisessa asemassa, ks. esim. *Lehtinen* s. 30. Vrt. edellä s. 38 alav. 6 kohd.

²⁰ Ks. *Kyläkallio* s. 179—180, *Erme* s. 107—108. *Osakeyhtiölakikomitean* mukaan kohdistuu VilpKilpL 11 § lähinnä yrityksen henkilökuntaan; yhtiön eliminä toimivia tai niihin kuuluvia henkilöitä, kuten osakeyhtiön hallituksen jäseniä, ei tavallisen juridisen kielenkäytön mukaan voida pitää henkilökuntaan kuuluvina. Ks. *Komiteanmietintö* 1969: A 20 s. 206. Komitean kannasta on todettava, että käsitettä »toisen elinkeinotoiminnassa toimiva henkilö» ei ole pakko tulkita niin ahtaasti, että vain yhtiön henkilökuntaan kuuluvat luetaan käsitteen alaan.

2.1.2. *Oikeuskäytäntöä.* Oikeuskäytännössä »free lancer'ina» toimineeseen tietokoneohjelmoijaan on sovellettu po. säännöstä. »Free lancer'eina» toimivat henkilöt voidaan katsoa itsenäisiksi elinkeinonharjoittajiksi, jotka eivät kuitenkaan yleensä käytä rekisteröityä toiminimeä.²¹ He ottavat erilaisia toimeksiannoiksi tai pikemminkin työurakoiksi (tietokoneala) tai tilauskaupoiksi (taidemaalaus)²² luonnehdittavia tehtäviä eri tahoilta eivätkä ole tehtävän antajan johdon alaisia kuin ehkä saamalla joitakin yleisiä ohjeita tai (ja) materiaalia tehtävän suorittamista varten. Toimintaan liittyy itsenäinen riski ja yrittäjänvoitto saatujen tehtävien lukumäärän, onnistumisen, kustannusten ja palkkioiden mukaan. Esimerkkeinä mainittakoon vapaat taiteilijat ja muotoilijat.

Kyseinen tosin lainvoimaa vailla oleva ratkaisu on *Helsingin hovioikeuden v. 1971* tekemä:

Ohjelmoija laati tietokoneohjelmointia suorittavan oy:n asiakasta varten ohjelman, jonka postlistaa hän myöhemmin käytti ohjelmien valmistamiseen oy:n kilpailijalle hankkiakseen tälle etua tehdessään vielä oy:lle sen *toimeksiannosta* erinäisiä mm. ohjelmointitöitä. HO tuomitsi ohjelmoijan VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n nojalla sakko-rangaistukseen.²³

Jutun asiakirjoista (ei siis HO:n päätöstalttiosta) käy ilmi, että ohjelmoija sai oy:n asiakasta varten valmistamansa ohjelman valmiiksi, kun hän ei enää ollut oy:öön työsuhteessa vaan toimeksi-antosuhteessa »free lancer'ina».²⁴ Koska ko. ohjelmaa koskeva ohjelmointisopimus asiakkaan kanssa oli tehty 2 päivää ennen hänen työsuhteensa loppumista ja ohjelma oli valmistunut parin kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä,²⁵ sai hän oy:n *liikesalaisuudeksi* katsottavan postlistan tietoonsa viimeistään ohjelman valmistumisajankohtana ja siis luultavasti vasta ollessaan »free lancer'ina».²⁶

2.1.3. *Tekijän käsitys.* Jutun ratkaisuperiaatetta on pidettävä järkevänä; henkilön ja elinkeinonharjoittajan välisen suhteen kiinteys ja jat-

²¹ Ks. *H:gin RO 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 6.* Ks. myös Erme s. 108: »Samoin voidaan katsoa 11 §:n koskevan sellaistaakin henkilöä, joka vapaasti toimien ilman johtoa ja valvontaa suorittaa elinkeinonharjoittajalle palveluksia (free-lancer).»

²² Vrt. *Godenhielm*, Sopimusoikeus I s. 22—23.

²³ Ks. *H:gin HO p. 864/9. 12. 1971, 569/361 R 1969.*

²⁴ Ks. *H:gin RO 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 4—5.*

²⁵ Ks. ed. alav. mainittu ptk. s. 4—5.

²⁶ Ks. alav. 24 mainittu ptk. s. 4—5.

kuvuus otetaan huomioon, kun on kysymys henkilön katsomisesta toisen elinkeinotoiminnassa toimivaksi henkilöksi ja siitä, onko salaisuuden ilmaiseminen tai hyväksikäyttö tapahtunut *toimessaoloaikana* (jota VilpKilpL 11 § 1 mom. myös edellyttää). Ohjelmoijan ja oy:n välisen työsuhteen päätyttyä olivat näiden väliset toimeksiantosuhteet alkaneet välittömästi ja jatkuneet vielä silloin, kun ensiksi mainittu käytti post-listaa oy:n kilpailijan hyväksi.²⁷

Näin ollen VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a voidaan soveltaa paitsi työsuhteessa oleviin myös esim. sellaiseen osakeyhtiön *toimitusjohtajaan*, joka työnantajan johtovallan puuttumisen vuoksi ei ole työsuhteessa.²⁸ Yhteisöjen *hallitusten jäsenten* suhde yhteisöön on katsottava po. suhteessa riittävän kiinteäksi, ja onhan se suhteellisen jatkuvaakin (nämä henkilöthän valitaan tietyksi toimikaudeksi²⁹). Myös esim. sellaiseen kauppaedustajaan, joka toimii itsenäisenä yrittäjänä,³⁰ voidaan soveltaa ko. säännöstä, jos edustajan toimeksiantotehtävä on tarkoitettu jatkuvaksi.

Erityisesti kun otetaan huomioon, että VilpKilpL 11 § 1 mom. on rikosoikeudellinen, ei säännöstä voida soveltaa esim. elinkeinonharjoittajan toimeksiannosta toimiviin välittäjiin, mainostoimistoihin, arkkitehteihin ja konsultteihin eikä yleensääkään tilapäisluontoihin ja lyhytaikaisiin tehtäviin.³¹ Tällöin menetellään samalla VilpKilpL:n esitöissä omaksutun kannan mukaisesti.³² Vastaavasti ei lainkohta sovellu sellai-

²⁷ Ks. *Kyläkallion* asiantuntijalausuntoa, H:gin RO 3. os. 1. j. 23.1.1969 24 § s. 39—41.

²⁸ Vrt. sellaisesta toimitusjohtajasta edellä s. 41. Jos hän kuitenkin omistaa tuossa yhtiössä osake-enemmistön, ei häntä voida katsoa toisen elinkeinotoiminnassa toimivaksi henkilöksi, vaan silloin hän tekee työtä välittömästi omaksi hyväkseen. Ks. *Sarkko* s. 56.

²⁹ Ks. valinnasta OYL 2 § 1 mom. 7 kohta, 26 § 1 mom. 3 kohta, OKL 5 § 1 mom. 5 kohta, 58 § 2 mom.

³⁰ Tällaisena kauppaedustajana saattaa olla kauppa-agentti, kauppatkustaja tai ostoasiamies. Ks. *Hiekkaranta* s. 75 verr. s. 84.

³¹ Tältä osin on *vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea* ehdottanut säännöstä, joka kattaisi myös esim. tekstissä mainitut tehtävän suorittajat. Ks. *Komiteanmietintö 1971: B* 24 s. 28 ja säännöksen (5 § 3 mom.) sanamuotoa s. 40: »Joka elinkeinonharjoittajan puolesta tehtävää suorittaessaan on saanut tiedon liikesalaisuudesta — — — ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä ilmaista.»

³² Ks. edellä s. 41 alav. 17.

siin itsenäisiin yrityksiin, joille elinkeinonharjoittaja on uskonut esim. myynti- tai lisenssisopimustarjouksessa teknisiä esikuviaan ja ohjeitaan.³³

Po. säännöstä ei voitane soveltaa yleensä osakassuhteisiin.³⁴ Erityisesti avoimen yhtiön osakasta ei voitane nimittää toisen elinkeinotoiminnassa toimivaksi henkilöksi, vaan pikemminkin hän toimii vain omassa elinkeinotoiminnassaan. Normaalisti yhtiösopimus kuitenkin velvoittaa osakkaita olemaan ilmaisematta tai käyttämättä hyväkseen avoimen yhtiön liikesalaisuuksia yhtiösuhteen kuluessa.³⁵ Tuona aikana suoritettu ilmaiseminen tai hyväksikäyttö voitaneen myös yleensä katsoa ViIpKilpL 1 §:n kieltämäksi, hyvän tavan vastaiseksi teoksi. Vaikeuksia saattaa tuottaa sen toteaminen, milloin kyseessä on yhtiön ja milloin jonkin osakkaan salaisuus.³⁶

2.2. RL 38:1 ja 38:3

RL 38:1 kuuluu seuraavasti: *»Jos holhooja, taikka jonkun laitoksen, yhdistyksen tai seuran omaisuuden hoitaja, taikka uskottu mies tahi konkurssipesän toimitsija tahi muu asiamies on tehtävänsä toimittaessaan tahallaan matkaan saattanut vahinkoa sille, jonka asiata hän on velvollinen hoitamaan; rangaistakoon epärehellisyydestä sakolla tai vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi, taikka, jos asianhaarat ovat erittäin raskauttavat, enintään kahdeksi vuodeksi.»*

Säännös ei anna *asiamiehelle* muuta toimintaohjetta, kuin että hän ei tahallaan saa menetellä päämiehen edun vastaisesti. Asiamiehen velvollisuuksien tarkempi määräytyminen esim. päämiehen liikesalaisuuk-

³³ Tuolloin voidaan kuitenkin toisinaan soveltaa ViIpKilpL 12 §:ää, ks. tarkemmin jäljempänä s. 158—159.

³⁴ ViIpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea ei ole myöskään katsonut taroituksenmukaiseksi ulottaa liikesalaisuuksia suojaamaan ehdottamiaan säännöksiä koskemaan osakassuhteita. Ks. *Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 23*. Sama kanta on *IKL:n tarkistuskomitealla*. Ks. *SOU 1966: 71 s. 135*.

³⁵ Näin GmbH-yhtiötyypin osalta RG 4.10.1938, GRUR 1939 s. 706—709. Periaate soveltuu myös Suomen oikeuden mukaiseen avoimeen yhtiöön (jota GmbH ei vastaa).

³⁶ Ks. *SOU 1966: 71 s. 135*.

sien suhteen perustuu muihin normeihin.³⁷ »Asiamiehenä» RL 38:1:n tarkoittamassa mielessä voi oikeuskäytännön mukaan olla sekin, joka on pikemminkin työ- kuin toimeksiantosuhteessa, edellyttäen, että hän työsäään omaa in casu riittäväksi harkittavan määrän itsenäisyyttä.³⁸

RL 38:3:n mukaan voidaan asiamiestä, joka luvattomasti ilmaisee yksityisen tai perheen salaisuuden, josta hän ammattitoimissaan on saanut tiedon, rangaista sakolla tai vankeudella korkeintaan 6 kuukaudeksi. *Forsmanin* mukaan säännös suojaa vain yksityiselämän piiriin kuuluvia seikkoja.³⁹ Rikoslakikomitean mietinnössä vuodelta 1875 ei kuitenkaan rajata lainkohdan suojaamia salaisuuksia tällä tavalla, kuten esim. potilaan lääkärille uskomiin puhtaasti henkilökohtaisiin seikkoihin, mutta ei toisaalta omaksuta laajempaakaan näkemystä.⁴⁰ Sen sijaan *Cederberg* ja *Alanen* ovat sillä kannalla, että lainkohtaa voidaan soveltaa myös liikesalaisuuksiin.⁴¹ Alasen mielestä lainkohdassa mainittu »yksityinen salaisuus» on tulkittava niin, että sillä ymmärretään vastakohtaa sellaiselle salaisuudelle, jonka ilmaisematta jättäminen on tarpeellista julkisen edun kannalta.⁴²

Ottaen huomioon, että RL 38:3:n esitöissä ei ole kielletty soveltamasta säännöstä liikesalaisuuksiin ja että säännös on tarpeellinen muiden säännösten, kuten VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n täydentäjänä, voidaan lainkohdan soveltamista liikesalaisuuksiin pitää perusteltuna. RL 38:3

³⁷ *Honkasalo* (I 2 s. 209) toteaa, että RL 38:1:n soveltamismahdollisuus riippuu siitä, mihin asiamies konkreettiset olosuhteet ja elävässä elämässä noudatetut toimintatavat huomioon ottaen on velvollinen. — Tekstissä tarkoitettuja normeja ovat mm. VilpKilpL 11 § 1 mom., RL 38:3 sekä OYL 38 ja 41 §.

³⁸ Ks. *H:gin HO p. 960/26. 11. 1962, 1074/461 R 1960 (KKO p. 2236/17. 7. 1963, 75/38 VD 1963: ei mhl):* Agentuuriliikkeen palveluksessa esittelijänä ja myyjänä toiminut henkilö oli ilmaissut liikkeen salaisuuksia, sovellettiin RL 38:1:ä ja VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a. Ks. ratkaisusta tarkemmin jäljempänä s. 00—00. Ks. myös *SOO p. 19. 2. 1916 n:o 133: RL 38:1:ä sovellettu varaston kirjanpitäjään, ja SOO p. 15. 9. 1916 n:o 659: RL 38:1:ä sovellettu työnjohtajaan. — Anttila* lausuu po. säännöksestä (Epärehellisyysrikoksesta s. 54—55): »Jos työntekijä toimintansa itsenäisyyden vuoksi poikkeuksellisesti on rinnastettavissa asiamieheen, hän saattaa syyllistyä epärehellisyysrikokseen.»

³⁹ *Forsman* s. 411. *Honkasalo* (II s. 123) ja *Salmiala* (DL 1950 s. 418, Kirjoituksia s. 19) lausuvat, että RL 38:3:n tarkoituksena on pelkästään yksityishenkilön salaisuuksien suojeleminen.

⁴⁰ Ks. *Kommittébetänkande 1875:9 s. 265.*

⁴¹ *Cederberg* s. 152, *Alanen*, LM 1941 s. 178—179.

⁴² *Alanen*, LM 1941 s. 178.

on sovellettavissa sellaisiinkin asiamiehiin, joihin VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a ei voida soveltaa toiminnan tilapäisyyden vuoksi.⁴³ RL 38:3:n soveltamisessa liikesalaisuuksiin otetaan huomioon näiden salaisuuksien lisääntynyt merkitys sen jälkeen, kun rikoslakimme on säädetty.

RL 38:3:n ruotsinkielinen *alkuteksti* »enskilid persons eller familjs hemlighet» muodostaa kuitenkin sananmukaisesti tulkittuna esteen säännöksen soveltamiselle muiden kuin yksityisten elinkeinonharjoittajien, siis esim. yhtiöiden, liikesalaisuuksiin.⁴⁴ Useiden kotimaan oikeusoppi-neiden kantana voidaan pitää ns. objektiivista tulkintateoriaa, jonka mukaan rikosoikeudellisia säännöksiä on tulkittava sananmukaisesti, eikä siis analogia syytetyn vahingoksi ole sallittua.⁴⁵ Teorian mukainen lainkohdan soveltaminen ei kuitenkaan aina ole omiaan edistämään oikeusvarmuutta, jos niissä tilanteissa, jotka näin jäävät soveltamisalan ulkopuolelle, on siksi paljon yhtäläisyyksiä lainkohdassa nimenomaan säänneltyjen tilanteiden kanssa, että sananmukainen soveltaminen vaikuttaa mielivaltaiselta.⁴⁶ Näin on erityisesti, jos po. lainkohta, kuten RL 38:3, on »yli-ikäinen» (kuten useat muutkin, 1800-luvulta peräisin olevat rikoslain säännökset), ja taloudellisen ym. kehityksen huomioon ottaminen edellyttäisi laajempaa tulkintaa. Oikeudellisesti voidaan esim. osakeyhtiön liikesalaisuuden ilmaisemista pitää *samanveroisenä* yksityiseen elinkeinonharjoittajaan kohdistuneen teon kanssa. RL 38:3:n *ratio*ksi l. *suojaobjektiksi* voidaan katsoa *yrityksen liikesalaisuudet* riippumatta yrityksen tyypistä.⁴⁷ Säännöksen suhteellisen lievä rangaistusasteikko

⁴³ Vrt. edellä s. 43.

⁴⁴ Näin *Salmiala*, DL 1950 s. 418. *Sama*, Kirjoituksia s. 19.

⁴⁵ Ks. *Heinonen*, Konkurssirikoksista s. 17 ja alav. 25 s. 17. Tällä kannalla on *Forsman*, Allmänna läror s. 472—474, *Salmiala*, DL 1951 s. 212—217, 227, *Ståhlberg* (eräin varauksin), DL 1965 s. 131—144, *Serlachius* s. 35—39.

⁴⁶ *Honkasalo* toteaa (Yleiset opit I s. 49): »Vaatimuksen lainanalogian käyttämisestä voidaan sanoa perustuvan siihen oikeudellisen ajattelun aksiomaattisesti omaksumaan lakiin, että yhtäläisistä teoista on tuleva yhtäläinen seuraus. — — — Suuren yleisön on vaikea ymmärtää ratkaisujen muodostumista erilaisiksi rikosoikeudelliselta merkitykseltään samanlaisissa tapauksissa muuksi kuin lainkäytön horjuvaisuudeksi. — — — Lainanalogia myöskin in malam partem on näin ollen sallittava.»

⁴⁷ *Alanen* lausuu (LM 1941 s. 178—179), että RL 38:3:n *ratio* puhuu tulkinnan puolesta, jonka mukaan säännös suojaa myös esim. osakeyhtiön liikesalaisuuksia. — Ks. säännöksen ratioon perustuvasta *teleologisesta tulkintametodista* *Heinonen*, Konkurssirikoksista s. 18 verr. s. 17 alav. 25, *Ellilä* s. 56—57, *Honkasalo*, Yleiset opit I s. 61—62.

(sakkoa tai enintään 6 kuukautta vankeutta) on lisätekijä, joka puoltaa tätä, hyväksymääni tulkintaa. Näin on asian laita, kun otetaan huomioon, että myös VilpKilpL 11 § 1 mom., joka on *uudempi säännös* ja sananmukaisesti koskee *elinkeinonharjoittajain*, siis mm. yhteisöjen, salaisuuksia, sisältää saman rangaistusasteikon.

2.3. VilpKilpL 13 § 2 mom. ja 11 § 2 mom.

VilpKilpL 13 §:n 2 mom:n mukaan voidaan *toisen toimessa olevaa tai muuten toisen puolesta toimivaa henkilöä* rangaista, jos hän ottaa vastaan tahi edustaa tai vaatii itselleen lahjan tai muun edun suosiakseen toista elinkeinotoiminnassa tai palkinnoksi sellaisesta suosimisesta. Sanonta on laajempi kuin *toisen elinkeinotoiminnassa toimiva henkilö* VilpKilpL 11 §:n 1 mom:ssa ja peittää siis myös jossakin tilapäisessä tehtävässä toisen puolesta toimivat henkilöt. TSL 15 §:n 2 mom:ssa on työsuhteessa olevaa henkilöä koskeva asiallisesti sama sääntö, josta voidaan rangaista VilpKilpL 13 §:n nojalla.⁴⁸ Lahjomissäännöksen mukaista suosiamista elinkeinotoiminnassa voi olla esim. työnantajan valmistussalaisuuden ilmaiseminen, jos tuosta liikesalaisuudesta on hyötyä myös lahjantajan elinkeinotoiminnalle.⁴⁹

Yrityksen toimessa olevaan voidaan toisinaan soveltaa VilpKilpL 11 §:n 2 mom:a. Sen mukaan voidaan rangaista jokaista, joka tekemänsä lain tai hyvän tavan vastaisen teon kautta on saanut tiedon toisen liikesalaisuudesta, ja joka hankkiakseen itselleen tai toiselle etua tai toista vahingoittaakseen luvottomasti käyttää salaisuutta hyväkseen tai antaa siitä toiselle tiedon (rangaistussanktio 1 mom:n mukaan on sakkoa tai enintään 6 kuukautta vankeutta). Säännöstä voidaan soveltaa silloinkin, kun asianomainen ei ole saanut liikesalaisuutta tietoonsa toimessaloaikanaan, kuten VilpKilpL 11 § 1 mom. edellyttää, vaan aiemmin.⁵⁰ Jos liikesalaisuus on yrityksessä tarkoitettu vain tietyn henkilön

⁴⁸ Ks. *Komiteanmietintö 1969: A 25 s. 33.*

⁴⁹ Ks. *Kivimäki, DL 1954 s. 148, Finne, Teollisuusliitto tiedottaa 4:1965 s. 24.*

⁵⁰ Ks. *HE 1929 2. Vp: 27 s. 11: »Milloin toimessaoleva on tekemänsä, lain tai hyvän tavan vastaisen teon kautta saanut salaisuudesta tiedon, on häneen sovellettava 11 §:n 2 mom:ssa olevaa säännöstä, eikä salassapitovelvollisuuteen silloin vaikuta toimessaoloaika.»*

tai henkilöryhmän tietoon, ei muilla palveluksessa olevilla ole oikeutta yrittää sen selville saantia; tämä olisi hyvän tavan vastaista.⁵¹ Säännöksen soveltamisala tulee lähemmin tarkasteltavaksi jäljempänä.⁵²

3. Liikesalaisuuden käsitteestä

3.1. *Liikesalaisuuden käsite VilpKilpL 11 §:ssä.* Liikesalaisuuksiksi VilpKilpL 11 §:n mielessä katsotaan, kuten säännöksen virallisissa perusteluissa lausutaan, ko. elinkeinoyritykselle ominaiset, sen toimintaan liittyvät seikat,⁵³ jotka eivät ole yleisesti tunnettuja, ja joiden salassapito on yritykselle tärkeää.⁵⁴ Onko salassapito tärkeää, arvioidaan objektiivisesti.⁵⁵ Ratkaisevaa merkitystä ei anneta niille enemmän tai vähemmän subjektiivisille käsityksille, joita voi esiintyä mm. sen yrityksen piirissä, jonka kannalta salaisuudella mahdollisesti on merkitystä.⁵⁶ Kysymystä käsittelevä tuomioistuin voi tarvittaessa hankkia esim. Keskuskauppakamarin liiketapalautakunnan (LTK) lausunnon.⁵⁷ Jos kuitenkin seikka tai seikasto jollakin tavalla palvelee yrityksen taloudellista tarkoitusta ja menestystä, esim. teollisuuslaitoksessa tuotteiden valmistukseen käytettävä menetelmä, ja lisäksi salassa pysymisen varmistamiseksi on ryhdytty kohtuullisiin tietoturvatoinenpiteisiin, voidaan usein jo tämän johdosta olettaa salassapidolla olevan merkitystä.⁵⁸

⁵¹ Ks. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 215.

⁵² Ks. s. 104—108.

⁵³ Kyseessä pitää olla *tosiseikka*. Ks. *Tetzner* s. 363—364 ja *Itä-Suomen HO* p. 417/29. 6. 1962, 343/2a—b RD 1962 (KKO p. 715/20. 3. 1963, 711/361 VD 1962: ei mhl): Kosmetologikoulun opettaja ilmoitti mm. oppitunneilla perustavansa oman kosmetologikoulun sekä antoi ja levitti perättömäksi osoittautunutta tietoa, jonka mukaan koulu joutuisi konkurssiin ja oppilaat jäisivät näin ollen ilman todistuksia. Melkein kaikki oppilaat jättivät sen vuoksi koulumaksunsa suorittamatta ja siirtyivät em. opettajan perustamaan uuteen kouluun. HO tuomitsi opettajan kilpailutarkoituksessa annetusta ja levitetystä perättömästä tiedosta sakkoon ja korvaukseen.

⁵⁴ Ks. *HE 1929 2. Vp*: 27 s. 11.

⁵⁵ Ks. *Alanen*, LM 1941 s. 171, *Erme* s. 108.

⁵⁶ Ks. *Alanen*, LM 1941 s. 171, *Raninen* s. 11.

⁵⁷ *Alanen* (Liiketaito 1941 s. 42) lausuu, että tuomioistuin voi käyttää saata-vissa olevaa teknistä tai kaupallista asiantuntemusta.

⁵⁸ Vrt. *Troller I* s. 548. Vrt. edellä s. 22. alav. 92.

»Yleisesti tunnettu» tarkoittaa suurin piirtein samaa kuin »julkinen». Jos tieto esim. on jokaisen saatavissa alan ammattilehdestä, on se julkinen.⁵⁹ Muissa tapauksissa saattaa kuitenkin olla vaikeaa ratkaista, kuinka laajan henkilöpiirin tiedossa seikan tai seikaston tulee olla, jotta se olisi yleisesti tunnettu. Tärkeimpänä näkökohtana tässä suhteessa voidaan pitää sitä, onko seikka tai seikasto joutunut tai tulee seikasta todennäköisesti joutumaan sellaisten kilpailijain tietoon, että salaisuuden merkitys yrityksen kannalta on hävinnyt tai tulisi häviämään.⁶⁰ Liikesalaisuuden käsite VilpKilpL 11 §:ssä on siis konkreettinen, so. riippuvainen kulloinkin kyseessä olevasta erityistilanteesta (sama voidaan ilmaista nimittämällä ko. salaisuuskäsitettä *suhteelliseksi*).⁶¹

VilpKilpL 11 §:n virallisten perustelujen mukaan on liikesalaisuuden oltava jotakin yritykselle *ominaista*.⁶² Tätä ei kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että tiedon on »oltava sen haltijalle ominaista, jota muilla ei ole.»⁶³ Tosin tiedon on oltava yritykselle jotenkin spesiaalinen. Mutta jos se on jonkun (vaikkapa lähimmän) tai useammankin kilpailijan tiedossa, saattaa se olla yrityksen liikesalaisuus suhteessa muihin kilpai-

⁵⁹ Ks. *Troller I* s. 547—548, *Palmgren* s. 51—52. Kuten *Alanen* (LM 1941 s. 172 alav. 1) toteaa, poistaa julkaiseminen ammattilehdestä yleensä salaisuudelta sen käytännöllistaloudellisen merkityksen. Hänen esitykseensä voidaan lisätä, että jos julkaiseminen on tapahtunut vaikkapa 70 vuotta takaperin, niin julkaisu-tapahtuma on saattanut unohtua tai jäädä huomaamatta kiinnostuneilta henkilöiltä; silloin salaisuuden merkitys on voinut säilyä. — Vrt. julkistamisesta ulko-mailla edellä s. 22.

⁶⁰ Ks. edellä s. 22 ja *Alanen*, LM 1941 s. 172.

⁶¹ Ks. liikesalaisuuden käsitteestä ko. säännöksen mielessä verrattuna PatL 2 §:n 1 mom:n uutuuskäsitteeseen edellä s. 21—23.

⁶² Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

⁶³ Lainaus on *Finneltä*, Pöytäkirja 1971 s. 209. Samaa kuin Finne tarkoittaa *Hakulinen* s. 269—270 lausumalla, että VilpKilpL 11 § toisin kuin 12 § suojaaa vain *varsinaisia liike- tai ammattisalaisuuksia*, jollaista apukäsitettä VilpKilpL 11 §:n tulkinnassa ei voida pitää tarpeellisena. *Finnen* em. kirjoitukseen tutustuttaessa on pantava merkille, että hän käyttää yleensä liikesalaisuudesta nimitystä ammattisalaisuus tekemättä eroa näiden käsitteiden välillä. Ks. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 215. — Sama tieto on joskus kahden tai useamman yrityksen salaisuus (ks. ratkaisu *Cour d'Amiens* 18. 3. 1904, *Recueil Dalloz* 1904, 2 s. 413, sovellettiin VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a vastaavaa ransk. l'art. 418 C. pén.) ilman, että yrityksillä tarvitsee olla yhteistoimintaa keskenään. — Ks. lisäksi seuraavaa tekstiä.

lijoihin,⁶⁴ jos sitä ei edellä esitetyn mukaan täydy katsoa yleisesti tunnetuksi. Jos yrityksen palveluksessa oleva näissä olosuhteissa ilmaisee salaisuuden viimeksi mainitulle kilpailijataholle, voi hän siis menetellä VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n vastaisesti. Mutta jos hän tekee ilmaisun ensiksi mainitulle taholle virheellisesti olettaen, ettei salaisuutta ennestään tunneta, on kyseessä kelvoton yritys, josta rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan ei rangaista.⁶⁵

Ei ole osoitettavissa, että liikesalaisuus yritykselle *ominaisena* seikkana tai seikastona olisi ymmärrettävä muuten kuin em. tavalla suhteellisesti.

Jos kilpailijat voivat saada yrityksen liikesalaisuudekseen väittämän tiedon selville esim. analysoimalla avoimilla markkinoilla olevia tuotteita rakenteellisilla ja (tai) kemiallisilla tutkimuksilla, ei tämä kuitenkaan sinänsä vielä tee tietoa yleisesti tunnetuksi,⁶⁶ vaikka salaisuuden merkitys sen tultua kilpailijain tietoon tulisi varmuudella häviämään. Jos yrityksen palveluksessa oleva tässä tilanteessa ilmaisee tiedon jollekin sellaiselle kilpailijalle, voi tämä sen johdosta säästää sen verran työtä ja kustannuksia, että kyseessä on merkittävä oikotie,⁶⁷ joka parantaa viimeksi mainitun kilpailuasemaa. Tällöin on periaatteessa kyseessä VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n rikkominen. Vaikka kilpailijoilla olisi alalla yleisesti tapana hankkia tutkimuksillaan selvyys tämäntapaisista salaisuuksista, ei tämä sinänsä muuta tilannetta toiseksi.⁶⁸

Hallituksen esityksessä VilpKilpL:ksi edellytetään lisäksi liikesalaisuuksilta, että ne ovat ko. yrityksen *toimintaan liittyviä* seikkoja.⁶⁹ Ei

⁶⁴ Finne edellyttää (Julkaisu 51—71 s. I 13) kuitenkin, että seikka tai seikasto ei ole yrityksen lähimpien kilpailijain tuntema. Hän ei perustele käsitystään. — Kysymyksen käytännöllistä merkitystä vähentää, että tiedon ollessa lähimpäin kilpailijain tuntema se usein todennäköisesti leviää muidenkin keskuuteen.

⁶⁵ Vrt. Honkasalo II s. 124—125.

⁶⁶ Ks. Hakulinen s. 270: »Jos konstruktioista ei voida päästä selville muutoin kuin koneen purkamisella tai erityisen tarkalla tutkimisella, pelkkä koneen myytäväksi tarjoaminen tai myyminen ei tee menetelmää yleisesti tunnetuksi.»

⁶⁷ Vrt. Finne, Julkaisu 51—71 s. I 13, Pöytäkirja 1971 s. 206—207.

⁶⁸ Jos väitetty salaisuus on yksinkertainen ja ilmenee helposti alan ammattimiehelle, ei sille Yhdysvaltain oikeuskäytännön mukaan näissä tilanteissa anneta oikeussuojaa. Ks. Turner s. 91—94, erit. oikeustapaus *Mycalex Corp. of America v. Pemco Corp., D.C. Md. 1946*. Tosin ratkaisut koskevat yrityksen suhdetta kilpailijoihin eivätkä sitä, menettelisikö yrityksen palveluksessa oleva oikeudenvastaisesti ilmaistessaan tiedon kilpailijalle.

⁶⁹ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

voida kuitenkin osoittaa, että tällä pitäisi tarkoittaa jonkin itsenäisen tunnusmerkin asettamista liikesalaisuudelle.⁷⁰ Sanonta on kuitenkin omiaan korostamaan liikesalaisuuksien liittymistä yrityksen toimintaan, esim. tuotantoon (tämä johtuu kuitenkin jo liikesalaisuudesta yrityksen kannalta merkityksellisenä seikkana tai seikastona).

Lähdettäessä VilpKilpL 11 §:n mukaisen liikesalaisuuden käsitteen selvittelyssä siitä, onko kyseessä liikesalaisuus suhteessa tiettyyn henkilötahoon, voidaan mm. *yrityskokemukset* (jotka useimmissa tapauksissa katson »know how» luonteiseksi tiedoksi⁷¹), kuten koneen toiminnalle sopivin lämpötila ja pintakäsittelyohjeet,⁷² sisällyttää käsitteen piiriin⁷³ suhteellisen lukuisissa tilanteissa.⁷⁴ Näin on asian laita siitä huolimatta, että ne elementit, joista »know how» rakentuu, eivät useinkaan ole *salaisia*, kunhan vain elementtien yhdistelmällä on riittävä suhteellinen salaisuusaste.⁷⁵ Erityisesti jos ajatellaan yrityksen henkilökuntaan kuuluvaa, on näin ollen selvää, ettei hän ole oikeutettu ilmaisemaan ulkopuolisille omaan ammattikokemukseensa kuuluvaa »know how'ta», jos se on työn-

⁷⁰ Pikemminkin sillä vain tarkoitetaan, että salaisuudet kuuluvat yritykseen sen olennaisena osana. Ks. *Alanen*, LM 1941 s. 171, *Cosack* s. 50.

⁷¹ Tämä ilmenee edellä s. 18.

⁷² Ks. edellä s. 16—17 ja esim. *SOU 1966:71* s. 121—122.

⁷³ Ranskassa on voimassa seuraava, VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a osittain vastaava säännös l'art. 418 C. pén. (sisältyy esim. *Ulmer—Reimer* s. 574): »Tout directeur, commis, ouvrier de fabrique, qui aura communiqué ou tenté de communiquer à des étrangers des secrets de la fabrique où il est employé, sera puni d'un emprisonnement de deux ans à cinq ans et d'une amende de 1800 F à 72.000 F.» Ratkaisussa *Cour de Cassation* 2. 3. 1938, Ann. 1939 s. 182—184 säännöstä sovellettiin insinöörin ilmaistua palvelusaikanaan kilpailijalle »know how'ta», jonka hän tosin itse oli kehittänyt, ja hänet oli otettukin juuri tuohon kehitystehtävään. »Know how» koski tiettyjen ulkomaisessa tytäryrityksessä käytettyjen menetelmien, joiden periaatteet tosin ilmenivät heti alan ammattimiehille valmiista tuotteista, *yksityiskohtaista soveltamista* pääyrityksen tuotannossa. Ratkaisussa ei otettu kantaa siihen, onko »know how'n» oltava eksklusiivista tietoa, mutta ko. tilanteessa lienee ollut kysymys tällaisesta tiedosta, koska insinööri välittömästi kehittyään ko. tiedon, joka vaati häneltä 15 kuukautta, siirtyi kilpailijayritykseen.

⁷⁴ *Finnen* mukaan (Pöytäkirja 1971 s. 209, 223) voidaan »know how» sisällyttää esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n piiriin vain edellyttäen, että se on *eksklusiivista* tietoa, jota muilla ei ole. Tätä käsitystä ei ole tekstissä omaksuttu, mikä ilmenee edellä s. 49—50.

⁷⁵ »Know how'sta» yhdistelmänä ks. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 206—207.

antajan liikesalaisuus, tai käyttämään sitä hyväkseen vastoin työnantajan etua.⁷⁶ — Jos yrityskokemus on hänen oman työskentelynsä tulosta, ei se kuitenkaan yhtä usein lukeudu työnantajan liikesalaisuuksiin, vaikka hänen on otettava työnantajan etu tällöinkin huomioon sen mukaan, kuin jäljempänä esitetään.⁷⁷

3.2. *Liikesalaisuuden käsite TSL 15 §:n 1 mom:ssa.* TSL 15 § 1 mom. 1 virke kuuluu seuraavasti: »Työnantajan liike- ja ammattisalaisuuksia, jotka työntekijälle on uskottu tai hän muuten on saanut tietoonsa, työntekijä ei saa sopimussuhteen aikana käyttää hyödykseen tai ilmaista muille.» Säännöksen mukainen liikesalaisuuden⁷⁸ käsite voidaan ymmärtää samansisältöiseksi kuin VilpKilpL 11 §:ssä. TSL:n valmistelutöissä (eikä myöskään vuoden 1922 työsopimuslain esitöissä) ei kuitenkaan ole otettu minkäänlaista kantaa käsitteen alan suhteen.⁷⁹ Niinpä ottaen huomioon seuraavassa esitettävät lisäperusteet olisi ehkä mahdollista ymmärtää liikesalaisuuden käsite TSL:ssa jopa laajemmin kuin Vilp-KilpL:ssa.

Tässä suhteessa voidaan tarkastella *Koktvedgaardin* käsitystä Vilp-KilpL 11 §:ää sisällöltään suuresti vastaavan tanskalaisen säännöksen, DaKRL 11 §:n, mukaisesta liikesalaisuuden käsitteestä. Hän asettaa lähtökohdaksi, että liikesalaisuuksiksi on katsottava — kohtuuden rajoissa — kaikki yrityksen »sisäiset» seikat, jos on kyseessä erityisesti työsuhteessa olevan henkilön toiminta mainittujen seikkojen suhteen, ja

⁷⁶ Vrt. kohta s. 53—54 seuraavaa esitystä. *Finnen* mukaan (Pöytäkirja 1971 s. 227) *työntekijä* ei saa mitenkään vahingoittaa työnantajan toimintaa (TSL 13 §). Ottaen huomioon TSL 13 §:n yleislausekkeen (ks. tarkemmin esitystäni s. 53—54) ei *Finnen* mukaan ole tarpeellista katsoa liikesalaisuudeksi VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä muuta kuin *eksklusiivista* »know how'ta». Ks. alav. 74 ja *Finne*, mt. s. 209, 227 verr. *Castrén*, mt. s. 226. *Finne* ei ota huomioon, että monet henkilöt eivät ole yritykseen työsuhteessa vaan toimivat ilman työnantajan johtoa, esim. tietyt johtajat, kuten edellä (s. 38, 41) ilmenee. He ovat yleensä työehtosopimusten ulkopuolella, joten yrityksen »know how» saattaisi *Finnen* kanta hyväksyttäessä jäädä vaille riittävää suojaa. — Ks. vielä *Castrén*, mt. s. 222, 226, josta ilmenee, että VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a varten vaadittava salaisuusaste on suhteellinen, olkoon kysymys »know how'sta» tai muusta tiedosta.

⁷⁷ Ks. s. 84—85.

⁷⁸ TSL 15 §:n 1 mom:ssa puhutaan sekä liike- että ammattisalaisuuksista tekemättä eroa niiden välillä.

⁷⁹ Vrt. edellä s. 10.

edellyttäen, että yritys käsittelee seikkoja salaisina.⁸⁰ Kockvedgaard ei kuitenkaan selitä, mitä hän tarkoittaa »sisäisillä» seikoilla. Hänen kantansa omaksuminen TSL 15 §:n 1 mom:n osalta johtaisi siihen, ettei mitään salassapitointressiäkään edellytettäisi, eikä oikeudenkäynnissä työnantaja näin ollen olisi näyttövelvollinen sen suhteen. Työntekijän olisi vaikea kaikissa tilanteissa edeltä käsin olla tietoinen työnantajan kannasta seikkojen »sisäisiksi» katsomisen suhteen, jos niihin ei liity mitään intressiä, ja työntekijä saattaisi varovaisuussyistä noudattaa yrityksen ja yleisen taloudellisen-tekni- sen kehityksen kannalta haitallista liiallista pidättyvyyttä esim. liikeneuvotteluissa.

Tosin työsuhteessa olevan henkilön, erityisesti sen, joka toimensa puolesta joutuu tekemisiin työnantajan asiakaspiirin tai yleisön kanssa, on vältettävä hyvän tavan vastaista menettelyä, kuten sellaista tiedottamista, joka vahingoittaa työnantajan mainetta,⁸¹ esim. tarpeetonta maksuvaikeuksista puhumista, vaikka ei olisi mahdollista osoittaa, että näiden seikkojen, jotka saattavat ennestään olla laajankin ulkopuolisten piirien tiedossa, salassapidolla olisi ollut yrityksen kannalta merkitystä. Silloin ei ole kyseessä liikesalaisuus VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä. Mutta olisi epäjohtamukaista ja oikeusvarmuuden kannalta haitallista katsoa seikat liikesalaisuuksiksi TSL 15 §:n 1 mom:n mielessä, koska työsuhteessa olevaan henkilöön voidaan molempia em. säännöksiä usein soveltaa samalla kertaa. Liikesalaisuuden käsitteen ymmärtäminen TSL 15 §:n 1 mom:ssa laajemmin kuin VilpKilpL 11 §:ssä ei muutoinkaan ole tarpeellista, koska työnantajan mainetta ehkä vahingoittava tiedottaminen ja yleensäkin TSL 15 §:n 1 mom:n ulkopuolelle jäävät tapaukset voidaan joka tapauksessa oikeudellisesti arvioida TSL 13 §:n 1 mom:n yleislausekkeen mukaan. Siinä lausutaan, että työntekijän on vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa hänen asemassaan olevalta työntekijältä kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa ja olisi omiaan tuottamaan vahinkoa työnantajalle. Lainkohdan sanat »olisi omiaan» on yleisen kielenkäytön valossa tulkittava »mistä luonteenomaisesti voi aiheutua».⁸² Ei

⁸⁰ Kockvedgaard s. 305.

⁸¹ Ks. Schmidt s. 249: »Personer som i sin tjänst har kontakt med arbetsgivarens kundkrets eller med allmänheten torde vid denna kontakt vara skyldiga att undvika att lämna upplysningar som kan skada företagens anseende.» Ks. NJA 1945 I s. 165—170.

⁸² Vrt. Nykysuomen sanakirja osa IV s. 64: »Kilpailu on omiaan alentamaan hintoja = Kilpailulla on sellainen luonne, että se alentaa hintoja». Sanakirjan

siis tarvitse selvittää, että tiedottaminen todella on vahingoittanut esim. työnantajan mainetta. Sitä paitsi työehtosopimuksiin sisältyy määräyk-
siä solidaarisuudesta työnantajaa kohtaan, tämän etujen valvomisesta ja
täydellisen vaiteliaisuuden noudattamisesta kaikissa yrityksen asioissa:
liikesuhteissa ym.⁸³

Näin ollen lopputulokseksi edeltävästä tarkastelusta jää, että liike-
salaisuuden käsite VilpKilpL 11 §:ssä ja TSL 15 §:n 1 mom:ssa on sama.

lauseelle »kilpailu on omiaan alentamaan hintoja» voidaan antaa sanakirjassa
mainitsematon merkitys »kilpailusta voi luonteenomaisesti aiheutua hintojen
aleneminen.

⁸³ Ks. Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Suomen Teknisten Toimihen-
kilöjärjestöjen Keskusliiton välisen runkosopimuksen, joka on allekirjoitettu 21. 4.
1972, 2 § 1 mom. 1 ja 2 kohta: »Teknisen toimihenkilön tulee: olla solidaarinen
työnantajaa kohtaan ja valvoa tämän etuja; noudattaa täydellistä vaiteliaisuutta
kaikissa yrityksen asioissa kuten hinnoittelua, suunnittelua, kokeiluja ja tutki-
muksia sekä liikesuhteita koskevissa.» Ks. myös Suomen Työnantajain Keskus-
liiton ja Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliiton sekä Suomen Teol-
lisuustoimihenkilöiden Liiton välisen, 6. 5. 1972 allekirjoitetun yleissopimuksen 2 §
1 mom. 1 ja 2 kohta (melkein vastaava määräys).

Ks. vielä *tuotantokomiteoista annetun lain* 3 § 4 mom., jonka mukaan tuo-
tantokomitealla ja sen määräämällä jäsenellä on oikeus saada teollisuuslaitoksen
johtolta kaikki tiedot, jotka ovat tarpeelliset mainitun lain 3 §:n mukaan komi-
tean tehtäväpiiriin kuuluvan, esim. tuotannon edistämistä tai työturvallisuutta
koskevan kysymyksen käsittelemistä varten ja joilla siinä on olennaista merki-
tystä. Oikeuskanslerin vuonna 1947 antaman lausunnon mukaan (ks. *Komitean-
mietintö 1970: A 3 s. 248*) tuotantokomitealla ei kuitenkaan ole oikeutta vaatia
nähtäväkseen yrityksen kirjanpitoa eikä puuttua yrityksessä esiintyviin hinta-
kysymyksiin. Tuotantokomitean jäsenenä ovat työnantajan, työntekijäin ja toimi-
henkilöiden edustajat (4 § 1 mom.). Komitea, sen puheenjohtaja tai jäsen ei saa
ilmaista teollisuuslaitoksen johtolta 3 §:n 4 mom:n nojalla saamiaan tietoja, jotka
johton taholta on ilmoitettu salaisiksi, jollei se ole välttämätöntä lainvastaisen
menettelyn syytteeseen saattamiseksi (4 mom. 2 virke). Ks. myös Suomen Työn-
antajain Keskusliiton ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön välisen sopi-
muksen yrityksen sisäisestä tiedotustoiminnasta, joka on allekirjoitettu 8. 12. 1970,
5 §: »Tuotantokomitean jäsen ei saa ilmaista tai käyttää hyväkseen sellaista tek-
nistä tai taloudellista seikkaa, josta hän asemansa perusteella on saanut tiedon
ja jonka hän tietää olevan ammatti- tai liikesalaisuus tai joka on sellaiseksi
määritetty. Samoin on pidettävä salassa yksityistä työntekijää tai toimihenkilöä
koskeva luottamukselliseksi tarkoitettu tieto.» Sekä tuotantokomitealain 3 §:n
4 mom:n että em. tiedotussopimuksen mukainen vaitiolovelvollisuus koskee näin
ollen monia muitakin kuin sellaisia tietoja, jotka ovat työnantajan liikesalai-
suuksia VilpKilpL 11 §:n ja TSL 15 §:n 1 mom:n mielessä.

4. Mitä ymmärretään liikesalaisuuden ilmaisemisella, sen hyväksikäytöllä ja hyödyksikäytöllä eräissä lainkohdissa?

4.1. *Liikesalaisuuden hyväksikäyttö ja hyödyksikäyttö.* VilpKilpL 11 §:n mukaan ei henkilö tietyissä olosuhteissa ole oikeutettu käyttämään hyväkseen toisen liikesalaisuutta. TSL 15 §:n 1 mom:ssa kielletään työntekijää käyttämästä hyödykseen työnantajan liikesalaisuutta. Hyväksi- tai hyödyksikäyttö voidaan lainkohtien mukaisessa merkityksessä niin kuin myös yleisessä kielenkäytössä ymmärtää muutenkin kuin puhtaasti taloudellisesti.⁸⁴ Esim. tieteellistäkin elinkeinonharjoittajan salaisuuden hyväksikäyttöä ei voitane katsoa lainkohtien mukaan ilman elinkeinonharjoittajan lupaa sallituksi.⁸⁵ Sekin saattaa vaarantaa tämän etuja. Tieteellistä toimintaa harjoitetaan usein esiasteena taloudelliselle hyväksikäytölle.⁸⁶ Tieteellinen käyttö saattaa lisäksi aiheuttaa vaaran, että salaisuus vuotaa julkisuuteen.

4.2. *Liikesalaisuuden ilmaiseminen.* Ongelmallisempaa on ratkaista se, mitä sisältyy em. lainkohdissa ja RL 38:3:ssa esiintyvään käsitteeseen salaisuuden »ilmaiseminen». Ainakin sillä voidaan tarkoittaa salaisuuden saattamista toisen henkilön tietoisuuteen siten, että tämä samalla ymmärtää salaisuuden sisällön. Mutta sen sijaan on kielellisesti epäselvää, voidaanko ilmaisemisella ymmärtää myös salaisuuden sisältävän asiakirjan luovuttamista toiselle henkilölle, joka ei ehkä kykene käsittämään asiakirjan sisältöä, mutta pystyy puolestaan antamaan asiakirjan asiantuntevalle henkilölle tai käyttämään salaisuutta hyväkseen muiden henkilöiden avulla.⁸⁷ Lainkohtien kiertäminen kävisi liian helpoksi, jos niitä ei ymmärrettäisi näin laajassa merkityksessä.⁸⁸

⁸⁴ Ks. *Nyky-suomen sanakirja* osa II s. 719: »käyttää hyväkseen. Käyttäkää hyväksenne, mitä pöydässä on. Käyttäkää hyväksenne sähkön monia etuja! Käyttää hyväkseen tilaisuutta, toisen tietämättömyyttä.»

⁸⁵ Saksan Liittotasavallan lain kannalta (UWG 17 § 2 mom.) ks. vastaavalaista kantaa *Baumbach—Hefermehl* s. 1113.

⁸⁶ Ks. oikeustapaus *RG* 3. 7. 1917, *RGSt* 51 s. 184—195.

⁸⁷ Vrt. *työsopimuslakikomitean muistio* s. 4. — Myönteinen kanta po. suhteessa lienee *Palmgrenilla* s. 36—37. Myönteisistä käsityksistä ks. *Reimer* s. 491, *Baumbach—Hefermehl* s. 1108, ratkaisu *RG* 3. 7. 1917, *RGSt* 51 s. 189 (viit. *Baumbach—Hefermehl* s. 1108).

⁸⁸ Tekstissä mainittua kantaa voidaan perustella myös seuraavalla mainin-

4.3. *Kenelle ilmaisemisen tulee tapahtua?* Po. säännösten voidaan katsoa koskevan myös salaisuuden ilmaisemista sellaiselle elinkeinonharjoittajan yrityksessä toimivalle henkilölle,⁸⁹ esim. työtoverille, jonka tehtäviin yrityksessä ei kuulu olla missään tekemisissä salaisuuden kanssa.⁹⁰

VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a on oikeuskäytännössä sovellettu seuraavassa tapauksessa:

Agentuuriliikkeen A, jolla oli X-tarvikkeiden yksinmyyntioikeus Suomessa, palveluksessa kyseisten tarvikkeiden esittelijänä ja myyjänä toiminut B esitti liikkeen ulkomaiselle päämiehelle C A:n syrjäyttäen toimessaoloaikanaan lähettämissään yksityisissä kirjeissä hankkiakseen itselleen etua ja A:ta vahingoittaakseen X-tarvikkeiden myynnin järjestelyä koskevia ja muita A:n sisäisiä asioita, joita oli pidettävä A:n liikesalaisuuksina. B:n C:lle antamat tiedot ja samaten toimessaoloaikanaan suorittama muu yhteydenotto C:hen (B oli mm. sopinut C:n kanssa mainitun edustuksen siirtämisestä B:lle tai hänen perustamalleen yhtiölle) saivat aikaan, että C sanoi irti edustussopimuksen ja A:lle aiheutui siitä taloudellista vahinkoa. Helsingin HO tuomitsi 26. 11. 1962 (KKO: ei mhl) B:n VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n sekä RL 38:1:n, 7:1:n ja 7:2:n nojalla yksin teoin tehdyistä jatketusta epärehellisyydestä ja jatketusta toisen palveluksessa suoritetusta liikesalaisuuden ilmaisemisesta sakkoon.⁹¹

Jutun asiakirjoista ilmenee, että A:n antamat tiedot antoivat saksalaiselle päämiehelle kuvan, ettei myyntiä ollut järjestetty tarpeeksi tehokkaasti, ja että päämiehelle saattoi olla tärkeätä päästä tästä perille voidakseen ryhtyä toimenpiteisiin tehokkaamman edustuksen aikaansaami-

nalla (HE 1929 2. Vp: 27 s. 11): »Ilmaisu voi tapahtua millä tavoin tahansa, kunhan vain sen johdosta salaisuuden käyttö käy mahdolliseksi.»

Kuvaavina ilmaisuina voidaan pitää ratkaisussa OLG Hamm 20. 1. 1959 (WRP 1959 s. 182) omaksuttuja periaatteita: »Liikesalaisuus on ilmaistu toiselle, kun hänelle objektiivisesti arvostellen on suotu tilaisuus käyttää salaisuutta ja hän myös tietää tuosta tilaisuudesta. — Ilmaisu on jokainen tiedottaminen, siis myös materiaalin asettaminen käyttöön. — Ks. myös ratkaisu NJA 1939 s. 36—41: Ilmaisu voi tapahtua siten, että ulkopuoliselle hankitaan pääsy paikkaan, jossa hän voi itse hankkia salaisuuden selville.

⁸⁹ Ratkaisut RG 17. 3. 1936, GRUR 1936 s. 573—579, RGSt HRR 38 Nr. 500 (viit. Baumbach—Hefermehl s. 1109).

⁹⁰ Monjau, Der Betrieb 1956 s. 232—233.

⁹¹ H:gin HO p. 960/26. 11. 1962, 1074/461 R 1960 (KKO p. 2236/17. 9. 1963, 75/38 VD 1963: ei mhl).

seksi.⁹² Siitä huolimatta on ratkaisuperiaatetta pidettävä oikeana. Onhan yrityksen palveluksessa olevan henkilön normaalisti otettava huomioon ensisijaisesti yrityksen edut, jos yrityksen ja siihen vaikka kuinka läheisessä suhteessa olevan yrityksen edut ja (tai) hänen omat henkilökohtaiset etunsa ovat ristiriidassa.

5. Milloin liikesalaisuuden ilmaiseminen tai käyttö on oikeudenvastaista?

5.1. *Rajoittuuko ilmaisemis- ja käyttökielto asianomaisen tietoon toimessa olon johdosta tullessiin salaisuuksiin?* TSL 15 §:n 1 mom:ssa ei ole rajoitettu työntekijän velvollisuuksia esim. vain niihin salaisuuksiin, jotka hän on saanut tietoonsa työtehtävien suorittamisen johdosta.⁹³ Kun lisäksi otetaan huomioon, että työsuhteessa olevan on oltava solidaarinen työnantajalle ja yleisesti vältettävä toimintaa, josta voi aiheutua vahinkoa työnantajalle,⁹⁴ ei ole syytä tulkita säännöstä rajoitetusti, sen sanamuodosta poikkeavasti. Työntekijän velvollisuudet koskevat siis mm. salaisuuksia, joista hän on saanut tiedon jo ennen työ sopimuksen tekemistä.

VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mukaan toisen elinkeinotoiminnassa toimivan henkilön vastaavat velvollisuudet koskevat salaisuuksia, joista hän on saanut tiedon *toimessaoloaikanaan*.⁹⁵ RL 38:3:n mukaan asiamies ei saa ilmaista päämiehensä salaisuutta, josta hän *ammattitoimessaan* on saanut tiedon.⁹⁶ Tämä merkitsee, että asiamiehen on pitänyt saada salaisuus tietoonsa ko. ammattitoimen suorittamisen johdosta.⁹⁷ Kummastakaan säännöksestä ei kuitenkaan pidä päätellä e contrario, etteivät velvollisuudet *yksityisoikeudellisesti* voisi koskea muulloinkin tietoon tul-

⁹² Ks. *H:gin* RO p. 24. 11. 1960 ja *B:n* muutoksenhakukirjelmää HO:lle 23. 12. 1960, sisältyvät KKO:n asiakirjavihkoon n:o 75/38 VD 1963.

⁹³ Ks. säännöksen sanamuotoa edellä s. 52. TSL:a edeltäneen v:n 1922 työ sopimuslain 15 §:n 1 mom:a on sen sanamuoto huomioon ottaen voitu tulkita yhtä laajasti: »— — —, ja olkoon hän myöskin luvottomasti ilmaisematta, mitä on työnantajan liike- tai ammattisalaisuuksista saanut tietoonsa.» Tällä kannalla on *Palmgren* s. 31—32.

⁹⁴ Tämä on tuotu esiin edellä s. 54 alav. 83.

⁹⁵ Ks. *Palmgren* s. 32, *Erme* s. 108 ja säännöksen sanamuotoa edellä s. 40.

⁹⁶ Ks. säännöksen sanamuotoa edellä s. 45.

⁹⁷ Ks. *Honkasalo* II s. 124, *Salmiala*, DL 1950 s. 417, *Forsman* s. 411, 414.

leita salaisuuksia;⁹⁸ jos kyseessä on *työsuhde*, seuraa tämä jo työsuhhteessa olevan em. solidaarisuus- ym. velvoitteista.

Selvyyden saamiseksi po. velvoitteiden yksityisoikeudellisesta laajuudesta voidaan tarkastella tietyn tyyppisiä *toimeksiantosuhteita* erikseen. Tietysti valtaosassa käytännössä esiintyviä tilanteita salaisuus on tullut tietoon toimessa olon johdosta. Oikeustieteessä kiinnitetään päähuomio näihin tapauksiin.⁹⁹ Esim. kauppaedustajan (tällä tarkoitan itsenäisenä elinkeinonharjoittajana toimivaa kauppa-agenttia, myyntimiestä tai ostosiamiestä)¹⁰⁰ uskollisuusvelvollisuuteen kuuluu, että hänen on toimisuhteen kuluessa aivan yleisesti vältettävä sellaisten tiedonantojen antamista, joiden leviäminen on toimeksiantajan oikeutetun intressin vastaista, sekä liikesalaisuuksien ilmaisemista ja käyttämistä.¹⁰¹ Uskollisuusvelvollisuus ulottuu laajemmallekin: kauppaedustajan on toimisuhteen kuluessa muissakin suhteissa valvottava toimeksiantajan etuja.¹⁰² Kauppaedustajan velvollisuudet päämiehen liikesalaisuuksien suhteen eivät näin ollen voi riippua siitä, milloin tai minkä johdosta ensiksi mainittu on saanut salaisuuksia tietoonsa. Jos kuitenkin kauppaedustajalla

⁹⁸ Näin ennen *toimessaoloaika*a (VilpKilpL 11 § 1 mom.) tietoon tulneiden salaisuuksien suhteen *Palmgren* s. 32.

⁹⁹ Näin kauppa-agentin osalta *Cederberg*, Kauppa-agentuurista s. 23—24, *Padel* s. 54, *Powell* s. 320, myyntimiehen osalta *Gammeter* s. 68 ja huolitsijan osalta *Storm*, *Nordisk Spedition* 4:1958 s. 3.

¹⁰⁰ Ks. kauppaedustajan käsitteestä *Hiekkaranta* s. 75 verr. s. 84. Vrt. edellä s. 37 alav. 4.

¹⁰¹ *Schlegelberger—Schröder* s. 653—654, 873, *Cederberg*, Kauppa-agentuurista s. 23—24, *Raninen* s. 11. Kansainvälisen kauppakamarin neuvoston 22.—23. 11. 1960 hyväksymän päätöslauselman mukaan agenttuurisopimuksessa tulee aina sopia kysymyksistä, jotka koskevat liikesalaisuuksien säilyttämistä sopimuksen lakattua. Ks. *Kauppa-agenttuuriopas* s. 28. Tämä viittaa siihen, että sopimusmääräys liikesalaisuuksien säilyttämisestä *sopimussuhteen aikana* ei ole tarpeellinen, koska tämän katsotaan olevan itsestään selvää ja sisältyvän kauppaedustajan velvollisuuteen noudattaa »hyvää kauppiastapaa» ja valvoa päämiehen etuja.

¹⁰² *Schlegelberger—Schröder* s. 641—642. Saksan oikeuden osalta velvollisuus perustuu HGB 86 §:n 1 mom:iin, selost. *Schlegelberger—Schröder* s. 630. Kansainvälisen kauppakamarin neuvosto on ed. alav. mainituissa päätöslauselmassa suositellut lausekkeen ottamista agenttuurisopimuksiin, jonka mukaan agentin tulee tehtäviään suorittaessaan parhaansa mukaan valvoa mm. päämiehen oikeuksia ja etuja. Ks. *Kauppa-agenttuuriopas* s. 17. Ks. etujen valvomisesta ym. Suomen oikeuden kannalta *Telaranta*, Pöytäkirja 1969 s. 118, *Komiteanmietintö* 1971: A 31 s. 36—37, 43, 57—62.

päämiehen suostumuksella tai muuten laillisesti on edustus jälkimmäisen kanssa kilpailevalta yritykseltä,¹⁰³ saattaa hänen velvollisuutensa valvoa jommankumman päämiehen etuja esim. tämän liikesalaisuuksien suhteen toisinaan olla ristiriidassa toisen päämiehen joitakin intressejä koskevan vastaavan velvollisuuden kanssa. Ristiriita on ratkaistavissa vain kunkin erityistilanteen kokonaisarvioinnin valossa kiinnittämällä huomiota mm. kummankin päämiehen intressien suuruuteen toisiinsa verrattuina ja siihen, onko kauppaedustaja saanut ko. liikesalaisuuden tietoonsa toimessa olon johdosta. Jos kyseessä on VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n soveltamisalaan sisältyvä kauppaedustus,¹⁰⁴ ei lainkohta ole tullut rikotuksi päädyttäessä kokonaistarkastelun perusteella siihen, että ilmaiseminen ei ole tapahtunut *luvattomasti* (siihen on ollut olemassa *erityinen syy*).¹⁰⁵

Mitä tulee muihin tilanteisiin, on *komissionsaaja* tai *välittäjä* velvollinen toimeksiantonsa kestäessä vaikenemaan esim. asiakkaan myytäväksi aikomalleen tavaralle tarkoittamasta rajahinnasta,¹⁰⁶ vaikka hän olisi satumalta saanut tiedon siitä jo ennen toimisuhteen alkua eikä asiakas olisi muistanut siitä erikseen mainita. Mitä muuten tulee toimeksisaajan velvollisuuksiin päämiehen liikesalaisuuksien suhteen lyhytaikaisissa, tilapäisissä toimeksiantosuhteissa, ei niissä synny samanlaista läheistä yhteistyötä ja luottamuksen tarvetta päämiehen ja toimeksisaajan välille, kuin kauppaedustuksessa usein on asian laita. Näin ollen VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä *oikeudenvastaiseksi* ilmaisemiseksi tai käytöksi ei näissä toimeksiantosuhteissa päinvastoin kuin yleensä kauppaedustuksessa voida katsoa toimintaa muiden kuin sellaisten salaisuuksien suhteen, jotka toimeksisaajalle on päämiehen tai tämän apulaisten toimesta uskottu, tai jotka ensiksi mainittu muuten on saanut tietoonsa toimeksiannon johdosta. Mutta toimeksiantotehtävän suorittaminen asianmukaisella huolellisuudella saattaa toisinaan asettaa sellaisille toimeksisaajille ankarampiakin vaatimuksia. — Mitä sitten tulee yhteisöjen hallitusten jäseniin,

¹⁰³ *Hiekkarannan* mukaan (s. 345—346) ainakin päämiehen suostumuksella kauppaedustaja on oikeutettu ottamaan sellaisen edustuksen. Vrt. *Komiteanmietintö 1971: A 31* s. 58—59.

¹⁰⁴ Ks. siitä, milloin kauppaedustus kuuluu VilpKilpL 12 §:n eikä 11 §:n 1 mom:n alaisuuteen, jäljempänä s. 158.

¹⁰⁵ Ks. *HE 1929 2. Vp: 27* s. 11: »—— jos joku jostain erityisestä syystä ——— on velvollinen tai ainakin oikeutettu ilmaisemaan salaisuuden, ei ko. säännöstä voida soveltaa.»

¹⁰⁶ Ks. komissionsaajan osalta *Hiekkaranta* s. 130.

niin heidän ja yhteisöjen välinen suhde on varsin kiinteä ja toimikautensakin varsin pitkä, normaalisti ainakin vuoden pituinen (ks. toimikaudesta erit. OYL 26 § 1 mom. 3 kohta ja OKL 58 §). Tämän vuoksi voidaan heidän velvollisuutensa olla ilmaisematta tai käyttämättä yhteisöjen liikesalaisuuksia katsoa toimikauden kestäessä ulottuvan yleensä kaikkiin seikkoihin; jotka mistä hyvänsä syystä ovat heidän tiedossaan, ja joiden salassapidosta yhteisöllä on intressiä.¹⁰⁷ Heidän osaltaan voidaan näin laajoja velvollisuuksia perustella myös osakeyhtiö- ja osuuskuntalain nimenomaisilla huolellisuusvelvollisuuden asettavilla normeilla (OYL 38 ja 41 §, OKL 78 §), jotka tosin koskevat hallitusten jäsenten toimintaa yleensä eivätkä erityisesti liikesalaisuuksia. Heidän velvollisuutensa salaisuuksien suhteen ulottuvat siis laajemmalle kuin VilpKilpL 11 §:n 1 mom:sta ilmenee l. esim. sellaisiinkin salaisuuksiin, jotka he ovat saaneet tietoonsa ennen toimikauden alkua.

5.2. *Milloin työnantajan liikesalaisuuden ilmaiseminen tai käyttö on »anteeksiannettavaa»?* Työnantajan liikesalaisuuden ilmaisemisen tai käytön oikeudenvastaisuus saattaa eliminoidua ensiksikin, jos ko. henkilöltä ei kohtuuden rajoissa voida vaatia, että hän tietäisi kyseessä olevan liikesalaisuuden. Tällöin häneltä puuttuu tahallisuus, mitä rangaistukseen tuomitseminen VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n ja RL 38:3:n nojalla edellyttää,¹⁰⁸ ja tuottamuskin.¹⁰⁹ Liikesalaisuuksia koskevien velvollisuuksien rikkominen voi yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti tapahtua myös tuottamuksellisesti.¹¹⁰

¹⁰⁷ *Kyläkallion* mukaan (s. 180) osakeyhtiön hallituksen jäsenen vaitiolo-velvollisuus ulottuu yleensä kaikkiin seikkoihin, jotka ovat hallituksen tai jonkun sen jäsenen tiedossa, ja joiden salassa pysymisestä yhtiöllä on intressiä. Samoin *Godin—Wilhelmi* s. 462.

¹⁰⁸ Ks. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n suhteen *Hakulinen* s. 276, RL 38:3:n suhteen *Forsman* s. 409, *Honkasalo* II s. 124.

¹⁰⁹ Ks. *Birrer* s. 168.

¹¹⁰ Ks. *Komiteanmietintö 1969: A* 25 s. 33 verr. s. 60 (työsuhteet), *Palmgren* s. 38, *Affärsekonomisk Revy* 1943 s. 16 (yrityksessä kiinteästi toimivat henkilöt), *Komiteanmietintö 1971: B* 24 s. 35 (yrityksen palveluksessa olevat tai sen puolesta tehtävää suorittavat), *tekstiä* edellä s. 00—00 (toimeksiantosuhteissa noudatettava huolellisuusvelvollisuus). Ks. ratkaisu *Høiesterett* 5.2.1937, Rt 1937 s. 62—70, selost. lyhyesti *Palmgren* s. 37 alav. 1: Toimihenkilö (insinööri) rikkoi uskollisuusvelvollisuutensa, kun hän keskustellessaan ulkopuolisen vanhan ystävänsä ja kollegansa kanssa ammattiasioista varomattomuudesta puhui niin, että jälkimmäinen, jonka sittemmin havaittiin olleen teollisuusvakooja, sen perusteella pystyi pääsemään käsiksi osaan työnantajan liikesalaisuuksista.

Jos työnantaja ei ole nimenomaisesti ilmaissut salassapitotahtoaan jonkin tiedon suhteen, saattaa toisinaan vallita epävarmuutta siitä, toivooko työnantaja salassapitoa. Rajatapauksessa on henkilön kuitenkin oletettava, että se, mitä hän näkee ja oppii yrityksessä, on työnantajan tahdon mukaan pidettävä salassa.¹¹¹ Mahdollisessa oikeudenkäynnissä hänellä on velvollisuus näyttää vastakohta toteen.¹¹² Monet salaisuudet on olosuhteiden pakosta paljastettava henkilökuntaan kuuluvalla, jonka vuoksi häneltä on voitava edellyttää salassapitoa.¹¹³ Ei voida käytännöllisistäkään syistä vaatia, että työnantaja aina nimenomaan osoittaisi ehkä hyvinkin lukuisat salaisuudet mahdollisesti monituhatpäiselle henkilökunnalle. Siitä saattaa lisäksi kehittyä henkilökunnassa työntekoa haittaavia tunteita.¹¹⁴ On todettava, että henkilökunnalta vaaditaan kykyä havaita vaihtelun merkitys eräiden sellaistenkin seikkojen suhteen, jotka saattavat olla hyvinkin monien ulkopuolisten tiedossa, esim. yrityksen mainetta koskevat seikat.¹¹⁵

Toisaalta saattaa joidenkin seikkojen suhteen olla yrityksessä toimivankin mahdotonta havaita, että niiden salassapito on merkityksellistä yrityksen elinkeinotoiminnalle. Tässä suhteessa on esim. korkeakoulukoulutuksen saaneelta insinööriltä yleensä edellytettävä, että hän tuntee alansa ja pysyy ilman työnantajan viittausta tai vihjettä erottamaan salassa pidettävät tekniset seikat muista asioista. Ainakin tätä on edellytettävä häneltä sinä aikana, kun hän vielä on yrityksen palveluksessa.¹¹⁶ Mutta joltakin vähemmän koulutusta saaneelta ei voida tätä yhtä usein vaatia, jos esim. työnantaja jatkuvasti antaa hänelle työtehtäviä salaisuuksien parissa. *Finnen* mukaan esim. siivoojaa tuskin voidaan pitää vaitiolovelvollisena, jos hänelle on kerrottu salassa pidettävästä seikasta, jonka merkitystä hänen ei voida olettaa käsittävän (sen sijaan siivooja on menettellyt oikeudettomasti, jos hän on ryhtynyt kopioimaan tai »lainaamaan» asiakirjoja, joita hän työssään joutuu siirtelemään).¹¹⁷ Näin ollen ei hänen

¹¹¹ Ks. *Reimer* s. 485. Esim. rakenteeltaan monimutakaisten koneiden suhteen on lähdettävä siitä, että työnantaja toivoo salassapitoa. Ks. *Baumbach—Hefermehl* s. 1104.

¹¹² Ks. *Reimer* s. 485.

¹¹³ Ks. *Finne*, Julkaisu 51—71 s. I 13.

¹¹⁴ Ks. tästä edellä s. 25.

¹¹⁵ Ks. tarkemmin edellä s. 53—54.

¹¹⁶ Näin ratkaisussa *BG* 1.3.1938, *BGE* 64 II s. 172—173.

¹¹⁷ Ks. *Finne*, Julkaisu 51—71 s. I 13—14.

aina voida katsoa toimineen velvollisuuksiensa vastaisesti, jos hän palveluksessaoloaikana on ilmaissut sellaisen salaisuuden. — Vastaavasti, jos näennäisesti suhteellisen merkityksettömän seikan salassapito on yrityksen kannalta tähdellistä jostakin erityisestä syystä, on yrityksen taholta teroitettava tätä henkilökunnalle.

Tietoturvatöiden puuttuminen saattaa toisinaan antaa yrityksessä toimivalle henkilölle ja ulkopuolisille aiheen olettaa, että yritys ei katso ko. seikan tai seikaston salassapidolla olevan merkitystä, tai suorastaan syyn otaksua, ettei salassapidolla ole mitään merkitystä.¹¹⁸ Toisaalta varotoimenpiteet voivat herättää yrityksessä toimivia havaitsemaan salaisuuden olemassaolon siltäkin kannalta, että he voivat salaisuudesta myöhemmin epärehellisellä tavalla hyötyä.¹¹⁹ Mutta mikäli olosuhteet edellyttävät varotoimenpiteitä, saattaa niiden riittämättömyydestä aiheutua salaisuuden tulo julkisuuteen. Näin voi käydä esim., jos jokin kone, jonka toimintaperiaatetta on pidetty salaisuutena, on ollut vapaasti lukuisten ulkopuolisten tarkasteltavana, jotka siten ovat päässeet selville toimintaperiaatteesta.¹²⁰ Vaikka näin ei kävisikään, saattaa tietoturvatöiden puuttuminen aivan faktillisesti vaarantaa salaisuuden säilymisen.

Tietoturvatöidenpiteisiin kuuluvat mm. henkilökunnalta vaadittavat kirjalliset vaitiolo- ja kilpailukieltositoumukset¹²¹ sekä piirustusten säilyttäminen kassakaapissa.¹²²

¹¹⁸ Vrt. s. 22 alav. 92 selostettu oikeustapaus, jossa tietoturvatöidenpiteet olivat riittäviä, joten tällaisiin olettamuksiin ei ollut aihetta.

¹¹⁹ Vrt. *Milgrim* s. 3—21 — 3—22.

¹²⁰ Salaisuudeksi väitetyn toimintaperiaatteen on katsottu näissä konkreettisisä olosuhteissa olleen julkinen ratkaisussa *Nordre Sunnmøre Herredsrett* 30. 10. 1961, NIR 1966 s. 145—146.

¹²¹ Vaitiolositoumus saattaa sisältyä kirjallisiin toimisopimuksiin. Esim. erään suomalaisen kemikaalialalla toimivan yrityksen yleisten palvelusehtojen 2 § kuuluu seuraavasti: »Toimihenkilö sitoutuu pitämään ominaan kaikki saamansa luottamukselliset tiedot, jotka liittyvät yhtiön tai sitä lähellä olevien yhtiöiden, kilpailijain sekä yhtiön asiakaskunnan toimintaan. Tämä vaitiolo-velvollisuus sitoo toimihenkilöä yhtiön liikeasioiden, valmistussalaisuuksien, tuotantolaitteiden ja -menetelmien, laboratoriotutkimuksien, asiakkaiden ja sopimuksien suhteen, jollei yhtiö nimenomaan ole antanut toimihenkilön tehtäväksi edelläolevaa sivuvaan tiedotuksen antamista kolmannelle henkilölle. Vaitiolo-velvollisuus koskee myös tämän sopimuksen sisältöä ja toimihenkilön palkkasetuja.» — Kilpailukieltositoumuksista ks. tarkemmin jäljempänä s. 136—138.

¹²² Ks. *Castrén*, Pöytäkirja 1971 s. 222.

Kaikesta huolimatta, vaikka salaisuuden ilmaissut henkilö on täysin tajunnut, mitä hän on paljastanut, saattaa joskus olla mahdollista, että hän on langennut niin taitavasti viritettyyn ansaan, ettei hänen voida katsoa menetelleen oikeudenvastaisesti.¹²³

6. Ilmaisemis- ja käyttökiellon kesto aika

6.1. *Kiellon alkamisajankohta.* TSL 15 §:n 1 mom:iin ja 13 §:ään perustuvat työntekijän velvollisuudet liikesalaisuuksien suhteen alkavat jo työsopimuksen tekohetkellä, vaikka työnteke alkaisikin vasta myöhemmin.¹²⁴ Kysymystä ei näin ollen ratkaista *työsuhteen* alkamista koske-

¹²³ Ks. *Palmgren*, *Affärsekonomisk Revy* 1943 s. 17.

Palveluksessa olevan vaitiolovelvollisuus saattaa poikkeuksellisesti väistyä *toisinaan*, jos salaisuuden ilmaiseminen on ehdottomasti välttämätöntä hänen työnantajaansa vastaan tekemänsä, lakiin tai sopimukseen perustamansa vaatimuksen näyttämiseksi toteen. Ks. *Sampels* s. 30—31, *Salmiala*, *Kirjoituksia* s. 26—27. Tällaiset tilanteet eivät tosin liene kovin yleisiä; esim. palkkavaatimuksen todistamiseksi on työnantajan liikesalaisuuden ilmaiseminen palkkaa koskevassa oikeudenkäynnissä tuskin koskaan välttämätöntä. Mutta vaikka näin olisikin, ei ao. henkilö aivan vähäisen palkkavaatimuksen vuoksi ole oikeutettu kertomaan jotakin ensiarvoisen tärkeitä liikesalaisuutta (näin asianajajan palkkavaatimuksesta päämiestään kohtaan *Friedländer* s. 114). On siis kiinnitettävä huomiota myös työnantajan ja ao. henkilön etujen keskinäiseen vertailuun. Mikäli vaitiolovelvollisuus tällaisessa tapauksessa väistyy, ei ilmaiseminen ole *luvatonta* VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä, vaan siihen on olemassa HE 1929 2. Vp:27 s. 11 mainittu erityinen syy, eikä *luvaton* RL 38:3:n mielessä (ilmaisuu on *laillinen syy* tai *pakottava tilanne* oikeuttaa siihen, ks. *Kommittébetänkande* 1875:9 s. 265). TSL:n 15 §:n 1 mom:iin ei sisälly rajoittavaa sanaa *luvaton*, mutta tämä sisältyi v:n 1922 työsopimuslain 15 §:n 1 mom:iin, eikä voida olettaa, että tässä kohdin olisi tahdottu saada aikaan asiallista muutosta. TSL 15 §:n 1 mom:a on niin ollen tässä suhteessa tulkittava supistavasti, jota vaatii myös se, ettei jouduttaisi muun, osaksi samoja tilanteita koskevan lainsäädännön kanssa ristiriitaiseen tulkintaan.

¹²⁴ Työsopimuksen tekohetkenä syntyy vastaava vaitiolovelvollisuus myös Saksan työoikeuden mukaan. Ks. *Hueck—Nipperdey* s. 223. Ks. saks. ratkaisu RG 4.7.1916, RGSt 50 s. 130—131: työsopimuksen sivuvelvoitteet syntyvät osittain jo sopimuksen tekohetkellä. — Henkilöllä saattaa, kuten *Sampels* (s. 43—45) mainitsee, tietyissä olosuhteissa olla vaitiolovelvollisuus *työsopimusneuvotteluissa* tietoonsa saamiensa salaisuuksien suhteen riippumatta siitä, solmitaanko työ-sopimus. Velvollisuuden laajuus perustuu hyvään tapaan ja on harkittava in casu. Ko. velvollisuutta ei voida tässä tutkimuksessa laajemmalti käsitellä.

vien periaatteiden mukaan; TSL 15 §:n 1 mom:ssa lausutaan, ettei työntekijä saa *sopimussuhteen* aikana käyttää hyödykseen tai ilmaista liikesalaisuuksia. Sopimus-, so. työsopimussuhde alkaa jo sopimuksen tekohetkellä, mutta täydentyy työsuhteeksi työntöön alkaessa.¹²⁵ Työnantaja saattaa uskoa työntekijälle salaisuuksia sopimuksen teon jälkeen mutta ennen työntöön alkua.¹²⁶

VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a on rikosoikeudellisesti mahdollista soveltaa *toimessaolon alkamisesta* lukien.¹²⁷ Yksityisoikeudellisesti voidaan kuitenkin liikesalaisuuksia koskevien velvollisuuksien *toimeksiantosuhteissa* kuten muissakin toimisuhteissa katsoa alkavan toimisopimuksen tekohetkellä.¹²⁸ Tätä edellyttää asianomaista yleisesti toimisuhteissa koskeva huolellisuusvelvollisuus, mitä tulee työnantajan¹²⁹ edun huomioon ottamiseen.¹³⁰

6.2. *Kiellon päättymisajankohta.* TSL 15 §:n 1 mom:ssa on liikesalaisuuksia koskeva ilmaisemis- ja käyttökielto nimenomaisesti rajoitettu työsopimussuhteen kestoajkaan. Tämä perustuu näkökohtaan, ettei työntekijältä voida kohtuuden mukaan riistää mahdollisuutta käyttää vastaisuudessa toimeentulonsa hankkimiseksi hyväkseen niitä taitoja ja kokemuksia, jotka hän on saavuttanut työsuhteen aikana, ja joita ei useinkaan ole mahdollista erottaa siitä, mitä on pidettävä työnantajan salaisuutena.¹³¹ Työntekijän pakottaminen pidättymään käyttämästä täysin määrin hyväkseen tietoaan, taitoaan ja kokemustaan olisi myös omiaan haittaamaan teknistä ja kaupallista kehitystä.¹³²

¹²⁵ Ks. Pekkanen s. 9: »Työsopimuksen solmimisella syntynyt työsopimussuhde muuttuu työntöön aloittamisen vaikutuksesta työsuhteeksi. Työhön ryhtyminen täydellistää oikeussuhteen työsuhteeksi.»

¹²⁶ Ks. Nikisch s. 455.

¹²⁷ VilpKilpL 11 §:n soveltuvuus myös työsuhteissa todetaan *Komiteanmietintö 1969: A 25* s. 33.

¹²⁸ Toimisopimuksesta neuvoteltaessa voi henkilö saada tulevalta toimeksiantajaltaan tietoonsa tämän salaisuuksia, ja hänen vaitiolovelvollisuutensa voidaan katsoa koskevan niitä samaan tapaan kuin työsopimusneuvotteluista on s. 63 alav. 124 todettu.

¹²⁹ Työnantajalla ymmärretään, kuten s. 38 ilmenee, toimisopimuksen toista sopijapuolta riippumatta siitä, onko kyseessä työ-, toimeksianto- tai muu toimisuhte.

¹³⁰ Ks. huolellisuusvelvollisuudesta edellä s. 57—60.

¹³¹ *Komiteanmietintö 1969: A 25* s. 32.

¹³² Ed. alav. mainittu mietintö s. 32.

Pitemmän ajan kestävä mainitunlainen velvollisuus saattaa johtua nimenomaisesta tai olosuhteista ilmenevästä sopimusehdosta, VilpKilpL 11 §:n 2 mom:sta¹³³ (toisinaan myös 1 mom:sta) tai 1 §:stä tahi työsuhtekeksintöjä koskevista periaatteista. Näitä kysymyksiä tarkastellaan jäljempänä.¹³⁴

Useimmissa muissa toimisuhteissa kuin työsuhteissa johtuu mm. RL 38:3:sta, että ainakin vaitiolovelvollisuus pääsääntöisesti jatkuu toimisuhteen lakattua samassa laajuudessa. Tämä ilmenee tarkemmin myöhemmästä esityksestä.¹³⁵

7. Valmistelevat toimenpiteet salaisuuden ilmaisemista tai käyttöä varten

Toimisuhteissa voidaan oikeudenvastaisena menettelynä pitää valmistelevia toimenpiteitä sellaista liikesalaisuuden ilmaisemista tai käyttöä silmälläpitäen, joka edellä esitettyjen periaatteiden mukaan on kielletty. Työsuhteen ollessa kyseessä voidaan toimenpiteet lukea TSL 13 §:n 1 mom:n yleislausekkeen piiriin.¹³⁶ Siis työntekijältä *kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn* kanssa ristiriidassa on esim. salaisten kaavojen tai asiakasluetteloiden jäljentäminen työntekijän omaa tarvetta varten.¹³⁷ Tätä voidaan pitää myös VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n kieltämänä, hyvän tavan vastaisena liikesalaisuuden tietoonhankkimistoimenpiteenä,¹³⁸ jolloin lainkohta rangaistussanktioineen on sovellettavissa, jos jäljennöstä käytetään esim. teolliseen valmistukseen. Ko. yleislausekkeen kieltä-

¹³³ *Työsopimuslakikomitean* perusteluissa (Komiteanmietintö 1969: A 25 s. 32—33) huomautetaan, että työntekijä voi saada hyväkseen TSL 15 §:n 1 mom:n mukaisesta aikarajoituksesta johtuvan edun vain, jos kysymys on sellaisesta liikesalaisuudesta, jonka työntekijä on rehellisellä tavalla eikä siis tekemällään, lain tai hyvän tavan vastaisella teolla (VilpKilpL 11 § 2 mom.) saanut tietoonsa.

¹³⁴ Ks. s. 47—48 ja III osa 4 §.

¹³⁵ Ks. s. 91—98.

¹³⁶ Lausekkeen sisällöstä ks. edellä s. 53—54.

¹³⁷ Tällaista menettelyä pitää *Schmidt* (s. 249) »kunniallisuuden sääntöjen vastaisena».

¹³⁸ Ks. *Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 21*: »Sopimatonta on sen sijaan luvattomasti jäljentää salainen piirustus — — —.» *Nikisch* toteaa (s. 455 alav. 25), että Saksan oikeuskäytännössä esim. piirustusten valmistamista työnantajan liikesalaisuudesta on pidetty hyvän tavan vastaisena. Ks. hänen ko. alav. mainitsemiaan ratkaisuja. Ks. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:sta lisäksi jäljempänä s. 105—108.

mäksi voidaan katsoa myös suoranainen yritys ilmaista liikesalaisuus ulkopuolisille.¹³⁹

Riippumatta siitä, onko kyseessä työ- tai muu toimisuhte, on toisinaan mahdollista soveltaa tämänkaltaisiin menettelyihin VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta, jossa yleisesti kielletään elinkeinotoiminnassa kilpailutarkoituksessa suoritettut hyvän tavan vastaiset teot.¹⁴⁰ Jos lainkohtaa ei voida soveltaa, on menettely joka tapauksessa henkilöllä, olkoon hän työ-, toimeksianto- tai muussa toimisuhteessa, työnantajaa kohtaan olevan uskollisuusvelvollisuuden¹⁴¹ kanssa ristiriidassa.

8. Sanktioista

Eräissä tilanteissa voidaan henkilöä *rangaista* työnantajansa liikesalaisuuteen kohdistuvasta menettelystä.¹⁴²

TSL:n perusteella ei voida antaa *kieltotuomiota* työntekijää vastaan liikesalaisuuden ilmaisemisen tai hyödyksikäytön ollessa uhkaamassa. Laissa mainitaan sanktioina vain *vahingonkorvaus* ja *työsopimuksen purkamisen* jo tapahtuneen ilmaisemisen tai hyödyksikäytön johdosta. Jos työntekijä kuitenkin harjoittaa sellaista toimintaa, joka työsuhteessa noudatettavan hyvän tavan vastaisena kilpailutekona ilmeisesti vahingoittaa työnantajaa (TSL 16 § 1 mom.), voidaan saada kiello toiminnan jatkumisen tai toistumisen varalta (2 mom.),¹⁴³ jolloin kiello saattaa välillisesti turvata toiminnassa käytettäviä liikesalaisuuksia.

¹³⁹ Vrt. Ranskan oikeuskäytännöstä *Cour d'Amiens* 18.3.1904, Recueil Dalloz 1904, 2 s. 409—413; VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a vastaavaa l'art. 418 C. pén. sovellettiin yritykseen ilmaista suklaan valmistusmenetelmä ulkomailla toimivalle yritykselle. On huomattava, että Suomen oikeuden mukaan yrityksestä ilmaista liikesalaisuus ei voida rangaista, koska yritys on RL 4:1:n mukaan rangaistava vain, jos kulloinkin sovellettavassa lainkohdassa on näin säädetty.

¹⁴⁰ Ks. säännöksen soveltamisedellytyksistä jäljempänä s. 100—104.

¹⁴¹ Eräitä kaupallisia toimeksiantosuhteita silmälläpitäen nimittää *Hiekkanranta* (s. 7, 124—130, 179—185 ym.) uskollisuusvelvollisuutta *lojaalisuusvelvollisuudeksi*.

¹⁴² Ko. säännösten (VilpKilpL 11 §, RL 38:1 ja 38:3) sisällöstä (VilpKilpL 11 § 1 mom. edellyttää edun hankkimis- tai vahingoittamistarkoitusta) ks. edellä s. 40, 44—47. Eräitä rikosoikeudellisia kysymyksiä tarkastellaan jäljempänä s. 221.

¹⁴³ Kielto soveltuu paremmin tähän tapaukseen. Ks. *Komiteanmietintö* 1969: A 25 s. 34.

Kiellon antaminen TSL:n nojalla pelkän liikesalaisuuden ilmaisemisen tai käytön varalta olisi usein tarpeetonta¹⁴⁴ siitäkin syystä, että *hyvän tavan vastainen, kilpailutarkoituksessa suoritettava teko* voidaan tietyin edellytyksin kieltää VilpKilpL 1 §:n nojalla¹⁴⁵ tai, jos teko on VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n vastainen, 14 §:n nojalla.¹⁴⁶ VilpKilpL:n mainittuja säännöksiä voidaan soveltaa muutenkin kuin työsuhteissa, kuten aiemmin on selvitetty, eikä kieltä voida katsoa sopivaksi sanktioksi myöskään näissä tilanteissa, jos lainkohtia teon lievemmän luonteen vuoksi ei voida soveltaa (olisi outoa esim. kieltää kaiken varalta edeltäkin mahdollinen tuotantamuksellinen salaisuuden ilmaiseminen).

Työsopimuksen *purkaminen* välittömästi on TSL 43 §:n 2 mom:n 4 kohdan mukaan mahdollista, jos työntekijä törkeällä tavalla rikkoo TSL 15 §:n 1 mom:n mukaista liikesalaisuuden ilmaisemis- tai käyttökieltoa vastaan, ja muissa tilanteissa, jos tärkeä syy sitä vaatii; sellaisena syynä voi olla mm. työntekijän muunlainen käyttäytyminen liikesalaisuuden suhteen, jonka johdosta työnantajalta ei voida kohtuuden mukaan vaatia sopimussuhteen jatkamista (TSL 43 § 1 mom.).¹⁴⁷

Muissakin kuin työsuhteissa voidaan liikesalaisuuden ilmaisemisen tai hyväksikäytön usein katsoa muodostavan siksi vakavan sopimuksenloukkauksen, että se oikeuttaa sopimuksen purkamiseen.¹⁴⁸ Esim. osakeyhtiön hallituksen jäsen voidaan tuolloin erottaa, vaikkei hänen toimikautensa olisi kulunut umpeen.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Vrt. *työsopimuslakikomitean muistio* s. 1.

¹⁴⁵ Vrt. lisenssisopimussuhteista esitystä s. 185, jonka mukaan kiellon soveltaminen niihin, jotka vielä suuremmassa määrässä kuin työsuhteet perustuvat sopijapuolten väliseen luottamukseen, ja joissa kieltä muutenkin jäisi vähämerkityksisemmäksi, on vähemmän sopivaa.

¹⁴⁶ TSL:n ei voida katsoa, vaikka se on uudempi laki kuin VilpKilpL (edellinen on tullut voimaan 1.1.1971 ja jälkimmäinen 1.3.1930), kumonnetun edes työsuhteiden ollessa kyseessä VilpKilpL:a mainitussa suhteessa. TSL 53 §:ssä (voimaantulosäännös) onkin lain todettu kumonnetun v:n 1922 työsuhtelainsäädännön eräät muut työsuhtelainsäädännön alaan kuuluvat säännökset.

¹⁴⁷ Vrt. lisäksi HE 1969: 228 s. 11, Komiteanmietintö 1969: A 25 s. 55.

¹⁴⁸ Näin kauppaedustajansopimuksen osalta *Hiekkaranta* s. 352, 282–283.

¹⁴⁹ *Kyläkallio* (s. 183) mainitsee erottamistapauksen hallituksen jäsenen yhtiön kanssa harjoittaman kilpailun sanktiona. Epäilemättä erottaminen voi tulla kyseeseen myös tekstissä mainitussa tilanteessa. Sitä paitsi kilpailu yhtiön kanssa saattaa usein väistämättä johtaa yhtiön salaisuuksien hyväksikäyttöön.

Sopimuksen purkamisen yhteydessä saattaa työnantajalle olla tärkeää tiedottaa henkilökunnalleen ja mahdollisesti muillekin purkamisen syy, jotta erityisesti henkilökunta ei liian avomielisesti olisi yhteydessä ko. erotettuun tai tehtävästään vapautettuun henkilöön, mikä saattaisi vaarantaa salaisuuksia lisää.¹⁵⁰ Tiedottamisen on kuitenkin tapahduttava riittävällä tarkkuudella, jotta ei vahingoitettaisi tämän mainetta ruokkimalla erilaisia, perättömiä huhuja.¹⁵¹

Vahingonkorvausvelvollisuus mm. liikesalaisuuden ilmaisemisen tai käytön johdosta koskee *työsuhteissa* sekä sopimusrikkoksesta johtunutta vahinkoa (TSL 51 § 1 mom.) että sitä vahinkoa, mikä työnantajalle on saattanut tulla työ Sopimuksen mahdollisesti tultua sopimusrikkoksen johdosta ennen aikaisesti laillisesti puretuksi (TSL 51 § 2 mom.).

Työntekijän korvausvastuun alentaminen kohtuuden mukaan on mahdollista (ks. tarkemmin TSL 51 § 3 mom.).¹⁵²

Mitä tulee *muihin* tässä tutkimuksessa tarkasteltaviin *sopimussuhteisiin*, niin yhteisöjen hallitusten jäsenten huolellisuusvelvollisuutta (perustuu mm. OYL:iin ja OKL:iin) on aiemmin tarkasteltu.¹⁵³ Kauppaedustajan-, komissio-, huolinta- ym. sellaisten sopimusten osalta ei ole erityislainsäädäntöä. Liikesalaisuuksia koskevien velvollisuuksien rikkominen voi näissäkin sopimustyypeissä aiheuttaa korvausvastuun, joka on sopimusperusteinen ja usein lakisääteinenkin (lähinnä VilpKilpL 11 § 1 mom., RL 38:1 ja 38:3).¹⁵⁴

9. Toimessa olevasta henkilöstä liikesalaisuuden aikaansaajana

9.1. *Ristiriidasta aikaansaajan ja työnantajan välillä. Työnantaja katsoo usein työn tulosten kuuluvan itselleen ja haluaa saada hyväkseen*

¹⁵⁰ Näin s. 60 alav. 110 muussa suhteessa selostettu ratkaisu *Höiesterett* 5. 2. 1937, Rt 1937 s. 64—65, 68, kommentoinut *Knoph* TfR 1937 s. 70—80, erit. s. 74—75.

¹⁵¹ Ks. ed. alav. mainittu ratkaisu s. 65 ja *Knoph*, TfR 1937 s. 77—80.

¹⁵² Ks. myös *Sos.vk:n mietintö* 1969:33 s. 4, 10.

¹⁵³ Ks. s. 59—60.

¹⁵⁴ *Hiekkaranta* toteaa yleisesti (s. 354), että *lojaalisuusvelvollisuuden* huomiotta jättäminen on useasti sopimuksenrikkomus, josta sen vuoksi seuraa korvausvastuu. Liikesalaisuuksia koskevien velvollisuuksien ulottuvuutta ja lain säännöksiä näissä sopimustyypeissä on tarkasteltu edellä mm. s. 58—59.

niiden tuottaman taloudellisen hyödyn, vaikka kokonaan olisi kysymys toimessa olijan aikaansaannoksesta. Työoikeudellisten periaatteiden mukaan työn tulokset, joissa saattaa olla kyse huomattavista teknisistä tai taloudellisista edistysaskelista, kuuluvat työnantajalle.¹⁵⁵ Toisaalta immateriaali- ja nimenomaan patenttioikeudellisten periaatteiden mukaan on, että henkisen ja keksinnöllisen työn tulos kuuluu aikaansaa-jalle.¹⁵⁶ Hänen ja työnantajan välille saattaa sen johdosta syntyä risti-riita. Kilpailuoikeudessa¹⁵⁷ sovellettavien (esim. VilpKilpL 11 § 1 mom.) ja työoikeudellisten periaatteiden (erit. TSL 15 § 1 mom.) mukaan on, että samalla saattaa olla kysymys työnantajan liikesalaisuuksista, joita aikaansaaaja ei saa ainakaan toimessaoloaikanaan ilmaista tai käyttää hyväkseen ilman työnantajan suostumusta.

Tällaisia tilanteita ei voida ratkaista aivan yhtenäisten sääntöjen mukaan. Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (TyösKeksL) soveltamisalaan kuuluvat samoin kuin eräät asiayhteyteen sopivat, mutta TyösKeksL:n ulkopuoliset tilanteet muodostavat oman tyyppinsä, johon tarkastelu ensiksi kohdistetaan.

9.2. TyösKeksL:n soveltamisalaan kuuluvat ja eräät muut tilanteet

9.2.1. Voiko työnantaja riippumatta patentin hakemisesta saada oikeuden käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan?

9.2.1.1. TyösKeksL 1 §:n 1 mom:n tulkintavaihtoehdot. Otsikossa (9.2.1.) asetettua kysymystä voidaan aluksi tarkastella TyösKeksL 1 §:n 1 mom:n 1 virkkeen valossa: »Toisen työssä olevan henkilön, työntekijän, tekemästä Suomessa patentilla suojattavissa olevasta keksinnöstä on voimassa, mitä tässä laissa säädetään.» Säännöksestä verrattuna lain 2, 4 ja 5 §:ään, joissa puhutaan työsuhteesta, käy selville, että laki koskee lähinnä työsuhteen mukaisesta työsuhdesta, jossa henkilö tekee työtä korvausta vastaan työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alai-

¹⁵⁵ HE 1967: 56 s. 1, Sipilä s. 42—45.

¹⁵⁶ HE 1967: 56 s. 1, Hakulinen, Juhlajulkaisu Ståhlberg s. 386—387.

¹⁵⁷ Siitä, mitä termillä »kilpailuoikeus» tässä tutkimuksessa ymmärretään, ks. edellä erit. s. 4 alav. 3.

sena.¹⁵⁸ Rajatapauksissa on tutkittava, onko pääosiltaan kysymys työsuhteesta.¹⁵⁹

Lisäksi edellä lainatun lainkohdan sanamuoto viittaa siihen, että patenttikelpoisuus on edellytyksenä työnantajan TyösKeksL:n mukaisen oikeuden syntymiselle. Mutta laissa ei ole mainintaa siitä, kenen on todettava patenttikelpoisuus. Riittääkö, että työntekijä-keksijä ja työnantaja keskenään sopivat siitä, että keksintöä on pidettävä patenttikelpoisena, jotta TyösKeksL:a, erityisesti työnantajan otto-oikeutta ja keksijän korvauksensaantioikeutta, voitaisiin soveltaa?¹⁶⁰ Sopimusta on ehkä edeltänyt patenttihakemus, jonka patenttiviranomainen on hyväksynyt pantavaksi julkisesti nähtäväksi, mutta joka tuon viranomaisen täten katsottua keksinnön periaatteessa olevan patenttikelpoinen on liikesalaisuuden säilyttämiseksi peruutettu.¹⁶¹ Vai vaaditaanko, että patenttia on haettu ja se on myönnettykin? Patenttikelpoisuus ei ole tuolloinkaan varmaa, koska tuomioistuin saattaa julistaa myönnetyn patentin mitättömäksi.

Kysymys TyösKeksL:n soveltamismahdollisuudesta työnantajan halutessa ottaa keksintöön oikeuden käyttää sitä liikesalaisuutenaan paljastamatta keksintöä patentin hakemismenettelyn kautta riippuu ratkaisevasti lain edellä lainatun 1 §:n 1 mom:n 1 virkkeen tulkinnasta. Työnantajalla on epäilemättä usein intressi tyytyä käyttämään keksintöä liikesalaisuutenaan esim. kemiallisten keksintöjen osalta, joita ei useinkaan voida riittävästi suojata myönnetyllä patentilla kilpailijoita vastaan patentinloukkauksen toteennäytön vaikeuden vuoksi.¹⁶²

Ennen lopullisen kannan ottamista ko. tulkintakysymykseen voidaan oikeusvertailevalta kannalta tarkastella, miten kysymys on säännelty

¹⁵⁸ Ks. *Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 16*: »Ehdotuksessa ei, sen vähemmän kuin voimassa olevassa laissakaan, ole lähemmin määritelty käsitettä työntekijä. Seuraavista säännöksistä ilmenee kuitenkin, että ehdotuksessa lähinnä on pidetty silmällä työsuhteen työntekijäpuolta, sellaisena, miksi tämä työoikeudessa käsitetään.» Ks. lisäksi *HE 1967: 56 s. 3*.

¹⁵⁹ *HE 1967: 56 s. 3*. Jos kysymys on pääasiallisesti *työnteosta* (työsopimus) eikä *työn tuloksesta* (urakkasopimus), on kyseessä rajatapaus, jonka *Sipilä s. 55* mainitsee.

¹⁶⁰ Tällä kannalla *Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 16*.

¹⁶¹ *Dennemark s. 16—17*.

¹⁶² Esiintyy tapauksia, joissa valmistusmenetelmää ei voida todeta tuotetta analysoimallakaan. Tällöin sen toteennäyttö, että patentoitua menetelmää on käytetty tuotteen valmistukseen, saattaa olla hyvin vaikeaa. Ks. *Reimer—Schade—Schippel s. 178*.

Saksan Liittotasavallan seikkaperäisen työsuhdekeksintöjä ym. kysymyksiä koskevan lain (Gesetz über Arbeitnehmererfindungen vom 25.7.1957)¹⁶³ mukaan. Tarkastelussa saattaa ilmetä joitakin valaisevia asianäkökohtia.

9.2.1.2. *Saksan Liittotasavallan oikeus.* Ko. lain (ArbErfG) 13 §:n 1 mom:n mukaan työnantajalla on velvollisuus hakea työsuhdekeksintöön suojaoikeutta (»Schutzrecht»), siis joko patenttia (»Patent») tai »Gebrauchsmuster» tyyppistä mallisuoja.¹⁶⁴ Edellytyksenä työnantajan velvollisuudelle on, että hän on ilmoittanut työntekijä-keksijälle ottavansa keksintöön rajoittamattoman oikeuden (lain 13 § 2 mom. 1 kohta verr. 8 § 1 mom. 1—3 kohta).¹⁶⁵ Työnantajalla ei myöskään ole lain 17 §:n 1 mom:n mukaan velvollisuutta hakea työsuhdekeksintöön suojaoikeutta, jos yrityksen oikeutetut edut vaativat, ettei keksintö tule julkisuuteen. Edellytyksenä tähän on kuitenkin, että työnantaja tunnustaa keksinnön patenttikelpoisuuden suhteessa työntekijä-keksijään (lain 17 § 1 mom.). Yrityksen oikeutetut edut arvioidaan yrityksen näkökulmasta.¹⁶⁶ Ne saattavat ilmetä mm. patentinloukkauksen toteennäyttövaikeuksien (erit. kemiallista valmistusmenetelmää koskevat keksinnöt, jolloin menetelmä ei ilmene valmiista tuotteesta)¹⁶⁷ tai patentin kiertämisen helppouden¹⁶⁸ tehdessä patentin hakemisen liian uskalletuksi. Jos työnantajalla ei tällaisista syistä ole velvollisuutta hakea keksintöön suojaoikeutta, merkitsee se hänelle oikeutta käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan.¹⁶⁹

ArbErfG:n mukaan ei siis vaadita, että työntekijä myöntää keksintönsä patenttikelpoisuuden, vaan edellytetään myöntävää tahdonilmaisua vain työnantajan taholta. Kuitenkin patenttikelpoisuus on yleensä työntekijän intressissä, koska tällöin hänellä on korvauksen saantioikeus työnantajalta (lain 17 § 4 mom.). Muussa tapauksessa kuuluu aikaan-

¹⁶³ Laki sisältyy esim. *Reimer—Schade—Schippe* s. 40—56.

¹⁶⁴ Ks. »Gebrauchsmuster» suojasta edellä s. 20 alav. 80 kohd.

¹⁶⁵ Velvollisuutta ei ole myöskään, jos työntekijä-keksijä suostuu siihen, ettei suojaoikeutta haeta (lain 13 § 2 mom. 2 kohta).

¹⁶⁶ Ks. *Reimer—Schade—Schippe* s. 178—179.

¹⁶⁷ Ks. *Reimer—Schade—Schippe* s. 178.

¹⁶⁸ Ks. *Koktvedgaard* s. 299.

¹⁶⁹ Työnantajan työntekijä-keksijälle maksettavassa korvauksessa on ArbErfG 17 §:n 4 mom:n mukaan tässä tapauksessa otettava huomioon taloudellinen haitta, joka jälkimmäistä saattaa kohdata siksi, ettei suojaoikeutta haeta.

saannos yleensä korvauksetta työnantajalle, ellei ArbErfG 20 §:n 1 mom:sta tai työehtosopimuksesta muuta johdu.¹⁷⁰

Jos kuitenkin työnantaja on saanut keksintöön vain *rajoitetun oikeuden l. käyttöoikeuden*, merkitsee tämä, että muut oikeudet, kuten oikeus hakea keksintöön patenttia, ovat jääneet työntekijä-keksijälle.¹⁷¹ ArbErfG ei sisällä erityistä normia siitä, merkitseekö työnantajan käyttö-oikeus, että hän voi käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan. Tämä täytyy kuitenkin ottaen huomioon lain 7 §:n 2 mom:n laaja sanamuoto katsoa mahdolliseksi siinä tapauksessa, että työntekijä ei hae keksintöön patenttia.¹⁷² Tuolloinhan keksinnön salassapito saattaa varsin hyvin onnistua. On todettava, että keksijällä ei ole velvollisuutta hakea patenttia,¹⁷³ jolloin keksinnön liikesalaisuutena käyttö jää ainoaksi vaihtoehdoksi. Jos taas keksijä saa patentin, syntyy työnantajalle oikeus patenttilisenssiin.

9.2.1.3. *Lainvalmistelutöitä ja niistä tehtävät johtopäätökset.* Työ-suhdekeksintökomitean käsityksen mukaan työnantaja ja työntekijä-keksijä voivat keskenään sopia siitä, että keksintöä on pidettävä Suomessa patenttikelpoisena, jolloin työnantaja voi TyösKeksL 4 §:n nojalla saada oikeuden käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan hakematta patenttia.¹⁷⁴ Patentti- ja rekisterihallituksen kielteisen kannan mukaan sen sijaan »tällaista laajentavaa tulkintaa ei tulisi lain perusteluissa (so. komiteanmietinnössä, tekijän huom.) suositella, koska keksintöjen liikesalai-suutena pitäminen ehkäisee teknillistä kehitystä maassamme ja on pa-tenttilain hengen vastaista. Patenttijärjestelmän avullahan juuri pyri-tään erikoisesti siihen, että keksinnöt tulisivat sekä elinkeinoelämän käyt-

¹⁷⁰ Ks. Reimer—Schade—Schippe s. 196—201. ArbErfG 20 §:n 1 mom:n mukaan on työntekijä-keksijällä oikeus saada työnantajalta kohtuullinen korvaus tekemistään sellaisista teknisistä parannusehdotuksista, jotka suovat työnantajalle samanlaisen etuoikeusaseman (»Vorzugsstellung») kuin suojaoikeus. Edellytyksenä korvaukselle on lainkohdan mukaan, että työnantaja tosiasiallisesti käyttää pa-rannusehdotusta. Ks. lisäksi s. 84 alav. 218.

¹⁷¹ Ks. Reimer—Schade—Schippe s. 99—100.

¹⁷² Ks. ko. säännös: »Mit Zugang der Erklärung der beschränkten Inan-spruchnahme erwirbt der Arbeitgeber nur ein nichtausschliessliches Recht zur Benutzung der Dienstfindung. — — — »

¹⁷³ Ks. Reimer—Schade—Schippe s. 99.

¹⁷⁴ Ks. Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 16. Samalla kannalla ovat myös Suo-men Työnantajain Keskusliitto, ks. STK:n kiertokirjeen n:o 141/68 liite, *koskeva TyösKeksL:a* s. 1—2 ja Finne, Julkaisu 45—70 s. I 1.

töön että yleiseen tietoisuuteen niin, että niistä voitaisiin ammattimiespiireissä vapaasti keskustella eivätkä jäisi tehdassalaisuuksiksi ja jarruttaisi täten teknillistä kehitystä.»¹⁷⁵

Rekisterihallituksen kieltämättä asiallisten näkökohtien painoa vähentää jossakin määrin se, että työnantajan ja työntekijä-keksijän välisellä sopimuksella patenttikelpoisuudesta ei liikesalaisuutta voida voimassa olevan patentin tavoin saada suojatuksi suhteessa kolmansiin henkilöihin, so. sivullistahoon. Niinpä salaisuus ehkä laillisesti sivullisen kautta tulee yleisesti tunnetuksi ja ko. alan elinkeinonharjoittajain käyttöön.^{175a}

Hallituksen esitykseen TyösKeksL:ksi ei sisälly työsuhdekeksintökomitean mietinnön mainittua lausumaa. Sama koskee *eduskunnan lakivaliokunnan mietintöä*. Siinä puolletaan asialliselta kannalta säännöksien siitä, kenelle työsuhdekeksinnöstä johtuvat oikeudet kuuluvat, *irrottamista patenttilaista*, kun taas *patenttilaki säätelee keksinnön patentoitavuuteen ja menettelyyn patentin saamiseksi liittyvät kysymykset*.¹⁷⁶ Valiokunta, joka on kuullut lukuisia asiantuntijoita,¹⁷⁷ on näin ollen julkituonut ainoana mahdollisuutena patenttikelpoisuuden toteamiseksi myös TyösKeksL:n mukaisia oikeuksia silmälläpitäen patentinhakumenettelyn.

Lakivaliokunnan mietintöä voidaan pitää eduskunnan kantana tässä kysymyksessä kuten ko. lakiesityksen osalta muutenkin: mietinnön hyväksyi suuri valiokunta,¹⁷⁸ ja eduskunta hyväksyi lakiesityksen lakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti.

Edellä mainitut TyösKeksL:n syntyvaiheessa julkituodut kannanotot osoittavat, etteivät työnantaja ja työntekijä-keksijä voi tekemällään sopimuksella keksinnön patentoitavuudesta saada aikaan, että TyösKeksL on sovellettavissa heidän välisessään suhteessa, mitä mm. TyösKeksL 4 §:n mukaiseen työnantajan otto-oikeuteen ja 7 §:n mukaiseen korvauksen maksamisvelvollisuuteen keksijälle tulee. Myöskään ei tätä vaikutusta synnytä työnantajan yksipuolinen, keksijälle annettu patenttikelpoisuuden tunnustava tahdonilmaisu.¹⁷⁹

¹⁷⁵ PRH:n lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle 25. 10. 1965 s. 5.

^{175a} Vrt. Aro s. 30, joka sitä paitsi mainitsee, että joku toinen saattaa tehdä saman keksinnön.

¹⁷⁶ *Lakivk:n mietintö* 1967: 8 s. 1.

¹⁷⁷ *Ed. alav. mainittu mietintö* s. 1.

¹⁷⁸ *Suuren vk:n mietintö* 1967: 104 s. 1.

¹⁷⁹ *Saksan oikeudessa* mainittu vaikutus voi siten syntyä, ks. s. 71.

9.2.1.4. *Työnantajan sopimukseen perustuvista oikeuksista.* Työnantajan oikeus käyttää keksintöä liikesalaisuutenaan voidaan perustaa hänen ja työntekijä-keksijän väliseen *sopimukseen*. Tällä ei tarkoiteta sellaista sopimusta patenttikelpoisuudesta, jonka perusteella edellinen saisi keksintöön oikeuden TyösKeksL 4 §:n nojalla ja toisaalta olisi velvollinen suorittamaan jälkimmäiselle lain 7 §:n nojalla kohtuullisen korvauksen keksinnöstä. Nyt on sen sijaan kysymys sopimuksesta, jonka ehtoihin työnantajan oikeudet ja mahdolliset velvollisuudet yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan nimenomaisesti tai tulkinnallisesti voidaan perustaa.

Suomessa käytännössä esiintyviin eri yritysten palvelusehtoihin ja niiden toimihenkilöidensä kanssa keksinnöistä tekemiin sopimuksiin sisällytetään toisinaan määräyksiä, joista nimenomaisesti tai tulkinnallisesti voidaan päätellä työnantajan oikeus harkintansa mukaan joko pyrkiä patentin saamiseen tai käyttää keksintöä liikesalaisuutena.¹⁸⁰ Toisinaan sopimuksessa rinnastetaan liikesalaisuus patentoituun keksintöön, mitä tulee toimihenkilön oikeuteen saada työnantajalta korvausta keksinnöstä sopimuksen nojalla.¹⁸¹ — Työnantajan molemmat vaihtoehtoiset oikeudet voivat tietysti myös perustua erilliseen, juuri kyseessä olevaa keksintöä koskevaan sopimukseen.

¹⁸⁰ Esimerkkeinä mainitaan seuraavat eräiden nimeltä mainitsemattomien yritysten sopimusmääräykset:

1. esim: »A Oy:n ——— ja allekirjoittaneen ——— toimihenkilöksi kutsutun välillä on tänään tehty seuraava, toimihenkilön työ- tai palvelussuhteen yhteydessä tai sen kestäessä tekemiä keksintöjä koskeva sopimus: 2 § ——— Sopimuskeksintöjen ja sellaisten virka- ja toimipiirikeksintöjen suhteen, jotka tämän sopimuksen mukaan kuuluvat tai ovat siirtyneet yritykselle, yritys ratkaisee, onko patenttia haettava tai tehtyä patenttihakemusta jatkettava. Jos yritys yllämainituissa tapauksissa kieltäytyy patenttia hakemasta tai peruuttaa jo tehdyn patenttihakemuksen, on keksintö, mitä toimihenkilön oikeuteen saada korvausta tulee, rinnastettava patentoituun keksintöön. ———»

2. esim: »4 §. ——— Toimihenkilön työssä tekemä keksintö kuuluu patenttilain säännöksen mukaan yhtiölle (palvelusehdot on laadittu v:n 1943 patenttilain, johon työsuhdekeksintöjä koskevat säännökset sisältyivät, voimassaoloaikana, tekijän huom.) ——— Mikäli yhtiö ei halua käyttää keksintöä hyväkseen, saa keksijä sen vapaaseen hallintaansa. ———»

3. esim: »7 §. Aloitteet ja keksinnöt, jotka liittyvät tai sivuavat yhtiön toimialaa ja jotka ovat toimihenkilön tekemiä, kuuluvat yhtiölle.»

¹⁸¹ Ks. 1. esimerkkiä s. 74 alav. 180.

Pääsääntöisesti ovat kummankin tyyppiset sopimukset päteviä; sopimusvapauden periaate voidaan perustaa paitsi yleisiin velvoiteoikeudellisiin periaatteisiin¹⁸² myös analogisesti TyösKeksL 2 §:ään, jonka mukaan laki ei pääsääntöisesti ole pakottava.¹⁸³ Poikkeuksellisesti voivat sopimukset kuitenkin huomattavan merkityksellisestä keksinnöstä normaalisti heikomman sopijapuolen asemassa olevalle työntekijä-keksijälle maksettavan korvauksen puuttumisen tai vähäisyyden vuoksi olla kohtuuttomia.¹⁸⁴ TyösKeksL 2 §:ään sisältyvä määräys tuollaisen korvausta koskevan sopimusehdon mitättömyydestä ei kuitenkaan ole suoranaisesti sovellettavissa, milloin keksintö ei ole patentoitu.¹⁸⁵ Tuomioistuimien voi kuitenkin siinä tapauksessa sovitella sopimusehtoja mm. VKL 8 §:stä, TekijäL 29 §:stä ja TyösKeksL 9 §:n 2 mom:sta yhteisesti löydettävissä olevan yleisen sopimusoikeudellisen sovittelun l. kohtuullistamissäännön nojalla.¹⁸⁶ Kohtuuttomuuden pitää olla ilmeistä.¹⁸⁷

¹⁸² Ks. Kivimäki—Ylöstalo s. 51—52, Hakulinen s. 93—94.

¹⁸³ Ko. säännöstä kuten TyösKeksL:n muitakaan kohtia ei voida suoranaisesti soveltaa, milloin keksintöä ei ole patentoitu, koska patentoitavuutta TyösKeksL:n mielessä ei silloin ole selvitetty.

¹⁸⁴ Vrt. Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 44—45.

¹⁸⁵ Ks. s. 75 alav. 183.

¹⁸⁶ Muukkosen mukaan (Pöytäkirja 1969 s. 93) VKL 8 §:n, TekijäL 29 §:n, HVL 48 §:n 1 mom:n ja OsamKL 7 §:n 1 mom:n voidaan väittää sisältävän yleisen sopimusoikeudellisen sovittelun l. kohtuullistamissäännön. Näin myös Godenhielm, JFT 1965 s. 298—300, 304 (viittaa OsamKL 7 §:n 1 mom:n sijaan OikTL 38 §:n säännökseen kilpailukiellon sovittelusta) ja Taxell s. 157—159, joka on lisännyt Muukkosen ja Godenhielmin mainitsemiin lainkohtiin mm. TSL 48 §:n 3 mom:n (muun kuin palkasta tehdyn työsopimusehdon sovittelua koskeva yleislauseke). — Mainittu yleinen sopimusoikeudellinen sovittelusääntö on myös hyväksytty Ruotsissa (jo aiemmin kuin Suomessa). Ks. Rodhe s. 17—18, Sama, Förhandlingarna 1951 Bilaga V s. 21—22, Bernitz, SvJT 1972 s. 438, 440—442. — Osittain toisin Halila (Juhlajulkaisu Tirkkonen s. 82—83), jonka mukaan erityisesti VKL 8 §:n analoginen soveltaminen »käy ainakin jossakin määrin päinsä».

VKL 8 § kuuluu seuraavasti: *Jos velkakirjan jonkin ehdon soveltaminen ilmeisesti olisi hyvän liiketavan vastaista tai muutoin kohtuutonta, voidaan ehtoa sovitella tai jättää se huomioon ottamatta.* — TyösKeksL 9 § 2 mom. kuuluu: *»Jos työntekijän tekemään keksintöön perustuvasta oikeudesta tehdyn sopimusehdon soveltaminen ilmeisesti on hyvän tavan vastaista tai muutoin kohtuutonta, voidaan myös sellaista ehtoa sovitella tai jättää se huomioon ottamatta.»*

Vrt. KKO t. 1520/15. 6. 1971, 285 RD 1970: KKO perusteli prosessuaalista ratkaisua oy:n osakkeiden kaupan purkamista koskeneessa asiassa tavalla, joka viittaa siihen, että KKO periaatteessa katsoo kohtuuttomia ehtoja sellaisessa sopi-

9.2.2. Keksintö työnantajan liikesalaisuutena ja keksijän oikeudet

9.2.2.1. Tilanne TyösKeksL 6 §:n 2 mom:n mukaisen kiellon voimassaoloaikana. TyösKeksL 6 §:n 2 mom:n mukaan työntekijä-keksijä ei ole ilman työnantajan kirjallista suostumusta oikeutettu määräämään keksinnöstä, johon työnantajan TyösKeksL 4 §:n mukainen oikeus on vielä avoinna (se on avoinna enintään 4 kuukautta siitä, kun jälkimmäinen on vastaanottanut työntekijän ilmoituksen tekemästään keksinnöstä) tai ilmaisemaan mitään sitä koskevaa. Kyseisen velvollisuuden rikkomisesta voi seurata korvausvastuu yleisten velvoiteoikeudellisten periaatteiden mukaan.¹⁸⁸

Voidaanko keksintö mainittuna aikana katsoa työnantajan liikesalaisuudeksi esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä? Reimer, Schade ja Schippel katsovat jokaisen ArbErfG:n mukaisen työsuhdekeksinnön mainittuna aikana työnantajan liikesalaisuudeksi. Perusteluina he esittävät, että työnantajalla on silloin työsuhdekeksinnön salassapidosta intressiä ja että keksintö liittyy ainakin tuona aikana yritykseen.¹⁸⁹ Suomen oikeuden kannalta työsuhdekeksintökomitean käsityksen mukaan Vilp-KilpL 11 § ei suojaa yritystä, milloin työntekijä-keksijä ko. aikana käyttää keksintöä kilpailutarkoituksessa työnantajaa vastaan, jos keksintö perustuu muuhun kuin työnantajan liikesalaisuuksiin.¹⁹⁰ Keksintö, olkoonpa se patenttikelpoinen tai ei, perustuu näihin salaisuuksiin sikäli, kuin ne ovat vaikuttaneet keksinnön syntyyn. Niiden vaikutus saattaa toisinaan olla niinkin merkittävä, että keksintöä on pidettävä työnantajan ja työntekijän yhteisesti 'tekemänä' keksintönä. Näin saattaa joskus olla asian laita esim., kun kemialliset kokeet, joissa on oikealla tavalla ratkaistu uuden lääkeaineen valmistusmenetelmää koskeva probleemi, on asianomainen työntekijä-keksijä ainoastaan vienyt onnelliseen päätökseen koesarjan muiden henkilöiden toimesta työtehtävinä aiemmin suoritettun alkuosan kuullessa työnantajan salaisuuksiin. Mutta työnantajan

mukassa voitavan sovittelalla yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan. Bernitzin (SvJT 1972 s. 440) em. selostukseen voidaan lisätä, että KKO ei tässä suhteessa viittannut mihinkään lainkohtaan.

¹⁸⁷ Ks. Godenhjelm, JFT 1965 s. 298, Bengtsson, Avtalstyper s. 42, Rodhe s. 17—18, Taxell s. 158, '80.

¹⁸⁸ Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 36.

¹⁸⁹ Ks. Reimer—Schade—Schippel s. 220.

¹⁹⁰ Ks. Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 35—36.

liikesalaisuuksien merkitys keksinnön synnylle voi myös olla vähäisempi, jolloin keksintö ei ainakaan näistä syistä voi olla työnantajan ja ko. tekijän yhteisesti 'tekemä'. Tilanne voi olla tämä esim., jos yrityksen muu tekninen henkilöstö on aiemmin täysin virheellisellä tavalla ja ilman mitään tuloksia pyrkinyt ratkaisemaan kyseisen ongelman.¹⁹¹ Näistä ratkaisuyrityksistä saattaa toisinaan olla se hyöty, että keksijän tietäessä nämä yritykset hän ei itse ryhdy samalla tavalla pyrkimään tulokseen ja häneltä näin ollen säästyy työtä. Jos keksinnön aikaansaamiseksi on käytetty työnantajan korkeatasoisia, liikesalaisuuksiksi katsottavia teknisiä laitteita ilman, että laitteet sisältyvät keksinnössä ilmenevään tekniseen toimintasääntöön, vaan ovat vain olleet keksijän työvälineitä, ovat työnantajan liikesalaisuudet oleellisesti myötävaikuttaneet keksinnön syntyyn¹⁹² sisältymättä kuitenkaan keksintöön.

Immateriaalioikeudellisten periaatteiden mukaan henkisen ja keksinnöllisen työn tulos kuuluu työn tekijälle.¹⁹³ Kun otetaan vielä huomioon, että työnantajan TyösKeksL 4 §:n mukainen oikeus keksintöön on avoinna TyösKeksL 6 §:n 2 mom:n mukaisen, keksintöä koskevan ilmaisemis- ja määräämiskiellon voimassaoloaikana, on pääsääntönä pidettävä, että keksintö ei ainakaan tuolloin voi liittyä työnantajan yritykseen niin läheisesti, että se olisi yrityksen liikesalaisuus esim. VilpKilpL 11 §:n mielessä. Reimerin, Schaden ja Schippelin kantaa ei siis Suomen oikeuden kannalta voida hyväksyä. Kuten edellä ilmenee, voivat työnantajan salaisuudet kuitenkin suuremmassa tai pienemmässä määrässä vaikuttaa keksinnön syntyyn. Keksinnön ilmaiseminen tai hyväksikäyttö ei useinkaan ole käytännössä teknisesti tai taloudellisesti kannattavalla tavalla mahdollista samalla paljastamatta tai käyttämättä näitä salaisuuksia, esim. työnantajan teknisiä laitteita. Työnantajan yrityksessä on voinut lisäksi joko ennen keksinnön syntyä tai myöhemmin kertyä sellaista »know how» luonteista kokemuseräistä tietoa, joka ei tosin ole vaikuttanut keksimistöimintaan, mutta johon turvautuminen on välttämätöntä keksinnön käyttämiseksi taloudellisesti kannattavalla tavalla.¹⁹⁴ Näistä syistä työn-

¹⁹¹ Vrt. *Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 22.*

¹⁹² Ks. *Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 22.*

¹⁹³ Vrt. edellä s. 69.

¹⁹⁴ Monien keksintöjen hyväksikäyttö elinkeinoelämässä on mahdotonta ilman »know how'ksi» katsottavaa tietoa. Ks. »know how'n» käsitteestä tätä teosta silmälläpitäen edellä s. 17—18. »Know how» saattaa olla arvokkaampaa kuin keksintö, johon se liittyy. Ks. *Lassen, NIR 1966 s. 312—315, Koftvedgaard s. 311—312.*

tekijä-keksijälle saattaa ko. aikana olla vaikeata tai suorastaan mahdollonta käyttää tai ilmaista keksintöä rikkomatta samalla VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a ja TSL 15 §:n 1 mom:a vastaan. — Jos keksintö on suorastaan katsottava työnantajan ja ko. työntekijän yhteisesti tekemäksi, liittyy se kuitenkin tarpeeksi läheisesti työnantajan yritykseen ja on siis työnantajan liikesalaisuus mm. em. lainkohtien mielessä.¹⁹⁵

9.2.2.2. *Tilanne em. kiellon lakattua.* Jos työnantaja on saanut keksintöön kaikki oikeudet TyösKeksL 4 §:n 1 mom:n tai sopimuksen perusteella, ei työntekijä-keksijä ole oikeutettu määräämään keksinnöstä luovutustoimin tai käyttämään sitä ansiotarkoituksessa. Mikäli työnantaja hakee siihen patenttia, ei ennen patenttihakemuksen julkiseksi tuloa tapahtunutta keksinnön luvaton hyväksikäyttöä katsota patentinloukkaukseksi, vaikka hakemus johtaisi patentin myöntämiseen (PatL 60 § 1 mom.).¹⁹⁶ Jos esim. työntekijä-keksijä tai joku muu työnantajan toimessa oleva henkilö mainittuna, enintään 18 kuukauden pituisena salassapitoaikana (PatL 22 §) käyttää keksintöä hyväkseen tai ilmaisee sen, voidaan menettely katsoa mm. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n vastaiseksi. Liikesalaisuutta suojaavat oikeussäännökset ovat tietysti käytettävissä myös, jos työnantaja ei hae patenttia vaan käyttää keksintöä pelkästään liikesalaisuutena.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Jos keksintöä voidaan pitää työnantajan liikesalaisuutena ja keksijä on laiminlyönyt tehdä työnantajalle TyösKeksL 5 §:n mukaisen ilmoituksen, ei tämä estä keksinnön katsomista jälkimmäisen liikesalaisuudeksi sinäkin aikana, kun viimeksi mainitulla ei laiminlyönnin vuoksi ole ollut keksinnöstä tietoa. Ks. ratkaisu BGH 16. 11. 1954, GRUR 1955 s. 403: Keksintöilmoitus työnantajalle oli laiminlyöty, ja kyseessä oli liikesalaisuus UWG 17 §:n 1 mom:n mielessä jo ennen kuin työnantaja sai mahdollisesti patenttikelpoisesta keksinnöstä tiedon.

¹⁹⁶ Ks. HE 1966:101 s. 25: »60 §. Patentilla suojatun keksinnön hyväksikäyttäminen katsotaan lakiehdotuksessa periaatteessa patentinloukkaukseksi ainoastaan, kun teko tehdään patentin myöntämisen jälkeen. Puheena olevan pykälän 1 momentin säännöksen mukaan patentinloukkausta koskevia säännöksiä on vastaavasti sovellettava myös siinä tapauksessa, että loukkaus on tapahtunut hakemusiakirjojen julkiseksi tulemisen jälkeen, mikäli patentti sittemmin myönnetään.» Ks. myös NU 1963:6 s. 347.

¹⁹⁷ Saksan Liittotasavallan oikeudessa sovellettava VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a vastaava säännös on UWG 17 § 1 mom. (sisältyy esim. Baumbach—Hefermehl s. 1102): »Mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren und mit Geldstrafe oder mit einer dieser Strafen wird bestraft, wer als Angestellter, Arbeiter oder Lehrling eines Geschäftsbetriebs ein Geschäfts- oder Betriebsgeheimnis, das ihm vermöge

Tilanne on oleellisesti erilainen, jos työnantaja on saanut keksintöön vain käyttöoikeuden TyösKeksL 4 §:n 1, 2 tai 3 mom:n tai sopimuksen nojalla. Tällöin ovat muut oikeudet keksintöön, kuten oikeus hakea siihen patenttia ja myöntää keksintöön lisenssejä, jääneet työntekijä-keksijälle.¹⁹⁸ Patentin hakemisoikeus hänellä on, vaikka työnantaja käyttäisi keksintöä liikesalaisuutenaan, ellei hän ole sitoutunut työnantajalle olemaan hakematta patenttia.¹⁹⁹ Siinä tapauksessa keksijällä on oikeus keksinnön käyttöön vain salaisuuden muodossa. Hänellä on katsottava olevan oikeus tietyin rajoituksin käyttää keksintöä taloudellisessa toiminnassa jo työsuhteen kestäessä.²⁰⁰

TyösKeksL 3 §:n mukaan työntekijällä on keksintöönsä sama oikeus kuin muulla keksijällä, jollei TyösKeksL:ssa tai muussa laissa olevista säännöksistä muuta johdu. Viittaus muuhun lakiin tarkoittaa mm. Vilp-KilpL 1 ja 11 §:ää.²⁰¹ Keksijä saattaa mahdollisesti rikkoa näitä säännöksiä vastaan, vaikka suurin osa keksintöä koskevista oikeuksista onkin jäänyt hänelle. Keksinnön käyttö ei useinkaan ole mahdollista ilman, että samalla joudutaan käyttämään tai ilmaisemaan työnantajan liikesalaisuuksia, kuten esim. tietynlaista »know how'ta». Näihin salaisuuk-

des Dienstverhältnisses anvertraut worden oder zugänglich geworden ist, während der Geltungsdauer des Dienstverhältnisses unbefugt an jemand zu Zwecken des Wettbewerbes oder aus Eigennutz oder in der Absicht, dem Inhaber des Geschäftsbetriebes Schaden zuzufügen, mitteilt.» Ks. lisäksi *Reimer—Schade—Schippe* s. 220—222.

¹⁹⁸ Tässä suhteessa on TyösKeksL:a syytä tulkita samaan tapaan kuin ArbErfG:ä ottaen huomioon lakien samankaltaisuus tältä osin (ks. TyösKeksL 4 § 2 mom. verr. ArbErfG 7 § 2 mom., jälkimmäisen säännöksen sanamuotoa lainattu s. 72 alav. 172, ks. vielä *Reimer—Schade—Schippe* s. 99—100) sekä TyösKeksL 3 §, jonka mukaan työntekijällä on keksintöönsä sama oikeus kuin muulla keksijällä, jollei TyösKeksL:sta tai muusta laista muuta johdu. — Tekstissä mainittu kanta esiintyy myös *Teollisuusliiton ym. järjestöjen lausunnossa työsuhtekeksintökomitean mietinnön johdosta* s. 5.

¹⁹⁹ Jos hän saa patentin, syntyy työnantajalle oikeus patenttilisenssiin.

²⁰⁰ Ks. *Reimer—Schade—Schippe* s. 229—230.

²⁰¹ Ks. *Komiteanmietintö 1965: B 16* s. 20: »Näin ollen työntekijä saa lakehdotuksen mukaan vapaasti määrätä keksinnöstään, mikäli työnantaja ei käytä lain suomaa oikeuttaan (työnantaja esim. ottaa keksintöön vain käyttöoikeuden, vaikka hänellä olisi lain 4 §:n 1 mom:n mukaan oikeus saada keksintöön kaikki oikeudet, tekijän huom.). Tämä määräämis-oikeus saattaa tietyissä tapauksissa olla muunkin lainsäädännön rajoittama, mikä ilmenee esim. VilpKilpL 11 §:n säännöksistä, jotka koskevat liike- tai ammattisalaisuuksien paljastamista.» Ks. myös *HE 1967: 56* s. 4.

siin turvautuminen saattaa olla jopa välttämätöntä, jotta keksintöä ylipäänsä voitaisiin ryhtyä valmistamaan ja markkinoimaan.²⁰² Niinpä ei voida lähteä siitä, että työntekijä-keksijä kaikissa olosuhteissa olisi velvollinen ottamaan huomioon työnantajan liikesalaisuudet. Kysymys on ratkaistavissa vain harkinnalla in casu.²⁰³ Jos salaisuuksiin turvautumiseen on olemassa erityinen syy, ei niiden ilmaiseminen tai hyväksikäyttö ole luvaton VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä.²⁰⁴ Tätä tulkintaa ei myöskään kokonaan torjuta TyösKeksL:n esitöissä.²⁰⁵ Ainakin, jos salaisuudet liittyvät keksintöön niin läheisesti, että niitä ei ole mahdollista käyttää keksinnöstä riippumatta erikseen, on keksijä monesti katsottava oikeutetuksi käyttämään niitä keksinnön yhteydessä ilman, että hänen katsottaisiin rikkoneen VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a vastaan. Tällöin hän on myös oikeutettu lisensoidessaan keksinnön kolmannelle henkilölle ilmaisemaan salaisuudet viimeksi mainitulle. Sen sijaan hän menettelee em. säännöksen vastaisesti, jos hän tarpeettomasti ilmaisee näitä salaisuuksia jollekin sivulliselle. Jälkimmäisessä tapauksessa työnantajan intressi on katsottava riittävän painavaksi.

Kysymys, miten työnantajan ja työntekijä-keksijän oikeudet määräytyvät, milloin kummallakin on käyttöoikeus heidän yhteisesti 'tekemä-

²⁰² Ks. s. 77 alav. 194 ja *Teollisuusliiton ym. järjestöjen lausunto työsuhde-keksintökomitean mietinnön johdosta* s. 5, jonka mukaan salaisuuksiin voidaan joutua turvautumaan etenkin, kun keksintö koskee työmenetelmiä.

²⁰³ *Reimerin, Schaden ja Schippelin* (s. 221) mukaan kysymys on Saksan Liittotasavallan oikeudessa ratkaistava in casu ottaen huomioon, että työntekijän uskollisuusvelvollisuus edellyttää kuitenkin salaisuuksien ottamista huomioon tilanteesta riippuen. Tämä käsitys on sopusoinnussa ArbErfG 25 §:n (sisältyy *Reimer—Schade—Schippel* s. 49) kanssa, mikä kuuluu: »Sonstige Verpflichtungen, die sich für den Arbeitgeber und den Arbeitnehmer aus dem Arbeitsverhältnis ergeben, werden durch die Vorschriften dieses Gesetzes nicht berührt, soweit nicht daraus, dass die Erfindung frei geworden ist (§ 8 Abs. 1), etwas anderes ergibt.» Toisin kuitenkin *Beil, Chemie—Ingenieur—Technik* 1957 s. 759, jonka mukaan työntekijä-keksijä aina on velvollinen pidättymään liikesalaisuuksien käytöstä ja ilmaisemisesta.

²⁰⁴ Ks. *HE 1929 2. Vp*: 27 s. 11: »Ilmaisun täytyy lisäksi olla luvaton. — — — jos joku jostain erityisestä syystä — — — on velvollinen tai ainakin oikeutettu ilmaisemaan salaisuuden, ei kysymyksessä olevaa säännöstä voida soveltaa.»

²⁰⁵ Ks. *Komiteamietintö 1965: B 16* s. 20, jossa vain yleisesti todetaan, että työntekijä-keksijän määräämis-oikeus saattaa tietyissä tapauksissa olla rajoitettu esim. VilpKilpL 11 §:n säännöksissä.

nään' pidettävään keksintöön, muodostaa vaikean erityisongelman, joka jää tämän tarkastelun ulkopuolelle.

Paitsi että työntekijä-keksijä toisinaan on velvollinen ottamaan huomioon työnantajan liikesalaisuudet, saattaa hän olla velvollinen alistumaan tiettyihin rajoituksiin itse keksintöön nähden. Vaikka keksinnön käyttö olisi täysin riippumatonta käyttöoikeuden omaavan työnantajan liikesalaisuuksista, on työntekijä-keksijällä kuitenkin uskollisuusvelvollisuus ensiksi mainittua kohtaan. Tämän velvollisuuden hän rikkoo ainakin, jos hän perustaa kilpailevan yrityksen, jossa hän ryhtyy keksinnön taloudelliseen hyväksikäyttöön patentin tai salaisuuden muodossa jo toimestaoloaikanaan.²⁰⁶ Astetta lievempänä toimintana työnantajan kannalta voidaan sen sijaan yleensä pitää keksinnön lisensointia tämän jollekin kilpailijalle. Ensiksi mainitulla ei voida kaikissa näissä tapauksissa katsoa olevan kielto-oikeutta, kun otetaan vielä huomioon, että keksijä työnantajan omatessa vain käyttöoikeuden ei läheskään aina saa tältä riittävää korvausta keksinnöstä.²⁰⁷ Asianhaaroista saattaa kuitenkin joutua, että lisenssin myöntäminen vaikkapa työnantajan vaarallisimmalle kilpailijalle voidaan katsoa VilpKilpL 1 §:n mukaan kielletyksi, kilpailutarkoituksessa suoritetuksi hyvän tavan vastaiseksi teoksi²⁰⁸ ja lisensoitaessa samalla työnantajan liikesalaisuuksia siltä osin VilpKilpL 11 §:n 1 mom:nkin vastaiseksi. Menettelyn oikeudellisessa arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota siihen, onko keksinnön lisensointi juuri sellaiselle kilpailijalle käytännössä ainoa mahdollisuus, jotta keksintö tuottaisi aikaansaaajalleen taloudellista hyötyä. Hänen olisi mikäli mahdollista pyrittävä välttämään keksinnön käyttöä silloiselle työnantajalle mahdollisimman paljon vahinkoa aiheuttavalla tavalla. Toisaalta ei voida kohdella vaatia häntä tyytymään suhteettoman vähäiseen hyötyyn keksinnöstään.

Näkökohtia työnantajan käyttöoikeuden osalta voidaan vastaavasti soveltaa, jos hän ei ole saanut keksintöön mitään oikeuksia.²⁰⁹

²⁰⁶ Reimer—Schade—Schippel s. 229—230.

²⁰⁷ Vrt. Reimer—Schade—Schippel s. 221.

²⁰⁸ Vrt. Reimer—Schade—Schippel s. 229, jonka mukaan tämä voi olla uskollisuusvelvollisuuden loukkaus. Suomen oikeudessa voidaan menettelyyn soveltaa myös TSL 16 §:n 1 mom:a, jossa kielletään työntekijää työnantajan luvatta harjoittamasta sellaista toimintaa, joka työsuhteessa noudatettavan hyvän tavan vastaisena kilpailutekona ilmeisesti vahingoittaa työnantajaa.

²⁰⁹ Ks. Reimer—Schade—Schippel s. 220—222, 228—230.

Työnantajan käytettävissä olevia sanktioita on tarkasteltu aiemmin.²¹⁰ Koska hänen saadessaan vain käyttöoikeuden työntekijälle on jäänyt keksintöön oikeuksia, ei vahingonkorvausvaadetta silloin voida perustaa TyösKeksL 4 §:ään vaan muihin jo selviteltyihin periaatteisiin (kuten VilpKilpL 11 § 1 mom.). Mikäli työnantajan ja keksijän keskinäiset välit kummankin käyttöoikeuden tarkemman määräytymisen osalta on järjestetty sopimuksella, jossa on määrätty esim. siitä, kenelle keksijä on oikeutettu lisensoimaan keksintöä, voidaan korvausvaade perustaa ko. sopimukseen.²¹¹

²¹⁰ Ks. s. 66—68.

²¹¹ Määrätynlaisiin kohteisiin, mm. tiettyihin ulkoiseen muotoon saatettuihin kaavoihin tai piirustuksiin, saattaa keksijänoikeuden ohella kohdistua *tekijänoikeus*. Keksijänoikeus, erityisesti patenttioikeus, koskee teknistä ideaa l. keksinnöllistä ajatusta (*Knoph*, *Ändretten* s. 271—283, erit. s. 275, *Hakulinen*, *Juhla-julkaisu Ståhlberg* s. 384—385), joka ilmenee esim. kaavasta, kun taas tekijänoikeus koskee muotoa (*Kivimäki*, *Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait* s. 18—19). Kaava tai piirustus saattaa olla tekijänoikeuden kohteena, jos se on muodoltaan omintakeinen. Omintakeisuus voi ilmetä siitäkin, että kaava on varustettu täydentävillä, tietyn järjestelmän mukaan kaavan yhteyteen liitetyillä huomautuksilla (vrt. *Kivimäki* s. 87).

Siitä, että keksijänoikeus ja tekijänoikeus saattavat olla eri henkilöillä, kuten tekijänoikeus työntekijällä ja keksijänoikeus TyösKeksL 4 §:n nojalla siirtynyt työnantajalle, voi johtua ristiriitoja ao. henkilöiden välille. Konflikteja on omiaan kuitenkin suuresti vähentämään, että tekijänoikeus usein siirtyy työntekijältä työnantajalle. Monesti tämä käy sopimussuhteen luonteesta välittömästi ilmi, jolloin tekijänoikeuden siirtyminen on sopimuksessa hiljaisesti edellytetty määrätynlaisiin henkisiin tuotteisiin, kuten esim. jos henkilö on ottanut vastaan toimen mallien tai kaavojen valmistajana tehtaassa (ks. *Kivimäki* s. 271—272). — Muuten tekijänoikeudella on liikesalaisuuksien oikeussuojan ollessa tarkasteltavana oikeudellista merkitystä lähinnä vain silloin, kun kysymys on vielä julkistamattomasta teoksesta, koska päinvastaisessa tapauksessa ei kysymys ole yleensä mistään salaisuudesta (jos julkistaminen on tapahtunut esim. vieraassa valtiossa, voi salaisuus olla kuitenkin säilynyt, vrt. edellä s. 22. Jos tekijänoikeus on edelleen työntekijällä, ovat hänen kätensä joka tapauksessa sidotut sikäli, että hän ei saa käyttää tekijänoikeuttaan esim. julkistaakseen työnantajan liikesalaisuudeksi katsottavan teoksen (VilpKilpL 11 § 1 mom.) tai loukataakseen sitä oikeutta, minkä työnantaja on saanut TyösKeksL 4 §:n nojalla. Muutenkin tekijänoikeuden käytännöllinen merkitys tutkimusaiheen kannalta on varsin vähäinen johtuen tekijänoikeuden tarjoamasta vähäisestä suojasta liikesalaisuuksille. Ks. tästä esim. *Kivimäki*, DL 1954 s. 138—141 ja jäljempänä s. 155 alav. 97. — Vastaavat näkökohdat ovat sovellettavissa mahdolliseen *mallioikeuteen* (ks. esim. mallioikeuden siirtymisestä työnantajalle HE 1970: 113 s. 10) paitsi, ettei mallioikeuden saaminen edellytä mallin omintakeisuutta vaan *uutuutta* (MalliL 2 §, HE 1970: 113 s. 6—7).

9.3. TyösKeksL:n soveltamisalaan kuulumattomat tilanteet

9.3.1. *Arvioinnista, kuuluuko salainen tieto työnantajalle vai aikaansaajalle.* Nyt tarkasteltavissa tilanteissa TyösKeksL:a ei voida soveltaa esim., milloin keksintö on tehty ennen työsuhteen alkua tai on tarkoituksellisesti jätetty patenttoimatta.²¹² Tarkastelun ulkopuolelle jäävät kuitenkin työnantajan ja työntekijä-keksijän väliset, keksintöä koskevat sopimukset; niitä on käsitelty edellä.²¹³ Toisaalta seuraavan esityksen piiriin kuuluvat myös puhtaasti kaupalliset edistysaskeleet; nehan eivät lainkaan ole patentoitavissa.

Vaikka työnantajan oikeutta ei voitaisi perustaa sopimusehtoon tai työtehtäviin, on lähtökohtana, että hänellä on vapaa käyttöoikeus tekniisiin ja kaupallisiin parannuksiin tai parannusehdotuksiin, ellei patenttilainsäädännöstä muuta johdu. Erityisesti periaate koskee parannusehdotuksia tuotantoprosessissa, jotka katsotaan periaatteessa »jokaisen omaisuudeksi».²¹⁴ Tällaiseen käyttövapauteen liittyy huomattavia kansantaloudellisia intressejä,²¹⁵ kuten kustannusten säästön ja kaksinkertaisen parannusten aikaansaamistyön välttämisenäkökohta.²¹⁶

Lainsäädännön ja todennäköisesti myös vakiintuneiden liiketapojen puuttuessa eivät työnantajat Suomessa ole velvollisia suorittamaan keksijöille korvausta mainitunlaisten parannusten ottamisesta käyttöönsä,²¹⁷

²¹² Edellä (s. 71) mainittujen syiden, joiden vuoksi keksintöjä jätetään patenttoimatta, lisäksi on pantava merkille seuraavaa: Käytännöstä tiedetään, että usein on sangen vaikeata arvostella, onko keksintö sellaisenaan tai edes pääosiltaan patentoitavissa. Näin *Suomen Asianaajajaliiton lausunto* 9.2.1966, DL 1966 s. 145. Tämä saattaa vaikuttaa patenttoimatta jättämiseen etenkin, milloin on muitakin syitä, jotka puoltavat keksinnön käyttöä salaisuutena. Toisinaan voi sellainen syy esiintyä, milloin yritys on niin paljon edellä kilpailijoitaan ko. tekniikan alalla, että keksintö käytettynä liikesalaisuutena säilyttäisi arvoaan yrityksen kannalta pitemmän ajan, kuin jos se saisi 17-vuotisen patenttisuojan (ks. *Liebhafsky*, *New York University Law Review* 1963 s. 348 alav. 104) ja tulisi patenttoimismenettelyn välityksellä kilpailijain tietoon (vrt. *Koktvedgaard* s. 299).

²¹³ Ks. s. 74—75, 78—82.

²¹⁴ Ks. *Schmidt* s. 241.

²¹⁵ Vrt. *Koktvedgaard* s. 361, *Knoph* s. 557—558.

²¹⁶ Ks. näkökohdasta *Knoph* s. 557—558.

²¹⁷ *Schmidt* toteaa s. 241 Ruotsin oikeuden osalta, että työnantajalla on oikeus vapaasti harkita, suorittaako hän korvausta vai ei.

päinvastoin kuin Saksan Liittotasavallan oikeuden mukaan eräissä tapauksissa on sääntönä.²¹⁸ Henkilökunnan stimuloiminen tekemään yrittystä usein hyödyttäviä aloitteita saattaa kuitenkin olla aiheena korvauksen suorittamiseen.²¹⁹

Työnantajan käyttöoikeus näihin työn tuloksiin ei kuitenkaan vielä merkitse, että työnantaja aina saisi niille oikeussuojaa liikesalaisuuksien turvaamiseksi voimassa olevien erityissäännösten (erit. VilpKilpL 11 § 1 ja 2 mom.) nojalla. Edellyttäähän esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n soveltaminen, että kyseinen tieto on yritykselle ominainen ja liittyy sen toimintaan.²²⁰ Selvän sopimusehdon puuttuessa²²¹ ja edellyttäen, ettei säännösten soveltuvuutta voida työoikeudellisen periaatteen mukaan perustaa työtehtäviin,²²² on kysymys ratkaistava erikseen kussakin yksittäistapauksessa kiinnittäen huomiota mm. henkilön asemaan ja palkkaukseen yrityksessä ja siihen, kuinka suurelta osin suoritus perustuu työnantajalta saatuun oppiin ja kokemukseen ja viimeksi mainitulle syntyneisiin kustannuksiin.²²³ Ratkaiseva on siis tilanteen kokonaisarviointi, jolloin työnantajan liikesalaisuus ei voi olla kyseessä pelkästään sillä perusteella, että työn tulos on aikaansaatu olennaisesti käyttämällä hyväksi työnantajan palveluksessa saatuja kokemuksia (vrt. TyösKeksL 4 § 1 mom.).²²⁴

²¹⁸ Saksan Liittotasavallan lain mukaan on korvausta maksettava, jos parannuksen salassapito on niin helppoa, että työsuhteen aikana aikaansaatu työn tulos teknisenä liikesalaisuutena itse asiassa voidaan rinnastaa patenttiin suojan tehokkuuden kannalta. Ks. ArbErfG 20 § 1 mom., jonka mukaan korvausta on suoritettava »teknisistä parannusehdotuksista» (»technische Verbesserungsvorschläge») edellyttäen, että työnantaja käyttää niitä. Ks. säännöksen tulkinnasta *Reimer—Schade—Schippel* s. 196—200.

²¹⁹ Ks. *Schmidt* s. 241 ja aloitetoiminnan järjestelystä *Konttinen*, Julkaisu 16—66 s. VII 4—6.

²²⁰ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

²²¹ Ks. s. 74 alav. 180 esitettyjä sopimusehtoja.

²²² Työtehtäviin sisältyvät tekniset parannukset kuuluvat työnantajalle työn tekijän saadessa palkan. Ks. HE 1967: 56 s. 1, *Stipilä* s. 42—45, *Finne*, Julkaisu 51—71 s. V 6 ja ratkaisuja *Cour d'Aix-en-Provence* 28. 10. 1959, Ann. 1959 s. 314—318 ja *Kassationshof* 22. 1. 1954, BGE 80 IV s. 28—29.

²²³ Vrt. kustannusten osalta *Klauser—Möhring* s. 124.

²²⁴ Toisin *Godenhjelm*, Festskrift Arnholm s. 384, vedoten työoikeudellisiin, mainitsematta jättämiinsä näkökohtiin. Työoikeudellisista lähteistä ei kuitenkaan löytyne riittävää tukea käsitykselle, jonka mukaan työnantajalla olisi näin laaja oikeus.

Nämä seikat huomioon ottaen on henkilön toisinaan pitänyt ymmärtää yrityksen edellyttäneen työn tuloksen kuuluvan jälkimmäiselle tämän liikesalaisuutena (olosuhteista ilmenevä sopimusehto). — Toimessa olevia koskevasta kilpailukiellosta (kiellettyä saattaa olla sekä kilpailevan yrityksen perustaminen että kilpailijan toimeen meneminen)²²⁵ ja velvollisuuksista olla työnantajalle solidaarinen sekä välttää jälkimmäiselle vahinkoa mahdollisesti aiheuttavaa toimintaa²²⁶ aiheutuu riippumatta em. näkökohdista, että henkilö ei useinkaan ole oikeutettu omaksi tai toisen hyödyksi käyttämään vähäisessäkin yhteydessä toimisuhteeseen aikaansaamiaan parannuksia.²²⁷

Em. periaatteet koskevat lähinnä työsuhteessa olleen aikaansaannoksia. Muissakin tilanteissa, kuten esim. kauppaedustuksessa voidaan soveltuvin osin nojautua näihin näkökohtiin. Kauppaedustajan on toimisuhteen aikana valvottava päämiehen etua ja muutenkin oltava hänelle solidaarinen.²²⁸ Niinpä hänen on mm. oltava toimisuhteen kuluessa ilmaiseksi ennen sen alkua muihin tarkoituksiin laatimaansa asiakasluetteloa päämiehen kilpailijalle, mikäli hän toimisuhteen kestäessä hankkii luettelon avulla päämiehelle uusia asiakkaita tai tämän asiakkaita sisältyy luetteloon ennestään.²²⁹ Jos luettelo sisältää suhteellisen paljon päämiehen asiakkaita, voidaan se katsoa tämän liikesalaisuudeksi esim. Vilp-KilpL 11 §:n mielessä. Sanktioina kauppaedustajaa vastaan voi päämies vaatia edustajansopimuksen purkamista, vahingonkorvausta ja rangastustakin ao. edellytyksillä. Jos asiakkaiden nimet voidaan saada selville esim. julkisesta luettelosta,²³⁰ on asiakasluettelo kuitenkin usein merkityksetön, eikä sitä näin ollen voida pitää liikesalaisuutena.

9.3.2. Oikeuskäytäntöä »free lancer» suhteen osalta. Nyt on toisessa suhteessa esillä aiemmin tarkasteltu tietokoneohjelman postlistan käyttöä koskeva *Helsingin hovioikeuden* tosin lainvoimaa vailla oleva päätös (v. 1971):

²²⁵ Vrt. *Komiteanmietintö* 1969: A 25 s. 34, *Palmgren* s. 38—39, *Ylöstalo*, *Liike-elämän sopimusoikeutta* s. 148—149 ja edellä s. 81 alav. 208.

²²⁶ Velvollisuuksia on tarkasteltu edellä s. 53—54, 57—60.

²²⁷ Vastaavat rajoitukset voidaan toisinaan perustaa työehtosopimusten solidaarisuutta vaativiin määräyksiin. Ks. s. 54 alav. 83 mainittua määräystä.

²²⁸ Ks. tarkemmin edellä s. 58—59.

²²⁹ Vrt. *Schlegelberger—Schröder* s. 875.

²³⁰ Vrt. *Becker* s. 439.

Ohjelmoija A laati tietokoneohjelmointia suorittavan B Oy:n asiakkaan osuuskunta C:n käyttöön tietokoneohjelman, ja A:lle jäi sanotun ohjelman postlista. Ryhdyttyään myöhemmin perustamansa, samalla alalla toimivan D Oy:n osakkaaksi käytti A hyvän tavan vastaisesti ja hankkiakseen perustamalleen yhtiölle etua sekä ilman ko. ohjelman valmistajaksi katsottavan B Oy:n lupaa B Oy:lle kuuluvaa postlistaa valmistukseen D Oy:n puolesta tietokoneohjelmia C:lle tehdessään vielä samanaikaisesti erinäisiä töitä myös B Oy:n toimeksiannosta. A taivutti sitä ennen toisen henkilön E:n kanssa C:n sanomaan irti B Oy:n kanssa tekemänsä tietokoneotyötä koske- neen sopimuksen esitettyään D Oy:n nimissä kilpailevan tarjouk- sen, jonka perusteella syntyneen sopimuksen täyttämiseksi A käytti postlistaa em. tavalla.²³¹

HO tuomitsi A:n paitsi rikollisesta menettelystä VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n nojalla sakkorangaistukseen lisäksi hyvän tavan vastai- sesta teosta, joka koski C:n suorittamaan irtisanomiseen liittyneitä olosuhteita, VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen nojalla yhteisvastuulli- sesti D Oy:n ja E:n kanssa 80 000 mk:n vahingonkorvaukseen.²³²

Postlistan B Oy:n liikesalaisuudeksi ja A:n menettelyn hyvän tavan vastaiseksi katsominen on järkevää eräiden HO:n päätös- taltiosta osittain näkymättömien mutta ainakin jutun asiakirjoista ilmenevien seikkojen valossa:

B Oy suoritti ohjelman, jonka postlistaa A käytti, valmistuskus- tannukset määrältään 60 000 mk ajalta ennen ajojen alkamista ja A:lle ohjelman valmistuspalkkiona 6 000 mk.²³³ D Oy:ltä säästyi A:n menettelyn vuoksi runsaasti aikaa ja huomattava osa osuus- kunta C:lle sopivan ohjelman kehittämiskustannuksista.²³⁴ D Oy:n voidessa sellaisenaan ottaa käyttöönsä B Oy:lle kuuluneet ohjelmat (postlista katsotaan ohjelmaksi²³⁵),²³⁶ Sen sijaan B Oy menetti asiakkaansa C:n kaksi vuotta ennen kolmeksi vuodeksi tarkoitetun sopimuksen alun perin arvioitua päättymisajankohtaa eikä siis voi- nut laskuttaa C:tä ko. ajalta.²³⁷ Sitä paitsi B Oy:llä oli yleiset sopi- musehdot, joiden mukaan mm. kaikki eritelmät, nauhat ja ohjelmat,

²³¹ Ks. H:gin HO p. 864/9. 12. 1971, 569/361 R 1969. Ratkaisua on tarkas- teltu edellä s. 42—43.

²³² Ks. ed. alav. mainittu p. s. 6—7.

²³³ Ks. LTK 310/18. 11. 1968 s. 4, sisältyy myös H:gin RO 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 9. — *Koktvedgaard* mainitsee (NIR 1968 s. 141), että tällaiset kustannukset ovat tietokonealalla yleisesti suuret.

²³⁴ Ks. LTK 310/18. 11. 1968 s. 4—5, sisältyy myös ed. alav. mainittu ptk. s. 10—12. Ks. lisäksi *Heinonen*, NIR 1969 s. 48—49.

²³⁵ Tämä selitetään tarkemmin jäljempänä s. 146—147.

²³⁶ Ks. s. 86 alav. 231 mainittu p. s. 6—7.

²³⁷ Ks. s. 86 alav. 231 mainittu p. s. 6—7.

jotka B Oy oli kunkin asiakkaan kanssa tehtyyn sopimukseen tietokonetystä liittyen kehittänyt, olivat B Oy:n yksityisomaisuutta.²³⁸ Nämä ehdot oli liitetty B Oy:n ja C:n väliseen sopimukseen tietokonetystä.²³⁹

Näiden olosuhteiden voidaan katsoa aikaansaaneen ohjelmoiija A:n ja B Oy:n välillä konkludenttisen l. hiljaisen sopimusehdon siitä, että A:n B Oy:n kanssa tekemän »free lancer» ohjelmointisopimuksen²⁴⁰ perusteella valmistama postlista (ohjelma) kuului toimeksiantajalle, B Oy:lle, eikä A:lle.²⁴¹ Ko. olosuhteissa on myös luonnollista puhua B Oy:n liikesalaisuuksista esim. VilpKilpL 11 §:n mielessä. Yleiseltäkin kannalta on ratkaisuperiaate järkevä, koska oikeussuojan riittämättömyys voisi aikaansaada yrityksissä haluttomuutta investoida nykyajan oloissa usein välttämättömien ohjelmien aikaansaamiseksi tarvittavat varat.²⁴²

²³⁸ Ks. *H:gin RO 3. os. 1. j. 18.1.1968 21 § s. 25—29*, erit. s. 26—27.

²³⁹ Ks. sopimus tietokonetystä n:o 148, *H:gin RO 3. os. 1. j. 7.3.1968 69 § s. 29—32*, erit. s. 32.

²⁴⁰ Ohjelmointisopimus sisältyy s. 87 alav. 238 mainittu ptk. s. 29—30. — Ks. siitä, mitä »free lancer» suhteella ymmärretään, edellä s. 42.

²⁴¹ *Koktvedgaard* mainitsi Helsingissä 6.4.1970 pitämässään esitelmässä (ei painettu tai monistettu) tietokoneohjelmien oikeussuojasta, että yleisen pohjoismaisen käsityksen mukaan tietokoneohjelma kuuluu tieto-ohjelmointia suorittavalle yritykselle eikä ohjelmoijalle. Perusteluna hän viittasi ohjelmoijan normaalisti korkeaan palkkioon. — Vrt. *Klauer—Möhring* s. 124, jonka mukaan jos tilaaja on sitoutunut vastaamaan kokeiluista syntyvistä kuluista, on se merkinä tilaussuhteessa tehdyn keksinnön kuulumisesta tilaajalle. Näkökohta soveltuu myös tekstissä käsiteltävään tilanteeseen, vaikkei kyseessä olekaan keksintö.

²⁴² Tähän viittaa *Bender*, *Washington Law Review* volume 38 5:1970 s. 910.

III. LIIKESALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJA YRITYKSEN TOIMESSA OLLEITA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. TARKASTELUN KOHTEEN RAJAAMINEN

Toimessa olleisiin henkilöihin luetaan nyt aloitettavaa tarkastelua varten yritykseen *toimisuhteessa*, kuten työ- tai toimeksiantosuhteessa *olleet*.¹ Näistä eräät lähinnä lyhytaikaiset tehtävät kuuluvat VilpKilpL 12 §:n alaisuuteen sikäli, kuin teknisiä esikuvia on uskottu.² Ne eivät seuraavassa ole tutkimusaiheena, jota kuitenkin ei muussa suhteessa ole rajattu. Tarkastelu aloitetaan suhteellisen rajoitetuista erityistilanteista:

2 §. ERITYISESTI TYÖSKEKSL:STA JA KEKSINTÖÄ KOSKEVASTA SOPIMUKSESTA JOHDETTAVA OIKEUSSUOJA

Jos työnantaja TyösKeksL:n tai keksintöä koskevan sopimuksen nojalla on saanut keksintöön tietyn oikeuden, ei työsuhteen lakkaaminen useinkaan aiheuta hänen ja työntekijä-keksijän väliseen oikeussuhteeseen oleellisia muutoksia, sikäli kuin kysymys on tuosta keksinnöstä. Jos hän on saanut keksintöön käyttöoikeuden ja käyttää sitä liikesalaisuutenaan, säilyy keksijän rinnakkainen käyttöoikeus, joka ei kuitenkaan ottaen huomioon jälkimmäiselle työnantajalta tuleva korvaus saa kohtuuttomasti vaikeuttaa ensiksi mainittua oikeuden harjoittamisessa. Tällöin voi olla kyseessä VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen vastainen toi-

¹ Ks. tarkemmin edellä s. 37—38, mitä toimisuhteella ymmärretään.

² Ks. jäljempänä s. 157—159.

minta, kuten aiemmasta yhteydestä ilmenee.¹ Jos työnantaja taas on saanut keksintöön kaikki oikeudet, merkitsee tämä usein, että keksijän rinnakkainen käyttöoikeus tulee harvemmin kyseeseen. Työsuhteen lakkaaminen merkitsee, ettei työnantajalla enää ole yksinomaista käyttöoikeutta suhteessa keksijään, ellei nimenomaisesta tai olosuhteista ilmenevästä sopimusehdosta muuta johdu. Periaatteessa saavat entisen työnantajan liikesalaisuudet keksijää vastaan rajoitettua suojaa kuten muitakin ensiksi mainitun toimessa aiemmin olleita vastaan (VilpKilpL 1 § ja 11 § 2 mom.). Laajempaa oikeutta hän ei voi saada TyösKeksL 4 §:n 1 mom:n mukaisen otto-oikeuden nojalla. Lainkohdan sanonta »kokoonaan oikeus keksintöön» on tulkittava viittaukseksi niihin oikeuksiin, jotka lainsäädäntömme mukaan koskevat keksintöjä (patentoitava keksintö = patenttilaki, liikesalaisuudet = VilpKilpL 1 ja 11 §). Siitä huolimatta keksijän oikeus käyttää keksintöä työsuhteen lakattua saattaa olla varsin rajoitettu erityisesti, jos työnantajan suorittama korvaus keksinnön ottamisesta käyttöönsä on huomattava ja lisäksi keksijä saa hyvän ammatillisen aseman ja palkan uudessa toimipaikassaan. Tästä voi aiheutua, että hänen katsotaan menettelevän elinkeinotoiminnassa kilpailutarkoituksessa hyvän tavan vastaisesti (VilpKilpL 1 §), jos hän ryhtyy perustamassaan yrityksessä tai lisensioimalla käyttämään keksintöä liikesalaisuutena.² Hän ei myöskään saa edes varomattomuudesta aiheuttaa keksinnön tuloa julkisuuteen ja siten pilata entisen työnantajansa mahdollisuuksia käyttää keksintöä liikesalaisuutena tai hakea siihen patenttia.³ — Hänen toimintansa voi toisinaan muodostaa korvauk-

¹ Keksinnön käyttö *työsuhteen lakattua* esim. keksijän perustamassa yrityksessä ei yleensä ole moitittavaa, mutta keksinnön lisensiointi entisen työnantajan vaarallisimmalle kilpailijalle saattaa olla yleislausekkeen vastaista. Vrt. s. 81.

² Vrt. *Reimer—Schade—Schippe* s. 232. — Jos työnantaja on saatuaan keksintöön kaikki oikeudet ryhtynyt käyttämään sitä liikesalaisuutena, ei keksijälle ole jäänyt oikeutta hakea patenttia edes työsuhteen lakattua, koska tämä oikeus kuuluu edelleen työnantajalle. Jälkimmäiselle saattaa olla edullista vaihtaa oikeudellinen käyttötapa liikesalaisuudesta patenttiin.

³ Tästä seuraa korvausvelvollisuus, mutta on otettava huomioon PatL 2 § 3 mom. 1 kohta, jonka mukaan patenttikelpoisuuden menetys ei välittömästi seuraa ilmeisestä väärinkäytöksestä, joka on aiheuttanut julkisuuden: »*Patentti voidaan kuitenkin myöntää, vaikka keksintö on kuuden kuukauden kuluessa ennen patenttihakemuksen tekemistä tullut julkiseksi seurauksena ilmeisestä*

sesta tehtyyn sopimukseen sisältyvän nimenomaisen tai konkludenttisen tahi erillisen, keksijän pidättymistä keksinnön käytöstä koskevan välipuheen loukkauksen.

Mahdollinen *kilpailukieltolausekekin* saattaa estää keksijää käyttämästä keksintöä. Näin on erityisesti, jos lausekkeen sisältö on niin laaja, että siinä kielletään häntä tietyn ajan kuluessa työsuhteen lakattua ryhtymästä entisen työnantajan kanssa *kilpailevaan toimintaan*,⁴ jota on mm. keksinnön lisensiointi kilpailijalle. Kielto sitoo pääsääntöisesti, mutta sitä voidaan OikTL 38 §:n nojalla sovitella.⁵

väärinkäytöksestä, joka on kohdistunut hakijaan tai siihen, jolta tämä johtaa oikeutensa.» Säännöksen tulkinnasta ks. *Hakulinen*, *Juhlajulkaisu Ståhlberg* s. 411—412, *NU* 1963: 6 s. 140—141.

⁴ Vrt. *SAF Cirkulär* s. 1.

⁵ Ks. tarkemmin jäljempänä s. 137—138.

3 §. RL 38:3:STA JOHDETTAVA SUOJA LIIKESALAIKUUDEN ILMAISEMISTA VASTAAN

1. Kysymyksenasettelu

Seuraavassa on tarkoitus selvittää, voidaanko oikeudessamme soveltaa yleistä sääntöä, jonka mukaan *toimeksisaajan* velvollisuuksien toimeksiantajan liikesalaisuuksien suhteen voidaan katsoa jatkuvan samassa laajuudessa toimisuhteen lakattua. Koska voimassa on vain yksi sellainen säännös, so. RL 38:3, josta tuollainen periaate saattaisi suoraan olla johdettavissa, rajoitetaan tarkastelu ko. säännökseen, joka sanamuodoltaan koskee vain salaisuuden *ilmaisemista*, mutta soveltuu kaikenlaisiin toimeksiantosuhteisiin, mm. yhteisöjen hallitusten jäseniin;¹ yhteisöoikeudellisista säännöksistä (erit. OYL 38 ja 41 §, OKL 78 §), jotka vain yleisesti asettavat hallitusten jäsenille huolellisuusvelvollisuuden, ei löydy po. kysymyksen osalta riittävää johtoa.²

Koska RL 38:3:aan ei voitaisi perustaa vastaavaa sääntöä salaisuuksien *hyväksikäytön* osalta, jätetään kysymys hyväksikäytöstä tässä yhteydessä käsittelemättä ja otetaan esille samassa yhteydessä kuin VilpKilpL 11 § 2 mom., 1 § ja sopimusoikeudelliset näkökohdat. Entisen toimeksisaajan hyväksikäyttöä koskevat velvollisuudet voidaan nimittäin perustaa vain tällaisiin normeihin.³

Nyt suoritettavalla salaisuuden ilmaisemisen tarkastelulla on kuitenkin välillistä merkitystä hyväksikäytön osalta. Usein ei liikesalaisuuden

¹ Koska säännöstä aiemman selvityksen mukaan voidaan soveltaa *yhteisöjen* salaisuuksiin (ks. s. 46–47), ei myöskään *yhteisöjen hallitusten jäseniä* ole suljettava säännöksessä mainitun käsitteen »asiamies» ulkopuolelle.

² Ainoa kotimaan oikeustieteestä löytyvä lausuma yhteisöoikeudellisen vaitiolovelvollisuuden kestoajasta lienee *Kyläkallion* mielipide (s. 180, ei perusteluja), jonka mukaan osakeyhtiön hallituksen jäsenen vaitiolovelvollisuus jatkuu senkin jälkeen, kun hänen jäsenyytensä on lakannut. Samoin Saksassa *Fischer—Klug* s. 544, *Teichmann—Koehler* s. 186, *Godin—Wilhelmi* s. 463.

³ Ks. näistä normeista jäljempänä III osa 4 §.

käyttö lähinnä taloudellisesti⁴ ole mahdollista ennen edeltävää ilmaismista, jonka suorittaa esim. entinen toimeksisaaja uudelle toimeksi- tai työnantajalleen.

2. RL 38:3:n sanamuoto tulkinnassa lähtökohtana?

RL 38:3:ssa mainitaan erikseen mm. asianajaja tai muu asiamies tai lääkäri, joita voidaan rangaista, jos joku heistä luvottomasti ilmaisee *ammattitoimessaan tietoonsa saamansa* salaisuuden. Aiemmin omaksutun kannan mukaan säännöksen soveltaminen myös liikesalaisuuksiin, jopa yhteisöjen salaisuuksiin, on riittävästi perusteltavissa.⁵ Niinpä RL 38:3:n sanamuodon perusteella voitaisiin ehkä pitää lähtökohtana henkilön ammattitoimessa tietoon tulleita päämiehen liikesalaisuuksia koskevan vaitiolovelvollisuuden kestämistä niin kauan, kuin asiamies harjoittaa asianajajan tai muun asiamiehen, esim. kauppaedustajan, ammattia. Lainkohdan rajoittaminen vain kulloisenkin toimeksiantosuhteen kesto aikaan merkitsisi supistavaa tulkintaa. Laintulkinnassa on lähdettävä säännöksen sanamuodosta ja ensiksi tutkittava, miten säännös yleisen kielenkäytön mukaan on ymmärrettävä.⁶ Supistava tulkinta on harvemmin suositeltavissa erityisesti, koska se oikeuskäytännössä saattaa helposti tehdä oikeusohjeesta epämääräisen ja tehottoman.⁷ Sitä on sen vuoksi aiheellista käyttää vain poikkeustapauksissa, jolloin soveltamalla lainkohtaa kyseisessä tapauksessa päädyttäisiin täysin toisenlaiseen tulokseen, kuin mitä lain soveltamistarkoitus edellyttää.⁸ Niinpä RL 38:3:n supistava tulkinta po. suhteessa voitaisiin katsoa aiheelliseksi, jos olisi mahdollista osoittaa, ettei säännöstä sen syntyvaiheissa ole tarkoitettu sovellettavaksi ilmaisemiseen toimeksiantosuhteen lakattuakin (historiallinen tulkintateoria),⁹ tai että nykyoloissa tämä tulkinta ottaen huomioon sosiaaliset ja taloudelliset tekijät sekä muut seikat olisi ylivertaisesti järkevämpää (objektiivinen tulkintateoria).¹⁰

⁴ Myös tieteellinen käyttö on mahdollinen. Ks. s. 55.

⁵ Ks. s. 44—47.

⁶ Kivimäki—Ylöstalo s. 9—10.

⁷ Ks. Alanen s. 151.

⁸ Ks. Alanen s. 151—153.

⁹ Ks. historiallisesta tulkintateoriasta Alanen s. 124—128 ja Kivimäki—Ylöstalo s. 10—12.

¹⁰ Ks. objektiivisesta tulkintateoriasta Alanen s. 126—130 ja Kivimäki—Ylöstalo s. 12.

3. RL 38:3:a myöhempien säännösten vaikutuksesta

Supistava tulkinta voisi ehkä johtua myös uudemmissa säännöksistä, so. VilpKilpL 11 §:stä ja TSL 15 §:n 1 mom:sta. Kuitenkaan nämä säännökset toisaalta ja RL 38:3 toisaalta eivät ole sanamuodoltaan keskenään ristiriidassa. RL 38:3 sisältää yleisen asiamiehiä koskevan vaitiolovelvollisuuden. TSL 15 § 1 mom. ei taas koske lainkaan asiamiehiä vaan työ-sopimussuhteita. VilpKilpL 11 § 1 mom. ei koske asiamiehiä yhtä laajasti kuin RL 38:3.¹¹ 11 §:n 1 mom:n mukaan vaitiolovelvollisuus on voimassa toimestaoloaikana, mutta 11 §:n 2 mom:n osoittama vaitiolovelvollisuus on riippumaton toimestaoloajasta ja soveltuu yleisesti kaikkiin henkilöihin, jotka 1 mom:ssa tarkoitetun ilmaisun tai tekemänsä, lain tai hyvän tavan vastaisen teon kautta ovat saaneet liikesalaisuudesta tiedon.¹² Tämä osoittaa, että VilpKilpL 11 §:ssä päinvastoin kuin RL 38:3:ssä on jätetty kokonaan mainitsematta ja sääntelemättä *nimenomaan* asiamiehiä koskeva vaitiolovelvollisuus.

Lakitekniis-kielellisistä syistä ei siis voida päätellä *uudemman* säännöksen, VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n, sisältämän vaitiolovelvollisuutta koskevan periaatteen sulkevan pois *vanhemman* säännöksen, RL 38:3:n, mukaisen vaitiolovelvollisuuden toimituksen jälkeiseltä ajalta. RL 38:3:n supistava tulkinta olisi siis kyttävä perustamaan muihin syihin.

4. Lainvalmistelutöitä ja asianäkökohtia

Ensimmäisenä syynä voitaisiin ajatella hallituksen esitystä VilpKilpL:ksi, jonka mukaan liikesalaisuuksien katsotaan saavan riittävää suojaa jo sillä, että kielletään niiden hyväksikäyttö tai ilmaiseminen 11 §:n tarkoittamissa tilanteissa, siis esim. ao. henkilön saatua hyvän tavan vastaisesti salaisuuden tietoonsa (11 § 2 mom.).¹³ Lausumaa ei kuitenkaan ole perusteltu. Lisäksi VilpKilpL:ssa on, kuten jo mainittiin, jätetty sääntelemättä nimenomaan asiamiehiä koskeva vaitiolovelvollisuus.

Kuitenkaan ei ole selvitystä erilaisia asiamiehiä koskevista liiketavoista, joiden perusteella vaitiolovelvollisuus jatkuisi samassa laajuus-

¹¹ Ks. tarkemmin s. 43 verr. s. 45—46.

¹² Ks. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:sta jäljempänä s. 104—108 ja edellä s. 47—48.

¹³ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

nessa toimisuhteen lakattua. Agentuurisopimusten osalta tosin tällaisten määräysten sisällyttämistä yksittäisiin sopimuksiin on Kansainvälisen Kauppakamarin aiemmin tarkastellussa päätöslauselmassa suositeltu.¹⁴

Tärkein asianäkökohta, jolla voidaan vastustaa vaitiolovelvollisuuden mainitunlaista jatkumista, lienee, että jatkuminen saattaa in casu tuntuvasti haitata henkilön toimeentuloa ja menestystä ammatissaan.¹⁵ Entisen toimeksiantajan liikesalaisuuksien erottaminen yleiseen ammattitietoon kuuluvista seikoista saattaa usein olla vaikeaa¹⁶ ja poikkeuksellisesti mahdotontakin. Tämän aiheuttaa liikesalaisuuksien vaihteleva ja usein epämääräinen luonne.¹⁷ Vapaalle markkinataloudelle rakentuvassa yhteiskunnassa saattaa vaitiolovelvollisuus näistä syistä usein aiheuttaa myös entisten toimeksisaajien pidättyvyyttä yleiseen ammattitietoon kuuluvien tietojen ja kokemusten käytössä. Tästä aiheutuu haittaa yleiselle tekniselle ja kaupalliselle kehitykselle.¹⁸ Haittaa saattaa tietysti johtua myös liikesalaisuuksina pidettävien seikkojen käytöstä pidättymisestä.

Viimeksi mainittujen näkökohtien merkitystä ei kuitenkaan pidä liioitella. Eräissä ulkomaisissa oikeusjärjestyksissä noudatetaan sääntöä, jonka mukaan kauppaedustajan päämiehensä liikesalaisuuksia koskeva ilmaisemis- ja käyttökielto jatkuu samassa tai melkein samassa laajuudessa edustajan toimen lakattua.¹⁹ Tällöin on kysymys kauppaedusta-

¹⁴ *Kauppa-agentuuriopas* s. 28. Ks. edellä s. 58 alav. 101.

¹⁵ Vrt. *SOU* 1966: 71 s. 130 ja *Palmgren* s. 55—56.

¹⁶ *SOU* 1966: 71 s. 130, 135.

¹⁷ *IKL:n tarkistuskomitea* toteaa (*SOU* 1966: 71 s. 130), että »företeelsen företagshemlighet är konturlös (»ääriviivaton»).»

¹⁸ *SOU* 1966: 71 s. 130, 135.

¹⁹ Sveitsin oikeuden mukaan mainittu kielto jatkuu samassa laajuudessa. Ks. OR 418d art. (sisältyy *Schönenberger* s. 174): »Der Agent darf Geschäftsgeheimnisse des Auftraggebers, die ihm anvertraut oder auf Grund des Agenturverhältnisses bekannt geworden sind, auch nach Beendigung des Vertrages nicht verwerten oder anderen mitteilen.» Englannin samansuuntaisesta oikeuskäytännöstä ks. *Powell* s. 320, *Kerly* s. 463, *Fridman* s. 134—135 ja Yhdysvaltain vastaavanlaisesta oikeuskäytännöstä *Person* s. 417, *Turner* s. 290—291, 304.

Saksan Liittotasavallan oikeuden mukaan kielto jatkunee melkein samassa laajuudessa. Ks. HGB 90 § (sisältyy ja selit. *Schlegelberger—Schröder* s. 872—881): »Der Handelsvertreter darf Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse, die ihm anvertraut oder als solche durch seine Tätigkeit für den Unternehmer bekanntgeworden sind, auch nach Beendigung des Vertragsverhältnisses nicht verwerten oder anderen mitteilen, soweit dies nach den gesamten Umständen der Berufs-

jalle uskotuista salaisuuksista tai sellaisista salaisuuksista, jotka hän muuten edustajan toimensa johdosta on saanut tietoonsa.²⁰ Toimeksisajalla sekä urakan ottajalla on kyllä työsuhteessa olevaa henkilöä keskimäärin suurempi liikkumavapaus toimisuhteen lakattua (erityisesti ensiksi mainittujen henkilöiden yleisesti ottaen vähäisempi erikoistuminen vaikuttaa tähän).²¹ Tämä on eräs jatkuvaa, samanlaajuista vaitiolovelvollisuutta²² puoltava näkökohta samoin kuin sekin, että eräissä toimeksiantosuhteissa vaitiolovelvollisuudella rajoitettuna täydessä laajuudessaan vain toimeksiantosuhteen kestämisajaksi ei olisi sanottavaa käytännöllistä merkitystä. Merkityksen vähäisyyteen voi vaikuttaa toimeksiannon lyhytaikaisuus, esim. tilintarkastaja,²³ tai toimeksiantajan intressin erityinen voimakkuus, esim. patenttiasiamies.²⁴ Tällaiselle toimeksisajalle ei vaitiolovelvollisuuden jatkuminen samassa laajuudessa

auffassung eines ordentlichen Kaufmannes widersprechen würde.» *Schröder* tulkitsee HGB 90 §:ää siten, että kauppaedustajan ilmaisemis- ja käyttökielto periaatteessa jatkuu samassa laajuudessa hänen toimensa lakattua, koska entisen päämiehen liikesalaisuuksien ilmaiseminen tai hyväksikäyttö voidaan katsoa »normaalin liikemiehen ammatillisen käsityksen» (tekijän suom.) vastaiseksi. Kielto lakkaa vasta sitten, kun entisen päämiehen intressi salassapitoon on enää epäoleellinen kauppaedustajan taloudellisen aseman ja toimeentulomahdollisuuksien vaarantuessa ilmaisemis- ja käyttökiellosta »epäoikeutetulla tavalla». Ks. *Schlegelberger—Schröder* s. 878—880.

²⁰ Ks. Sveitsin oikeudesta OR 418 d art. (sisältyy s. 94 alav. 19), Englannin oikeudesta *Powell* s. 320, *Kerly* s. 463, *Fridman* s. 134—135, Yhdysvaltain oikeuskäytännöstä *Ferson* s. 417, *Turner* s. 290—291, 304 ja Saksan Liittotasavallan oikeudesta HGB 90 § (sisältyy s. 94 alav. 19).

²¹ v. *Büren* toteaa (s. 158): Wer auf Grund eines Werkvertrags oder Auftragsverhältnisses tätig gewesen ist, dem ist mit Rücksicht auf seine grössere Bewegungsfreiheit Geheimhaltung auch nach Auflösung des Verhältnisses zuzumuten. Die Geheimhaltungspflicht erschwert sein Fortkommen nicht oder nicht ungebührlich.»

²² Jatkuvan, samanlaajuisen liikesalaisuuksien salassapitovelvollisuuden katsoo kauppaedustajalla olevan *Telaranta*, Pöytäkirja 1969 s. 118.

²³ Vrt. *osakeyhtiölakikomitean* ehdottama uusi lainsäädännös (RL 38:3 2 mom., *Komiteanmietintö* 1969: A 20 s. 43), jonka sanamuodon mukaan mm. yhteisön tilintarkastajaa voidaan rangaista, jos hän luvottomasti ilmaisee sel-laista, josta hän toimessaan on saanut tiedon. Säännös on kuitenkin laadittu sanamuodoltaan sellaiseen asuun, ettei siitä nimenomaisesti ilmene, jatkuuko vaitiolovelvollisuus toimeksiannon lakattua.

²⁴ Ks. *Komiteanmietintö* 1965: B 16 s. 45, jossa todetaan patenttiasiamiehen vaitiolovelvollisuuden johtuvan RL 38:3:stä, mutta ei lausuta mitään velvollisuuden kestoajasta.

toimeksiannon tultua suoritetuksi tuota sanottavaa haittaa ammatin kannalta. Tilintarkastusalalla Suomessakin katsottaisiin todennäköisesti tilintarkastajan menettelevän hyvän tavan vastaisesti paljastaessaan tilintarkastustehtävän suorittamisen jälkeen toimeksiantajayrityksen kilpailijalle tehtävässään tietoonsa saamiensa yrityksen salaisuuksia.²⁵

Suurin osa asiamiehistä saa tietoonsa toimeksiantosuhteen kuluessa lähinnä taloudellisia salaisuuksia, kuten asiakasluetteloita, rajahintoja tai päämiehen yrityksen organisaatiota koskevia seikkoja. Tämä koskee erityisesti esim. komissionsaajia ja välittäjiä. Salaisuudet menettävät käytännöllisen merkityksensä usein jo toimeksiannon lakatessa, esim. rajahinta arvopapereiden myyntikomissiossa, sekä monesti vuoden, parin kuluessa toimeksiantosuhteen lakattua. Yleisen taloudellisen ja teknisen kehityksen kannalta niiden tulemisen julkisuuteen estyminen jatkuvan vaitiolovelvollisuuden vuoksi ei keskimäärin vaikuta yhtä haitallisesti kuin teknisten salaisuuksien, erityisesti tuotantovälineiden, osalta:²⁶ tekniset salaisuudet ovat keskimäärin merkityksellisempiä edustaen huomattavampia taloudellisia arvoja. Mitä tulee erityisesti itsenäisinä elinkeinonharjoittajina toimiviin kauppa-agentteihin, voivat he saada tietoonsa runsaasti teknisiäkin salaisuuksia. Agentin jatkuvaa vaitiolovelvollisuutta ei voida asettaa epäilyksenalaiseksi. Verrattaessa agentteja työsuhteessa (ei kuitenkaan johtavassa asemassa²⁷) oleviin on todettava, että agentit saavat yleensä tietoonsa merkityksellisempiä seikkoja.²⁸

²⁵ Näin on mahdollista tulkita *Ammattitilintarkastajat r.y:n hyvää tilintarkastajatapaa koskevien sääntöjen 7 §*: »Jäsen on velvollinen, milloin hyvä tilintarkastajatapa sitä vaatii, olemaan vaiti siitä, mitä hän ammatitoimessaan on saanut tietoonsa, ja huolehtimaan siitä, että hänen asiantuntijansa, avustajansa ja alaisensa noudattavat vastaavaa salassapitovelvollisuutta.» — Em. tulkinta ilmenee myös *Asianajajaliiton säännöt 38 § 2 mom*: »Jäsen on velvollinen, milloin hyvä asianajajatapa niin vaatii, vaikenemaan siitä, mitä hän toimessaan on saanut tietoonsa.» Vielä selvempi po. suhteessa on *asianajajatapaohjeiden 19 § 1 mom*: »Sen lisäksi, mitä laissa säädetystä vaitiolovelvollisuudesta johtuu, asianajaja on velvollinen pitämään omana tietonaan kaiken, mitä hän asiakassuhteensa nojalla on saanut tietää päämiehestä ja tämän oloista.»

²⁶ Vrt. *Koktvedgaard s. 361*: »Der knytter sig betydelige interesser til et fritløbende produktionsapparat, og herfra kan der kun anerkendes enkeltstående undtagelser, der har klar hjemmel.»

²⁷ Johtavassa asemassa olevat ovat toisinaan työsuhteessa. Ks. edellä s. 38 alav. 6, s. 41.

²⁸ Vrt. *Komiteanmietintö 1971: A 31 s. 60*.

5. RL 38:3:n henkilöllisen soveltamisalan rajaaminen

Asiamiehiksi RL 38:3:n mielessä ei pidä katsoa yritykseen, jonka salaisuuksista on kysymys, *työsuhteessa olevia*, vaikka heidän toimintansa olisi luonteeltaan itsenäistä.²⁹ Työsuhteessa olevat ovat usein juuri teknistä henkilökuntaa; tässä yhteydessä voidaan viitata teknisten salaisuuksien merkityksestä lausuttuun ja siihen, että TSL 15 §:n 1 mom:ssa liikesalaisuuksia koskeva ilmaisemis- ja käyttökielto on nimenomaan pääsääntöisesti rajoitettu työsuhteen kestoajaksi.³⁰

Urakan ottajaa ei normaalin kielenkäytön mukaan *aina* voida pitää asiamiehenä suhteessa urakan antajaan. Näin on asian laita, milloin ensiksi mainittu, esim. rakennusurakoitsija, ei toimi urakan antajan lukuun tämän edustajana »ulospäin»³¹ eikä toimintansa puolesta muutenkaan ole rinnastettavissa kaupallisiin asiamiehiin. Sen sijaan esim. tietokoneohjelmointia suorittavan oy:n asiakkaansa kanssa tekemään sopimukseen perustuvan toimeksiannon johdosta asiakkaan käyttöön ohjelmaa laativa »free lancer» ohjelmoija³² voidaan katsoa oy:n asiamieheksi, koska ohjelmanteko on paitsi toimeksiannon myös asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen täyttämistä.³³

6. Loppupäätelmät

Edeltävän selvityksen valossa eivät RL 38:3:n rajoittamista koskemaan vain toimeksiantosuhteen kestäessä tapahtunutta ilmaisemista

²⁹ Ei siis ole samaa mahdollisuutta, kuin mihin oikeuskäytännössä on tultu RL 38:1:n osalta. Mutta RL 38:1 koskee vain toimeksiantosuhteen *kestoajaa*. Vrt. RL 38:1:stä edellä s. 44—45.

³⁰ Ks. lisäksi *Komiteanmietintö 1969: A 25* s. 32, *HE 1969: 228* s. 5.

³¹ Vrt. *Erma*, Työurakka s. 50—51 ja s. 51—52 alav. 17.

³² Ks. »free lancer» suhteesta edellä s. 42.

³³ Tässä yhteydessä sopii todeta *kauppaedustajan yrityksestä*, että siihen tietyksi usein kuuluu useampia henkilöitä. RL 38:3 suojaa *päämiehen* salaisuuksia yrityksen johtoa ja henkilökuntaa vastaan, eikä säännöksen soveltamismahdollisuus lakkaa asianomaisen erotessa yrityksestä. Hänen velvollisuutensa säilyttää *kauppaedustajan yrityksen* salaisuudet, sikäli kuin ne eivät samalla ole päämiehen liikesalaisuuksia, esim. yrityksen organisaatio ei voi samalla lukeutua näihin, on tietysti RL 38:3:n sanktioima vain, jos hän on tai on ollut säännöksen tarkoittamassa asiamiehuhteessa yritykseen.

tukevat syyt ole riittävän lukuisia ja painavia verrattuina vastakkaista kantaa puoltaviin perusteisiin. Mainitun rajoittavan tulkinnan puolesta ei löydy kannanottoja myöskään lainkohdan esitöistä.³⁴ Lainkohdan rajoittaminen koskemaan vain lyhytaikaisia toimeksiantosuhteita (niitä ovat usein tilintarkastus- tai välitystehtävät), joissa asiamiehen henkilökohtainen, toimeentuloon ja ammatilliseen edistymiseen kohdistuva intressi salaisuuksien käytön suhteen on yleensä pienempi kuin pitkäaikaisissa toimeksiantosuhteissa, olisi varsin mielivaltaista.

Tarkastelussa on näin ollen päädytty siihen, että RL 38:3:a on sovellettava kaikenlaisiin asiamiehiin myös heidän ilmaistuaan toimeksiantajansa salaisuuksia toimeksiantosuhteen lakattua.

Tästä lopputuloksesta huolimatta ei entinen asiamies ole täysin sidottu. Koskeehan RL 38:3 vain salaisuuden ilmaisemista. Kuten jäljempänä ilmenee, on tilanteita, jolloin entinen asiamies voidaan katsoa oikeutetuksi esim. omassa yrityksessään käyttämään tiettyjä entisen päämiehen liikesalaisuuksia ilmaisematta niitä yrityksen ulkopuolisille henkilöille.³⁵

RL 38:3:n soveltamisongelmiin kuuluu myös kysymys, mitä seikkoja on pidettävä nykyisen tai entisen toimeksiantajan liikesalaisuuksina. Tämä ei kuitenkaan ole vain säännökseen liittyvä erityisongelma, vaan se esiintyy mm. työsuhteen lakattua, kun on kysymys VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen mahdollisesta soveltamisesta. Lisäksi ongelma koskee lähinnä tiedon käyttöä eikä sen ilmaisemista. Kauppaedustajan osalta tärkein probleemi lienee päämiehen liikesalaisuudeksi katsottavan asiakastiedon erottaminen kauppaedustajan käytettävissä olevasta ammattitiedosta ja tämän omista liikesalaisuuksista. Ongelmaa selvitetään samassa yhteydessä kuin VilpKilpL 1 §:n nojalla myönnettävää suojaa.³⁶

³⁴ Ks. *Kommittébetänkande 1875:9* s. 265.

³⁵ Ks. mm. s. 117, 124—125.

³⁶ Ks. erit. s. 134.

4 §. VILPKILPL:IN JA SOPIMUSEHTOIHIIN PERUSTUVA OKEUSSUOJA

1. Näkökohtia VilpKilpL 1 §:n ja 11 §:n 2 mom:n soveltamisesta

Työsuhdekeksintöjä koskevat periaatteet ja RL 38:3 soveltuvat po. henkilösuhteessa erityistilanteisiin. Muihin tapauksiin sopivia ja samalla yleisluontoisempia oikeusohjeita ovat VilpKilpL 1 §:n yleislauseke ja osittain 11 § 2 mom:

»1 § 1 mom. Elinkeinotoiminnassa alkoon kukaan kilpailutarkoituksessa ryhtykö tekoon, joka on hyvän tavan vastainen. — — —»

»11 § 2 mom. Sama olkoon laki (so. viittaus 11 §:n 1 mom:n sanktioon, tekijän huom.), jos se, joka — — — tekemänsä, lain tai hyvän tavan vastaisen teon kautta on saanut tiedon toisen liike- tai ammattisalaisuudesta, hankkiakseen itselleen toi toiselle etua tahi toista vahingoittaakseen luvottomasti käyttää salaisuutta hyväkseen tai antaa siitä toiselle tiedon.»

Säännöksistä, joiden soveltaminen riippuu siitä, mitä *hyvä tapa* kulloinkin vaatii, ei suoraan voida löytää oikeusnormeja, jotka soveltuisivat esim. yrityksen ja sen toimessa aiemmin olleen henkilön väliseen suhteeseen. Oikeusnormilla tarkoitetaan tässä teoksessa käyttäytymissääntöä, jonka rikkomisesta pitää seurata viranomaisreaktio.¹ Viranomaisreaktioksi katsotaan tällöin sekä tuomioistuimen että muunkin kontrollikoneistoon kuuluvan viranomaisen reaktio,² siis esim. LTK:n lausunto

¹ Oikeusnormi ymmärretään siis *Makkosen* tapaan, joka (s. 27—37) katsoo oikeusnormin olevan sellainen *käyttäytymisnormi*, johon liittyy *reaktionormi*, mitkä normityypit hän taas määrittelee kaavan muodossa erikseen. Tekstissä esitetty määritelmä peittää käyttäytymis- ja reaktionormin käsitteet olematta kuitenkaan kielellisesti ja loogisesti yhtä tarkka kuin Makkosen määrittelytapa. Myös *Lahtinen* (s. 119) pitää oikeusnormia mainitunlaisena käyttäytymisnormina. Makkosen käsitys oikeusnormista perustuu osittain Lahtisen näkemykseen.

² *Mäkelä* s. 1—2.

(viranomaiskäsite ei siis myöskään nyt edellytä, että kysymys olisi varsinaisesti julkisoikeudellisessa järjestyksessä perustettu tai asetettu viranomainen, tätähän LTK ei ole), jos viranomaisreaktio tietyltä taholta koetaan haitalliseksi.³ Tietysti elinkeinonharjoittaja normaalisti kokee ainakin mainettaan haittaavana myös LTK:n lausunnon, jolla hänen menettelynsä on leimattu hyvän tavan vastaiseksi,⁴ vaikka LTK:lla ei ole käytettävissään sanktioita lausunnon »panemiseksi täytäntöön», päinvas-
toin kuin tuomiostuimilla.⁵

Vaikein ongelma em. säännösten soveltamisessa on kuitenkin, *milloin viranomaisreaktion pitää seurata* käyttäytymissäännön rikkomisesta, so. milloin on olemassa tietty käyttäytymissääntö, jota siis voidaan pitää oikeusnormina. Jos voidaan todennäköisyydellä päätellä, että mainitun reaktion tulee seurata, voidaan puhua esim. VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen 1. »päänormin» tarkempaa soveltamisalaa osoittavasta »alinormista». ⁶ Mutta päättelyn todennäköisyysaste vaihtelee, ja usein on enemmän paikallaan puhua pelkistä normisuosituksista kuin normeista. Jos ei mitään todennäköisyyspäätelmää voida tehdä siitä, onko viranomainen velvollinen reagoimaan, ei voida puhua edes normisuosituksista.

2. VilpKilpL 1 §:n ja 11 §:n 2 mom:n tulkinnalle merkityksellisen käsitteen hyvä tapa sisällöstä

2.1. *Viittaako em. käsite tiettyihin menettelyihin vai käsityksiin?* VilpKilpL:ssa ei määritellä hyvää tapaa. Mitkä teot on katsottava hyvän tavan vastaisiksi, on ratkaistava ottaen huomioon yleensä vallitseva käsitys, todetaan hallituksen esityksessä VilpKilpL:ksi.⁷ Kivimäen ja Ylöstalon mukaan taas hyvän tavan vastainen on sellainen teko, jota kyseistä

³ von Wright s. 1—2.

⁴ Norrmén toteaa (s. 54—55), että jos henkilö, jonka LVK (nykyinen LTK) on todennut menettelleen hyvän liikemoraalin vastaisesti, edelleen jatkaa menettelyään, tietää hän saavansa yleisen mielipiteen vastaansa; onhan LVK »liikeliikemoraalin luottamusneuvosto». Yleistä mielipidettä vastaan ei liikemies voi menestyksellä taistella, sillä se on hänen pahin vihollisensa.

⁵ Ks. Norrmén s. 54, LTK:n säännöt 1 §.

⁶ Nimitystä »alinormi» lienee pohjoismaisessa oikeustieteessä ensiksi käyttänyt Knoph s. 521.

⁷ HE 1929 2. Vp: 27 s. 4—5.

oikeuskysymystä ratkaisevan tuomarin vakaumuksen mukaan jokainen oikein ja kohtuullisesti ajatteleva ihminen pitää hyvään, moraaliseen tilaan soveltumattomana.⁸ Tällöin ei anneta ratkaisevaa merkitystä sille, miten *käytännössä menetellään* ehkä tiettyä tapaa noudattaen. Voitaissiinko tämän kuitenkin antaa ratkaista? Erityisesti liikesalaisuuksista puheen ollen ovat kuitenkin tilanteet, joissa niitä tavalla tai toisella käytetään tai ilmaistaan, tavattoman moninaisia, eikä edes empiirisillä tutkimuksilla pystyttäisi aina osoittamaan, mikä jossakin tilanteessa olisi »normaalia» menettelyä. Voi myös olla kysymys uudentyyppisestä tilanteesta, jollaista ei aiemmin ole esiintynyt. Vaikka tapoja löytyisikin, eivät ne kuitenkaan ole aina »hyviä», sillä hyvän tavan käsitteellä on eettinen sisältö⁹ ja se viittaa siihen, miten *pitäisi menetellä*.

2.2. *Hyvän tavan käsite ei ole puhtaasti eettinen.* Oikeustieteessä usein esitettyjen käsitysten mukaan hyvällä tavalla on ainakin pääasiallisesti, jollei suorastaan yksinomaan eettinen perusta.¹⁰ Hyvä tapa muotoutuu kuitenkin sen henkilöpiirin käsitysten mukaan, jonka *eduista* kulloinkin on kysymys.¹¹ Kun kyseessä on yrityksen intressi siitä, ettei sen aikaisempi henkilökunta käytä salaisuuksia hyväkseen, on otettava huomioon yrityksen ja näiden henkilöiden käsitykset hyvästä tavasta. Puolueettoman näkemyksen muodostusta varten on asiaa käsittelevän tuomioistuimen syytä hankkia lausuntoja esim. LTK:lta sekä työntekijäpuolen ammatillisilta järjestöiltä; LTK:ssa ei palkansaaajilla ole edustajaa päinvastoin kuin Ruotsin vastaavassa elimessä.¹² Jo se, että on kysymys

⁸ Kivimäki—Ylöstalo s. 352. Koko yhteiskunnassa esiintyviä käsityksiä ei tietenkään tarvitse ottaa huomioon, jos kysymys on esim. vain tietyn alan elinkeinonharjoittajain välisestä kilpailusta: Kivimäen ja Ylöstalon lausuma sisältää siis vain yleisen ohjeen.

⁹ Ks. s. 101 alav. 10.

¹⁰ Yksinomaan eettinen perusta ko. käsitteellä näyttää olevan *Andreasenin* (s. 180) mielestä. Pääasiallisesti eettinen sisältö on käsitteellä *Kobbernagelin* (s. 208—210), *Heinosen* (*Liiketalous* 2: 1966 s. 5—6) ja *Bernitzin* (s. 34) mukaan.

¹¹ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 40: Intressiharkinta voi vaikuttaa moraalisoikeudelliseen arvosteluun mutta ei korvata sitä. — *Apala—Arlander* toteaa s. 190 'liike-elämän tarpeiden' ja yhteisön jäsenryhmien intressien vaikuttavan hyvään tapaan mainitsematta mitään siitä, mikä henkilöpiiri kulloinkin otetaan huomioon.

¹² Kuluttajain LTK:ssa oleva edustaja on mukana kuluttajain suojelun vuoksi, mutta hänen ei voida katsoa edustavan ammatillisia järjestöjä. Ks. LTK:n sääntöjen 2 § 2 mom: »Jäsenten tulee — — — edustaa oikeustieteellistä asian-

henkilöryhmistä, joiden edut ovat kyseessä, osoittaa, ettei hyvän tavan käsite ole puhtaasti eettinen. Intressit vaikuttavat oleellisesti niihin käsitteisiin hyvästä tavasta, mitä eri etupiireissä muodostuu. Lisäksi etunäkökohdat ovat saaneet ilmauksensa eräissä VilpKilpL:n säännöksissä,¹³ kuten esim. 2 §:n mm. tiettyihin vilpillisen mainonnan muotoihin soveltuva säännös suojaa välillisesti kuluttajia, vaikka tosin vain elinkeinonharjoittajat ja heidän järjestönsä voivat vaatia oikeussuojaa sen nojalla (ks. lain 16 §). (Jos VilpKilpL:n korvaamaan tarkoitettu SopimattMEL tulee voimaan, lisääntyy kuluttajain suoja oleellisesti.¹⁴) VilpKilpL:n virallisten perustelujen mukaan »vilpillinen kilpailu ei vahingoita ainoastaan rehellisiä elinkeinonharjoittajia ja koko taloudellista elämää vaan myöskin ostavaa yleisöä».¹⁵ Näin ollen VilpKilpL on tarkoitettu edistämään eräitä elinkeinopoliittisia tarkoituksia, suorastaan yleistä taloudellista kehitystä. Tämä pyrkimys on siis liikesalaisuuksia koskevien 11 ja 12 §:nkin syntymisen taustana. Elinkeinopoliittiset tavoitteet, kuten teollisuuden ja kaupan edistäminen, kuluttajain suojelu tai työvoiman liikkuvuuden edistäminen (viimeksi mainittu pyrkimys on ristiriidassa kovin laajan liikesalaisuuksien oikeussuojan kanssa) ja etutahojen intressit käyvät usein yksiin, kuten sanotusta ilmenee.

Jos kuitenkin ao. henkilö ei ole mennyt uuden työnantajan palvelukseen vaan perustanut oman yrityksen, ratkaistaan tietysti kysymys hyvän tavan vastaisuudesta alan elinkeinonharjoittajien käsitysten mukaan ottamatta huomioon työntekijäjärjestöjen näkemyksiä.

Jotakin menettelyä ei pidä katsoa hyvän tavan vastaiseksi yksinomaan siitä syystä, että se vaikuttaa kilpailunrajoituksen tavoin, tai että se kiistattomasti merkitsee määrättyjen elinkeinonharjoittajien tavan-

tuntemusta, elinkeinotoiminnan eri aloja, mainostoimintaa ja kuluttajia. — — —
— *Ruotsin Näringslivets Opinionsnämndissa* on jäsenenä mm. työntekijäpuolen ammattijärjestöjä. Ks. *Stadgar för Näringslivets Opinionsnämnd* 1, 4 ja 15 §, *SOU* 1966: 71 Bilaga 3 s. 353—355.

De lege ferenda on (*Eriksson*, NIR 1935 suomenkiel. osasto s. 37) ehdotettu asiantuntijajäsenten käyttöä tuomioistuimissamme, kun kysymys on hyvän tavan sisällöstä.

¹³ Näin *Bernitz* IKL:n osalta s. 34.

¹⁴ Kuluttaja-asiamiehellä tai kuluttajien asianosaiskelpoisella yhteenliittymällä olisi kannevalta monissa tapauksissa, ks. lakiehdotuksen 10—13 §, *Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 41—42.

¹⁵ HE 1929 2. Vp: 27 s. 1.

omaisten etujen heikentämistä,¹⁶ vaan on suoritettava kokonaisarviointi ottaen huomioon kaikki olosuhteet. VilpKilpL:lle ei siis saada liian korostetusti antaa elinkeinopoliittista merkitystä.¹⁷ Erityisesti TaloudKilpL on tarkoitettu keinoksi kilpailunrajoituksia vastaan. Yrityksen pyrkiessä suojaamaan liikesalaisuuksiaan toimessaan olleita vastaan tämä kysymys ei kuitenkaan esiinny.

2.3. *Tuomioistuimen ja oikeustieteen harjoittajan harkintavalta hyvän tavan vastaisuuden ollessa ratkaistavana.* Tuomioistuimen on pohtiesaan yllä mainittua ongelmaa otettava huomioon etutahojen käsitykset.¹⁸ Jos esiintyy eroavia näkemyksiä hyvästä tavasta, on tuomioistuimella vapaa ratkaisuvallta sen olematta sidottu lievimmät käyttäytymisvaatimukset asettavaan käsitykseen.¹⁹ Jos käsitykset taas ovat yksimielisiä, ei ratkaisijalla yleensä ole riittävää oikeutusta poiketa niistä.²⁰ Aiempi oikeuskäytäntö voidaan ottaa huomioon edellyttäen, että se ei ole ristiriidassa nykyisin ehkä vallitsevan käsityksen kanssa.²¹

Kun tässä tutkimuksessa selvitetään hyvän tavan vastaisiksi katsottavia menettelyjä, joudutaan tavallaan asettumaan tuomioistuimen asemaan. Asian tekee mutkalliseksi, ettei kotimaista oikeuskäytäntöä ole kuin niukasti, ja ettei liiemmälti vakiintuneita käsityksiäkään siitä, mitä käyttäytymissääntöjä pitäisi noudattaa, liene liikesalaisuuksien suhteen

¹⁶ Ks. etujen heikentämisestä *Heinonen*, Liiketalous 2: 1966 s. 6.

¹⁷ *Mäenpään* mukaan (DL 1966 s. 403) hyvän tavan käsitteelle VilpKilpL:ssa ei sovi antaa varsinaista elinkeinopoliittista merkitystä.

¹⁸ Ks. käsitysten huomioon ottamisesta *Koktvedgaard* s. 350—353, *Kobbernagel* s. 205—210.

¹⁹ Näin *Koktvedgaard* s. 351—352. Toisin *Kobbernagel* s. 206, jonka mukaan jos käytännössä on jo alettu noudattaa kahta tai useampaa menettelytapaa, joista jokaista voidaan pitää yleisenä, on luultavasti ratkaisu tehtävä »lievimmän» mukaan. — *Kobbernagelin* näkemys voidaan kuitenkin ottaa huomioon siten, ettei korvausvastuuta tuottamuksen puuttumisen vuoksi aseteta *aina*, jos hyvän tavan vastaisuus on kiistanalaista (näin myös *Hakulinen* s. 275). Ks. tästä tarkemmin jäljempänä s. 223.

²⁰ Ks. *Koktvedgaard* s. 351: VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta vastaavaa DaKRL 15 §:ää ei voida ilman muuta käyttää »vääntelemään ylös- ja alaspäin yleisesti hyväksytyjä käyttäytymisnormeja».

²¹ Ratkaisujen käytännöllinen merkitys vähenee sitä mukaa, mitä vanhempia ne ovat, koska käsitykset elinkeinoelämässä ja muualla ovat saattaneet suu-
restä muuttua samoin kuin taloudelliset ja sosiaaliset olot. Vrt. *Koktvedgaard* s. 353.

muodostunut. Sen vuoksi on turvauduttava ulkomaiseenkin lähdeaineistoon ja osittain tämän aineiston avulla tehtävä normisuorituksia Suomen oikeutta silmällä pitäen. Tutkimustyötä helpottaa myös lainsäädännön pääpiirteittäinen samankaltaisuus Pohjoismaissa ja Manner-Euroopassa sekä talouselämän ongelmiseen pääasiallinen yhteneväisyys teollistuneissa länsimaissa, Suomi mukaan luettuna.

3. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n soveltamisalasta

3.1. *Lainvastaisten tiedonhankkimistoimenpiteiden kuvailua.* Liikesalaisuus voidaan tietyissä tapauksissa *anastaa* lähinnä varkauden (RL 28:1—2) tai kavalluksen (RL 29:1) kautta. Henkilö voi varastaa esim. työnantajansa salaisen piirustuksen murtautumalla kassakaappiin²² tai kavaltaa työpaikalla huostaansa annetut paperit. Varkaudesta tai kavaltamisesta ei ole kysymys, jos asianomaisella teon suorittaessaan on ollut tarkoitus ottaa paperit vain tilapäisesti niitä lyhytaikaisesti »lainataksseen».²³ Silloin on kyseessä toisen irtaimen omaisuuden luvaton käyttäminen (RL 38:6 1 mom., jos käytön kohde on käyttäjän huostassa, RL 38:6a 1 mom., jos näin ei ole). — Jos salaisuus on vain muistinvarainen ilman, että sitä on konkretisoitu asiakirjaan, ei rikoslain vastaisesta teosta voi olla kysymys.²⁴

Jos salaisuus hankitaan pelkästään luvattomasti *jäljentämällä* alkuperäisasiakirjoja tai kopioita, on jäljentämisessä kysymys toisen irtaimen omaisuuden luvattomasta käyttämisestä, jos jäljennettäessä asiakirjoja ne ovat asianomaisen huostassa.²⁵ Sovellettava lainkohta on RL 38:6 1 mom.: »Joka luvattomasti itse tahi toisen kautta käyttää huostassaan olevaa irtainta omaisuutta, mikä ei ole hänen omaansa, rangaistakoon sakolla.» Jos jäljennetty aineisto kuitenkin mainittuna ajankohtana on jonkun toisen, esim. työtoverin hallinnassa, ei kopiointi ole rikoslain vas-

²² Vrt. *Helsingin Sanomien* artikkeli 15.2.1972 »Sänky vietiin kassakaapista». Tapauksessa väitettiin entisen toimihenkilön pari viikkoa toimitsuhteen lakattua murtautuneen yhtiöön ja varastaneen papereita.

²³ Ks. mainittujen rikosten tunnusmerkistöstä po. suhteessa yleisesti *Honkasalo* I 2 s. 22.

²⁴ Ks. *Salovaara* s. 15—16. Varkauden kohteen pitää olla *irtain esine*. Näitä eivät myöskään ole esim. tekijän-, patentti- ja kustannusoikeudet.

²⁵ Vrt. *SOU* 1966:71 s. 126.

taista.²⁶ RL 38: 6a §:n 1 mom:n sanamuoto (*»Joka ilman laillista oikeutta toisen hallusta ottaa käyttöönsä toisen irtainta omaisuutta — — —»*) on po. suhteessa soveltumaton.²⁷

Jos liikesalaisuudesta tekemänsä rikoslain alaisen teon kautta tiedon saanut henkilö on sen jälkeen *käyttänyt* salaisuutta hyväkseen tai *ilmaissut* sen, on hän toiminut paitsi rikoslain myös *VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n* (sanktioitu 11 §:n 1 mom:ssa: sakko tai vankeutta enintään 6 kuukautta) vastaisesti.²⁸ Mitä ilmaisemisella ymmärretään, on käsitelty muussa yhteydessä.²⁹

3.2. *Milloin on kysymys hyvän tavan vastaisista tiedonhankkimistoimenpiteistä?* Selviteltäessä hyvän tavan vastaisia tiedonhankkimistoimenpiteitä voidaan lähtökohtana pitää ns. *suorituskilpailua*. Sellaisessa kilpailussa voittaa se, jonka tarjoaman tavaran ja lupaamien palvelusten laatu on parempi kuin muiden, eikä se, joka käyttää epärehellisiä ja hämäreitä menettelytapoja.³⁰ Periaate on tietysti liian yleisluontoinen antaakseen johtoa siitä, mitkä loppujen lopuksi ovat hyvän tavan vastaisia tiedonhankkimistoimenpiteitä. Tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota siihen, milloin yrityksen toimessa oleva menettelee po. suhteessa hyvän tavan vastaisesti.

On lähdettävä siitä, että toimessa olevan on asianmukaisesti suoritettava toimsuhteeseensa kuuluvat tehtävät. Hän on oikeutettu myös kohottamaan tehtävien suorittamiseen tarvittavaa ammattitaitoaan hank-

²⁶ Murtautumisesta jäljentämistarkoituksessa lausuu *Serlachius* (LM 1914 s. 271): *»Ammattisalaisuus, esim. tieto jonkun teollisuustuotteen, sanokaamme vaikkapa saapasrasvan kemiallisesta kokoonpanosta kulkee usein kauppatavarana hyvitystä vastaan toiselta tehtailijalta toiselle. Tämän tiedon voi joku hankkia itselleen varkaankin tavoin, esim. murtautumalla tehtailijan pöytälaatikkoon hankkia itselleen tilaisuuden reseptin kopioimiseen. Hän hankkii silloin itselleen varkaan tavoin toiselle kuuluvan rahanarvoisen hyvän, mutta laajentamatta varkauskäsitettä yli äyräittensä me emme voi häntä varkaudesta tuomita.»* — Jos kopioitava aineisto on ollut suljetussa pakkauksessa, joka on luvattomasti aukaistu, on kyseessä RL 38:8:n vastainen teko (kirje- yms. salaisuuden rikkominen). Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään 1 vuosi.

²⁷ Vrt. *SOU* 1966: 71 s. 126.

²⁸ *VilpKilpL* 11 §:n 2 mom:n sanamuodosta ks. edellä s. 99.

²⁹ Ks. s. 55.

³⁰ Ks. *Raninen*, *Liikemaailma* 1938 s. 387.

kimalla tietoja työnantajansa³¹ liikesalaisuuksistakin edellyttäen, ettei työnantaja ole selon ottamista niistä nimenomaan tai olosuhteista ilmevästi kieltänyt. Jos kiello ei ilmene, voidaan katsoa selonoton hyödyttäneen työnantajaa ja olevan normaalia, toimessa olevalle sallittua toimintaa.³² Jos taas selonotto ei ole tarpeellista työtehtävien suorittamiseksi ja lisäksi tapahtuu epätavallisia keinoja käyttämällä, on usein kysymys hyvän tavan vastaisesta menettelystä.³³ Esim. vaikeasti muistettavien, monimutkaisten kemiallisten kaavojen kopioiminen tai ulkoa opetteleminen tarkoituksella käyttää niitä toimsuhteen lakattua joko omassa yrityksessä tai uuden työnantajan hyväksi voi olla sellaista menettelyä (toisinaan jäljentäminen voi samalla olla rikoslain vastaista;³⁴ VilpKilpL 11 §:n 2 mom:a ei sen sijaan voida soveltaa, ellei kopiointia tai muuta tiedonhankkimistoimenpidettä seuraa salaisuuden ilmaiseminen tai hyväksikäyttö).³⁵ Eräs Saksan oikeuskäytännössä (v. 1959) esiintynyt tapaus voidaan mainita tässä yhteydessä:

Tekninen piirtäjä vei työpaikaltaan piirustuksia ym. aineistoa ja teki salaa kopioita asiakirjoista, jotka koskivat salaista teknistä menetelmää. Oikeus katsoi tämän sellaiseksi muistin vahvistamiseksi, ettei hän voinut tehokkaasti väittää käyttäneensä tietoja toimsuhteen lakattua ulkomuististaan, opettelematta niitä ulkoa sekä silmäilemättä materiaalia. Tiedot olivat siinä määrin monimutkaisia, ettei niiden täydellistä mieleenpainumista normaaleja työtehtäviä suoritettaessa ja vastaavaa mielessä säilymistä ilman materiaalin apua voitu pitää mahdollisena. Piirtäjä menetteli näin ollen VilpKilpL 11 §:n 2 mom:a sisällöltään muistuttavan UWG 17 §:n 2 mom:n³⁶ vastaisesti.³⁷ — On paikallaan tällaisissa tapauksissa

³¹ Työnantajiin luetaan tässäkin yhteydessä myös toimeksiantajat. Ks. työnantajan käsitteestä edellä s. 38.

³² Vrt. *Tetzner* s. 373: toimessa olevan pyrkimys kehittää ammattitaitoaan tulevaisuuttaan silmälläpitäen ei sinänsä ole hyvän tavan vastaista.

³³ Vrt. *Tetzner* s. 373.

³⁴ Ks. edellä s. 104—105.

³⁵ *Reimer* mainitsee s. 497, että RG katsoi ratkaisussaan 17.3.1936 (selostettu GRUR 1936 s. 573—579 ja JW 1936 s. 2081—2082) liikesalaisuuden ulkoa opettelemisen hyvän tavan vastaiseksi, kun kyseessä oli monimutkainen kemiallinen menetelmä, jonka muistaminen ilman systemaattista mieleen painamista oli mahdotonta. — Salaisten reseptien kopioimisesta ks. RG 13.12.1927, JW 1928 s. 1227—1230.

³⁶ UWG 17 § 2 mom. (sisältyy *Baumbach—Hefermehl* s. 1102) kuuluu seuraavasti: »Ebenso wird bestraft, wer ein Geschäfts- oder Betriebsgeheimnis,

katsoa mainitunlainen muistin vahvistaminen tiedonhankkimistoi-
menpiteeksi, vaikka alun perin salaisuudesta olisi täysin saatu tieto
työtehtäviä suoritettaessa. Salaisuuksia käytettäessä on merkityk-
setöntä, kuinka suurelta osin niiden käyttö perustuu toisaalta ulko-
muistiin ja toisaalta hankittuun materiaaliin, jos materiaali peittää
salaisuuksista kaiken oleellisen, kuten po. oikeustapauksessa oli
asian laita.³⁸ Ulkomuistin ja materiaalin osuus käytöstä olisi mel-
keinpä mahdotonta näyttää toteen; em. jutun vastaaja väitti turvau-
tuneensa vain ulkomuistiinsa.³⁹

Schmidt mainitsee työnantajalla olevan oikeus erottaa henkilö, joka
yksityisesti tekee jäljennöksiä yrityksen asiakasluetteloista.⁴⁰ Kyseessä
on samalla sekä hyvän tavan vastainen teko että toimsuhteeseen kuu-
lunan uskollisuusvelvollisuuden rikkominen.

Hyvän tavan vastaista on myös tietojen uteleminen työtovereilta
työnantajan liikesalaisuuksista tarkoituksella käyttää niitä toimsuhteen
lakattua.⁴¹ Jos salaisuus on yrityksessä tarkoitettu vain tietyn henkilön
tai henkilöryhmän tietoon, ei muilla yrityksen palveluksessa olevilla ole
oikeutta hankkia siitä tietoa.⁴²

3.3. *Liikesalaisuuden käsite po. säännöksen mielessä.* Liikesalaisuu-
den käsitteestä VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n mielessä voidaan lausua, että
tiedon salassapidolla on oltava merkitystä, ja ettei tieto saa olla ylei-
sesti tunnettu.⁴³ Salaisuuden käsite on suhteellinen, kuten aiemmin on
todettu.⁴⁴ Salaisuuden on oltava olemassa vielä silloin, kun hyväksi-
käyttö toimsuhteen lakattua tapahtuu. Jos kyseessä on esim. jokin
kemiallinen tai vaikkapa työmenetelmä, jonka leviäminen kilpailijain,

dessen Kenntnis er durch eine der in Absatz 1 bezeichneten Mitteilungen oder
durch eine gegen das Gesetz oder die guten Sitten verstossende eigene Handlung
erlangt hat, zu Zwecken des Wettbewerbes oder aus Eigennutz unbefugt ver-
wertet oder an jemand mitteilt.»

³⁷ BGH 24. 11. 1959, GRUR 1960 s. 294—296.

³⁸ Vrt. GRUR 1960 s. 295—296.

³⁹ Vrt. GRUR 1960 s. 295.

⁴⁰ Schmidt s. 249.

⁴¹ Ks. Tetzner s. 374 ja ratkaisu RG 11. 12. 1928, GRUR 1929 s. 232—234,
selostettu myös JW 1929 s. 1227.

⁴² *Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 26, Finne, Pöytäkirja 1971 s. 215.* — Eräitä
hyvän tavan vastaisia tiedonhankkimistoi-
menpiteitä on mainittu edellä s. 2
alav. 5.

⁴³ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

⁴⁴ Vrt. edellä s. 22—23, 49.

esim. palveluksesta eronneen perustaman liikkeen käyttöön on omiaan heikentämään yrityksen kilpailuasemaa, on varsin todennäköisesti kysymys liikesalaisuudesta. Näin on asian laita, vaikka työmenetelmä olisi samalla eronneen ammattitaitoon sisältyvää »know how» luonteista tietoa. *Palmgrenin* ei voida yhtyä siinä, kun hän epäilee oikeutta estää tällaisen tiedon käyttö ao. henkilöltä toimisuhteen lakattua, vaikka tämä olisi hankkinut tiedon siitä toimestaoloaikanaan hyvän tavan vastaisella menettelyllä.⁴⁵

Liikesalaisuuksiksi po. lainkohdan mielessä voidaan toisinaan katsoa myös esim. kirjalliset työselostukset ja tuotepiirustukset, vaikka niistä ilmenevät rakenneideat olisivat yleisesti tunnettujakin ja ko. tuotteita olisi saatavissa avoimilta markkinoilta. Jos esim. yrityksen tuotantopäällikkö erotessaan yrityksestä vie mennessään tällaista materiaalia,⁴⁶ menettelee hän 11 §:n 2 mom:n vastaisesti edellyttäen, että materiaalia, joka ei ole yleisesti tunnettu ja jonka salassapito on yritykselle tärkeää, voidaan osoittaa käytetyn valmistuksessa toimisuhteen lakattua. Tämä käyttö voidaan olettaa, jos materiaali koskee (ehkä tunnettujenkin) rakenneideain yksityiskohtaista toteuttamista sisältäen siinä määrin tietoja, ettei niiden muistamista turvautumatta ainakin osaksi esim. piirustuksiin voida pitää mahdollisena.⁴⁷ Tällöin on aikaa ja kustannuksia säästävän materiaalin salaaminen ja käytön estäminen kilpailijoilta tärkeää.

4. Tilanteet, joissa VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a voidaan soveltaa toimisuhteen lakattuakin

Riippumatta VilpKilpL 11 §:n 2 mom:sta voidaan toimisuhteen lakattuakin 1 mom:a soveltaa eräissä tapauksissa, kun henkilö on purkanut toimisopimuksen oikeudenvastaisesti tai antanut sopimuksenvastaisella menettelyllään työnantajalle laillisen aiheen sopimussuhteen ennenaikaiseen lopettamiseen.

⁴⁵ Ks. *Palmgren*, *Affärsekonomisk Revy* 1943 s. 19.

⁴⁶ Vrt. *Helsingin Sanomien* artikkelit 15.2.1972 »Sänky vietiin kassakappista» ja 19.3.1972 »Messinkisänkykiista Porin raastuvassa», joiden tarkoittamassa tapauksessa väitettiin tämän tapahtuneen.

⁴⁷ Vrt. myös VilpKilpL 12 §:n yhteydessä s. 152—153 käsiteltävää *Bundesgerichtshofin* ratkaisua (v. 1958).

Sopimuksen purkaminen tuollaisesta syystä ennen sovitun sopimuskauden tai irtisanomisajan loppuun kulumista ei sinänsä riitä ulottamaan liikesalaisuuksia koskevia työ- tai muuhun sopimukseen perustuvia velvollisuuksia kestämaan alun perin sovitun ajan. Lainsäädännössämme, esim. TSL 15 §:n 1 mom:ssa, ei näitä syitä ole erityisesti otettu huomioon. Jos työnantaja kaikesta huolimatta on hyväksynyt sopimuksen ennenaikaisen purkamisen eikä ole vaatinut toista osapuolta noudattamaan esim. sovittua irtisanomisaikaa, ei hän myöskään voi vaatia liikesalaisuuksia koskevien velvollisuuksien noudattamista normaalissa laajuudessa.⁴⁸ Sitä paitsi muu periaate saattaa suuresti sitoa henkilöä hänen yrittäessään turvata myöhempää toimeentuloaan entisen työnantajan puolestaan ollessa vapautunut palkanmaksu- ym. velvoitteistaan.⁴⁹ Tilanne ei muutu toiseksi sen vuoksi, että hänen sopimuskustannuksien menettelynsä takia työnantaja on laillisesti purkanut sopimuksen. Jos purkamisen sen sijaan on oikeudenvastaisesti suorittanut ko. henkilö ja työnantaja ei ole hyväksynyt tällaista sopimussuhteen ennenaikaista lopettamista vaan vaatinut häntä pysymään sopimuksessa, täytyy liikesalaisuuksia koskevien ko. velvollisuuksien katsoa jatkuvan alun perin sovitun sopimussuhteen päättymisajankohtaan. Työsuhteen ollessa kyseessä tämä käsitys voidaan perustaa TSL 15 §:n 1 mom:n sanamuotoon: »Työnantajan liike- ja ammattisalaisuuksia — — — työntekijä ei saa *sopimussuhteen* aikana käyttää hyödykseen tai ilmaista muille. — — —»

Myös jos henkilö on tahallaan purkanut sopimuksen oikeudenvastaisesti tarkoituksella päästä siten ennen aikojaan käyttämään hyödykseen työnantajan liikesalaisuuksia (ja vaikka työnantaja olisi purkamisen hyväksynyt), voidaan hänet katsoa estyneeksi käyttämään tai ilmaisemaan salaisuuksia alun perin sovitun ajan entisessä laajuudessa.⁵⁰ Vastaavanlainen tapaus on kyseessä, jos hän samoissa aikeissa on tahallaan tehnyt minkä tahansa sopimusrikoksen provosoidakseen työnantajan sen johdosta purkamaan sopimuksen.⁵¹ Näissä tilanteissa ei kuitenkaan voida katsoa velvollisuuksien jatkumisen johtuvan työ- tai muuhun toimisopimukseen perustuvan uskollisuusvelvollisuuden jatkumisesta vaan siitä, että salaisuuksien ilmaiseminen tai käyttö mainituissa olosuhteissa voi-

⁴⁸ Ks. ratkaisu BGH 16. 11. 1954, GRUR 1955 s. 405.

⁴⁹ Ks. ed. alav. mainittu ratkaisu s. 404—405.

⁵⁰ Tällä kannalla Reimer s. 490.

⁵¹ Tähän tapaan Reimer s. 490.

daan yleensä katsoa elinkeinotoiminnassa kilpailutarkoituksessa suorite-
tuksi, hyvän tavan vastaiseksi teoksi (VilpKilpL 1 §). Jatkumisella on
siis kilpailuoikeudellinen eikä työoikeudellinen perusta. Liikesalaisuuk-
sia koskeva kilpailuoikeudellinen erityissäännös, VilpKilpL 11 § 1 mom.,
sopii myös käytettäväksi. Säännöksen mukaan rangaistavana tekona on
lainkohdassa mainituilla muilla edellytyksillä »toimessaoloaikana» suo-
ritettu salaisuuden ilmaiseminen tai hyväksikäyttö. »Toimessaoloaikaa»
ei ole tarpeellista tulkita niin ahtaasti, etteivät em. erityistapaukset
kuulu sen piiriin.⁵² Sitä paitsi erityistapaukset ovat esimerkkejä tilan-
teista, joissa ahdas tulkinta helposti johtaa oikeuden väärinkäyttöön l.
shikaaniin.

5. VilpKilpL 1 §:n yleislauseke

5.1. VilpKilpL 1 § erityissäännösten täydentäjänä

5.1.1. *Lainvalmistelutöitä.* Koska lainsäädäntöömme sisältyy liike-
salaisuuksia koskevia erityissäännöksiä, kuten VilpKilpL 11 §, voi niistä
mahdollisesti johtua rajoituksia VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen, jossa
kielletään elinkeinotoiminnassa kilpailutarkoituksessa ryhtymästä hyvän
tavan vastaiseen tekoon, soveltamiselle liikesalaisuuksiin. Erityissään-
nöksistä johtuva suoja on jo suhteellisen laaja.

VilpKilpL:n virallisten perustelujen mukaan on sijoittamalla yleis-
säännös l. yleislauseke lakiehdotuksen alkuun tahdottu ilmaista sen val-
litseva asema ehdotuksen muihin säännöksiin nähden.⁵³ On ajateltu
yleislauseketta voitavan soveltaa sekä tekoihin, joista ehdotuksessa ei ole

⁵² Vastaavalla kannalla BGH 16. 11. 1954 (GRUR 1955 s. 402—406) VilpKilpL
11 §:n 1 mom:a sisällöltään muistuttavan säännöksen, UWG 17 §:n 1 mom:n,
käsitteen »Geltungsdauer des Dienstverhältnisses» suhteen. Säännös kuuluu
täydellisenä seuraavasti (sisältyy *Baumbach—Hefermehl* s. 1102): »Mit Freiheits-
strafe bis zu drei Jahren und mit Geldstrafe oder mit einer dieser Strafen wird
bestraft, wer als Angestellter, Arbeiter oder Lehrling eines Geschäftsbetriebs ein
Geschäfts- oder Betriebsgeheimnis, das ihm vermöge des Dienstverhältnisses
anvertraut worden oder zugänglich geworden ist, während der Geltungsdauer
des Dienstverhältnisses unbefugt an jemand zu Zwecken des Wettbewerbes oder
aus Eigennutz oder in der Absicht, dem Inhaber des Geschäftsbetriebes Schaden
zuzufügen, mitteilt.»

⁵³ HE 1929 2. Vp: 27 s. 4.

erityissäännöksiä, että ehdotuksen myöhemmissä pykälissä rangaistaviksi ehdotettuihin tekoihin.⁵⁴

Toisaalta samaan hallituksen esitykseen sisältyy seuraava lausuma: »Lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentissa olevalla säännöksellä on tarkoitus likinnä turvata liike- ja ammattisalaisuuksia luvattomalta käytöltä, vaikka siinä samalla on säädetty rangaistus salaisuuksien ilmaisemisesta määrätyissä tapauksissa, jotka eivät joudu 1 momentin alaisiksi. Liike- ja ammattisalaisuuksien on katsottu tulevan riittävästi suojatuiksi jo sillä, että kielletään niiden luvaton ilmaiseminen ja käyttö silloin, kun tieto niistä on saatu 1 momentissa tarkoitetun ilmaisun kautta tai kun asianomainen on sen hankkinut lain tai hyvän tavan vastaisella teolla, eikä sen vuoksi ole katsottu olevan syytä ulottaa kieltoa pidemmälle.»⁵⁵ Lainaus ei kuitenkaan voine tarkoittaa kuin liikesalaisuuksia koskevien erityissäännösten muotoilua, eikä siitä näin ollen voida tehdä yleislausekkeen käyttöä koskevaa kielteistä päätelmää.⁵⁶

5.1.2. *Käsityksiä kirjallisuudessa.* Useat tutkijat kotimaassa ovat sitä mieltä, että VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen antamaa suojaa eivät erityissäännökset voi periaatteessa supistaa.⁵⁷ Jos kysymys kuitenkin rajoitetaan vain liikesalaisuuksia koskevien erityissäännösten ja yleislausekkeen väliseen suhteeseen, mitä tulee tilanteeseen toimituspuheen lakattua, ovat esitetyt kannanotot varauksellisia. On otettava huomioon, että sopimussuhteen lakattua sopimuksen päävelvoitteet ovat lakanneet olemasta ja se usein voimakkaasti persoonallinen tekijä, joka siihen asti on yhdistänyt sopijapuolet, so. toimituspuhe, ei enää ole yhdyssiteenä.⁵⁸ Asianomaiselle on tärkeätä voida jatkaa siihenastista ammatillista uraansa.⁵⁹

⁵⁴ HE 1929 2. Vp: 27 s. 4.

⁵⁵ HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

⁵⁶ Samaan tapaan lienee ymmärrettävä vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean lausuma (Komiteanmietintö 1967: A 9 s. 22): »Kun lisäksi rajan vetäminen vapaan ammattitaidon ja liikesalaisuuden välillä on vaikeata ja varsinkin työsuhteensa lopettanut työntekijä voisi monasti joutua vaikeiden ratkaisujen eteen, komitea on päättänyt ehdottaa, että liikesalaisuuden lakisääteinen suoja-aika määrättäisiin kestämään ainoastaan sen ajan, minkä työsuhtedekin on voimassa.»

⁵⁷ Näin Hakulinen s. 270, Mäenpää, DL 1966 s. 404, jonka mukaan erityissäännöksiä ei voida tulkita vastakohtaispäätelmän avulla siten, että ne rajoittaisivat yleislausekkeen soveltamisalaa, Kivimäki—Ylöstalo s. 98—100.

⁵⁸ Ks. Palmgren s. 55—56.

⁵⁹ Vrt. Palmgren s. 56.

Ei ole suotavaa, jos hän entisen työnantajansa liikesalaisuuksien kunnioittamisvelvollisuuden vuoksi ei voi riittävän vapaasti käyttää työpanostaan omaksi ja yhteiskunnan hyväksi.⁶⁰ Jopa hänen toimensaanti-mahdollisuutensa voivat muuten liiaksi vaikeutua.⁶¹ — Sitä paitsi lain-säädännöstämme ei löydy riittävää tukea liikesalaisuuksia koskevan uskollisuusvelvollisuuden ulottamiselle täydessä laajuudessaan sopimus-suhteen jälkeiseen aikaan.⁶²

Heinonen epäilee, voidaanko oikeussuojaa toimisuhteen jälkeiseltä ajalta täydentää yleislausekkeen nojalla perustellen kantaansa vain VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n olemassaololla.⁶³ Tämä perustelu ei edellä esitetyn valossa ole riittävä. *Palmgren* taas toteaa, että on olemassa tilanteita, jolloin yritys voi turvautua yleislausekkeeseen pyrkiessään suojaamaan salaisuuksiaan toimessaan olleita vastaan.⁶⁴ Itse olen puoltanut näkemystä, että yleislauseke voi tulla kyseeseen ainakin »karkeimmissa tapauksissa», jos asianomaisen menettely salaisuuksien suhteen erityisten olosuhteiden nojalla voidaan katsoa hyvän tavan vastaiseksi.⁶⁵ Samaa mieltä on *Finne* sikäli, että hän katsoo 1 §:ää voitavan periaatteessa soveltaa etenkin, jos »työstä eronnut lähtee itse harjoittamaan liiketoimintaa». ⁶⁶ Mutta ollakseen turvatumpi on työnantajan, kuten *Finne* lausuu, otettava toimisopimukseen erityinen lauseke.⁶⁷

Voidaan lähteä siitä, että liikesalaisuuksiin ei voida suoda mitään patenttiin tai muihin teollisoikeudellisiin yksinoikeuksiin laajuudeltaan rinnastettavaa oikeutta, vaan oikeussuoja on suhteellista yrityksen ja toimessa olleiden välillä.⁶⁸ Yksinoikeuden kaltainen suoja olisi ristiriidassa mm. patenttilain tarkoituksien kanssa.⁶⁹ Jo siitä, että VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen soveltaminen edellyttää hyvän tavan vastaisuutta, mikä on suhdekäsite ja riippuvainen etutahojen toisinaan ristiriitaisistakin näkemyksistä,⁷⁰ johtuu luonnollinen rajoitus yleislausekkeen käyttömah-

⁶⁰ Ks. *SOU* 1966: 71 s. 130, *Palmgren* s. 56.

⁶¹ Ks. *Palmgren* s. 56.

⁶² Näin *Palmgren*, *Affärsekonomisk Revy* 1943 s. 18—20.

⁶³ Ks. *Heinonen*, *Das Recht des UWB* s. 84.

⁶⁴ Ks. *Palmgren* s. 35—36, 57.

⁶⁵ Ks. *Castrén*, *Pöytäkirja* 1971 verr. *Sama*, *NIR* 1967 s. 287—289.

⁶⁶ Ks. *Finne*, *Pöytäkirja* 1971 s. 221—222.

⁶⁷ Ks. *Finne*, *Teollisuusliitto* tiedottaa 3: 1964 s. 23.

⁶⁸ Ks. *Castrén*, *NIR* 1967 s. 285—286.

⁶⁹ Ks. *Hakulinen*, *Juhlajulkaisu Ståhlberg* s. 418—420, *Lang* s. 98—102.

⁷⁰ Ks. tarkemmin edellä s. 101—102.

dollisuuksille. Näkemyksiin vaikuttavat, kuten aiemmin käy' ilmi, erilaiset intressit.⁷¹ VilpKilpL 1 §:n soveltamisessa joudutaan pakostakin ottamaan huomioon eräitä elinkeinopoliittisia tarkoituksia, niin kuin liikesalaisuuksien ollessa kyseessä työvoiman liikkuvuuden edistäminen. Nämä tarkoituksiperät käyvät usein yksiin etutahojen intressien kanssa.⁷² Sellaisina kansantaloudellisina näkökohtina, jotka voidaan ottaa huomioon, kun vastakkaisten etutahojen käsitykset hyvästä tavasta ovat ristiriitaisia, on mainittava kilpailun edistäminen sekä tuotantokustannusten ja hintojen alentamispyrkimys.⁷³ Silmiinpistävän laaja liikesalaisuuksien suojaaminen esim. yrityksen toimessa olleiden jäljittelyltä on ristiriidassa näiden näkökohtien kanssa.⁷⁴

5.1.3. *Kiertokysely.* Kesällä 1966 suorittamaani *kiertokyselyyn* vastasi 30 teollista tai kaupallista yritystä, 2 vakuutuslaitosta, 4 pankkia,

⁷¹ Ks. edellä s. 101—102.

⁷² Ks. edellä s. 102.

⁷³ Ks. näistä näkökohdista *Koktvedgaard* s. 357—358.

⁷⁴ Ks. *Castrén*, NIR 1967 s. 281 ja *Tetzner* s. 129: Seurauksena liikesalaisuuksien liian laajasta oikeussuojasta olisi liian monia kaksinkertaisia työpanoksia eri yrityksissä, joiden olisi pakko työskennellä täysin itsenäisesti.

De lege ferenda olen esittänyt seuraavia näkökohtia (NIR 1967 s. 285—286): »On todettava, ettei liikesalaisuuksiin pidä suoda mitään yksinoikeutta, vaan suojan on oltava vain suhteellista. Tietyt tahot, kuten esim. Kansainvälinen kauppakamari, ovat viime aikoina tehneet eri ehdotuksia, mm. kansainvälisluonteisia lakiehdotuksiakin, salaisen teollisen »know how'n» suojaamiseksi (ks. ICC Document No. 450/206 Rev. 18.11.1961). — — — Vaikuttaa siltä kuin kauppakamarin ehdotus liian suurella määrällä rakentuu niiden yritysten, joiden »know how'ta» kulloinkin on kysymys, etujen huomioon ottamiselle. — — —

Esimerkkinä voidaan mainita kohdat 4 ja 5 lakiehdotuksessa, jonka Kansainvälinen kauppakamari on hyväksynyt 17.2.1961 ja suositellut sisällytettäväksi eri valtioiden lainsäädäntöön. Mainittujen kohtien mukaan olisi aina kiellettyä käyttää tai ilmaista toisen yrityksen salaista teollista »know how'ta» niissä tapauksissa, kun salaisuutta käyttävä tai ilmaiseva yritys kyseisenä ajankohtana on tai sen pitäisi olla tietoinen siitä, että kyseessä on toisen yrityksen salainen »know how» (ks. ICC Document No. 450/206 Rev. 18.11.1961). *Plesner* on suositellut näiden kohtien ottamista yleiseksi periaatteeksi liikesalaisuuksia koskeissa, uudistetuissa pohjoismaisissa lainsäädännöksissä (ks. *Plesner*, NIR 1965 s. 35—36). Jos sellainen periaate hyväksyttäisiin, ei henkilö, joka on eronnut yrityksestä ja perustanut kilpailevan liikkeen, voisi koskaan käyttää edes sellaisia liikesalaisuuksia, jotka hän täysin laillisesti ja hyvän tavan mukaisesti on saanut tietoonsa ollessaan vielä entisen työnantajansa palveluksessa — — —»

4 työntekijäin ja 4 työnantajain ammatillista järjestöä. Vastausten lukumäärä oli 44. 41 vastaajaa katsoi henkilön tietyissä olosuhteissa menettävän hyvän tavan vastaisesti käyttäessään hyväkseen entisen työnantajansa toimessa ollessaan laillisella tavalla tietoonsa tulleita liikesalaisuuksia.

5.1.4. *Oikeusvertailua.* Mitä tulee muihin pohjoismaihin, niin Ruotsin uusi markkinointilaki⁷⁵ ei koske liikesalaisuuksia, vaan niitä koskee IKL voimaan jääneiltä osin.⁷⁶ VilpKilpL:n yleislauseketta vastaavaa säännöstä ei IKL:iin sisälly.⁷⁷ Sen sijaan Norjan ja Tanskan KRL:hin, jotka oikeusvertailevalta kannalta ovat valaisevampia, sisältyy yleislauseke.⁷⁸ Näiden maiden oikeustieteessä vallitsevan käsityksen mukaan yleislauseke voi laajasti täydentää erityissäännösten antamaa suojaa, jollei nimen tai edellytyksenomaisesti ilmene, että erityissäännökset on po. suhteessa tarkoitettu yksinomaisiksi.⁷⁹ Paitsi mm. NoKRL:n esitöissä esiintuodulla kannalla⁸⁰ on yleislausekkeen soveltamista perusteltu oikeussuojan tarpeella ja sillä, ettei erityissäännöksillä pystytä tyhjentävästi luettelomaan tilanteita, joissa jokin menettely on katsottava hyvän tavan vastaiseksi.⁸¹

Sisällöltään lähempänä VilpKilpL 1 §:ää kuin KRL:ien yleislausekkeet on kuitenkin Saksan Liittotasavallassa voimassa oleva vastaava yleislauseke, UWG 1 §.⁸² Kuten jäljempänä ilmenee, voi UWG 1 § laa-

⁷⁵ Lain nimi on »Lag om otillbörlig marknadsföring», sisältyy esim. *Bernitz—Modig—Mallmén* s. 351—353.

⁷⁶ *Bernitz—Modig—Mallmén* s. 59.

⁷⁷ Ks. *SOU* 1966: 71 s. 9.

⁷⁸ Ks. Norjan yleislausekkeesta *Andersen* s. 10—25, Tanskan yleislausekkeesta *Kobbernagel* s. 189—233.

⁷⁹ Ks. *Koktvedgaard* s. 306—310, 353—355, *Lund*, NIR 1958 s. 48—57, *Knoph* s. 552—563, 537—539, *Brunsvig*, NIR 1960 s. 147—148, 162—163, *Thommessen*, NIR 1948 s. 11—21, *Gaarder*, NIR 1968 s. 246.

⁸⁰ *Knoph* s. 537—538.

⁸¹ *Kobbernagel* toteaa (s. 188): »Ifølge sagens natur kan lovgiverens fantasi ikke hamle op med lovovertrædernes snilde, og derfor er det vigtigt med en lovregel, der kan ramme uforudsete tilfælde.»

⁸² Säännös (sisältyy esim. *Baumbach—Hefermehl* s. 319) kuuluu seuraavasti: »Wer im geschäftlichen Verkehre zu Zwecken des Wettbewerbes Handlungen vornimmt, die gegen die guten Sitten verstossen, kann auf Unterlassung und Schadensersatz in Anspruch genommen werden.»

jasti täydentää erityissäännöksiä; esitettävän oikeuskäytännön mukaan tämä on tiettyssä laajuudessa mahdollista myös yrityksen koettaessa suojata liikesalaisuuksiaan toimestaan olleita vastaan.⁸³ Sen sijaan Norjan ja Tanskan oikeuskäytäntö ei tässä henkilösuhteessa tarjoa salaisuuksia koskevia, kysymystä valaisevia ratkaisuja. Tämä selittyy suurimmaksi osaksi siitä, että näiden valtioiden lainsäädäntöön päinvastoin kuin Suomen ja Saksan lakeihin sisältyy erityisiä rangaistussäännöksiä, joissa määrätyillä edellytyksillä kielletään henkilöä ilmaisemasta tai käyttämästä edes normaalisti tietoonsa tulleita entisen työnantajan liikesalaisuuksia myös 2—3 vuoden ajan toimisuhteen lakattua.⁸⁴

5.1.5. *Oikeuskäytäntöä ja lopputoteamus.* Mitä kotimaan oikeuskäytäntöön tulee, on ensiksikin koko joukko muita ilmiöitä kuin liikesalaisuuksia koskevia LVK:n lausuntoja, joissa VilpKilpL:n yleislausekkeen katsotaan voivan täydentää erityissäännösten antamaa suojaa.⁸⁵ Lisäksi on mainittava erityisesti tämän teoksen tutkimusaiheeseen liittyvät kaksi tapausta, joiden mukaan mainitunlainen täydentäminen on mahdollista.⁸⁶ Toisaalta LVK on eräässä lausunnossa (ei aivan tuore, v. 1954) asettunut

⁸³ Ks. s. 127—129, 134—136.

⁸⁴ Norjan rikoslaissa ko. aika on 2 vuotta. Ks. *Castrén*, NIR 1967 s. 285, *Scheel*, Rt 1932 s. 910—912. DaKRL 11 §:ssä aika on 3 vuotta. Ks. *Castrén*, mt. s. 285, *Betænking* s. 30.

⁸⁵ Näistä voidaan mainita LVK 114/11. 6. 1956, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 9 (myyjäkilpailu), 128/13. 6. 1957, mt. s. 22 (omaperäisen ilmoituksen jäljentäminen), 138/7. 5. 1958, mt. s. 28—30 (boikotti), 146/18. 12. 1958, mt. s. 33 (harhaanjohtavan ammattinimityksen käyttö), 168/17. 5. 1960, mt. s. 53—54 (pakkauksen jäljittely, lienee sovellettu lähinnä VilpKilpL 1 §:ää), 238/20. 11. 1964, mt. s. 118—120 (henkilöllä silloista työnantajaansa kohtaan olleen uskollisuusvelvoitteen loukkaus valitsemalla työnantajan toiminimeen sekoitettavissa oleva toiminimi), 270/1. 6. 1966, Kauppakamarilehti 9:1966 s. 42—44 (tuotteen ulkoasun jäljittely, lienee sovellettu lähinnä VilpKilpL 1 §:ää), 271/1. 6. 1966, Kauppakamarilehti 9:1966 s. 44—45 (kiertokirje, jossa asiattomasti vedottiin aikaisempiin asiakassuheteisiin).

⁸⁶ Ks. LVK 157/20. 11. 1959, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 42—43 (lähinnä VilpKilpL 1 §:ää lienee sovellettu uskotun esikuvan ilmaisemiseen ja hyväksikäyttöön), LTK 310/18. 11. 1968 (tietokoneohjelman hyväksikäyttö katsottu VilpKilpL 1 §:ssä tarkoitetuksi hyvän tavan vastaiseksi teoksi, LTK antoi lausunnon H:gin RO:ta varten, oikeustapausta tarkasteltu edellä s. 42—43, 85—87, jäljempänä s. 121 alav. 118.

seuraavalle kannalle: Vastaaajien ei ollut näytetty saaneen lain tai hyvän tavan vastaisen menettelyn kautta tietoa pääasiallisesti hakijan omistaman yrityksen liikesalaisuudesta. Sen vuoksi LVK katsoi jääneen selvittämättä, että vastaajat, jotka olivat olleet em. yrityksen toimessa, olisivat toimestaolon lakattua syyllistyneet vilpilliseen kilpailuun.⁸⁷

Edeltävä tarkastelu voidaan päättää toteamukseen, että VilpKilpL 1 §:n soveltaminen yrityksen toimessa olleita henkilöitä vastaan salaisuuksien ollessa kyseessä on mahdollista erityisten asianhaaran vallitessa. Seuraavassa selvitetään minkälaisia nämä olosuhteet ovat.

5.2. Henkilöllä on pääsääntöisesti oikeus ammattitietonsa käyttöön

5.2.1. Mikä tieto sisältyy yleiseen ammattitietoon?

Yleiseen ammattitietoon kuuluvat tiedot eivät erityisesti liity mihinkään elinkeinonharjoittajaan, vaan koskevat kaikkia tai useimpia alan yrityksiä.⁸⁸ Yleistä ammattitietoa voi tarjota esim. liiketaloustiede sekä taloudellinen ja tekninen ammattikirjallisuus; samoin tätä tietoa edustaa alalla toimivien henkilöiden »normaalituntemus» esim. sellaisista raaka-ainelähteistä ja hankkijoista, joista tai joilta useimmat alan yritykset voivat saada tarvitsemansa raaka-aineet ja tarvikkeet.⁸⁹ Jos alalla toimii useita yrityksiä ja henkilö on hankkinut jonkin tiedon vain sen johdosta, että hän on ollut määrätyn yrityksen toimessa, ei ole kysymys yleisestä ammattitiedosta.⁹⁰ Jos sen sijaan hän olisi saanut tiedon, vaikka hänen toimipaikkanaan olisi ollut työnantajan kanssa suoranaisesti kilpaileva yritys, on usein kyseessä yleinen ammattitieto.⁹¹

⁸⁷ Ks. LVK 101/26. 3. 1954, Juhlajulkaisu STY s. 142—143.

⁸⁸ Vrt. Turner s. 124—125.

⁸⁹ Ks. Callmann, Unfair Competition s. 825.

⁹⁰ Ks. Turner s. 162—163.

⁹¹ Ks. Turner s. 163: »But the essential feature of the test would seem to be an inquiry as to whether the employee would have acquired the skill, knowledge or experience, which he claims the right to use, had he been employed by firms whose scope of activity directly competes with the employer he in fact worked for. If the answer is »yes», then what he learnt *may* (tekijän kurs.) be regarded as general to the trade in which he is making his living.»

5.2.2. Erityinen ammattitieto on usein salaista »know how'ta»

Yleinen ammattitieto on useimmissa tapauksissa erotettavissa liikesalaisuudesta, eikä yritys ole oikeutettu kieltämään asianomaiselta sen käyttöä toimsuhteen lakattua kilpailevaan toimintaan ainakaan ilman nimenomaista, erityisesti kilpailukieltosopimusta.⁹² Oikeudellisesti saat-taa toisinaan olla syytä tässä suhteessa rinnastaa yleiseen ammattitie-toon tietynlainen *erityinen ammattitieto*. Sellainen tieto on yrityksessä lyhyemmän tai pitemmän ajan kuluessa kertynyttä salaista »know how'ta», kuten tietty lämpötila, paine tai työrytmi jotakin yleisesti tun-nettua menetelmää tai konetta käytettäessä.⁹³ Tiedon salaisuusaste saat-taa vaihdella tapauksista, jolloin tieto on tiiviisti pysynyt yrityksen tie-tyn henkilön tai henkilöryhmän piirissä, tapauksiin, joissa joku läheisistä kilpailijoista tai useammatkijn ovat siitä perillä niin, että voidaan asettaa suorastaan kyseenalaiseksi, onko se jo alan yleistä ammattitietoa. »Know how» saattaa myös olla sen henkilön kehittämää, jonka mahdollisesta oikeudesta käyttää ammattitietoaan toimsuhteen lakattua on kysymys. Riippumatta salaisuusasteesta ja siitä, onko kysymys yleisestä ammatti-tiedosta, saattaa herätä kysymys, voidaanko asianomaista, joka ehkä vielä on vuosikymmenet ollut saman yrityksen toimessa erikoistuen tie-tyntyyppistä »know how'ta» käsittävään työhön, kohtuudella kieltää toi-misuhteen lakattua omassa yrityksessä tai uuden työnantajan hyväksi käyttämästä »know how'ta», joka sitoo hänen ammattitaitonsa ja toi-mintamahdollisuutensakin alalla juuri sen tyyppiseen työhön.⁹⁴

⁹² Vrt. *Palmgren* s. 35, *Hakulinen*, LM 1949 s. 658, *Turner* s. 115, 160—163, *Callmann*, *Unfair Competition* s. 824—827. Ks. ratkaisu *Cour de Paris* 23. 4. 1963, *Ann.* 1964 s. 295—300. — Eri asia on, että tietynlaisissa tilanteissa toiminta saat-taa olla hyvän tavan vastaista riippumatta siitä, onko kysymys liikesalaisuuksista. Ks. jäljempänä s. 131—132.

⁹³ Vrt. käsitteistä »general knowledge» ja »particular knowledge» *Turner* s. 162—163. Ks. siitä, mitä käsitteellä »know how» tässä teoksessa ymmärretään, edellä s. 17—18.

⁹⁴ *Nastelski* mainitsee s. 6—7, että on tapauksia, joissa teknisen salaisuuden ja asianomaisen ammatillisten tietojen ja kokemusten välillä on niin läheinen yhteys, että salaisuus on hänen tietojensa ja kykynsä erottamaton osa. Näin on erityisesti, kun tekninen salaisuus koskee tiettyjä toimintaohjeita sinänsä tun-netun menetelmän erityisen edullista käyttöä varten. Jos hän uuden työnantajan palveluksessa joutuu käyttämään samaa menetelmää, ei toimintaohjeisiin tur-vautumista häneltä voida kieltää.

5.2.3. »Know how'n» ja yleisen ammattitiedon oikeudellisesta kohtelusta yrityksen ja toimessa olleen välisessä suhteessa

5.2.3.1. *Käsityksiä kirjallisuudessa.* Seuraava esitys koskee aluksi Maassin Saksan oikeustieteessä esittämää, työnantajan teknisten liikesalaisuuksien silmiinpistävän voimakasta oikeussuojaa ko. henkilösuhhteessa puoltavaa näkemystä. Tämä tarkastelu suoritetaan silmälläpitäen sitä, voidaanko näin laajaa oikeussuojaa Suomen oikeudessa perustella samantapaisilla kuin Maassin julkituomilla syillä.

Maass perustaa käsityksensä ArbErfG 20 §:ään, jonka mukaan työnantajan on maksettava kohtuullinen korvaus käyttämistään »teknisistä parannusehdotuksista», jotka tuottavat teollisoikeudellista suojaoikeutta, kuten patenttia, muistuttavan aseman.⁹⁵ Hän suorittaa yleisen ammattitiedon ja liikesalaisuuksien välillä edellä omaksutun rajanvedon⁹⁶ katsoen, ettei työntekijä missään olosuhteissa ole oikeutettu käyttämään entisen työnantajansa teknisiä tai taloudellisia liikesalaisuuksia.⁹⁷ Teknisten salaisuuksien osalta hän nojautuu lisäksi ArbErfG 26 §:ään, jonka mukaan ArbErfG:sta johtuviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin ei toimituksen lakkaaminen vaikuta.⁹⁸ Hän katsoo, että jos työnantaja käyttää parannusehdotusta hyväkseen, siitä syntyy *ipso jure* aikaansaajalle salassapitovelvollisuus.⁹⁹ Luonnollisena täydennyksenä salassapitovelvollisuuteen on käyttökielto.¹⁰⁰ Koska edellä mainitunlaisiin teknisiin parannusehdotuksiin ja salaisiin keksintöihin lukeutuvat Maassin mukaan melkein kaikki ajateltavissa olevat tekniset liikesalaisuudet,¹⁰¹ — käsitys, mikä tuskin pitää paikkansa eikä myöskään ole verifioitavissa¹⁰² — on hänen helppo päätyä mainitun laajuiseen oikeussuojaan. Em. periaat-

⁹⁵ Ks. Maass s. 123—125, 129—130. Säännös sisältyy esim. Reimer—Schade—Schippe s. 196. Ks. siitä vielä edellä s. 72 alav. 170 ja s. 84 alav. 218.

⁹⁶ Ks. Maass s. 131—132 ja edellä s. 116—117.

⁹⁷ Ks. Maass s. 129—130, 132—135.

⁹⁸ Ks. Maass s. 123—125. ArbErfG 26 § sisältyy esim. Reimer—Schade—Schippe s. 230.

⁹⁹ Maass s. 125.

¹⁰⁰ Vrt. Maass s. 125.

¹⁰¹ Maass s. 125.

¹⁰² Liikesalaisuuden salassapito on monissa tapauksissa vaikeata, eikä silloin voida puhua patenttia muistuttavasta, vaikka vain tosiasiallisesta suojaoikeudesta. Vrt. s. 84 alav. 218.

teet koskevat hänen mukaansa myös niitä työnantajan yrityksessä toimesta olevia, jotka eivät ole aikaansaaneet parannusehdotusta; he eivät saa toimestaolonsa lakattua kilpailulla vaarantaa em. ehdotuksen tehneen tai tehneiden taloudellisia mahdollisuuksia saada työnantajalta korvausta eivätkä työnantajan taloudellista intressiä ehdotuksen käyttöön nähden.¹⁰³ — Taloudellisten liikesalaisuuksien suhteen päätyy Maass käyttäen vertailevana materiaalina ranskalaista oikeuskäytäntöä suurin piirtein yhtä laajaan suojaan.¹⁰⁴

Mitä tulee Suomen oikeuteen, niin TyösKeksL:n mukaan työnantajan on suoritettava työntekijä-keksijälle korvaus vain patentoidusta keksinnöstä, eikä ArbErfG 20 ja 26 §:ää vastaavia säännöksiä mainittuun lakiin sisälly.¹⁰⁵ Maassin em. säännösten varaan rakentuvalle »teorialle» ei näin ollen löydy soveltamismahdollisuutta Suomen oikeudessa. Lisäksi edellä esitetyn laajuista oikeussuojaa vastaan voidaan esittää painavia asiasyitä.

Toimisuhteen lakattua asianomaisen on saatava muualta toimeentulonsa. Tämä onnistuu yleensä vain sellaisen työn tekemisellä, johon hän soveltuu henkilökohtaisten edellytystensä, koulutuksensa ja aiemmassa toiminnassaan saamiensa kokemusten puolesta. Useimmille tämä voi tapahtua vain jatkuvalla toiminnalla aikaisemmalla toimialalla, jotta ei tapahtuisi huomattavaa elintason laskua.¹⁰⁶

Mitä pitemmälle henkilö on yrityksen toimessa erikoistunut, sitä tärkeämpää hänelle on saada uudessa toimestaan käyttää sellaistakin tietoa, minkä salassapito on entisen työnantajan yrityksen kannalta tärkeätä.¹⁰⁷ Jos on kyseessä esim. samassa teollisuusyrityksessä koneenkäyttäjänä tai käyttöinsinöörinä 20—40 vuotta toiminut henkilö, niin hän omaksuu vuosien mittaan runsaasti koneen tai muun laitteen käyttöä koskevia »know how'n» luonteisia toimintaohjeita. parhaimman tuloksen

¹⁰³ Ks. Maass s. 125 verr. s. 130.

¹⁰⁴ Ks. Maass s. 132—135.

¹⁰⁵ Ks. edellä s. 72—73.

¹⁰⁶ Palmgren s. 56.

¹⁰⁷ Ks. Lieberstein, Les Nouvelles 2:1969 s. 60: »Hänen siirtymisensä syy kilpailijan palvelukseen näytti myös oikeutetulta. Kun hän oli toiminut liikelämässä 14 vuotta, joista 11 vuotta Thermoplasticin palveluksessa, hänelle oli melkein mahdotonta löytää saman tasoista palkkaa toisella alalla. Muussa omissuudessa hän ei ollut paljoakaan enempää kuin vastavalmistuneen insinöörin arvoinen (tekijän suom.).

mahdollistamiseksi,¹⁰⁸ esim. suodattimen tietty asento.¹⁰⁹ Hänen mahdollisuutensa pysyä uuden työnantajan toimessa tai toimia itsenäisenä yrittäjänä voisivat olla olemattomat, jos hänen olisi pakko entisen työnantajan liikesalaisuuksien suojaamistarkoituksessa tahallisesti suorittaa työnsä huonommalla ammattitaidolla, jolloin hänen toimintansa ei olisi mahdollisimman tehokasta.¹¹⁰ Lisäksi sen arvioiminen, milloin kyseessä on tieto, jonka salassapito ja estäminen joutumasta entisen työnantajan kilpailijain käyttöön on tähdellistä, saattaa olla vaikeata erityisesti muistinvaraisen »know how'n» ollessa kyseessä.¹¹¹ Jos riski arvioinnin epäonnistumisesta on asianomaisella henkilöllä, on seurauksena pidättyvyys työpanoksen käytössä mahdollisimman tehokkaasti, millä on epäedullinen kansantaloudellinen vaikutus.¹¹² — Jos toimen hakijan olisi varovaisuus-syistä tiedusteltava, joutuisiko hän tulevaisuudessa työtehtävissään käyttämään entisen työnantajan liikesalaisuudeksi luokiteltavaa »know how'ta», vaikuttaisi se toimensaantimahdollisuuksiin haitallisesti.

Finne epäilee, voidaanko liikesalaisuus *uskoa* henkilölle siten, että ilmaisemis- ja käyttökielto on voimassa toimisuhteen lakattuakin.¹¹³ *Hakulisen* mukaan henkilön ammattitaitoa erittäin läheisesti kuvaavien, hänen itsensä aikaansaamiensa apuneuvojen käyttöä ei häneltä voida kieltää nimenomaisella sopimuksellakaan.¹¹⁴ Jos esim. vaatturialalla toimiva leikkaaja on alalla saavuttamiensa kokemusten nojalla toimisuhteen kestäessä konstruoinut erikoistyyppisen leikkuukaavan (pintamallin muotoinen käyttömalli), jonka käyttöoikeudesta luopuminen merkitisi hänen ammattitaitonsa vähentämistä, voi hän viedä välineen mukanaan toimesta erotessaan. Muu periaate johtaisi kohtuuttomuuteen.¹¹⁵

Jos kuitenkin hänen työtehtäviinsä on kuulunut sellaisen kaavan aikaansaaminen tai omistusoikeuden siihen muista syistä on edellytettävä kuuluvan työnantajalle,¹¹⁶ ei *Hakuliseen* voida yhtyä siinä, että hän saisi viedä kaavan mukanaan. Ainakaan ilman nimenomaista ehtoa ei

¹⁰⁸ Vrt. edellä »know how'n» käsitteestä s. 16—18.

¹⁰⁹ Esimerkki mainitaan *Reimer*, MuW 1931 s. 418—420.

¹¹⁰ Ks. *Heydt*, GRUR 1939 s. 236.

¹¹¹ Ks. *Finne*, Julkaisu 51—71 s. I 14, *Sama*, Pöytäkirja 1971 s. 228, *SOU* 1966: 71 s. 130.

¹¹² Ks. *SOU* 1966: 71 s. 130, *Palmgren* s. 56.

¹¹³ *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 218.

¹¹⁴ Ks. *Hakulinen*, LM 1949 s. 655—656.

¹¹⁵ Ks. *Hakulinen*, LM 1949 s. 655—656.

¹¹⁶ Vrt. edellä erit. s. 84.

kaavan käyttöä omassa yrityksessä tai uuden työnantajan toimessa, jos se voi tapahtua muistinvaraisesti ja ulkoa opettelematta, voida häneltä kuitenkin tällöinkään kieltää.¹¹⁷

Jos katsotaan, ettei liikesalaisuutta, erityisesti tietoa, joka samalla kuuluu läheisesti henkilön ammattitietoon, voida uskoa hänelle velvoituksin olla käyttämättä tai ilmaisematta sitä toimisuhteen lakattua (sovellettava säännös olisi ollut VilpKilpL 1 §), on ilmeistä, ettei näitä velvoitteita myöskään kuin poikkeuksellisesti voida perustaa *kyseisen tilanteen konkreettisista asianhaaroista johtuvaan* konkludenttiseen sopimusehtoon (sellainen olosuhteista ilmenevä ehto voi toisinaan esiintyä eräissä erityistilanteissa, esim. tässä teoksessa eri yhteyksissä tarkasteltu »tietokoneohjelmaratkaisu»¹¹⁸). Ovathan uskomisen ja mainitunlainen konkludenttinen ehto läheisiä ilmiöitä, eikä niiden välillä ole selvää rajaa. Englannin ja Yhdysvaltain oikeuskäytännössä nojaututaan usein ko. tilanteessa ilmenevien konkreettisten tosiasioiden ohella tai sijaan *toimisopimukseen sinänsä* konkludenttisen ehdon (»implied term») selityspusteena.¹¹⁹ Se merkitsee, että anglosaksisessa oikeudessa ylipäänsä jokaiseen toimisopimukseen sisältyy liikesalaisuuksia koskeva ehto, elleivät asianhaarat yksittäistapauksessa muuta osoita. Toimisuhte sinänsä katsotaan siis siinä määrin luottamukselliseksi suhteeksi, että henkilö katsotaan velvolliseksi olemaan toimisuhteen lakattuakaan käyttämättä tai ilmaisematta työnantajan liikesalaisuuksia, vaikkei hänen sidonnaisuuttaan voitaisikaan rakentaa minkään näkyvien seikkojen ja todisteiden varaan.¹²⁰ Suomen oikeudessa näyttäisi tällaisen konstruktion soveltaminen keinotekoiselta kuten muidenkin Pohjoismaiden, Saksan ja Sveitsin oikeudessa. Tämä olisi ensiksikin liiaksi vastoin patenttilain tarkoitus-

¹¹⁷ Ks. kilpailukielto- ym. lausekkeista jäljempänä s. 136—138. Ks. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n soveltamisesta systemaattiseen ulkoa opetteluun edellä s. 106—107.

¹¹⁸ Ks. ko. *H:gin HO:n* (tosin ei lainvoimaista) *ratkaisua* edellä s. 42, 85—87. Ohjelmoija A:n menettely hänen käyttäessään laatimaansa ohjelmaa hänelle ohjelmointitehtävän antaneen yrityksen B kilpailijan hyväksi olisi voitu katsoa konkludenttisen ehdon vastaiseksi, vaikka A:lla ei olisi ollut B:ltä tuolloin muita töitä, jolloin B siis olisi ollut katsottava hänen entiseksi toimeksiantajakseen. Menettely olisi näissäkin olosuhteissa voitu samalla katsoa VilpKilpL 1 §:n vastaiseksi, ks. siitä jäljempänä s. 130.

¹¹⁹ Ks. *Turner* s. 273. Vrt. oikeustapauksia *Palmgren* s. 24—26, *Turner* s. 246—249, 287—296, 342—344.

¹²⁰ Ks. *Palmgren* s. 24—25, *Turner* s. 287—288, 293—300.

periä; yksinoikeutta lähentelevä suojaoikeus olisi olemassa keinotekoisen konstruktion nojalla ehkä tärkeimmässä henkilösuhteessa, jossa teknisiä ja taloudellisia edistysaskeleita koskevia oikeusongelmia on ratkaistavina.¹²¹ Ammattitaidon käyttöoikeutta puoltavien, edellä esitettyjen näkökohtien lisäksi on muistettava, että Yhdysvalloissa perinteellisesti yritysten ulospäin suuntautuva informaatiotoiminta on avoimempaa, vähemmän salailevaa kuin Euroopassa.¹²² Tämän vuoksi Yhdysvaltain oikeuskäytäntö, jossa salaisuuksia suojataan laajemmin kuin Euroopassa, ei sinänsä ole liiallinen teknis-taloudellisen kehityksen jarru.

5.2.3.2. *Oikeuskäytäntöä.* Kotimaan *oikeuskäytännöstä* on ensiksi mainittava KKO 1935 II 278:

KKO (samoin RO ja HO) katsoi, ettei yhtiö A:n asiakkaiden nimiä voitu pitää liikesalaisuutena ja hylkäsi sen vuoksi A:n vaatimuksen, että yhtiö B:tä, jonka toimitusjohtaja C sitä ennen oli ollut A:n toimitusjohtaja, kielletäisiin käyttämästä luetteloita A:n asiakkaista.

Jutun asiakirjojen valossa näyttää mahdolliselta, että A:n asiakkaiden toiminimet ja osoitteet olivat saatavissa julkisista luetteloista.¹²³ Sinänsä eivät nämä tiedot tällöin olleet liikesalaisuuksia, mutta salaisuus voi olla siinäkin, ketkä julkisissa luetteloissa mainituista asiakkaista ovat tietyn yrityksen asiakkaita.¹²⁴ Riittävää näyttöä ei ollut siitä, että C, joka oli jäljentänyt A:n asiakasluetteloita, olisi aktiivisesti kiertokirjeillään ja tarjouksillaan onnistunut siirtämään A:n asiakkaita itselleen.¹²⁵ Siirtyminen, jota pöytäkirjojen mukaan oli jossakin määrin tapahtunut, oli saattanut johtua pikemminkin siitä, että asiakkaat tahtoivat toimeksiantoihinsa käyttää samaa henkilöä kuin aiemminkin, nimittäin C:tä, joka oman lausuntonsa mukaan tunsu henkilökohtaisesti monet asiakkaat ja muisti paljon heidän nimiään ja osoitteitaan toimittuaan alalla noin 40 vuotta.¹²⁶

KKO:n kanta on mahdollista selittää siten, että vaikka C ei olisi muistanutkaan kaikkia asiakasluetteloissa olleita A:n asiakkaita ulkoa, niin ei kuitenkaan ollut todennäköistä näyttöä siitä, että hän olisi lähet-

¹²¹ Vrt. edellä s. 72—73 patenttilaista lausuttua.

¹²² Ks. *Tadic* s. 29—30.

¹²³ Ks. *asiakirjavihkoa* KKO 441/182 VD 1935 (taltio 1625).

¹²⁴ *Becker* toteaa (s. 439), että ratkaisevaa on, onko tiedolla asiakaspiiristä liikearvoa.

¹²⁵ Ks. alav. 123 mainittua asiakirjavihkoa.

¹²⁶ Ks. alav. 123 mainittua asiakirjavihkoa.

tänyt tarjous- ym. kirjeitään muille kuin ulkoa muistamilleen asiakkaille. Ei ollut selvitetty C:n käyttäneen hyväkseen *lain tai hyvän tavan vastaisesti tietoonsa saamiaan liikesalaisuuksia* (VilpKilpL 11 § 2 mom.).¹²⁷ KKO oli em. olosuhteiden valossa haluton täydentämään VilpKilpL:n erityissäännösten antamaa suojaa soveltamalla 1 §:n yleislauseketta. Ratkaisu on oikea, kun otetaan huomioon C:n pitkä toiminta alalla, ja että hänen edellä tarkasteltu menettelynsä ei ollut niin räikeää, että olisi ollut kohtuullista kieltää häneltä kääntyminen myös entisen työnantajajan asiakkaiden puoleen. Tällainen ammattitiedon käyttö on toimipaikkaa vaihtaneiden keskuudessa aivan yleistä ja heille välttämätöntä.

Lausunnossa 125/8.4.1957 LVK katsoi järjestelmällisen kiertokirjeiden lähettämisen tilitoimistosta A eronneen tilimiehen B toimesta A:n asiakkaille hyvän tavan vastaiseksi (sovellettu, mainitsematta jätetty lainkohta lienee ollut VilpKilpL 1 §).¹²⁸ Lausunnon perustelujen mukaan B yrittäessään kiertokirjeiden avulla saada entisen työnantajansa asiakkaita siirtymään toimistonsa asiakkaiksi käytti järjestelmällisesti hyväkseen tuntemustaan tämän asiakaspiiristä ja siinä tarkoituksessa ilmoitti »edelleenkin» tahtovansa palvella heitä näissä asioissa. B myönsi lähettäneensä kirjeitä »parillekymmenelle asiakkaalle». Hän oli ollut A:n palveluksessa suhteellisen lyhyen ajan, 2 1/2 vuotta.¹²⁹ Pitkälle meneviä johtopäätöksiä voimassa olevasta oikeudesta ei em. lausunnosta sen niukan asiassisällön vuoksi voida tehdä. — Lausunnossa 281/22.11.1966 LVK totesi asiakasluetteloihin voivan sisältyä liikesalaisuuksia, vaikkei voitu katsoa näytetyn vastaajan niitä anastaneen.¹³⁰

Periaatteessa merkityksellinen on myös LTK 310/18.11.1968.¹³¹ Sen mukaan ei sinänsä ole hyvän tavan vastaista tai vilpillistä kilpailua, jos henkilö kääntyy uuden työnantajansa puolesta entisen työnantajansakin asiakkaiden puoleen.¹³² Asiakirjojen mukaan oli näyttöä vain entisen työnantajan parin kolmen asiakkaan puoleen kääntymisestä.¹³³ Lisäksi LTK totesi lausunnon perusteluissa, että eräs tietokoneohjelma, jota ei ollut laadittu kenenkään määrätyn asiakkaan tarpeita varten, ja joka kuului tietokonealan yleiseen

¹²⁷ Ks. VilpKilpL 11 §:n 2 mom:n soveltamisesta edellä s. 104—107.

¹²⁸ LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 18.

¹²⁹ Ks. Keskuskauppakamarissa säilytettävät lausunnon n:o 125 alkuperäiset asiakirjat.

¹³⁰ Kauppakamarilehti 9:1967 s. 38—39.

¹³¹ Monistettu. Lisäksi sisältyy *H:gin RO 3. os. 1. j. 23.1.1969 24 § s. 2—18.*

¹³² Samoin *H:gin RO 3. os. 1. j. p. 8.5.1969 113 §.*

¹³³ Ks. *H:gin RO 3. os. 1. j. 18.1.1968 21 § s. 4—5 lopusta lukien.*

tietopiiriin, kuului ohjelmoijan yleiseen ammattitietoon, ja hän oli oikeutettu sitä käyttämään myös siirryttyään kilpailevan yrityksen osakkaaksi.¹³⁴

Vaikka kyseiset tiedot olisivat selvästi liikesalaisuuksia, on muistettava, että työnantajalla on aina mahdollisuus vaatia toimisopimukseen nimenomainen liikesalaisuuksien säilyttämistä tai kilpailukieltoa koskeva lauseke.¹³⁵ Tämä vähentää VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen soveltamisen tarvetta, jos klausuulia ei ole.

5.2.3.3. Loppupäätelmät. Jokainen elinkeinoelämässä toimiva henkilö oppii pakostakin ulkoa enemmän tai vähemmän asiakas- ja muutakin tietoa,¹³⁶ usein myös työnantajan intressissään salassa pidettäväksi ja yksinomaisesti käytettäväkseen haluamaa tietoa. Yhdysvaltain oikeuskäytännössä kielletään yleisesti muistinvaraisenkin tiedon käyttö, jos sillä on merkitystä entiselle työnantajalle liikesalaisuutena.¹³⁷ Samaa periaatetta ei ole sovellettu Saksan Liittotasavallan oikeudessa.¹³⁸ Ei edes henkilöltä, joka poikkeuksellisen hyvän muistinsa ansiosta pystyy säilyttämään mielessään hyvinkin monimutkaisia kaavoja tai ylipäänsä epätavallisen paljon tietoa, voida sinänsä kieltää tietojen käyttöä.¹³⁹ Olisikin väärin henkilöä kohtaan, jos hän saisi kärsiä haittaa poikkeuksellisesta kyvystään. Rakenteellisesti on UWG VilpKilpL:a lähempänä kuin muiden valtioiden vastaavat lait.¹⁴⁰ Edellä on myös käynyt ilmi riittävästi asiasyitä, jotka puoltavat Suomen oikeudessa pääsääntöä, jonka mukaan asianomainen on toimisuhteen lakattua oikeutettu käyttämään laillisesti, »rehellisellä tavalla» hankkimiaan tietoja.¹⁴¹ Jonkinlaisen

¹³⁴ Ks. monisteen s. 7—8. *H:gin RO* asettui samassa asiassa samalle kanalle käyttäen kuitenkin eri sanontatapaa. Ks. s. 123 alav. 132 mainittu päätös.

¹³⁵ Ks. *SOU 1966:71* s. 131 ja näistä lausekkeista jäljempänä s. 136—138.

¹³⁶ Vrt. *Turner* s. 143—147, *Bender*, *The George Washington Law Review* 1970 s. 938—941.

¹³⁷ Ks. *Turner* s. 169—171 mainitut ratkaisut, *Bender*, mt. s. 938—941.

¹³⁸ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 230 ja ratkaisuja *OLG Dresden* 9.1.1929, *MuW XXIX* s. 391—392, *RG* 19.10.1937, *GRUR* 1938 s. 137—142, erit. s. 141: »tiedon ilmaiseminen oli tapahtunut muistikuvan perusteella».

¹³⁹ Ks. *Tetzner* s. 373 ja siinä mainittuja ratkaisuja *RG* 7.1.1917, *GRUR* 1927 s. 131, *OLG Dresden* 9.1.1929, *MuW XXIX* s. 391.

¹⁴⁰ Ks. *Heinonen*, *Das Recht des UWG* s. 60—61.

¹⁴¹ Pääsääntöä sovelletaan Saksan Liittotasavallan oikeudessa, mm. oikeuskäytännössä. Ks. *Baumbach—Hefermehl* s. 1099, 1107, *Ulmer—Reimer* s. 236—237, *Tetzner* s. 369—370, *Nikisch* s. 455—456.

poikkeuksen tekeminen pääsääntöön pelkästään sillä perusteella, että toimisuhte on kestänyt vain lyhyen ajan, olisi sattumanvaraista: olosuhteet ovat jokaisessa tapauksessa enemmän tai vähemmän erilaiset. Poikkeukset on rajoitettava erityistilanteisiin,¹⁴² jolloin kutakin tilannetta on tarkasteltava kokonaisuutena.

5.3. Tilanteista, joissa oikeussuojaa voidaan myöntää VilpKilpL 1 §:n nojalla

5.3.1. Intressivertailusta

Nastelski on koettanut Saksan oikeustieteessä ratkaista ongelmaa, milloin entisen työnantajan liikesalaisuuksien ilmaiseminen tai käyttö on oikeudenmukaista, *intressivertailun* avulla. Huomioon otetaan kaikki olosuhteet, mm. toimessa olleen ammatilliset intressit kohtuullisessa määrin.¹⁴³ Intressivertailu johtaa *Nastelskin* mukaan yleensä siihen, että asianomaisella on oikeus käyttää salaisuutta *vain* omassa yrityksessä tai uuden työnantajansa hyväksi mutta ei ilmaista sitä kenelle hyvänsä kolmannelle henkilölle.¹⁴⁴ Poikkeustapauksessa on ilmaiseminen näille kuitenkin sallittua, kuten *Reimerin* mainitsemassa esimerkkitapauksessa.¹⁴⁵ Henkilö työskentelee jonkin vieraan valtion omistamia sukellusveneitä varten laitteita valmistavassa yrityksessä, ja yrityksen tämä toiminta yritetään pitää salassa. Hänelle voi olla välttämätöntä ilmoittaa tämä hakiessaan tointa, eikä sitä voida häneltä kohtuudella kieltää.¹⁴⁶ Salai-

¹⁴² Ks. *Castrén*, Pöytäkirja 1971 s. 220—221, *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 221—222, *Palmgren* s. 35—36 verr. s. 56, *Krasser*, GRUR 1970 s. 593.

¹⁴³ *Nastelski*, GRUR 1957 s. 6.

¹⁴⁴ *Nastelski*, mt. s. 7. *Nastelskin* kantaan, joka voidaan hyväksyä Suomenkin oikeuden kannalta, on syytä lisätä, että tekstissä mainittuun käyttöoikeuteen tietysti kuuluu salaisuuden ilmaiseminen oman yrityksen tai uuden työnantajan toimessa oleville henkilöille, sikäli kuin se on tarpeellista salaisuuden käyttöä varten. Tämä merkitsee samalla, että salaisuuden käyttö uuden työnantajan toimesta ilmaisun jälkeen on sallittua, vaikka käyttäjinä olisi muita henkilöitä kuin ilmaisia. On syytä olettaa *Nastelskin*kin tätä tarkoittaneen. — Erityisen tärkeänä hyvän tavan vastaisena menettelynä voidaan pitää esim. patenttikelpoisen keksinnön ilmaisemista jollekin täysin sivulliselle, ennen kuin työnantaja on ehtinyt hakea siihen patenttia.

¹⁴⁵ *Nastelski*, mt. s. 7.

¹⁴⁶ *Reimer*, MuW 1931 s. 420.

suuden käyttö omassa yrityksessä ei myöskään aina ole sallittua. Kyseessä saattaa olla esim. lääketehaan kemisti, joka on toimessaan normaalilla tavalla saanut tietoonsa lääkkeen kemiallisen valmistusmenetelmän. Jos hän jo vuoden kuluttua toimeen astuttuaan eroaa yrityksestä, voidaan häntä tuskin katsoa oikeutetuksi perustamaan oma yritys juuri tuon menetelmän käyttöä varten.¹⁴⁷

Intressivertailun käyttöä vastaan voidaan esittää, että se on liian epä-määräinen mittapuu.¹⁴⁸ On tilanteita, jolloin on mahdotonta ratkaista, onko asianomaisen henkilön vai hänen entisen työnantajansa intresseille annettava etusija. Lisäksi käsityksiin hyvästä tavasta eivät vaikuta pelkäästään intressit, vaan tuomioistuimien voi tehdä ratkaisunsa laajemmalla pohjalla, kuten aiemmin on todettu.¹⁴⁹

Taloudellisiin liikesalaisuuksiin, kuten asiakasluetteloihin, hallinnollisiin menetelmiin ja markkinatutkimuksiin, ei yritys voi saada patentti-, mallisuoja- tai muuta teollisoikeudellista yksinoikeutta.¹⁵⁰ Tämän vuoksi yrityksen intressi saada näille salaisuuksille oikeussuojaa VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen nojalla on vastaavasti suurempi.¹⁵¹ Olen artikkelissa sen vuoksi puoltanut kantaa, jonka mukaan yritys saa taloudellisille liikesalaisuuksille oikeussuojaa 1 §:n nojalla aina, kun »alan yleinen moraalikäsitys tuomitsee teon».¹⁵² Kuitenkaan eivät esittämäni syyt ole riittäviä, jotta taloudellisten salaisuuksien oikeudellinen kohtelu olisi periaatteessa erilainen,¹⁵³ vaan ratkaiseva on kunkin yksittäistapauksen kokonaisarviointi.

¹⁴⁷ *Nastelski*, GRUR 1957 s. 7.

¹⁴⁸ *Maass* s. 127.

¹⁴⁹ Ks. s. 103—104.

¹⁵⁰ *Castrén*, NIR 1967 s. 287.

¹⁵¹ Ks. *Castrén*, NIR 1967 s. 287.

¹⁵² Ks. *Castrén*, mt. s. 287. »Alan yleinen moraalikäsitys» = yleinen käsitys alalla siitä, mitä hyvä tapa vaatii. Mutta usein ei mitään *yleistä* käsitystä tietenkään ole olemassa. Vrt. edellä s. 103.

¹⁵³ Tässä yhteydessä voidaan mainita, että elinkeinonharjoittajien ja ammattilisten järjestöjen piirissä vuonna 1966 suorittamaani kiertokyselyyn annetuissa vastauksissa oli ylivoimaisena (73.5 %) kanta, ettei hyvän tavan arvioinnille, kun on kysymys yrityksen suhteesta sen entiseen henkilökuntaan, ole oleellista merkitystä sillä, onko kysymys teknisen vai taloudellisen salaisuuden ilmaisemisesta tai hyväksikäytöstä.

5.3.2. Voiko 1 § suojata liikesalaisuuksia vain elinkeinonharjoittajien välisessä suhteessa?

VilpKilpL on tarkoitettu sääntelemään nimenomaan elinkeinonharjoittajien välisiä konflikteja, mikä ilmenee jo lain nimestä.¹⁵⁴ Tämä ei kuitenkaan merkitse, että VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeeseen voisi vedota vain *elinkeinonharjoittaja toista elinkeinonharjoittajaa vastaan*.¹⁵⁵ Silloin sulkeutuisi täysin pois mahdollisuus, että yritys kohdistaa lainkohdan mukaisen korvaus- tai kieltovaatimuksen uuden työnantajan palvelukseen siirtyneeseen toimestaan eronneeseen henkilöön. Nimenomaan hallituksen esityksessä VilpKilpL:ksi on yleislausekkeesta, jonka soveltaminen edellyttää sen sanamuodon mukaan *kilpailutarkoitusta*, seuraava lausuma: »Kilpailutarkoitus ei välttämättömästi edellytä, että on kysymys oman elinkeinotoiminnan edistämisestä, vaan on senkin katsottava toimivan kilpailutarkoituksessa, joka tahtoo edistää toisen elinkeinotoimintaa.»¹⁵⁶ Mitäpä muuta kuin toisen elinkeinotoimintaa toiselle työnantajalle siirtynyt edistää! Tässä on sitä paitsi välillisesti kysymys kilpailijain välisistä suhteista. Ajateltaessa nimenomaan valmistussalaisuuksia on lisäksi entisen työnantajan kannalta usein yhdentekevää, käyttääkö asianomainen niitä omaan tai toisen lukuun.¹⁵⁷ On aivan eri asia, että VilpKilpL:n tärkeimpänä mutta ei ainoana tarkoituksena on kilpailijain välisten suhteiden sääntely.

5.3.3. Oikeuskäytäntöä

5.3.3.1. *Salaisuuksien suojan kannalta keskeisiä tilanteita.* Tapauksen kokonaisarviointiin voidaan yritykseen aiemmin kuuluneen henkilön toiminnan hyvän tavan vastaisuus perustaa *Bundesgerichtshofin* erään ratkaisun (v. 1962) mukaisissa olosuhteissa:¹⁵⁸

¹⁵⁴ *Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 4.*

¹⁵⁵ *Kahri ja Vihma* (s. 57) katsovat 1 §:n soveltuvan vain näihin tapauksiin. Näin myös *Kivi—Koskinen*, *Pöytäkirja 1971 s. 225* ja, tosin ei yhtä ehdottomasti, *Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 6.*

¹⁵⁶ *HE 1929 2. Vp: 27 s. 4.*

¹⁵⁷ *Vrt. Palmgren s. 142.*

¹⁵⁸ *BGH 21. 12. 1962*, selostettu *BGHZ 38 s. 391—399*, *GRUR 1963 s. 367—371*, v. *Gamm s. 383, 205*, *Castrén, NIR 1967 s. 288—289.*

Kysymys ei ollut toimihenkilölle työn suorittamista varten uskottusta teknisestä esikuvasta tai ohjeesta vaan salaisesta betonin valmistusmenetelmästä, jonka hän oli saanut tietoonsa muulla tavalla, nimittäin toimisuhteeseen perustuvan luottamusaseman perusteella.

Tuomiossa selitettiin, että yleinen toimisuhteeseen perustuva luottamussuhde, johon kuuluu mm. henkilön velvollisuus säilyttää työnantajan liikesalaisuudet, ei riitä ulottamaan toimisuhteen jälkeiseen aikaan tätä velvollisuutta. Se voi kuitenkin johtua *erityisesti luottamussuhteesta*, joka perustuu mm. työstä maksettuihin korvauksiin. On hyvän tavan vastaista, jos johtavassa ja luottamusasemassa oleva toimihenkilö¹⁵⁹ eroaa toimestaan jo suhteellisen lyhyen ajan kuluttua (ko. tapauksessa toimisuhte kesti 2 vuotta 3 kuukautta) voidakseen välittömästi sen jälkeen käyttää hyväkseen työnantajan kilpailuasemalle ratkaisevan merkityksellistä liikesalaisuutta,¹⁶⁰ josta hän on saanut tiedon mainitun luottamusaseman johdosta. Menettely on hyvän tavan vastaista ainakin, jos hän ei ole myötävaikuttanut valmistusmenetelmän aikaansaamiseen, jonka käyttö ammatissa ei myöskään ole hänelle kohtuudella tarpeen. Seikka, että työnantaja on purkanut toimosopimuksen ei aikaansaa, että toimihenkilö käyttäessään menetelmää menettelisi hyvän tavan mukaisesti, kun jälkimmäinen moitittavalla käyttäytymisellään on antanut edelliselle aiheen purkaa sopimus välittömästi.¹⁶¹

Toimihenkilön ei katsottu parivuotisen toimisuhteensa kuluessa ottaen vielä huomioon työn suurelta osalta *kaupallisen* luonteen (hän oli myyntipäällikkönä, kyseessä oli tekninen liikesalaisuus) erikoistuneen siinä määrin, että hän olisi ollut oikeutettu käyttämään salaisuutta kolmannen henkilön kanssa perustamassaan saman alan yrityksessä.¹⁶²

Finnen mukaan VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta voidaan eräissä tilanteissa soveltaa liikesalaisuuden ollessa kyseessä nimenomaan jos toi-

¹⁵⁹ Tekstissä puhutaan toimihenkilöstä. Väärinkäsitysten välttämiseksi mainittakoon, että ratkaisevan merkityksellistä ei ole, onko toimihenkilö työsuhhteessa, vaan on suoritettava kaikki olosuhteet huomioon ottava kokonaisarviointi, kuten tekstistä ilmenee.

¹⁶⁰ Pienyrityksessä »ratkaisevan merkityksellisiä liikesalaisuuksia» on joskus vain yksi, suuryrityksessä voi olla koko joukko salaisuuksia, joista ehkä mikään ei yksinään ole ratkaiseva. Silloin voivat olosuhteet kuitenkin samaan tapaan kuin pienyrityksen ollessa kyseessä aiheuttaa hyvän tavan vastaisuuden, jos vaikkapa vain yhtä salaisuutta on käytetty. Vrt. Maass s. 129, joka arvostelee ko. BGH:n lausumaa.

¹⁶¹ Ks. GRUR 1963 s. 370.

¹⁶² Ks. GRUR 1963 s. 370.

mesta eronnut alkaa itse harjoittaa elinkeinotoimintaa.¹⁶³ Olen artikkelissani suositellut em. oikeustapauksen mukaisen ratkaisuperiaatteen soveltamista Suomen oikeudessa VilpKilpL 1 §:n nojalla, jolloin ratkaisua voidaan perustella erityisellä luottamussuhteella, so. asianomaisen johtavalla ja luottamusasemalla ym. olosuhteilla.¹⁶⁴ Periaatetta tukevat josakin määrin myös aiemmin tarkasteltuun kiertokyselyyn¹⁶⁵ saamani vastaukset, joissa selvästi (92 % vastanneista) annettiin hyvän tavan vastaisuuden suhteen merkitystä sille, minkä salaisuuden hyväksikäytöstä on kysymys ja millaisessa asemassa sekä missä tehtävissä asianomainen on toimestaoloaikanaan ollut. Selvitystä siitä, onko kysymys huomattavammista salaisuuksista ja johtavassa asemassa olevista, ei kyseilyssä pyydetty.

Johtavassa asemassa olevat saavat suhteellisen helposti tietoonsa liikesalaisuuksia.¹⁶⁶ Mutta nykyajan tiedotustekniikka ja työmenetelmät mahdollistavat tiedonvälityksen laajassa mitassa myös yrityksen alemmissa portaissa toimiville.¹⁶⁷ Ei voida sen vuoksi väittää, että yrityksen suojantarve viimeksi mainittuja vastaan olisi oleellisesti pienempi. Sillä, ovatko nämä ja missä määrin erikoistuneita, kuinka kauan heidän toimsuhteensa on kestänyt ja ovatko he itse vaikuttaneet kyseisten salaisuuksien aikaansaamiseen, on merkitystä heidän toimintansa luvallisuuden arvioinnissa.¹⁶⁸ Toisaalta heidän palkkauksensa harvemmin on siksi huomattava, että tilanteen kokonaisarvioinnissa siihenkin vetoamalla voitaisiin edellyttää heidän olevan puuttumatta entisen työnantajan salaisuuksiin. Jos vähän muunnellaan Nastelskin mainitsemää esimerkkiä, voidaan 1 §:n vastaiseksi katsoa lääketehtaan osaston kemistin menettely, jos hän saatuaan nomaalisti tietoonsa lääkkeen kemiallisen valmistusmenetelmän eroaa 1—2 vuoden kuluttua toimeen astuttuaan ja perustaa *pääasiallisesti* kyseistä menetelmää käyttävän yrityksen.¹⁶⁹

Sveitsin korkeimman oikeuden erään ratkaisun (v. 1938) tarkoittamat olosuhteet muistuttivat eräin poikkeuksin tilannetta em. BGH:n

¹⁶³ Ks. *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 221.

¹⁶⁴ Ks. *Castrén*, NIR 1967 s. 289.

¹⁶⁵ Vrt. kyselystä edellä s. 113—114.

¹⁶⁶ Vrt. *Maass* s. 118.

¹⁶⁷ Ks. *Maass* s. 118.

¹⁶⁸ Vrt. *Maass* s. 118, 127.

¹⁶⁹ Vrt. esimerkkiä Nastelskin esittämässä muodossa edellä s. 126.

ratkaisussa.¹⁷⁰ Kyseinen koneinsinööri oli ennen kilpailevan yrityksen perustamista työnantajan palveluksessa noin 10 vuotta. Lisäksi hän teki viimeksi mainitun kanssa nimenomaisen salassapitosopimuksen. Liikesalaisuuksina olivat hammaspyörien valmistuksessa käytettävät matemaattis-tekniset taulukot. Insinöörillä oli palkansa lisäksi osuus liikevoitosta.¹⁷¹ Mutta koska hänen perustamansa yitys ehti harjoittaa valmistusta ilman entisen työnantajan reagointia vuosikausia (arviolta noin 11 vuotta), oli viimeksi mainitun oikeus puuttua toimintaan oikeudellisin keinoin *passiivisuuden* johdosta ehkä menetetty.¹⁷² Siitä riippumatta on Suomen oikeuden kannalta kyseenalaista, menettelikö insinööri VilpKilpL 1 §:n vastaisesti, koska epäselväksi jäi kysymys hänen erikoistumisensa asteesta monivuotisen toimintansa aikana.

Ainoa yrityksestä eronneen velvollisuuksia liikesalaisuuksien suhteen valaiseva kotimainen ratkaisu lienee *Helsingin hovioikeuden* eri yhteyksissä selvitelty, tosin lainvoimaa vailla oleva »tietokoneohjelmatapaus».¹⁷³ Ohjelmoija A:n menettely hänen käyttäessään laatimaansa ohjelmaa hänelle ohjelmointitehtävän antaneen yrityksen B kilpailijan hyväksi olisi ollut VilpKilpL 1 §:n tarkoittamaa, hyvän tavan vastaista menettelyä, vaikka A:lla ei olisi ollut B:ltä tuolloin muita töitä, jolloin B siis olisi ollut katsottava hänen entiseksi toimeksiantajakseen. Tämä ilmenee riittävästi aiemmasta tarkastelusta. A:n menettely oli jo muut olosuhteet huomioon ottaen tarpeeksi raskauttavaa.¹⁷⁴

Tietokoneohjelmatapausta osittain muistuttavia olivat olosuhteet ranskalaisessa (Suomen hovioikeustasoa vastaavassa) ratkaisussa.¹⁷⁵

Henkilö käytti työnantajan palveluksessa normaalilla tavalla hankkimiaan salaisia teknisiä tietoja erään laitteen valmistamiseksi siirryttyään perustamaansa yritykseen. Hän ryhtyi jo ennen siirtymistään neuvotteluihin työnantajan huomattavan asiakkaan kanssa saadakseen tältä tilauksia. Lisäksi hän urkki valmistusta koskevia tietoja useilta entisen työnantajan henkilökuntaan kuuluvilta ja hankki heitä palvelukseensa, mikä oli omiaan helpottamaan valmistusta. Hänet tuomittiin korvauksiin.

¹⁷⁰ BG 1. 3. 1938, BGE 64 II s. 162—174.

¹⁷¹ Ks. BGE 64 II s. 163, 172—173.

¹⁷² Ks. BGE 64 II s. 174. Passiivisuuden merkityksestä eri tilanteissa (ei liikesalaisuuksien osalta) ks. esim. *Hakulinen* s. 282—283, *Cervin* erit. s. 223—227, 241—243, *Karlgren*, Passivitiet erit. s. 11—14.

¹⁷³ Ks. s. 42—43, 85—87, s. 121 alav. 118.

¹⁷⁴ Ks. erit. s. 86—87.

¹⁷⁵ *Cour de Paris* 23. 1. 1954, *Ann.* 1954 s. 28—36.

Suomen oikeuden kannalta voitaisiin VilpKilpL 1 §:n vastaiseksi katsoa seuraavakin Ranskassa tapahtunut menettely:¹⁷⁶

Yrityksestä eronneet käyttivät ulkomuististaan ensiksi mainitun asiakasluetteloita. Tätä ei voida sinänsä katsoa oikeutemme vastaiseksi, mikä ilmenee aiemmin tarkastellusta ratkaisusta KKO 1935 II 278.¹⁷⁷ Hyvän tavan vastaisuus voidaan kuitenkin perustaa siihen, että he kääntyivät aiemman toimintansa perusteella tunte miensa henkilöiden puoleen, joiden tehtäviin kuului huolehtiminen entisen työnantajan asiakkaiden ostoista, ilmoittaen pystyvänsä toimittamaan samoja varaosia kuin entinen työnantajakin mainiten tämän nimeltä, ja käyttivät lisäksi viimeksi mainitun piirustuksia ei ulkomuistista vaan suoranaisesti. Heidät tuomittiin korvauksiin.¹⁷⁸

5.3.3.2. *Eräitä erityistilanteita.* On tilanteita, joissa yrityksen salaisuuksia voidaan suojata (usein pelkästään välillisesti) sen johdosta, että kyseinen menettely sisältää oikeudenloukkauksen, joka kokonaan tai osittain voidaan johtaa suhteellisen yleisluontoisista elinkeinotoiminnassa vaadittavaa hyvää tapaa koskevista periaatteista.

Asiakashankinnassa ei ole lupa liian aktiivisesti puuttua entisen työnantajan kiinteisiin, jatkuviin liikesuhteisiin.¹⁷⁹ Ainoa kotimainen aihetta käsittelevä, löytämäni ratkaisu on jo mainittu LVK 125/8. 4. 1957: Järjestelmällinen kiertokirjeiden lähettäminen tilitoimistosta eronneen tilimiehen toimesta toimiston asiakkaille katsottiin hyvän tavan vastaiseksi.¹⁸⁰ Tanskan oikeuskäytännössä on katsottu korvausvelvollisuuden seuraavan, jos vakuutusasiamies toimsuhteen lakattua aktiivisesti siirtää muistamiaan entisen päämiehensä vakuutuksenottajia uuden päämiehensä asiakkaiden.¹⁸¹ Jos mainitunlaisessa asiakashankinnassa samalla käytetään hyväksi entisen työnantajan sellaisia liikesalaisuuksia kuin esim. eri asiakkaille myönnettyjen, ei alalla yleisesti tiedossa olevien alennus-

¹⁷⁶ *Cour de Paris* 7. 12. 1954, *Ann.* 1954 s. 120—124.

¹⁷⁷ Ks. edellä s. 122—123.

¹⁷⁸ Molemmissa äsken selostetuissa ransk. ratkaisuissa sovellettu säännös oli l'art. 1382 C. civil. Tämä ilmenee *Ulmer—Krasser* s. 263—269.

¹⁷⁹ Ks. *Sandvik* s. 120—121.

¹⁸⁰ Ks. edellä s. 123.

¹⁸¹ Ks. *Innstilling* 1970 s. 21, ratkaisut *UfR* 1947 s. 66—70 *H*, *UfR* 1939 s. 324—326 *H*. Näistä vakuutusalan kysymyksistä ks. *Brækhus*, *Nordisk Försäkringsstidskrift* 1948 s. 318—327.

prosenttien suuruutta, jotta voitaisiin suhteuttaa omat hinnat edullisesti, on kyseessä menettelyyn raskauttavasti vaikuttava seikka.¹⁸²

Maidonkuljettajan menettely katsottiin hyvän tavan vastaiseksi, kun hän heti toimesta erottuaan siirsi uudelle työnantajalleen yhdellä iskulla melkein koko entisen työnantajan asiakaspiirin.¹⁸³

Toisen periaatteen, josta ei tosin ole kotimaisia ratkaisuja, mukaan silmiinpistävän voimakkaasti entiseen työnantajaan kohdistuva kilpailu katsotaan ainakin eräissä tilanteissa liian yksipuolisena kilpailuna kielletyksi. Periaatetta rikkoo sellainen myyntimies, joka kohdistaa huomionsa vain tai pääasiallisesti entisen työnantajan asiakkaisiin yrittämättäkään etsiä uusia menekkimahdollisuuksia.¹⁸⁴ *Koktvedgaardin* mukaan henkilö ei itsenäiseksi yrittäjäksi ryhtyttyään saa aloittaa kilpaillevaa toimintaa tuotteilla, jotka pääasiallisesti ovat aivan samanlaisia kuin entisen työnantajan tuotteet, ja jotka myös on valmistettu aivan samalla tavalla.¹⁸⁵ On kyseenalaista, voidaanko viimeksi mainittua toimintaa sinänsä Suomen oikeudessa katsoa hyvän tavan vastaiseksi. Jos asianomainen kuitenkin samalla käyttää hyväkseen entisen työnantajan suhteellisen tärkeitä liikesalaisuuksia, olkoonpa, että hän on päässyt niistä perille laillisesti, on olemassa lisätekiä, jonka voidaan katsoa aiheuttavan hyvän tavan vastaisuuden. Menettelyllä voidaan pyrkiä entisen työnantajan yrityksen täydelliseen tuhoamiseen, jonka jälkeen

¹⁸² Vrt. ratkaisu *Cour de Paris* 25. 10. 1960, Ann. 1961 s. 221—222, joka tosin koskee toimesta eronneen ja entisen työnantajan hankkijan välisiä suhteita. Edellinen hankki palvelukseensa jälkimmäisen sihteerin, antoi ko. hankkijan merkitä perustamansa yhtiön osakkeita, kääntyi hankkijan puoleen pyytäen saada ostaa samoilla hinnoilla kuin entinen työnantaja. — On epävarmaa, olisiko menettely Suomessa hyvän tavan vastaista; se riippuu lähinnä siitä, kuinka voimakkaasti toiminta kohdistuu entiseen työnantajaan. Vrt. tekstiä s. 132—133.

¹⁸³ BGH 6. 11. 1963, GRUR 1964 s. 215—218.

Jos asiakkaita siirtyy senkin johdosta, että he haluavat heidän ja toimipaikkaa vaihtaneen välisen henkilökohtaisen suhteen jatkuvan, on harvemmin kysymys hyvän tavan vastaisesta menettelystä. Vrt. *Ulmer—Reimer* s. 237 alav. 239 selostettu oikeustapaus RG 3. 3. 1941, RGZ 166 s. 193—207: kustannusala (tosin asiakassuhde entiseen työnantajaan ei ollut ehtinyt syntyä; ko. henkilöt jatkoivat toimisuhteen lakattua sopimusneuvotteluja perustamansa yrityksen lukuun). Ks. lisäksi *Brækhus*, *Nordisk Försäkringsstidskrift* 1948 s. 322—323.

¹⁸⁴ Ks. *Palmgren* s. 36 alav. 2.

¹⁸⁵ *Koktvedgaard* s. 289 katsoo ratkaisun *UfR* 1962 s. 598—600 SH ilmentävän periaatetta.

ehkä saavutetun monopoliaseman avulla voidaan ylläpitää korkeaa, yleiseltä kannalta vahingollista hintatasoa.¹⁸⁶ Sellaiseen tuotantoon voi kuitenkin olla olemassa pakottavia, lähinnä teknisiä syitä, jolloin menettelyä ei voida pitää VilpKilpL 1 §:n vastaisena. Jos tiettyä tuotetta ei teknisesti voida valmistaa kuin yhdellä tavalla, saattaa toisinaan olla olemassa pakottava syy.¹⁸⁷ Menettelyä valaisee seuraava esimerkkitapaus: Huonekalutehtaasta eronneet ja kilpailevan yrityksen perustaneet henkilöt menettelevät hyvän tavan vastaisesti, jos he perustavat vain samannäköisiä ja samalla tavalla valmistettuja huonekaluja tuottavan yrityksen ja käyttävät lisäksi samaa salaista valmistusmenetelmää kuin entinen työnantajakin, joka menetelmä vaikuttaa edullisesti huonekalujen kestävyys-teen ja valmistuskustannuksiin. Tällöin ei ole olemassa pakottavia teknisiä syitä: Huonekalut ovat tuotteita, joiden ulkomuoto sanelee teknisen valmistustavan pääkohdissa. Sen sijaan huonekalujen kestävyys ja suhteellisen matalat valmistuskustannukset ovat kysymyksiä, joiden ratkaisemiseksi on toisinaan eri vaihtoehtoja. Pakottavana teknisenä syynä ei em. tilanteessa voida pitää sitä, että mainitut henkilöt eivät pysty saamaan aikaan yhtä kestäviä ja kustannuksiltaan edullisia huonekaluja turvutumatonta samaan valmistusmenetelmään. Menettelyllään he voivat lisäksi säästää suunnittelukustannuksissa ja myydä huonekalut halvemmalla kuin entinen työnantaja.

5.3.4. Täydentäviä näkökohtia, oikeustapauksia ja pääsäännön löytyminen

Hyvän tavan vastaisuuden arvioinnissa ei ratkaisevaa merkitystä ole annettava sille, onko asianomainen salaisuuden käyttäjä tai ilmaisi-ja vaikuttanut salaisuuden aikaansaamiseen, mutta tämä seikka saattaa

¹⁸⁶ Baumbach ja Hefermehl toteavat s. 417—418, että joka kilpailussa yrittää edistää omaa yritystään siten, että hän ensisijaisesti pyrkii tuhoamaan kilpailijat voidakseen sen jälkeen monopolinsa avulla vapaasti määrätä hinnat, toimii hyvän tavan vastaisesti. Milloin hyvän tavan vastainen tarkoitus on olemassa, riippuu kokonaisarvostelusta. Voimakas alennetuilla, ehkä alle tuotantokustannusten menevillä hinnoilla suoritettu myynti saattaa toisinaan ilmentää tätä tarkoitusta. Vrt. mt. s. 417—418.

¹⁸⁷ Vrt. *Koktvedgaard* s. 361 yleisluontoisista intresseistä, jotka koskevat tuotantomenetelmien käyttöoikeutta.

kokonaisarviointinnissa vaikuttaa hänen edukseen.¹⁸⁸ Esim. (itsenäisenä elinkeinonharjoittajana toimiva) kauppaedustaja¹⁸⁹ on toimsuhteen lakatua velvollinen pidättymään päämiestä varten laatimiensa asiakasluetteloiden käytöstä.¹⁹⁰

Oikeuskäytännön tarkastelu osoittaa, että ratkaisut, joissa tuomioistuim on katsonut asianomaisen menetelleen hyvän tavan vastaisesti entistä työnantajaa kohtaan, enimmäkseen koskevat tilanteita, joissa hyvän tavan vastaisuus on ilmeistä ja kouriintuntuvaa. Ottaen huomioon oikeusvarmuusnäkökohdat, erityisesti ratkaisujen ennalta arvattavuuden merkitys toimintaa elinkeinoelämässä ohjaavana tekijänä on syytä ainakin pääperiaatteena pitää kiinni siitä, ettei jokaisessa tapauksessa ryhdytä epämääräisen mittapuun tarjoavan intressivertailun avulla ratkaisemaan kysymystä hyvän tavan vastaisuudesta.¹⁹¹ VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen soveltaminen po. henkilösuhteessa on näin ollen yleensä rajoitettava »karkeisiin väärinkäytöstilanteisiin». Saadakse tehokkaampaa suojaa on yrityksen turvaututtava erityisiin lausekkeisiin.¹⁹²

Yleislausekkeen rajoittaminen mainitunlaisiin tapauksiin merkitsee, että henkilöä ei yleensä voida kieltää käyttämästä tietoa, joka hyvinkin läheisesti voi kuulua hänen ammattitietoonsa, so. »know how'ta».¹⁹³ Tämän parhaita työmenetelmiä yms. koskevan tiedon käyttö voidaan häneltä kieltää lähinnä silloin, kun kyseessä on liian voimakkaasti entiseen työnantajaan kohdistuva kilpailu,¹⁹⁴ tai jos hän samalla on tehnyt muuta hyvän tavan vastaista.¹⁹⁵ Sen sijaan esim. betonin valmistusmenetelmä (BGH 21. 12. 1962), matemaattis-tekniset taulukot (BG 1. 3. 1938) ja tietokoneohjelman postlista (H:gin HO 9. 12. 1971)¹⁹⁶ eivät ole

¹⁸⁸ Vrt. ratkaisuja BGH 21. 12. 1962 edellä s. 309—310 ja *Wexler v. Greenberg, Pa. Sup. Ct. 1960* (Turner s. 168, 292).

¹⁸⁹ Ks. kauppaedustajan käsitteestä tässä teoksessa edellä s. 37.

¹⁹⁰ *Komiteanmietintö 1971: A 31* s. 59, 88, *Schlegelberger—Schröder* s. 878. Nämä luettelot ovat konkretisoitua eivätkä muistinvaraista tietoa. Tilanne muistuttaa tärkeissä suhteissa tietokoneohjelmatapausta (tarkasteltu viimeksi s. 130).

¹⁹¹ Vrt. intressivertailusta mittapuuna s. 126.

¹⁹² Ks. näistä jäljempänä s. 136—138.

¹⁹³ Työmenetelmiä ei suojattu yrityksestä eronnutta vastaan, eivätkä olosuhteet olleetkaan mitään erityistä luottamusta synnyttäviä ratkaisussa RAG 4. 7. 1943, GRUR 1944 s. 46—48. Asianomainen oli ollut toimessa 11 vuotta.

¹⁹⁴ Vrt. edellä s. 132.

¹⁹⁵ Vrt. ratkaisu *Cour de Paris 23. 1. 1954* edellä s. 130.

¹⁹⁶ Näitä ratkaisuja on tarkasteltu edellä s. 127—130.

sellaista useimmiten suhteellisen 'epätäsmällistä' tietoa, mitä tässä teoksessa ymmärretään »know how'lla»¹⁹⁷ vaan 'täsmällisempää' tietoa.¹⁹⁸

Reichsgerichtin erään ratkaisun mukaisessa tilanteessa henkilö siirtyi palveltuaan yritystä kemistinä suhteellisen kauan (3 1/2—4 v.) kilpailijan palvelukseen. Hän pystyi todennäköisesti säilyttämään muistissaan entisen työnantajan suodatinkivien valmistusmenetelmän samoin kuin tämän hintapolitiikkaa koskevia tietoja. Oikeus totesi hänellä olleen oikeus tietojensa käyttöön uuden työnantajan palveluksessa, joka sen vuoksi pystyi myymään kyseisiä tuotteita halvemmalla kuin entinen työnantaja.¹⁹⁹ Ratkaisuperiaate soveltuu tapaukseen; erityisesti on otettava huomioon henkilön erikoistuminen suhteellisen pitkälle. Myöhemmin *Bundesgericht* on viitannut erikoistumiseen salaisuuksien käyttöön oikeutavana tekijänä, kun toimisuhte oli kestänyt noin 10 vuotta.²⁰⁰ Toisaalta entisen työnantajan suojan tarvetta voi toimisuhteen pitkäaikaisuus lisätä sikäli, että asianomainen voi mahdollisesti saada tietoonsa enemmän salaisuuksia. Tämä täysin suhteellinen seikka ei kuitenkaan voi oikeuttaa uhraamaan jälkimmäisen intressejä. Hyvällä palkalla johtavassa asemassakaan olleelta henkilöltä ei aina voida kieltää esim. salaisen valmistusmenetelmän käyttöä perustamassaan yrityksessä erityisesti, milloin hän entisessä toimipaikassaan on suhteellisen pitkälle erikoistunut ja mahdollisesti itse myötävaikuttanut menetelmän kehittämiseen (kuitenkin menetelmän käyttökielto saattaa näissäkin olosuhteissa johtua entiseen työnantajaan liian voimakkaasti kohdistuvaa kilpailua koskevista edellä esitetyistä periaatteista²⁰¹).²⁰²

Velvollisuudet liikesalaisuuksien suhteen toimisuhteen lakattua eivät VilpKilpL 1 §:n nojalla tietenkään voi koskea muita kuin toimisuhteen johdosta tietoon tulleita salaisuuksia.²⁰³

¹⁹⁷ Ks. »know how'n» käsitteestä edellä s. 17—18.

¹⁹⁸ Vrt. lisenssisopimusten osalta s. 204—205 lausuttua.

¹⁹⁹ Ks. RG 17. 8. 1938, GRUR 1939 s. 308—314, erit. s. 309, 311.

²⁰⁰ Ks. BGH 16. 11. 1954, GRUR 1955 s. 402—406, erit. s. 402, 404, tarkasteltu toisessa suhteessa edellä s. 109—110. Ks. myös s. 134 alav. 193 mainittu ratkaisu.

²⁰¹ Ks. näistä periaatteista edellä s. 132—133.

²⁰² Näin ratkaisu RG 14. 3. 1907, RGZ 65 s. 333—345, erit. s. 334—335, 338—339. Ei ollut selvitystä siitä, että asianomainen olisi toimestaan erikoistunut vain vähän; lisäksi hän mahdollisesti itse oli myötävaikuttanut menetelmän kehittämiseen.

²⁰³ Henkilön ja entisen työnantajan välinen suhte on tässä suhteessa sama kuin kahden toisilleen vieraan henkilön, mikä on luonnollista ja täysin erilaista

UWG 1 §:n soveltamista toimesta eronneita vastaan koskevan saksalaisen oikeuskäytännön tarkastelu osoittaa, että tilanteet, joihin säännös soveltuu ratkaisevana normina, ovat selvänä vähemmistönä.²⁰⁴

Myös Suomen oikeudessa voidaan huolimatta kotimaan oikeuskäytännön vähäisyydestä todeta, että VilpKilpL 1 §:n soveltaminen näissä tilanteissa on poikkeus pääsäännöstä.

Tämän tutkimuksen aiheeseen ei kuulu kysymys siitä, missä määrin yritys voi suojata salaisuuksiaan *uutta työnantajaa* vastaan, jolle toimipaikkaa vaihtanut on salaisuuden ilmaissut.²⁰⁵

5.4. Kilpailukielto- ja vaitiolositoumuksista VilpKilpL 1 §:n täydentäjinä

Koska VilpKilpL:n yleislauseke po. henkilösuhteessa soveltuu vain karkeimpiin oikeudenloukkauksiin, on ymmärrettävää, että yritykset pyrkivät lisäämään salaisuuksiensa suojaa nimenomaisilla sitoumuksilla. Ne voidaan sisällyttää lausekkeina toimisopimukseen, mutta niitä voidaan vaatia jälkikäteenkin.²⁰⁶ Koska kilpailukieltoehtoja koskevia kysymyk-

kuin henkilön velvollisuus kaikin puolin valvoa työnantajan etua toimisuhteen aikana. — Ks. Saksan Liittotasavallan oikeudesta *Schlegelberger—Schröder* s. 872—873, Englannin oikeudesta *Fridman* s. 134—135.

²⁰⁴ Tekstissä tarkoitetaan tilanteita, joihin UWG 1 §:ää voidaan soveltaa riippumatta UWG:n erityissäännöksistä. Ks. lisäksi oikeustapausviittauksia *Baumbach—Hefermehl* s. 1107 verr. s. 1099—1100.

²⁰⁵ Hyväksyä voidaan periaate, että uusi työnantaja menettelee hyvän tavan vastaisesti ainakin, jos hän ryhtyy käyttämään salaisuutta, vaikka on jo saadessaan sen tietoonsa myös tiennyt, että asianomainen on ilmaisemalla salaisuuden työnantajalle menettänyt oikeudenvastaisesti. Tähän voidaan rinnastaa se, että salaisuutta käyttää asianomainen itse uuden työnantajan hyväksi, ja jälkimmäinen on tietoinen menettelyn oikeudenvastaisuudesta. Vrt. *vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean* ehdottama 5 § 4 mom., *Komiteanmietintö 1971: B 24* s. 40: »Joka on saanut toiselta tiedon liikesalaisuudesta, teknisestä esikuvasta tai teknisestä ohjeesta tietäen, että toinen on tiedon oikeudettomasti hankkinut tai ilmaissut, ei saa sitä käyttää eikä ilmaista.»

²⁰⁶ Esimerkkinä mainittakoon erään yrityksen toimisopimusmääräys: »8 §. Toimihenkilö sitoutuu olemaan 2 vuoden aikana palvelussuhteen päätyttyä siirtymättä sellaisen yhtiön palvelukseen tai perustamatta sellaista yhtiötä, jonka toimiala on sama kuin yhtiön tai jonka toimiala läheisesti sivuaa yhtiön toimialaa. Toimihenkilö sitoutuu lisäksi olemaan palvelussuhteen päätyttyä sekä sanoin että teoin tai muilla suullisilla tai kirjallisilla tavoilla saattamatta jonkun

siä on oikeustieteessämme aiemmin perusteellisesti selvitetty (vaitiolositoumuksia koskevat ongelmat voidaan usein selvittää samansuuntaisesti²⁰⁷),²⁰⁸ ei näitä kysymyksiä ole syytä nyt ottaa laajemman tarkastelun kohteeksi.

Sitoumusten tarkoituksena on useimmiten suojata työnantajaa asiakkaiden menetyksiltä tai liikesalaisuuksien paljastumiselta ja joutumiselta kilpailijain käyttöön.²⁰⁹ Lisäksi ne tähtäävät usein myös ylipäänsä ehkäisemään työnantajaan toimesta eronneen taholta kohdistuvaa kilpailua.²¹⁰

Pääsääntöisesti sitoumukset ovat sopimusvapauden mukaan päteviä. Tuomioistuini voi kuitenkin julistaa ne kokonaan tai osittain sitomattomiksi, mikäli ne aikaan ja paikkaan nähden tai muuten ovat ankarampia, kuin kilpailun ehkäisemiseksi on tarpeen, taikka suhteettomasti rajoittavat sitoumuksen tehneen vapautta ansion saantiin (OikTL 38 §). Säännönmukaisesti niihin on liitetty sopimussakkomääräys, jota kuitenkin voidaan sovitella, jos se on ilmeisesti kohtuuton (OikTL 36 §).²¹¹

Sitoumuksilla työnantaja voi hankkia suojaa mm., jos pitkäaikainen työntekijä, joka ei ole ollut johtavassa asemassa 'huipulla' vaan esim. työnjohtajana, siirtyy kilpailijan palvelukseen ja on pelättävissä, että

tai yleiseen tietouteen, mitä hän yhtiön palveluksessa on saanut kuulla ja mikä koskee 2 §:ssä mainittuja asioita.

Mikäli toimihenkilö loukkaa tässä pykälässä mainittuja ehtoja, sitoutuu hän maksamaan yhtiölle 30.000 mk:n sopimussakon.»

Ks. *Adlercreutz* s. 139, *Palmgren* s. 14—15, *SOU* 1966: 71 s. 132.

²⁰⁷ Ongelmat ovat osaksi samat; erityisesti voivat molemmantyyppiset sitoumukset yksittäistapauksessa johtaa kohtuuttomuuteen sitoumuksen tehnyttä kohtaan estäessään häntä ansiotoiminnassaan. Vrt. *SOU* 1966: 71 s. 134. Vaitiolositoumuksen sanktioksi asetettua sopimussakkoa voidaan sovitella OikTL 36 §:n nojalla samaan tapaan kuin kilpailukiellon ollessa kyseessä. Sen sijaan on epäselvää, soveltuuko OikTL 38 §:n nimenomaan kilpailukieltoa koskeva sovittelusäännös pelkkään vaitiolositoumukseen. Mutta säännöstä ja muita kohtuullistamislainkohtia (VKL 8 § ym.) voidaan analogisesti soveltaa vaitiolositoumuksen rajoittamiseksi, jos se esim. sanamuodoltaan on niin laaja, että sen piiriin kuuluu salassapidon kannalta merkityksetöntä tietoa. Vrt. kohtuullistamisesta s. 75 alav. 186.

²⁰⁸ Pääteos on *Palmgrenin* vuonna 1939 ilmestynyt, mutta yhä ajankohtainen teos »Konkurrenzklausuler vid tjänsteavtal». Suppeammista esityksistä ks. *Ylöstalo*, Liike-elämän sopimusoikeutta s. 144—155, *Kivimäki—Ylöstalo* s. 361—362, *Wrede* s. 102—106.

²⁰⁹ Ks. *Schmidt* s. 257, *Palmgren* s. 17—18.

²¹⁰ Vrt. *Schmidt* s. 257.

²¹¹ Sopimussakkoa (kilpailukielto koski toimessa ollutta) soviteltiin ratkaisussa *NJA* 1944 I s. 432—434.

hän paljastaa viimeksi mainitulle yrityksen valmistussalaisuuksia, joista hän on saanut tiedon työtehtäviään suorittaessaan. Sitoumusta, jossa tällainen henkilö lupautuu 1 tai 2 vuoden ajan toimituspuhteen lakattua olemaan siirtymättä kilpailijan palvelukseen, ei voida pitää hänen kannaltaan kohtuuttomana ainakaan, jos entinen työnantaja lupaa vastikkeeksi suorittaa hänelle hyvitystä niin, ettei hänen elintasonsa mainitulta ajalta oleellisesti laske.²¹²

Sitoumuksilla yritys voi laajemmin kuin VilpKilpL 1 §:n nojalla estää asianomaista käyttämästä sellaistaakin tietoa, mikä erottamattomasti kuuluu hänen ammattikokemukseensa, kuten »know how'ta».

Arvioidessa sitoumusten kohtuullisuutta voidaan ottaa huomioon liikesalaisuuksien arvioitu salassasäilymisaika ja muussakin suhteessa se aika, jolloin niillä todennäköisesti on merkitystä.²¹³ Ruotsissa on työmarkkinajärjestöjen taholta suositeltu kilpailukieltojen käyttämistä vain huomattavien teknisten salaisuuksien suojaamiseksi.²¹⁴ Ei voida kuitenkaan kieltää, etteivätkö taloudelliset salaisuudetkin, joihin kuuluu mm. tietynlaista asiakastietoa, olisi tietynasteisen suojan tarpeessa. Tosin tällaiset tiedot yleensä sulautuvat saumattomammin henkilön ammattikokemukseen,²¹⁵ jonka käyttöä häneltä ei useinkaan voida kohtuudella evätä.

Kilpailukielto- ja vaitiolositoumusten kohtuullisuus kussakin yksittäistapauksessa on arvioitava tapauksen laajan kokonaistarkastelun valossa. Tähän arviointiin vaikuttavia seikkoja ei voida tässä yhteydessä ryhtyä yksityiskohtaisesti pohtimaan.²¹⁶ Sitoumukseen ei työnantaja voi vedota, jos hän on purkanut toimituspuhteen ilman, että toinen sopijapuoli on antanut siihen kohtuullisen aiheen.²¹⁷

²¹² Näin ratkaisussa *NJA 1957 I* s. 279—295.

²¹³ Ks. *Mallmén*, AIPPI Report s. 688.

²¹⁴ Ks. *Mallmén*, AIPPI Report s. 688, *SAF Cirkulär* s. 2.

²¹⁵ Vrt. *Maass* s. 132—133.

²¹⁶ Ks. yksityiskohtaista tarkastelua erit. *Palmgren* s. 113—143.

²¹⁷ *Palmgren* s. 164—172, *Schmidt* s. 260—261 ja ratkaisu *KKO 1934 I* 64. — Työnantaja ei myöskään voi vedota kilpailukieltoon, jos hän on antanut toiselle sopijapuolelle kohtuullisen aiheen toimituspuhteen purkamiseen ja purkaminen sen johdosta seuraa. Ks. *Palmgren* s. 160—164, *Schmidt* s. 260—261.

IV. TEKNISTEN SALAISUUKSIEN OIKEUSSUOJASTA MUITA KUIN YRITYKSEN TOIMESSA OLEVIA TAI OLLEITA HENKILÖITÄ VASTAAN

1 §. TARKASTELUN KOHTEEN RAJAAMINEN

Tarkastelukulma rajoitetaan seuraavassa vain yrityksen teknisten salaisuuksien suojaan karkeasti ottaen yrityksen ulkopuolisia henkilöitä vastaan. Tämä henkilösuhde muodostaa selvittelyn kannalta sopivan kokonaisuuden. Seuraavassa käsitellään vain teknisiä salaisuuksia. Tutkimuksen laajentaminen nyt tarkasteltavassa henkilösuhteessa taloudellisiin salaisuuksiin ei käy tämän teoksen puitteissa päinsä vaan vaatisi erityistutkimuksen. Näitä salaisuuksia koskevien oikeudellisten ongelmien selvittelyyn seuraavassa esityksessä ei ole käytettävissä riittävää lähdeaineistoa, esim. julkaistuja kotimaisia oikeustapauksia ei ole lainkaan.

2 §. VILPKILPL 12 §:STÄ JA 1 §:STÄ JOHDETTAVASTA OIKEUSSUOJASTA

1. Mitä ymmärretään teknisellä esikuvalla?

1.1. *Teknisen esikuvan tunnusmerkit.* VilpKilpL 12 § kuuluu seuraavasti: »Jos elinkeinonharjoittaja työn suorittamista varten tai muuten liiketarkoituksessa on uskonut piirroksen, mallin, muotin, kaavan tai muun teknillisen esikuvan henkilölle, joka ei ole hänen toimestaan, ja jos tämä hankkiakseen itselleen tai toiselle etua tahi toista vahingoittaakseen luvottomasti käyttää esikuvaa hyväkseen tai antaa sen toiselle tiedoksi, tuomittakoon, ellei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta, sakkoon taikka vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.»

Sanoja »tekninen» ja »esikuva» voidaan erillisinä käyttää hyvin monessa merkityksessä.¹ Jos ne liitetään yhteen käsitteeksi »tekninen esikuva», on sen sijaan kyseessä talouselämän ja oikeustieteen alaan kuuluva käsite, jonka merkityksestä on esitetty jossakin määrin toisistaan poikkeavia käsityksiä.

Kivimäki ymmärtää teknisellä esikuvalla lähinnä kuvausta, jonka mukaan tai johdatuksella voidaan valmistaa teollisuustuotteita tai muita elinkeinotoiminnassa syntyviä tavaroita.² Näistä mainitaan VilpKilpL 12 §:ssä esimerkkeinä mm. piirustukset ja mallit (olkootpa ne patenttikelpoisia tai ei; sanamuoto on yksiselitteinen). Mutta niitä voivat Kivimäen mukaan olla suulliset ja kuvalliset esityksetkin, saattaapa tuote

¹ Kuten *Nykysuomen sanakirjassa* (osa I s. 268) mainitaan, voidaan esikuvalla tarkoittaa mm. esinettä tai ilmiötä, jota jäljitellään tai seurataan, esimerkkiä tai mallia.

² *Kivimäki*, DL 1954 s. 134. Oleellisesti Kivimäen käsityksen mukainen on Saksan oikeustieteessä yleisesti esitetty kanta. Sen mukaan käsite »technische Vorlage», so. tekninen esikuva VilpKilpL 12 §:ää vastaavan UWG 18 §:n merkityksessä, tarkoittaa kaikkea sitä, mitä tarvitaan esikuvana uusien tavaroiden valmistamiseen. Ks. *Baumbach—Hefermehl* s. 1116, *Reimer* s. 503, *Godin—Hoth* s. 230.

itsekin olla toisten tuotekappaleiden valmistamisen malliksi tarkoitettuna esikuvana.³ Jos on kyseessä sellainen tuote, jota ei ole tarkoitettu käytettäväksi mainitulla tavalla esikuvana, on po. säännöksen soveltaminen mahdollista edellyttäen, että on kysymys »epäsuorasta teknisen esikuvan käytöstä».⁴ Säännöksen alaan kuuluu tällöin esim. tapaus, että uskotuja piirustuksia ei tosin ole suoraan käytetty muiden kuin sopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden valmistamiseen, mutta nämä jäljitelvät on aikaansaatu niiden piirustusten avulla valmistettujen sopimuksenmukaisten tuotteiden opastuksella.⁵ IKL:n tarkistuskomitean käsitys eroaa osittain Kivimäen kannasta: mietinnön mukaan teknistä esikuvaa on voitava käyttää johdatuksena tavaroiden valmistuksessa tai teknisissä ammattisuorituksissa.⁶ Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean mukaan teknisellä esikuvalla tarkoitetaan jokaista sellaista suullista tai kirjallista teknistä toimintaohjetta tai -mallia, jota tavalla tai toisella voidaan käyttää elinkeinotoiminnassa.⁷

Kivimäen käsitys on liian ahdas sikäli, että teknisiä esikuvia käytetään muuhunkin kuin tavaroiden valmistamiseen, nimittäin teknisten ammattisuoritusten aikaansaamiseen, joiden oikeudellinen suojaaminen myös on tarpeellista. Niinpä IKL:n tarkistuskomitea näyttää kuvaavan teknisen esikuvan käsitettä melko täydellisesti edellyttäen, että tavaroilla ymmärretään kaikenlaisia irtaimia esineitä.⁸ Teknisiä ammatti-

³ Kivimäki, DL 1954 s. 134—135 ja ratkaisu NJA 1970 I s. 332—340, selost. myös NIR 1971 s. 447—453: Näyte-kappaleena ollut autoklaavi, jonka opastuksella tuotteita sopimuksen mukaan piti valmistaa, mikä todella tapahtuikin, katsottiin VilpKilpL 12 §:ää asiasisällöltään pääasiallisesti vastaavan IKL 3 §:n 2 mom:n mukaiseksi tekniseksi esikuvaksi.

⁴ Kyseessä on käännös *Reimersin* s. 19—20, 23 käyttämille sanoille »indirekt användande av teknisk förebild».

⁵ Ks. tästä *Reimers* s. 19—20, 23 ja hänen mainitsemansa ratkaisu NJA 1950 I s. 164—167, selost. myös *SOU* 1966: 71 s. 109: Yhtiö oli luovuttamiensa piirustusten mukaan antanut mekaanisen konepajan valmistaa kaksi hyllyhihnakonetta, joista toinen oli jäänyt työpajaan. Työpajan katsottiin menetelleen IKL 3 §:n 2 mom:n vastaisesti valmistaessaan toiselle tilaajalle samanlaisen koneen jäljelle jääneen koneen, mutta ei piirustusten opastuksella.

⁶ *SOU* 1966: 71 s. 146.

⁷ *Komiteamietintö* 1971: B 24 s. 28.

⁸ Tavarat on siis ymmärrettävä mahdollisimman laajassa merkityksessä. Tällöin niillä tarkoitetaan paitsi varsinaisia irtaimia erityis- tai lajiesineitä l. irtainta tavaraa (ks. *Zitting—Rautiala* s. 33—34) myös erityisiä esinelajeja kuten aluksia, rakennuksia, moottoriajoneuvoja, arvopapereita ja rahaa.

suorituksia varten tarvittavat tekniset esikuvat ovat erilaisia suullisia tai kirjallisia toimintaohjeita, kuten materiaalieritelmiä, pintakäsittely-, huolto- ja asennusohjeita,⁹ jotka usein ovat »know how'ksi» katsottavaa tietoa.¹⁰ Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea tarkoittaa teknisellä esikuvalla suunnilleen samaa. Esikuvaa on voitava käyttää *elinkeinotoiminnassa*, mihin voidaan lukea mm. teollinen toiminta ja käsityöala sekä vapaat ammatit.¹¹

Mikäli ilmaistu »esikuva» on niin epämääräinen, että on kysymys pelkästä ideasta, jota ei vielä voida sellaisenaan käyttää hyväksi elinkeinotoiminnassa tuotteiden valmistuksessa, ennen kuin asiantuntevat henkilöt ovat saaneet muokattua idean käytäntöön soveltuvaksi, ei oikeussuojaa voida saada VilpKilpL 12 §:n nojalla. Tuollaista »esikuvaa» ei nimittäin sinänsä vielä voida käyttää johdatuksena tavaroiden valmistuksessa tai teknisissä ammattisuorituksissa.¹² Siinä ei vielä voi olla kysymys todellisesta esikuvasta.

1.2. *Voidaanko käsite »tekninen ohje» sisällyttää käsitteeseen tekninen esikuva?* VilpKilpL 12 §:n on alunperin (1920—1930-lukujen vaihteessa) tarkoitettu suojaavan erityisesti kirjalliseen muotoon *konkretiloituja* esikuvia, esim. rakennepiirustuksia. Tämä voidaan havaita siitä, että säännöksessä mainitaan esimerkkeinä mallit, muotit, piirrookset ja kaavat. Sama kanta ilmenee hallituksen esityksestä VilpKilpL:ksi.¹³ VilpKilpL 12 §:ää vastaavan ruotsalaisen säännöksen, IKL 3 §:n 2 mom:n, sanamuoto on oleellisesti sama em. suhteessa.¹⁴ Erilaiset suulliset tekniset ohjeet, jotka saattavat koskea esim. värien sekoitussuhdetta, on IKL:n esitöissä nimenomaan tarkoitettu jätettäväksi suojan ulkopuolelle.¹⁵ Sama periaate koskee yleensäkin yksinkertaisempia ohjeita, vaikka ne olisikin

⁹ Ks. *SOU* 1966: 71 s. 121.

¹⁰ Tämä ilmenee »know how'n» käsitteen tarkastelusta edellä s. 16—18.

¹¹ Ks. *Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 13.

¹² Vrt. *Turner* s. 47—59.

¹³ *HE* 1929 2. Vp: 27 s. 11.

¹⁴ IKL 3 § 2 mom. (sisältyy esim. *SOU* 1966: 71 s. 103) kuuluu seuraavasti: »Lag samma vare, om någon i annat fall, i avsikt varom i första stycket förmåles, obehörigen använder sig av eller giver annan del av ritning, mönster, modell, schablon eller dylik teknisk förebild, som har för utförande av arbete eller eljest för affärsändamål fått sig anförtrödd.» — Säännös viittaa IKL 3 §:n 1 mom:iin, jossa puhutaan edun hankkimis- tai vahingoittamistarkoituksesta, ja johon myös sisältyy rangaistusasteikko: sakkoa tai enintään 1 vuosi vankeutta.

¹⁵ Ks. *NJA* 1920 II n:r 1: 1 s. 12—13.

laadittu kirjalliseen muotoon.¹⁶ Rajanvetona suojattaviin esikuvii on esitöissä suositeltu periaatetta, jonka mukaan jos ohje voidaan suhteellisen helposti muistaa ulkoa siitä riippumatta, onko sitä lainkaan laadittu kirjalliseen muotoon, ei ole kysymys suojattavasta piirroksesta, kaavasta tai muunlaisesta teknisestä esikuvasta.¹⁷ Käsitteellä tekninen ohje ymmärretään tällaisia yksinkertaisempia ohjeita erotuksena teknisistä esikuvista.¹⁸

Nykyistä vähemmän kehittyneissä teknisissä ja teollisissa oloissa 1920—1930-luvuilla, jolloin Ruotsin ja Suomen teknisiä esikuvia koskevat säännökset tulivat voimaan, ei varmaankaan osattu ennakoida myöhempää kehitystä, jonka mukana muutkin kuin esim. malleihin ja kaavoihin konkretisoidut esikuvat tulivat saamaan huomattavan merkityksen. Esim. konepaja-, sähkötekninen ja autoteollisuus tarvitsee runsaasti »know how'ksi» luonnehdittavia lämpö- ja pintakäsittely-, asennus- ym. ohjeita, jotka eivät useinkaan ole konkretisoituja mainitulla tavalla.¹⁹

Saksassa katsottiin jo 1909, jolloin VilpKilpL 12 §:ää sisällöltään suuresti vastaava UWG 18 § tuli voimaan, tarpeelliseksi ulottaa säännös koskemaan sekä teknisiä esikuvia että teknisiä ohjeita. Lainkohdassa mainitaan ohjeista esimerkkinä reseptit (»Rezepte»)²⁰

Suomessa on teknisten ohjeiden suojan tarve havaittu viimeistään yhteispohjoismaisen vilpillistä kilpailua koskevan lainuudistustyön yhteydessä. Tämä ilmenee vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitean mietinnössään ehdottamasta 5 §:n 3 mom:sta, joka on tarkoitettu korvaamaan mm. nykyistä 12 §:ää, ja jossa suojataan kaikenlaisia teknisiä esikuvia ja ohjeita.²¹ Komitean mukaan 12 §:ssä olevien esimerkkien nojalla voidaan päätellä, ettei se koske teknisiä ohjeita.²²

¹⁶ Ks. NJA 1920 II n:r 1:1 s. 13.

¹⁷ Ks. NJA 1920 II n:r 1:1 s. 13.

¹⁸ Ks. NJA 1920 II n:r 1:1 s. 12—13, SOU 1966: 71 s. 121—122, 146.

¹⁹ Ks. SOU 1966: 71 s. 121.

²⁰ UWG 18 § (sisältyy *Baumbach—Hefermehl* s. 1115) kuuluu seuraavasti: »Mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren und mit Geldstrafe oder mit einer dieser Strafen wird bestraft, wer die ihm im geschäftlichen Verkehr anvertrauten Vorlagen oder Vorschriften technischer Art, insbesondere Zeichnungen, Modelle, Schablonen, Schnitte, Rezepte, zu Zwecken des Wettbewerbs oder aus Eigennutz unbefugt verwertet oder an jemand mitteilt. § 17 Abs. 4 gilt entsprechend.» Ohjeet (»Vorschriften») voivat olla suullisiakin. Ks. *Ulmer—Reimer* s. 232.

²¹ Ks. *Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 40 verr. s. 28.

²² Ks. *Komiteanmietintö* 1967: A 9 s. 23.

Huolimatta esiin tuoduista näkökohdista on ajateltavissa, että nykyisen 12 §:n käsite tekninen esikuva tulkittaisiin laajasti sisällyttäen siihen kaikki tekniset ohjeet. Edellä esitetyn IKL:n tarkistuskomitean käsityksen mukaan teknistä esikuvaa on voitava käyttää johdatuksena tavaroiden valmistuksessa tai teknisissä ammattisuorituksissa.²³ Jos rajoitettavia tunnusmerkkejä ei aseteta, voidaan teknisen esikuvan käsitteeseen VilpKilpL 12 §:ssä tällöin lukea kaikki tekniset ohjeetkin, päinvastoin kuin Ruotsin nykyistä IKL 3 §:n 2 mom:a vallitsevan ruotsalaisen käsityksen mukaan tulkitaan.²⁴

Oikeustieteessämme *Finne* on puoltanut ohjeiden sisällyttämistä VilpKilpL 12 §:n teknisen esikuvan käsitteeseen vedoten siihen, että säännöksen tarkoitus, yhteistoiminnan mahdollistaminen, jäisi muuten saavuttamatta.²⁵ — Säännöksen soveltamista näin laajasti puoltaa myös seuraava seikka: Konkretisoitujen esikuvien erottaminen ohjeista saattaa toisinaan tuottaa vaikeuksia, sillä ei voida esittää mitään ehdotonta alarajaa, joka tekniselle esikuvalle kokoonpanon kiinteyden tai laadun monimutkaisuuden puolesta pitäisi asettaa.

LVK näyttää eräässä lausunnossaan 1967 pitäneen teknisten ohjeiden suojaamista VilpKilpL 12 §:n nojalla periaatteessa mahdollisena: »Vastaajan konepajassaan valmistamien, hakemuksessa tarkoitettujen maansiirtokoneiden tuotanto on perustunut, sen mukaan kuin asian kirjoista voidaan päätellä, konepajan vastaajan palvelukseen siirtyneen henkilökunnan ammattitaitoon ja kokemukseen sekä yleisesti tunnettuihin teknisiin tietoihin, eikä siten ole perustunut sellaisiin uskottuihin tietoihin, joita VilpKilpL 12 §:ssä tarkoitetaan. Näin ollen ei voida katsoa, että vastaaja olisi käyttänyt sanottujen maansiirtokoneiden valmistuksessa hyväkseen vastaajalle luottamuksellisesti uskottuja esikuvia tai ohjeita.»²⁶

VilpKilpL 12 §:n tulkinta nykyajan olosuhteet huomioon ottaen edellyttäisi teknisten ohjeiden sisällyttämistä teknisen esikuvan käsitteeseen.²⁷ Tulkinnan omaksumista puoltavat paitsi esiin tuodut syyt sekin, ettei

²³ Ks. edellä s. 141.

²⁴ Ks. edellä s. 142—143, *SOU* 1966: 71 s. 121—122, 146, *Reimers* s. 19—20, *Ljungman*, *NIR* 1953 s. 158.

²⁵ Ks. *Finne*, *Julkaisu* 51—71 s. I 15—16.

²⁶ *LVK* 284/27. 2. 1967, *Kauppakamarilehti* 1—2: 1968 s. 39.

²⁷ Ks. *Castrén*, *Pöytäkirja* 1971 s. 224.

tulkintaa ole VilpKilpL:n esitöissä vastustettu, vaan teknisiä ohjeita ei ole lainkaan otettu lukuun.²⁸

Puoltavista näkökohdista huolimatta lienee oikeampana menettelynä pidettävä, ettei ko. säännöstä sovelleta näin laajasti, vaan mieluummin turvaudutaan lain 1 §:n yleislausekkeeseen. Sisältäähän 12 § rangaistus-sanktion.²⁹ Lisäksi on tilanteita, joissa uskotun »know how'n», jollaista tietoa ohjeet usein ovat, käyttöä ei-toivotulla tavalla ei voida pitää oikeudenvastaisena. Näin on pääsääntöisesti lisenssisopimuksen lakattua.³⁰ Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea on tosin ehdottanut 12 §:n korvaamista 5 §:n 3 mom:illa, jossa yleisesti kiellettäisiin paitsi uskotujen esikuvien uskottujen ohjeidenkin oikeudeton käyttö tai ilmaiseminen.³¹ Mutta tällaisen säännöksen voimaan saattaminen olisi epäsuotavaa, koska sen soveltamisalaa ei eri tilanteet huomioon ottaen olisi mitenkään rajoitettu. Nykyisen lain yleislauseke on joustava oikeusnormi, joka koskee hyvän tavan vastaisia tekoja.³² Sitä voidaan soveltaa teknisiin ohjeisiin suhteellisen lyhytaikaisissa oikeussuhteissa, joita esim. tilauskaupat usein ovat ja joissa »know how» ei vielä ehdi sulautua sen ammattikokemukseen, jolle se on uskottu.³³

1.3. Voidaanko tietokoneohjelmien listat ja reikäkortit katsoa teknisiksi esikuviksi? IKL:n tarkistuskomitea ei katso tietokoneohjelmia eikä niihin liittyvää materiaalia, kuten listoja ja reikäkortteja teknisiksi esikuviksi vaan lähinnä työvälineiksi.³⁴ Työvälineitä ei voida pitää teknisinä esikuvina, koska ne eivät ole johdatusta itse tuotteen valmistuksessa

²⁸ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 11. Vrt. edellä s. 142.

²⁹ Alanen toteaa s. 149, että ylipäättänsä on sanan käsitesisällisyys rikosoikeudessa asian luonteen johdosta tulkittava ahtaasti.

³⁰ Ks. tarkemmin s. 209—211.

³¹ Ks. Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 28 verr. s. 40.

³² VilpKilpL 1 § 1 mom. kuuluu: »Elinkeinotoiminnassa älköön kukaan kilpailutarkoituksessa ryhtykö tekoon, joka on hyvän tavan vastainen. Jos joku tätä vastaan rikkoo, voidaan hänet kieltää jatkamasta tai toistamasta tekoa ja on hänen korvattava tuottamansa vahinko.» Ks. hyvän tavan määräytymisestä edellä s. 100—104.

³³ Vrt. tilannetta »know how'n» suhteen lisenssisopimuksen lakattua jäljempänä s. 204—205. — Tekstissä esiin tuomani kanta poikkeaa lakimiespäivillä (Pöytäkirja 1971 s. 224) esittämästäni näkemyksestä, jossa olen katsonut VilpKilpL 12 §:n suoraan soveltuvan kaikenlaisiin teknisiin ohjeisiin.

³⁴ SOU 1966: 71 s. 146.

vaan työn teknistä suorittamista helpottavia välineitä. Kuitenkin voidaan käsitykseni mukaan tietokoneohjelman aikaansaamiseen tarvittavat reikäkortit ja postlistat samoin kuin ohjelmatkin seuraavista syistä lukea teknisiin esikuviin.³⁵

Enemmän tai vähemmän virheitä sisältävä ohjelma on aluksi talletettuna konekielellä reikäkortteille.³⁶ Sen jälkeen reikäkorttipakka listataan tietokoneessa siten, että tuloksena on selväkielinen lista.³⁷ Listoja saatetaan tehdä koneessa useita peräkkäin, joista viimeistä edellinen postlista on melkein valmis ohjelma, johon tulee vain muodollisia korjauksia.³⁸ Viimeinen postlista on valmis ohjelman listaus.³⁹ Valmis ohjelma voidaan tallettaa esim. magneettinauhalle.⁴⁰ Näin ollen reikäkortit ja muut listat paitsi viimeinen postlista voidaan katsoa johdatukseksi valmiin tietokoneohjelman aikaansaamiseksi l. tavaran valmistuksessa.⁴¹ Viimeinen postlistakin l. valmis ohjelma voidaan katsoa tekniseksi esikuvaksi, koska normaalisti sen perusteella ohjelma talletetaan esim. magneettinauhalle.

Koska reikäkortit ja listat siis jo sisältävät enemmän tai vähemmän valmiin ohjelman (korjaus tapahtuu usein listausvaiheessa), ei reikäkortteja ja listoja voida katsoa pelkästään työvälineiksi. Myös magneettinauhalle talletettu valmis ohjelma voidaan katsoa tekniseksi esikuvaksi, koska sen johdatuksella suoritetaan tietokoneajoja jonkun yrityksen palkka-, tulos- tai muunlaista laskentaa silmälläpitäen. Näitä ajoja voidaan pitää teknisinä ammattisuorituksina. VilpKilpL 12 §:n suoranainen

³⁵ *Ljungman* (NIR 1969 s. 36—37) katsoo reikäkortit ja tietokoneohjelmat teknisiksi esikuviksi. Hän perustelee kantaansa kuitenkin vain maininnalla, että nämä ohjelmat ovat teknisiä ammattisuorituksia ja viittaamalla siihen, että vo. IKL:n esitöiden mukaan tekninen esikuva voi myös olla johdatuksena ammattisuoritusten aikaansaamiseksi. *Ljungman* ei selitä, miksi ohjelma voidaan katsoa tekniseksi ammattisuorituksiksi. Jos ammattisuorituksella tarkoitetaan paitsi toimintaa myös toiminnan tulosta, on *Ljungmanin* kanta oikea. Tekstissä katson valmiin tietokoneohjelman tavaraksi, kuten kohta ilmenee. Silloin *Ljungmanin* selityspäätös käy tarpeettomaksi.

³⁶ Ks. todistajanlausuntoa *H:gin RO 3. os. 1. j. 5.9.1968 220 § s. 21.*

³⁷ Ks. ed. alav. mainittua todistajanlausuntoa ptk. s. 21.

³⁸ Ks. todistajanlausuntoa *H:gin RO 3. os. 1. j. 16.5.1968 131 § s. 37.*

³⁹ Ks. ed. alav. mainittua todistajanlausuntoa ptk. s. 37.

⁴⁰ Ks. s. 146 alav. 36 mainittua todistajanlausuntoa ptk. s. 21.

⁴¹ Tavara ymmärretään siis mahdollisimman laajassa merkityksessä. Vrt. s. 141 alav. 8.

soveltuvuus ohjelmiin, kortteihin ja listoihin johtuu siitä, että ne monimutkaisuutensa puolesta voidaan rinnastaa lainkohdassa mainittuihin esimerkkeihin.

2. Mitä ymmärretään uskotulla esikuvalla?

2.1. »Uskominen» merkitsee ensiksikin, että esikuvan luovuttajalla on luottamuksen säilymisestä intressiä. VilpKilpL 12 §:n mukaan oikeus-suojan antamisedellytyksenä on, että elinkeinonharjoittaja on uskonut teknisen esikuvan henkilölle, joka ei ole hänen toimessaan. Käsitettä »uskottu esikuva» ei ole valaistu lainsäädännössä. Lainvalmistelutöistä löytyy niukasti johtoa. VilpKilpL:n esitöiden mukaan teknisiin esikuviin saattaa toisinaan sisältyä myös liikesalaisuus, mutta esikuvien on katsottu olevan suojaamisen tarpeessa huolimatta siitä, onko siten asian laita tai ei.⁴² Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea taas katsoo, ettei komitean ehdottaman, nykyistä 12 §:ää vastaavan 5 §:n 3 mom:n mukainen esikuvien ja ohjeiden suoja perustu salaisuuksien olemassaoloon, vaan siihen, että ne on luottamuksellisesti annettu jollekulle tietyn tehtävän suorittamista varten tai muuten liiketarkoituksessa.⁴³

Kotimaisessa oikeustieteessä Hakulinen katsoo, ettei VilpKilpL 12 § edellytä, että kysymys on »varsinaisesta liikesalaisuudesta».⁴⁴ Kuitenkaan ei se, mikä on toiselle uskottu, saa olla niin itsestään selvää, että jokainen kykenee sen ilman piirustustakin tai muuta esikuvaa havaitsemaan.⁴⁵ Silloinhan ei ole mitään toiselle »uskottu», vaan tämä käyttää hyväkseen tietoa, mikä jokaisella muutoinkin on.⁴⁶ Heinosen täsmällisemmän kannan mukaan VilpKilpL 12 § ei suoja sellaisia teknisiä esikuvia, jotka voidaan vaikeuksitta hankkia avoimilta markkinoilta.⁴⁷ Toisaalta ei ehdottomasti tarvitse olla kysymys salaisuudesta, vaan säännöksen nojalla voidaan suojata sellaisiakin esikuvia, jotka eivät objektiivisesti katsoen ole salaisia, mutta jotka esikuvan luovuttajan ja vas-

⁴² HE 1929 2. Vp: 27 s. 11.

⁴³ Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 28.

⁴⁴ Hakulinen s. 270.

⁴⁵ Hakulinen s. 270.

⁴⁶ Hakulinen s. 270. Samantapainen käsitys on Kivimäellä, DL 1954 s. 146.

⁴⁷ Heinonen, Das Recht des UWB s. 85.

taanottajan välinen luottamussuhde huomioon ottaen ansaitsevat tiettyä suojaa.⁴⁸

Saksan oikeustieteessä ovat *Baumbach* ja *Hefermehl* suurin piirtein Hakulisen näkemyksen linjalla vastaavan saksalaisen UWG 18 §:n käsitteen »anvertraute Vorlage» sisältöön nähden.⁴⁹ Sen sijaan *Tetznerin* mielestä lainkohtaa on sovellettava vain liikesalaisuuksiin. Hän nimittäin asettaa salaisuuden vastakohtaksi yleisesti tunnetun seikan eikä pidä mitään välimuotoa mahdollisena.⁵⁰

Aiemmasta esityksestä ilmenee, että Hakulisen termi »varsinainen liikesalaisuus» on epämääräinen ja tarpeeton.⁵¹ Liikesalaisuudelta *VilpKilpL* 11 §:n mielessä voidaan edellyttää, että ko. tieto ei ole yleisesti tunnettu.⁵² Huomiota on kiinnitettävä mm. siihen, kuinka helposti kilpailijat voivat saada tiedosta selvän esim. käyttämällä kemiallisia analyysejä markkinoilta ostettuihin tuotteisiin tai saatavissa olevaa kirjallisuutta.⁵³ Pitäisikö uskotun esikuvan käsitettä *VilpKilpL* 12 §:ssä tarkastella tällaisten näkökohtien valossa?

Oikeustieteen em. kannanotot tuosta käsitteestä eivät ole riittävän valaisevia. Heinosen lausuma esikuvista, jotka eivät objektiivisesti katsoen ole salaisia, on ristiriidassa sen kanssa, että liikesalaisuudesta oikeudellisena terminä ei voida puhua objektiivisessa mielessä vaan suhderekäsitteenä, mikä ilmenee tästä teoksesta monessa yhteydessä.⁵⁴ Sen sijaan Heinoseen voidaan yhtyä siinä, että *VilpKilpL* 12 § suojaa intressiä, ettei luottamusta rikota. Intressin ei välttämättä tarvitse koskea salassapittoa vaan se voi tarkoittaa myös pelkästään esikuvan käyttöä, kuten aiemmin on selvitetty.⁵⁵

2.2. »Uskominen» merkitsee myös luottamuksellisuutta koskevaa päätelyvelvollisuutta esikuvan vastaanottajalle. »Uskomista» ei pidä nähdä vain esikuvan luovuttaneen elinkeinonharjoittajan l. luovuttajan luotta-

⁴⁸ *Heinonen*, Das Recht des UWG s. 85.

⁴⁹ *Baumbach—Hefermehl* s. 1116—1117.

⁵⁰ Ks. *Tetzner* s. 377.

⁵¹ Ks. s. 49 alav. 63. Tästä ilmenee, että *Hakulinen* luultavasti tarkoittaa varsinaisella liikesalaisuudella samaa kuin *Finne* lausumallaan tiedosta, »jota muilla ei ole».

⁵² Ks. edellä s. 48.

⁵³ Ks. edellä s. 50, jossa viitataan mm. kustannusten ja työn säästämiseen hankkimalla tieto oikoteitse yrityksen palveluksessa olevalta.

⁵⁴ Ks. erityisesti liikesalaisuudesta *VilpKilpL* 11 §:n mielessä edellä s. 49.

⁵⁵ Ks. edellä s. 13.

musintressin ilmentymänä, vaan »uskomista» pitää tasapuolisemman ja objektiivisemman näkemyksen saamiseksi tarkastella myös sen henkilön, jolle väitetty esikuvan »uskominen» on tapahtunut l. *vastaanottajan* näkökulmasta. Viimeksi mainitun on luovuttajan toiminnasta, joka johtaa esikuvan luovuttamiseen vastaanottajan haltuun, ja tähän liittyvistä olosuhteista voitava päätellä, ettei hän saa käyttää tai ilmaista esikuvaa vastoin luovuttajan tarkoitusta.⁵⁶ VilpKilpL 12 §:n mukaan esikuva uskotaan työn suorittamista varten tai muuten liiketarkoituksessa. Työn suorittamista varten saattaa esikuvan uskoa esim. tilaaja liittämällä tilauksen oheen laatimansa esikuvan, jonka mukaan tilattu tuote on valmistettava.⁵⁷ Liiketarkoituksessa voidaan esikuva uskoa esim. lisenssi- tai yksinmyyntisopimusneuvotteluissa.⁵⁸ Aina ei luovuttaja nimenomaan viittaa vastaanottajan käyttökielto- ja (tai) vaitiolovelvollisuuteen (lissenssiosopimusneuvotteluissa tehdään usein nimenomainen salassapito- ja käyttökieltosopimus⁵⁹). Siitä huolimatta voidaan olosuhteista usein päätellä, että esikuvan luovuttaminen on tapahtunut vain tiettyä tarkoitusta varten l. luottamuksellisesti. Yleisessä kielenkäytössä »uskomisella» tarkoitetaan luottamuksellista ilmoittamista.⁶⁰ On selvää, että vastaanottajan velvollisuus päätellä luottamuksellisuuden olemassaolo riippuu useista tekijöistä, jotka eivät ilmene VilpKilpL 12 §:stä.

Hänen mahdollisuutensa päätellä luottamuksellisuus on sitä suurempi, mitä enemmän uutta esikuvaan verrattuna tekniikan kehitystasoon ko. ajankohtana mahdollisesti sisältyy. Esikuva on yleensä taloudellisesti sitä arvokkaampi, mitä enemmän uutta se tarjoaa.⁶¹ Myös salaisuus-

⁵⁶ Uskomisen edellyttää *Reimerin* mukaan (s. 503—504) luovuttajan vastaanottajaan kohdistuvaa toimintaa, johon sisältyy nimenomainen tai olosuhteista ilmenevä viittaus luottamussuhteeseen. *Baumbachin* ja *Hefermehlin* mukaan (s. 1116) uskottuja ovat esikuvat, jotka sopimuksen mukaan tai ilman sopimusta luovutetaan vastaanottajan haltuun nimenomaisella tai olosuhteista ilmenevällä velvoituksella käyttää niitä vain luovuttajan intressissä. — Salassapitointressiä ei välttämättä *aina* tarvitse olla olemassa, jolloin ilmaisemiskieltoa ei vastaavasti voida päätellä.

⁵⁷ *Kivimäki*, DL 1954 s. 144—145.

⁵⁸ Ks. *SOU* 1966: 71 s. 121, v. *Gamm* s. 206, ratkaisu *NJA* 1936 I s. 75—77.

⁵⁹ Ks. tästä sopimuksesta jäljempänä s. 164—169.

⁶⁰ Ks. *Nykysuomen sanakirja* osa VI s. 218.

⁶¹ Ks. *Turner* s. 24, jossa todetaan, että uutuudella on todistusarvoa sen suhteen, kuinka arvokas jokin menetelmä saattaa olla. — Vähäarvoisia olivat luultavasti väitetyt salaisuudet oikeustapauksessa *Messler v. Knapp Bros. Inc.*, D.C. Mass. 1942 (*Turner* s. 339, 379).

asteella on merkitystä.⁶² Luovuttajan toimenpiteet salaisuuden säilyttämiseksi, kuten esim. esikuvaan liitetyt maininnat sen luottamuksellisuudesta sekä ilmaisemis- ja käyttökiellot aikaansaavat esikuvan katsomisen uskotuksi, elleivät muut olosuhteet ole liiaksi ristiriidassa toimenpiteiden kanssa,⁶³ esim. esikuva on yleisesti tunnettuna ja muut seikat huomioon ottaen merkityksetön. Päätelyvelvollisuuteen voi vaikuttaa rakennepiirustukset laatieneen insinöörin nimen mainitseminen piirustuksissa.⁶⁴ — Vielä on merkitystä itse tilanteella, jossa esikuva luovutetaan. Jos luovuttaminen tapahtuu esim. lisenssisopimusneuvottelujen helpottamiseksi, voidaan tämä katsoa tekijäksi, joka taloudellisen arvon ja in casu riittäväksi katsottavan salaisuusasteen myös tultua näytetyksi toteen ilman nimenomaista viittaustakin ilmaisemis- ja käyttökieltoon aikaansaa mahdollisuuden päätellä luottamuksellisuuden olemassaolo.⁶⁵

»Uskomisen» käsitteen tarkemmassa selvittelyssä on oikeuskäytännön tarkastelu aiheellista. — Tutkimuksen piiriin ei sen sijaan kuulu harvinaisempi tilanne, että ennen esikuvan luovuttamista vastaanottaja vapauttaa itsensä kaikesta vastuusta sittemmin luovutetun esikuvan suhteen. Tämän hän voi tehdä esim. ilmoittamalla, ettei hän tule katsomaan mahdollisesti tietoonsa tulevia esikuvia luottamuksellisiksi, tai katsovansa ne sellaisiksi vain tietyillä, määräämillään ehdoilla, kuten edellyttäen, että luovuttaja on ennen luovutusta hakenut patenttia keksintöön, joka ilmenee esikuvasta.⁶⁶

⁶² Ks. *Turner* s. 24—28, josta käy ilmi, että tiedon salaisuusasteella on merkitystä tiedon arvoon nähden.

⁶³ *Kivimäki* mainitsee (DL 1954 s. 145), että etenkin metalliteollisuudella on tapana liittää tarjouksiinsa mainitunlaisia kieltoja. — Ks. amerikkalaista ratkaisua *Chesapeake & Ohio Railway Co. v. Kaltenbach*, 4th Cir. 1938 (*Turner* s. 327—328, 330), joka hyvin osoittaa kieltojen merkityksen päätelyvelvollisuudelle.

⁶⁴ Vrt. ratkaisua *Hovrätten för Nedre Norrland* 27. 11. 1963, NJA 1967 I s. 427—428, selostettu myös NIR 1968 s. 329—330.

⁶⁵ Ks. ratkaisuja ja *Turnerin* päätelmiä *Turner* s. 316—325. — Kuitenkaan neuvottelut, joiden aikana vastapuolelle tiedotetaan esikuvia, eivät sinänsä riitä synnyttämään luottamussuhdetta esikuvien suhteen erityisesti, jos neuvotteluissa ei ole pääasiallisesti kysymys esikuviin sisältyvästä tiedosta vaan muusta, kuten esim. myyntijärjestelyistä. Ks. ratkaisuja *Turner* s. 369—372.

⁶⁶ Ks. tällaisista tapauksista *Turner* s. 376—381, mm. s. 380 selostettua ratkaisua *Telechron Inc. v. Parissi*, D.C. N.Y. 1954.

2.3. Oikeuskäytäntöä. Kotimaan niukasta oikeuskäytännöstä voidaan ensiksi mainita eräs *Turun hovioikeuden päätös* (v. 1958):⁶⁷

Pyörivien keittiökaappien luonnospiirustuksille vaadittiin oikeus-suojaa VilpKilpL 12 §:n mielessä uskottuina esikuvina sen johdosta, että kilpailija ryhtyi valmistamaan samanlaisia kaappeja kyseisten, haltuunsa saamiensa piirustusten avulla. Hylkäävästä päätöksestä verrattuna kertyneeseen aineistoon selviää, ettei HO katsonut piirustuksia uskottuiksi (myös RO oli samalla kannalla). Kuka hyvänsä ammattimies pystyi valmistamaan tuollaiset kaapit ilman piirustuksia, vain silmäiltyään hetkisen mainitunlaisia kaappeja, eivätkä eri valmistajien kaapit poikenneet oleellisesti rakenteeltaan toisistaan: rakentamistapa oli vanhastaan yleisesti tunnettu ja sama alan yrityksissä.⁶⁸

Toiseksi kiinnitetään huomio aiemmin eräässä suhteessa tarkasteltuun lausuntoon LVK 284/27. 2. 1967.⁶⁹ Siinä katsoi valvontakunta vastaajan maansiirtokoneiden tuotannon perustuneen vastaajan henkilökunnan ammattitaitoon ja kokemukseen sekä yleisesti tunnetuihin teknisiin seikkoihin eikä siis sellaisiin uskottuihin tietoihin, joita VilpKilpL 12 §:ssä tarkoitetaan. Vastineen mukaan alkuperäispiirustukset oli palautettu lausunnon hakijalle, ennen kuin vastaaja aloitti tuotannon muille asiakkaille kuin hakijalle.⁷⁰ Jos vastaaja olisi hankkinut alkuperäispiirustuksista jäljennökset ja käyttänyt hyväksi näitä, olisi tilanne ollut erilainen. Tästä ei lausunnossa asiakirjoineen ole mainintaa. Sitä paitsi hakijan maansiirtokoneiden rakenteeseen tai muotoon ei sisältynyt luottamuksellista tietoa, vaan samoja rakenneratkaisuja oli selostettu mm. alan kirjallisuudessa.⁷¹ Kysymys ei myöskään liene ollut »epäsuorasta teknisen esikuvan käytöstä», koska lausunto ei sisällä mitään viittausta siihen, että vastaajalle olisi ollut tarpeellista käyttää opastuksena alkuperäispiirustusten avulla valmistettuja koneita. Lisäksi vastaaja oli varustanut valmistamansa koneet omilla suurikokoisilla liikemerkkeillään ja käyttänyt koneissa väriä, joka jyrkästi poikkesi hakijan lukuun valmistettujen koneiden väristä, eivätkä koneet siis olleet oleellisessa määrässä sekoitettavissa toisiinsa.⁷²

⁶⁷ *Turun HO p. 1439/5.2.1958, 707/29 RD 1957 (KKO p. 2685/14.12.1959, 263/132 VD 1958: ei mhl).*

⁶⁸ Ks. *KKO:n asiakirjavivhkkoon 263/132 VD 1958* sisältyvää materiaalia.

⁶⁹ *Kauppakamarilehti 1—2:1968 s. 38—39. Vrt. edellä s. 144.*

⁷⁰ *Kauppakamarilehti 1—2:1968 s. 38.*

⁷¹ *Kauppakamarilehti 1—2:1968 s. 39.*

⁷² *Kauppakamarilehti 1—2:1968 s. 39.*

Mahdollisuus esikuvien katsomiseen uskotuiksi voi tietysti sulkeutua pois muulloinkin, kuin jos tieto sisältyy alan yleiseen ammattitietoon.⁷³ Huomiota voidaan kiinnittää myös siihen helppouteen tai vaikeuteen, jolla esikuvan vastaanottaja olisi pystynyt omilla tutkimuksillaan tai muulla tavoin hankkimaan esikuvaan sisältyvät tiedot.

Tässä suhteessa lienee valaisevin ratkaisu *Bundesgerichtshofin* (v. 1958).⁷⁴ Sen mukaan on säännöllisesti ratkaiseva merkitys sillä, pystyykö *jokainen* esikuvaan sisältyvistä tiedoista *kiinnostunut henkilö*, siis myös esikuvan vastaanottaja, suuremmitta vaikeuksista ja uhrauksista muulla tavoin kuin esikuvan luovuttajan kautta pääsemään käsiksi noihin tietoihin.⁷⁵

Ratkaisussa oli kysymys työkalutehtaalle tehtyihin tarjouspyyntöihin liitetystä työkalujen valmistuspiirustuksista, joita tehdas käytti sopimuksen jäämisestä syntymättä huolimatta vähän myöhemmin työkalujen valmistamiseen eräälle intialaiselle yritykselle.⁷⁶ Tämän katsoi BGH UWG 18 §:n⁷⁷ vastaiseksi.

Ratkaisun perustelujen mukaan tehdas käyttämällä suoranaisesti hyväkseen piirustuksia työkalujen valmistukseen säästi huomattavasti aikaa ja työtä (n. 100 insinöörin työtuntia⁷⁸), vaikka piirustuksista ilmenevät työkalujen rakenneideat olivatkin yleisesti tunnettuja. Piirustuksiin sisältyi muutakin, nimittäin noiden ideain yksityiskohtaista toteuttamista, joka oletettavasti perustui tarjouspyyntöjen tekijän erityisiin ammattikokemuksiin,⁷⁹ jotka on pidettävä erillään tehtaan henkilökunnan ammattitaidosta ja myös ko. alan yleisestä ammattitaidosta.

⁷³ Vrt. niukasti perusteltua lausuntoa LVK 157/20. 11. 1959, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 42—43: Kysymys oli lähinnä VilpKilpL 12 §:n soveltamisesta, vaikkei valvontakunta siihen nimenomaisesti nojautunutkaan. Oy otti kilpailutarkoituksessa valmistusohjelmaansa luokkahuonevalaisimen, joka perustui eräaseen oy:lle lähetettyyn tarjouspyyntöön sisältyneeseen piirustukseen. Oli kysymys taiteilijan ainakin osaksi suunnittelemaasta valaisinmallista. Sen vuoksi oli mallin katsominen omaperäiseksi, ainakin osittain taiteilijan luomistyön tuotteeksi, jolle oikeussuojaa oli tarpeellista myöntää, helppoa varsinkin, kun vastaaja ei vääntänyt mallia yleisesti tunnetuksi.

⁷⁴ BGH 7. 1. 1958, GRUR 1958 s. 297—300.

⁷⁵ Ks. GRUR 1958 s. 297, 299.

⁷⁶ Ks. GRUR 1958 s. 297—298.

⁷⁷ VilpKilpL 12 §:ää sisällöltään pääasiallisesti vastaava UWG 18 § sisältyy s. 143 alav. 20.

⁷⁸ Tämä ilmenee ratkaisusta BGH 10. 7. 1963, GRUR 1964 s. 33 (tekstissä tarkastellun jutun uusintakäsittely).

⁷⁹ Ks. GRUR 1958 s. 299.

Tämän vuoksi piirustuksilla oli huomattava taloudellinen arvo, jota tehdas sai hyväkseen suorittamatta tarjouspyynnöt tehneelle korvausta. Ratkaisun mukaan huomiota on kiinnitettävä siihen, kuinka helposti kyseinen vastaanottaja pystyy ammattitaitoisten henkilöiden avulla saamaan aikaan vastaavanlaiset piirustukset.⁸⁰

Luottamussuhteen toteamiseen em. tilanteessa vaikutti myös, että luovuttaja ja vastaanottaja olivat jo ennen ko. tarjouspyyntöjä olleet keskenään liikesuhteessa. Piirustusten arvo ei mahdollisesti muuten olisi riittänyt, jotta uskotuista esikuvista olisi ollut kysymys. Liikesuhde mainitaankin ratkaisun perusteluissa tekijänä, joka on vaikuttanut lisäävästi vastaanottajan luottamuksellisuutta koskevaan päättelyvelvollisuuteen.⁸¹ Mitä tältä kannalta tulee suhteen luonteeseen, se oli soveltuva; vastaanottaja sai luovuttajalta samankaltaisia työkalujen valmistustehtäviä.⁸²

Lyhytaikainen liikesuhde oli olemassa oikeustapauksessa *NJA 1936 I s. 75—77*: Myllynomistaja keksi sittemmin patentoidun aspiiraattorin ja luovutti siihen pankin kamreerille *yksinmyyntioikeuden* Ruotsissa. Kamreeri puolestaan antoi eräälle kauppiaille tehtäväksi toimia *myynnissä* pääedustajanaan. Jo ennen kamreerin ja kauppiaan välisen vajaan kuukauden kestäneen sopimussuhteen lakkaamista alkoi jälkimmäinen valmistuttaa hänelle luovutetun piirustuksen ja ko. laitteen kirjallisen kuvauksen opastuksella omaan lukuunsa samoja laitteita, jotka hän samaten *omaan lukuunsa* myi. Hänet tuomittiin IKL 3 §:n 2 mom:n nojalla kahdeksi kuukaudeksi vankeuteen ja maksamaan korvausta.⁸³

Edellä selostettujen saksalaisen ja ruotsalaisen ratkaisun mukaisissa tilanteissa oli uskominen kyseessä, vaikkei ilmene, että luovuttaja olisi esim. ilmaisemis- ja käyttökiellolla viitannut luottamuksellisuuteen. Sama koskee seuraavaa *Ruotsin korkeimman oikeuden päätöstä (v. 1970)*.⁸⁴

Autoklaavin⁸⁵ konstruoinut kapteeni teki tehtailijan kanssa ali-hankintasopimuksen siitä, että viimeksi mainittu sitoutui kapteenin sittemmin luovuttaman näytekappaleen ja antamien neuvojen ja

⁸⁰ Ks. GRUR 1958 s. 299.

⁸¹ GRUR 1958 s. 299. Samoin BGH 10. 7. 1963, GRUR 1964 s. 32—33 (tekstissä tarkastellun jutun uusintakäsittely).

⁸² GRUR 1958 s. 297. Samoin BGH 10. 7. 1963, GRUR 1964 s. 32.

⁸³ Ratkaisun pääkohdat on selostettu myös SOU 1966: 71 s. 109. — IKL 3 § 2 mom. sisältyy s. 142 alav. 14.

⁸⁴ NJA 1970 I s. 332—340, selostettu myös NIR 1971 s. 447—453.

⁸⁵ Oli kysymys autoklaavista lääkärin ja hammaslääkärin välineiden sterilointia varten, ks. esim. NJA 1970 I s. 332.

ohjeiden mukaan valmistamaan ja toimittamaan kapteenille 50 kappaletta autoklaaveja kuukaudessa. Sopimussuhteen lakattua alkoi tehtailija valmistaa ja myydä autoklaaveja omaan lukuunsa. Siihen aikaan, kun näytekappaleen luovuttaminen tapahtui, oli näytekappaleen mukaista autoklaavia ostettavissa avoimilta markkinoilta. Sopijapuolet edellyttivät tehtailijan toimesta tapahtuvaa laitteen tuotekehittelyä sen saamiseksi käyttökelpoisemmaksi, mikä tapahtuikin. Tehtailijan katsottiin toiminnallaan omaan lukuunsa menettelleen IKL 3 §:n 2 mom:n⁸⁶ vastaisesti. Ratkaisu on riittävästi perusteltu: »Know how» tyyppiset neuvot ja ohjeet helpottivat huomattavasti tehtailijaa valmistuksessa. Lisäksi autoklaavi on tuote, jolla on rajoitettu käyttöala ja suhteellisen vähäinen levinneisyys, siis suppeahkot markkinat. Jäljittely voi sellaisissa olosuhteissa vahingoittaa luovuttajaa tuntuvammin kuin muulloin. Koska tapahtunut tuotekehittely ei merkinnyt mitään oleellista muutosta konstruktiossa, täytyi näytekappale katsoa esikuvaksi kehittelyn tapahtuutakin.⁸⁷

Paitsi liikesuhde *sopimusneuvottelut* yleensäkin vaikuttavat enentävästi vastaanottajan luottamuksellisuutta koskevaan päättelyvelvollisuuteen, kuten edellä on mainittu.⁸⁸

Norjan korkeimman oikeuden (v. 1959) osoittamassa tilanteessa oli kysymys mainoskilven valmistus- ja myyntioikeutta koskevista lisenssisopimusneuvotteluista.⁸⁹ Vastaanottaja sai neuvotteluissa haltuunsa täydelliset piirustukset⁹⁰ ja näytekappaleen. Hän kopioi lisenssisopimuksen syntymättä jäämisestä huolimatta kilven ja käytti kopioita muualta saamansa tilauksen täyttämiseen.⁹¹ Kaikki oikeusasteet katsoivat neuvottelujen synnyttäneen luottamussuhteen, johon sisältyvät velvoitukset myös vastaanottajan piti ymmärtää.⁹² Ratkaisu on sopusoinnussa periaatteen kanssa, että vastaanottajan helppoutteen tai vaikeuteen hankkia ko. tiedot muulla tavalla on kiinnitettävä huomiota (jotta kysymys olisi uskotusta esikuvasta, ei hän myöskään saa olla siitä ennestään perillä⁹³). On ilmeistä, ettei hän olisi saanut kilpeä hankituksi vaikeuksitta muualta, lähinnä

⁸⁶ Säännös on selostettu s. 142 alav. 14.

⁸⁷ Tekstissä mainitut perustelut löytyvät erit. NJA 1970 I s. 339 tai NIR 1971 s. 452—453.

⁸⁸ Ks. s. 150.

⁸⁹ *Høyesterett* 22. 8. 1959, Rt 1959 s. 712—724.

⁹⁰ Rt 1959 s. 716—717.

⁹¹ Rt 1959 s. 713—714.

⁹² Rt 1959 s. 712—713, 717.

⁹³ *Baumbach—Hefermehl* s. 1117.

avoimilta markkinoilta, koska hänen kopiokappaleittensa tultua markkinoillekaan luovuttaja ei vielä ollut saanut markkinoilla jalsijaa.⁹⁴

Jos voidaan osoittaa, ettei neuvotteluja ole vakavassa mielessä käytykään vaan vilpillisessä tarkoituksessa, saattaa mahdollisesti VilpKilpL 12 §:n rikkomisen lisäksi olla kysymys sekä OikTL 30 §:n että RL 36:1:n mukaisesta *petoksesta*. Näin voi olla esim., jos sovitaan pelkästä myyntioikeudesta, jota kuitenkin käytetään tahallisesti vain vähäisessä määrässä hyväksi, esim. tilataan 1 kappale tuotetta valmistajalta, ja samalla ryhdytään laajamittaiseen omaan lukuun tapahtuvaan valmistukseen ja myyntiin.^{94a}

— Jos luovutetut piirustukset ovat siinä vaiheessa, jolloin kopiointi on suoritettu, tai aiemmin kuuluneet viranomaisen hallussa olevaan *julkiseen* asiakirja-aineistoon, johon asiasta kiinnostuneilla on ollut oikeus perehtyä, jota tilaisuutta he myös vakiintuneen tavan mukaan ovat käyttäneet hyväkseen, ei ole voinut olla kysymys VilpKilpL 12 §:n mielessä uskottuista esikuvista.⁹⁵ Tällöin on esikuvista tiedon saanti kiinnostuneille suhteellisen helppoa.⁹⁶

Jos kysymys on VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen soveltamisesta tekniisiin ohjeisiin, voidaan sen selvittelyssä, milloin uskominen on tapahtunut, nojautua samoihin näkökohtiin, kuin mitä 12 §:n suhteen on tuotu esiin.⁹⁷

⁹⁴ Rt 1959 s. 718.

^{94a} Asianajaja *Timo Holmin* keskustelussa 21. 2. 1972 mainitsema esimerkkitapaus. Vrt. myös *Kivimäki*, DL 1954 s. 133, 141.

⁹⁵ Näin ratkaisu HD 23. 11. 1967, NJA 1967 I s. 419—441, sama tapaus selostettuna myös NIR 1968 s. 328—331.

⁹⁶ Vrt. NJA 1967 I s. 431, 440—441 tai NIR 1968 s. 331.

⁹⁷ Ks. siitä, milloin yleislauseketta voidaan soveltaa ohjeisiin, s. 145. — Jos on kyseessä sellainen liiketarkoituksessa uskottu tavaränäyte, jota ei ole tarkoitettu käytettäväksi esikuvana, voidaan sen käyttö muussa kuin ko. liiketarkoituksessa kieltää yleislausekkeen nojalla. Erityisesti kaikenlaisen tarjoukseen liitetyn aineiston käyttö tämänkaltaisissa olosuhteissa on hyvän tavan vastaista. Ks. (*Ruotsin*) *Näringslivets Opinionsnämnd 1201/1967*, selostettu NJA 1970 I s. 335—336, NIR 1971 s. 449—450.

Elinkeinonharjoittajan uskottua teknisiä salaisuuksia, kuten piirustuksia ja malleja tai jopa suullisia kuvauksia, toiselle yrittäjälle esim. myynti- tai valmistussopimuksen aikaansaamiseksi voivat salaisuudet saada *tekijänoikeudellista suojaa* (TekijäL 1 § 1 ja 2 mom.), mutta yleensä vain piirustuksen, mallin tai kuvauksen suoranaista jäljentämistä ja monistamista vastaan (ks. *Kivimäki*, DL

2.4. *Pyynnöitä annetut tarjoukset ja tarjouspyynnöt.* Harvemmin kuin muissa tilanteissa syntyy luottamuksellisuus *pyynnöitä annettuun tarjoukseen* tai *tarjouspyyntöön* liitetyn esikuvan suhteen.⁹⁸ Jos vastaanottajan on mahdotonta välttää nimenomaisen käyttö- ja ilmaisemiskiellon sisältäneen yksinkertaisen esikuvan näkemistä esim. sen vuoksi, että piirros putoaa kirjekuoresta sitä avattaessa, ei uskomisen voida katsoa tapahtuneen, ellei mahdollisesta osapuolten välisestä aiemmasta liikesuhteesta tai erityisistä olosuhteista muuta johdu.⁹⁹ Toisaalta tilanne on oleellisesti erilainen, milloin vastaanottajalla on tilaisuus olla otta-

1954 s. 138—139). Jos malli kelpaa sellaisenaan vaihdannan välineeksi (erityisesti käyttöesineet, kuten huone- ja työkalut), ei tekijänoikeudellista suojaa voida saada edes mallin jäljentämistä tai monistamista vastaan, ellei kyseessä ole taideteollinen tai taidekäsitöiden tuote (ks. TekijäL 1 § 1 mom. 3 kohta verr. v:n 1927 tekijänoikeuslain 6 § 1 mom. 3 kohta, *Kivimäki*, DL 1954 s. 137—140, *Lund*, NIR 1958 s. 44—45). Huonekalujen osalta ei liene ainoatakaan korkeimman oikeutemme ratkaisua, jossa tekijänoikeudellinen suoja olisi myönnetty. Kielteinen kanta KKO 1932 II 267 (makuuhuonekalusto), 1935 II 438 (uuninovet) ja 1948 II 464 (kattovalaisin. — »Puhtaamman taiteen» alalla on tekijänoikeussuojan saanti helpompaa, ks. myönteinen kanta esim. KKO 1962 II 60 (rannekoru). Sen sijaan Tanskassa on esim. vaihdannan välineiksi kelpaaville huonekalu- ja ruokailuvälinemalleille jo vuosikymmeniä annettu tekijänoikeussuojaa, ks. *Koktvedgaardin* s. 400 mainitsemia oikeustapauksia. Paitsi em. syistä heikkenee tekijänoikeuden arvo mallien ja piirustusten osalta yksityistä käyttöä varten sallitun jäljentämisoikeuden (TekijäL 11 § 1 mom.) vuoksi. Lisäksi tekniset piirustukset ja mallit ovat usein muodoltaan niin vähäisessä määrässä omaperäisiä, että muuntelemalla verraten vähäisessä määrässä alkuperäisen piirustuksen tai mallin muotoa voidaan tekijänoikeudellinen suoja kiertää (ks. *Hakulinen*, LM 1949 s. 648). — Tekijänoikeuden merkityksen osalta tutkimusaiheen ollessa nimenomaan *liikesalaisuuksien oikeussuoja* ks. s. 00 alav. 211. — *Mallioikeus* voidaan lainsäädännöllisen rakenteensa puolesta rinnastaa pikemminkin patenttiin kuin tekijänoikeuteen. Mallioikeus voidaan yleisesti myöntää myös käyttöesineiden ulkomuodolle (ks. MalliL 1 § verr. HE 1970:113 s. 4. Suoja on siltä osin voimakkaampi kuin tekijänoikeuden ollessa kyseessä. Mallioikeuden merkitys on kuitenkin liikesalaisuuksien oikeussuojan osalta vähämerkityksinen muuten kuin siltä osin, että jos vielä liikesalaisuuden luonteinen malli esim. oikeudenvastaisesti on urkittu selville (vrt. VilpKilpL 11 § 2 mom.) ja rekisteröity oikeudettomalle henkilölle, voi loukattu vaatia rekisteröinnin siirtämistä itselleen (ks. MalliL 32 § 1 mom.). Mitä pidetään hyvän tavan vastaisena liikesalaisuuden selvilleaantitapana, on tarkasteltu edellä s. 105—107. Sen sijaan mallioikeutta koskevia erityisongelmia ei voida pohtia tämän tutkimuksen piirissä.

⁹⁸ Ks. *Turner* s. 362—381, *Finne*, Pöytäkirja 1971 s. 219—220.

⁹⁹ Ks. *Turner* s. 363—364.

matta selkoa esikuvasta, esim. jos on kysymys monta sivua käsittävästä ja monimutkaisesta kuvauksesta, johon perehtymisen vastaanottaja voi välttää jättämällä sen lukematta.¹⁰⁰ Tällöinkin on lähdettävä siitä, ettei vastaanottajaa voida yksipuolisella tahdonilmaisulla velvoittaa noudattamaan luottamuksellisuutta.¹⁰¹ Mutta riittävän selvästi havaittava esim. piirustusten etusivulla oleva nimenomainen kielto voi muuttaa tilanteen toiseksi.¹⁰²

3. Keitä henkilöitä vastaan yritystä suojataan VilpKilpL 12 §:n nojalla?

3.1. *Toimisuhteen kiinteys- ja jatkuvuusasteen merkitys.* VilpKilpL 12 §:n sanamuodon mukaan säännös suojaa esikuvaa, jonka elinkeinonharjoittaja on uskonut henkilölle, joka ei ole hänen toimessaan. Sen sijaan 11 § 1 mom. koskee toisen elinkeinotoiminnassa toimivaa henkilöä, joka toimessaoloaikanaan ilmaisee elinkeinonharjoittajan liikesalaisuuden tai käyttää sitä hyväkseen.

Aiemmin on päädytty VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n henkilöllisen soveltamisalan osalta suosittelemaan kantaa, jonka mukaan säännös koskee paitsi työsuhteita yleensäkin kiinteämmässä ja jatkuvammassa toimisuhteessa olevia (kiinteyden ja jatkuvuuden periaate). Lainkohdan soveltuvuus arvioidaan siis sen mukaan, onko elinkeinonharjoittajan ja ko. henkilön välinen suhde riittävän kiinteä laatunsa puolesta ja tarpeeksi jatkuva, mitä tulee suhteen kesto aikaan.¹⁰³ Tämä on sopiva lähtökohta lainkohdan ja 12 §:n väliselle rajanvedolle, kun otetaan huomioon 11 §:n 1 mom:n mukaisen ilmaisemis- ja käyttökiellon rajoittaminen toimessaolo aikaan,¹⁰⁴ kun taas 12 §:n vastaava kielto on ajallisesti rajoittamaton. Yleensäkin tilapäisluontoisissa ja lyhytaikaisissa toimisuhteissa olevien

¹⁰⁰ Ks. Turner s. 363, 365.

¹⁰¹ Finne toteaa tämän yleisesti (Pöytäkirja 1971 s. 219—220) mainitsematta esimerkkejä.

¹⁰² Velvoitus voi, kuten Finne lausuu yleisesti (Pöytäkirja 1971 s. 220) tietysti johtua myös aiemmasta liikesuhteesta tai siitä, että vastaanottajan myöhempi reagointi tarjoukseen (tai tarjouspyyntöön, tekijän lisäys) antaa luovuttajalle perusteltua aihetta olettaa vastaanottajan hyväksyneen ehdon.

¹⁰³ Ks. edellä s. 42—43.

¹⁰⁴ Ks. tilanteista, joissa kielto muiden periaatteiden nojalla jatkuu toimessaolon lakattua, III osa.

toimeentulolle on toimisuhteen lakattua jatkuvasta ko. kiellosta tuntuvasti vähemmän haittaa kuin muille, mikä johtuu ensiksi mainittujen henkilöiden keskimäärin suuremmasta liikkumavapaudesta ja vähäisemmästä erikoistumisesta.¹⁰⁵

3.2. *Rajatapausten arvioinnista.* Kiinteyden ja jatkuvuuden periaate on kuitenkin toisinaan liian ylimalkainen antaakseen riittävää johtoa. Aina eivät olosuhteet ole niin helposti arvioitavissa tämän prinssiipin mukaan kuin eri yhteyksissä tarkastellun hovioikeuden päätöksen »free lancer» suhde, jossa sovellettiin 11 §:n 1 mom:a.¹⁰⁶

Vaikeaselkosisissa tilanteissa voidaan kiinnittää huomiota useihin seikkoihin ja suorittaa niiden perusteella kokonaisarviointi. Mitä itsenäisemmiksi esikuvan luovuttajan ja vastaanottajan keskinäiset suhteet muodostuvat, ja mitä enemmän on kysymys juuri heidän välisistä liiketoimista, joissa heidän intressinsä eivät aina ole samassa määrässä samansuuntaiset kuin esim. sellaisissa kauppaedustussuhteissa, jotka ovat kiinteitä ja pitkäaikaisia, sitä pienemmällä syyllä voidaan vastaanottajan katsoa toimivan »toisen elinkeinotoiminnassa» VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n mielessä. Sitä suuremmaksi myös muodostuu viimeksi mainitun liikkumavapaus elinkeinotoiminnassa, ja sitä vähemmän jatkuva ilmaisemis- ja käyttökielto haittaa hänen jatkuvaa elinkeinotoimintaansa. Tällöin luovuttajan ja vastaanottajan välisen suhteen jatkuvuus- ja kiinteysaste ei muodosta yhtä sopivaa tekijää ko. säännösten rajanvetoon. Osapuolten tarkoitus esikuvia luovutettaessa on myös usein, että vastaanottaja on jatkuvasti sidottu niitä koskevaan po. kieltoon.

Tässä teoksessa ei ryhdytä pohtimaan esim. niitä tekijöitä, joiden avulla tietyt sopimustyyppit, esim. kauppa ja työurakka pyritään erottamaan toisistaan, eikä erottelulla useinkaan ole merkitystä sen suhteen, sovelletaanko po. 11 §:n 1 mom:a vai 12 §:ää. Eräisiin »free lancer'eina» toimiviin henkilöihin on ajateltavissa tilanteesta riippuen 11 §:n 1 mom:n soveltaminen, olipa kyseessä tilauskauppa tai työurakka.¹⁰⁷ Tällöin saadaan vielä riittävästi apua kiinteys- ja jatkuvuusperiaatteesta. Useimmiten on kuitenkin urakka-, tilauskauppa- ja lisenssisopimusneuvotte-

¹⁰⁵ Vrt. v. Büren s. 158.

¹⁰⁶ Ks. s. 42—43, 85—87.

¹⁰⁷ Ks. edellä s. 42—43.

luissa sekä -suhteissa — kiinteissä ja pitkäaikaisissakin — sovellettava 12 §:ää.¹⁰⁸ Tähän on olemassa em. luonnolliset syyt.

3.3. *Esikuvia voidaan VilpKilpL 12 §:n mielessä uskoa muillekin kuin yritykselle.* VilpKilpL 12 §:n sanamuodon mukaan säännös koskee tilannetta, jossa elinkeinonharjoittaja on uskonut teknisen esikuvan henkilölle, joka ei ole hänen toimeensa. Säännöstä ei voida ymmärtää niin suppeasti, että se koskisi vain tilannetta, jossa *yritys*, jolle liiketarkoituksessa on uskottu esikuva, luvattomasti käyttää sitä tai ilmaisee sen. Myös jotta säännöksen kiertäminen vaikeutuisi, on lainkohdan syytä ymmärtää koskevan yrityksen *henkilökuntaakin*. Elinkeinoonharjoittaja on säännönmukaisesti tarkoittanut uskoa esikuvan paitsi yritykselle myös henkilökunnalle, jotta siihen kuuluva ei täysin yksityisessä intressissään menettelisi esikuvan suhteen ei-toivotulla tavalla.¹⁰⁹

Yritys saattaa joutua korvausvastuuseen kyseisestä yksityisluonteisesta menettelystä. Vastuu syntyy ainakin, jos se voidaan johtaa nimenomaisesta salassapito- tai käyttökieltositoumuksesta¹¹⁰ tai siitä kauppa- tai muusta sopimuksesta, jonka toteuttamiseksi esikuva on uskottu. Tällöin on kyseessä apulaisen tuottamusta koskevien, yleisten siviilioikeudellisten periaatteiden soveltaminen.¹¹¹

VilpKilpL 12 §:ää voidaan soveltaa esikuvan uskoneen ja yksityisen *kuluttajan* välisessä suhteessa,¹¹² esim. arkkitehdin uskottua rakennuspiirustukset omakotitaloa suunnittelevalle.¹¹³

¹⁰⁸ Sveitsin UWG:iin ei sisälly VilpKilpL 12 §:ää vastaavaa erityissäännöstä, joten vastaavat tilanteet joudutaan käsittelemään VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta sisällöltään pääasiallisesti vastaavan, mutta sanamuodoltaan erilaisen SvUWG 1 §:n 1 mom:n nojalla, joka kuuluu (sisältyy esim. Schönerberger s. 742): »Unlauterer Wettbewerb im Sinne dieses Gesetzes ist jeder Missbrauch des wirtschaftlichen Wettbewerbs durch täuschende oder andere Mittel, die gegen die Grundsätze von Treu und Glauben verstossen.» Säännöstä sovellettiin ratkaisussa *Bundesgericht 10. 7. 1951*, BGE 77 III s. 263—272. Kyseessä oli rakenneidean uskominen luonnolliselle henkilölle. Bundesgericht luonnehti sopimussuhdetta urakkasuhteeksi.

¹⁰⁹ Ks. ratkaisuja *UfR 1948 s. 1363—1367 SH*, sama tapaus selostettu myös *NIR 1949 s. 119—122*, *RG 1. 11. 1938*, *GRUR 1939 s. 733—741*, erit. s. 733—734.

¹¹⁰ Nimenomainen käyttökieltositoumus oli kyseessä ed. alav. mainituissa ratkaisussa *UfR 1948 s. 1363 SH*.

¹¹¹ Ks. näistä periaatteista esim. *Hakulinen s. 234*.

¹¹² UWG 18 §:ää (sisältyy s. 143 alav. 20) voidaan *Hefermehlin* (Baumbach—Hefermehl s. 1116), *Reimerin* (s. 505), *Godinin* (Godin—Hoth s. 221), *Callmannin*

Ko. säännöksen sanamuoto ei myöskään aseta estettä esikuvan uskomiselle esikuvan aikaansaajalle. Kun kerran yrityksen sisällä voidaan esim. kirjanpito ja taseet kokonaisuudessaan uskoa kirjanpitäjälle,¹¹⁴ vaikka hän suorittaa tämän työn suurelta osin itse (tällöin sovellettava säännös on tietysti lähinnä VilpKilpL 11 § 1 mom.¹¹⁵), ei ole estettä vastaavanlaiseen uskomiseen ulkopuolisille. Näin voi olla esim., jos vieraalle yritykselle on annettu korvausta vastaan tehtäväksi suorittaa oman yrityksen tuotekehittelyä, ja kehittelyn tuloksena syntyy esikuvia. Uskomisen esikuvan aikaansaajalle VilpKilpL 12 §:n nojalla edellyttää päinvastoin kuin muu lainkohdan mukainen uskomisen nimenomaista tai olosuhteista ilmenevää sopimusehtoa. Sääntönähän on, että henkilö on oikeutettu itse määräämään aikaansaannoksistaan, ellei rajoittavia perusteita (esim. työ- tai muu sopimussuhde, työsuhdekeksintöoikeus) voida osoittaa. Sopimusehdon esiintyminen voi ilmetä erilaisista, aiemmin tarkastelluista tekijöistä (kustannusten jakautuminen ym. seikat).¹¹⁶

Sanktiokysymyksiä VilpKilpL 12 §:n mukaisissa tilanteissa, kuten vahingonkorvauksen edellytyksiä, tarkastellaan eri yhteydessä.¹¹⁷

(s. 543) ja *Dietrich Reimerin* (Ulmer—Reimer s. 234) mukaan soveltaa po. suhteessa. Samoin ratkaisu *OLG Köln* 13.7.1956, GRUR 1958 s. 300—301. Toisin *Baumbach* s. 461. VilpKilpL 12 § edellyttää liiketarkoituksessa suoritettua uskonnollista. Jos elinkeinonharjoittaja uskoo kuluttajalle esikuvan em. tarkoituksessa, pitäisi tämän riittää säännöksen soveltamisedellytykseksi. Vrt. *Reimer* s. 505.

¹¹³ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 234.

¹¹⁴ Ks. *Reimer* s. 487.

¹¹⁵ Vrt. aiemmin tarkasteltu (s. 42—43, 85—87) *H:gin HO:n ratkaisu* (v. 1971), jossa VilpKilpL 11 §:n 1 mom:a sovellettiin tietokoneohjelman aikaansaamiseen ohjelmoijaan, vaikkei ohjelmoija ollutkaan yhtä kiinteässä suhteessa yritykseen kuin kirjanpitäjä normaalisti on.

¹¹⁶ Vrt. erit. s. 84.

¹¹⁷ Ks. V osa.

3 §. LISENSSI- JA SALASSAPITOSOPIMUKSET, MAINITUNLAISTEN SOPIMUSTEN TÄYDENTÄMINEN JA SOPIMUSEHTOJEN SOVITTELU

1. Tutkimuksen rajoittamis- ja metodikysymyksiä

1.1. *Tutkimuskohteina olevat kysymykset.* Teknisten salaisuuksien suoja tilanteissa, joissa yritys on uskonut niitä henkilöille, jotka eivät ole yrityksen toimessa, ei voida tyhjentävästi selvittää VilpKilpL:n säännösten, erityisesti 12 §:n, tulkinnalla. On tilanteita, joissa jäljempänä esitettävistä syistä ei voida löytää riittävää näyttöä kyseisten säännösten soveltamiselle. Vaikka näitä määräyksiä voitaisiinkin jossakin tilanteessa soveltaa, saattaa oikeussuoja tulla voimakkaammaksi, jos voidaan vedota nimenomaiseen sopimusmääräykseen tai sopimuksen tulkintaan. Nyt seuraavassa esityksessä rajoitetaan käsittelemään lisenssi- ja salassapitosopimusten merkitystä liikesalaisuuksien oikeussuojan kannalta. Myös esim. rakennus- ja konealan konsultaatiosopimuksilla on merkitystä liikesalaisuuksien oikeussuojan kannalta.¹ Tällaisten sopimusten selvittely vaatisi kuitenkin erityistutkimuksen. Lisenssi- ja salassapitosopimusten osalta tarkastelu rajoitetaan samasta syystä *sopijapuolten väliseen suhteeseen*, joten näiden osapuolten suhde sivullistahoon jää tutkimuksen ulkopuolelle.

1.2. *Plesnerin ja Kockvedgaardin käsitysten kritiikkiä.* Plesnerin ja Kockvedgaardin mukaan voidaan lisenssisopimuksen oikeudellisessa arvioinnissa suuressa määrässä nojautua kilpailuoikeudellisiin säännöksiin, erityisesti VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta vastaavaan DaKRL 15 §:ään (Kockvedgaardin mukaan toisinaan myös mahdollisesti Vilp-

¹ Konsultaatiosopimuksista on olemassa sopimusmalleja. Ks. Ruotsin oikeuden kannalta laadittu ABK 1966.

KilpL 11 §:n 1 mom:a vastaavaan DaKRL 11 §:ään²⁾.³ Heidän mukaansa nämä säännökset voivat mm. täyttää lisenssisopimuksen aukkoja. Näin on asian laita esim., mitä tulee tilanteeseen sopimuksen voimassaolon lakattua, jolloin saattaa herätä sopimuksessa toisinaan sääntelemätön kysymys lisenssin saajan mahdollisesta velvollisuudesta tuolloin pidätyä lisensioidun tiedon käytöstä. Usein he tulkitsevat kilpailuoikeudellisia säännöksiä aukkotilanteissa lisenssin antajalle edullisella tavalla.⁴ Mainittujen säännösten ilmaisemien periaatteiden käyttäminen lisenssisopimusta täydentämään voidaan kuitenkin monesti katsoa yksipuoliseksi menettelytavaksi. On huomattava, että kilpailuoikeudelliset yleislausekkeet, so. VilpKilpL 1 § ja sitä vastaavat ulkomaiset yleislausekkeet, eivät kaikissa tapauksissa sisällä valmista, elinkeinoelämän piirissä tai muussa huomioon otettavassa henkilöpiirissä tai oikeuskäytännön tietä muotoutunutta normia, vaan yleislausekkeen soveltamisessa saattaa olla kysymys pikemminkin oikeustieteen harjoittajan tai tuomarin henkilökohtaisesta kannanotosta.⁵ Näin on asianlaita varsinkin tilanteissa, joissa on ajateltavissa muita, enemmän tilanteen erityislaadun huomioon ottavia ratkaisuperiaatteita, kuten lisenssisopimuksen osalta sopimuksen tulkinta normaaliin siviilioikeudellisten tulkintaperiaatteiden mukaan sekä sopimusehtojen sovittelu.⁶

Erityisesti koska kotimainen oikeuskäytäntö puuttuu lisenssisopimusten osalta kokonaan, soveltuvat mainitut muut ratkaisuperiaatteet Suomen lisenssisopimusoikeuteen paremmin kuin kilpailuoikeudelliset säännökset.

Plesner ja häneltä ilmeisesti paljon vaikutteita saanut Kocktvedgaard⁷ perustavat lisenssin antajalle yleisesti ottaen myönteisen oikeudellisen käsityksensä paitsi kilpailuoikeuteen myös vaihtoehtoisesti luottamuskäsitteeseen. Plesnerin mukaan kaikissa tapauksissa, joissa »know how'n» vastaanottaja on tai hänen pitäisi olla selvillä siitä, että »know how'n» luovuttaja on luovutuksellaan osoittanut häntä kohtaan luottamusta, on

² Kocktvedgaard s. 315.

³ Plesner, NIR 1963 s. 143, NIR 1965 s. 14, Kocktvedgaard s. 315.

⁴ Plesner, NIR 1963 s. 143—144, NIR 1965 s. 14, Kocktvedgaard s. 315.

⁵ Ks. tarkemmin s. 103—104.

⁶ Näiden muiden periaatteiden katsoo lisenssisopimuksiin soveltuvan Godenhjelm, NIR 1965 s. 233 ja JFT 1965 s. 298—304.

⁷ Ks. Godenhjelm, NIR 1965 s. 278.

vastaanottajan oltava väärinkäyttämättä luottamusta.⁸ Luottamusnäkökohta ei kuitenkaan auta riittävästi lisenssisopimuksen oikeudellisessa selvittelyssä, ellei ensin ole selvitetty, milloin luottamusta on osoitettu. Tähän eivät Plesner ja Koktvedgaard ole vastanneet.

Luottamusnäkökohtaan ja kilpailuoikeuteen perustaa Plesner käsityksensä, jonka mukaan lisenssisopimusta pitää säännönmukaisesti tulkita lisenssin antajan eduksi, mitä tulee lisensioidun »know how'n» tai muunlaisen liikesalaisuuden oikeussuojaan.⁹ Tähän ei kuitenkaan ole osoitettavissa riittävästi perusteltua syytä: Godenhielmin mukaan ei lisenssisopimusta ole tulkittava mainitulla tavalla vaan normaalien sopimuksen tulkintaa koskevien periaatteiden mukaan; esim. OikTL 32 §:n erehdystä koskeva periaate vilpittömän mielen suojasta saattaa soveltua.¹⁰ Yhdyn Godenhielmin käsitykseen. Lisenssisopimuksessa on vähintään yhtä tärkeitä kuin suojata lisenssin antajaa turvata lisenssin saajaa. Johtuuhän sopimuksesta oikeuksia ja velvollisuuksia molemmille sopijapuolille, ja molempien on oltava tasaveroisessa asemassa.

Sopimuksen tulkitsemista säännönmukaisesti lisenssin antajan eduksi vastaan voidaan vielä esittää näkökohta, että sellainen tulkinta saattaa johtaa uuden, patenttioikeuteen rinnastettavan teollisoikeudellisen yksinoikeuden syntymiseen lisenssin antajalle. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ilman lainsäädäntöä. Elinkeinoelämässä on lähtökohtana yleistaloudellisten intressien edellyttämä yleinen toimintavapaus, jota kuitenkin rajoittaa erityislainsäädäntö, ko. suhteessa erityisesti patenttilaki sekä VilpKilpL:n erityissäännökset.¹¹ Erityislainsäädännön ulkopuolelle jääviin tapauksiin voidaan soveltaa VilpKilpL 1 §:n yleislauseketta vain, mikäli kyseessä on menettely, jota tilanteen kokonaisarviointin pohjalta

⁸ Plesner, NIR 1965 s. 14. Tässä yhteydessä todettakoon, että mainitulla luottamusnäkökohdalla ei ole mitään yhteyttä sopimusoikeuden perinteellisiin luottamusteorioihin, vaan luottamusnäkökohta tarkoittaa vaatimusta lojaalin menettelyn noudattamisesta (ks. Koktvedgaard s. 275) vastavuoroisesti osoitetun luottamuksen johdosta.

⁹ Plesner, NIR 1965 s. 14.

¹⁰ Godenhielm, NIR 1965 s. 233.

¹¹ Ks. Hakulinen s. 267—268, Bernitz—Modig—Mallmén s. 79, Ulmer s. 55—57. Yleistaloudellisia intresseinä on kansantaloudellisia näkökohtia, joista merkittävimpiä ovat pyrkimys kilpailun edistämiseen sekä tuotantokustannusten ja hintojen alentumiseen. Ks. Koktvedgaard s. 357—358, Castrén, NIR 1967 s. 281, 285—286.

voidaan pitää hyvän tavan vastaisena,¹² tätä kysymystä on jo liikelaisuuksien osalta edellä selvitetty.¹³ VilpKilpL:n yleislauseke ei ole tarkoitettu aikaansaamaan uusia yksinoikeuksia, eikä sitä ole oikeuskäytännössä sovellettu tuossa tarkoituksessa.¹⁴

Edellä esitetyt syyt riittävät osoittamaan, että pääpaino lisenssisopimuksen oikeudellisessa selvittelyssä on annettava sopimuksen tulkin- nalle ja sopimusehtojen sovittelulle normaalien yksityisoikeudellisten periaatteiden mukaan. Joissakin tilanteissa on kuitenkin paikallaan sovel- taa VilpKilpL 12 §:n säännöstä teknisistä esikuvista, ja tällöin luotta- musnäkökohdalla on tärkeä sijansa.

Mainitut syyt ovat vastaavasti sovellettavissa salassapitosopimukseen, joten sen osalta noudatan samaa tutkimusmetodia kuin lisenssisopimuk- sen osalta.

2. Salassapitosopimuksesta

2.1. *Salassapitosopimus varmentaa ja täydentää VilpKilpL 12 §:n nojalla myönnettävää oikeussuojaa.* Uskottuja teknisiä esikuvia koske- vassa esityksessä on selvitetty otsikossa mainitun säännöksen nojalla myönnettävän oikeussuojan ulottuvuutta. Lainkohdan soveltaminen edel- lyttää teknisen esikuvan *uskomista*, mutta uskominen merkitsee luotta- muksellisuutta koskevaa päättelyvelvollisuutta esikuvan vastaanotta- jalle.¹⁵ Jos esikuva annetaan vastaanottajan tietoon sopimusneuvotte- luissa, ei vastaanottajan kuitenkaan kaikissa olosuhteissa ole helppo pää- tellä luottamuksellisuutta. Kuten aiemmin on todettu, saattaa näin olla asian laita erityisesti, jos esikuvan uutuus verrattuna tekniikan silloiseen kehitystasoon tai sen taloudellinen arvo on vähäinen.¹⁶ Tällöin saattaa vastaanottajan lisäksi olla vaikeata erottaa esikuvaa ko. alan yleisestä ammattitiedosta.

Esikuvan antaminen vastaanottajan tietoon saattaa kuitenkin olla vält- tämätöntä esim., jotta vastaanottaja voisi päättää, kannattaako hänen

¹² Ks. *Koktvedgaard* s. 349—354, *Lund*, NIR 1958 s. 55—56. Ks. lisäksi *LVK:n ratkaisuja* edellä s. 115 alav. 85—86.

¹³ Ks. III osa 4 § erit. 5 kohta.

¹⁴ Ks. esim. *Knoph* s. 552—563, *Ulmer* s. 80—81, *Godenhielm*, NIR 1965 s. 232—233.

¹⁵ Ks. s. 148—150.

¹⁶ Ks. s. 149—150.

ryhtyä varsinaisiin lisenssisopimusneuvotteluihin.¹⁷ Käytännössä annetaan monesti useita esikuvia ja muutakin tietoa vastaanottajalle samalla kertaa, jotta tämä voi suorittaa em. ratkaisun. Vastaanottaja ei kuitenkaan mainituissa olosuhteissa aina pysty tekemään päätelmää, että tieto on annettu hänelle neuvottelujen helpottamiseksi, jolloin VilpKilpL 12 §:n soveltamisedellytykset olisivat yleensä olemassa esikuvien suhteen, jotka täten katsottaisiin *uskotuiksi liiketarkoituksessa*.¹⁸ Näin saattaa eri syistä olla asian laita yhden tai useamman luovutetun esikuvan suhteen, ja on huomattava, että jos kysymys on muunlaisesta tiedosta kuin esikuvasta, ei lainkohtaa voida lainkaan soveltaa. Katsotaanko erityisesti suullinen »know how» esikuvaksi, on harkintakysymys, kuten aiemmin on selvitetty.¹⁹ Vaikka luovutettu esikuva olisi uutuutensa tai taloudellisen arvonsa puolesta huomattavaa laatua, saattaa vastaanottajan olla vaikeata päätellä luottamuksellisuutta, jos esim. neuvotteluissa esiintyvä tekniikan ala on laaja ja vaikeaselkoinen. Jos vastaanottaja poikkeuksellisesti asiantuntemattomuutensa vuoksi on luullut tietoonsa saamansa esikuvan kuuluvan alan yleiseen ammattitietoon, eikä luovuttaja ole häntä oikaissut, vaikka on ollut ko. luulosta tietoinen, ei uskomisesta myöskään voi olla kysymys (tämä on varallisuus oikeudessa laajalti sovellettavien luottamus- ja vilpittömän mielen suojan periaatteiden mukaista (vrt. OikTL 32 §)).

Jos vastaanottaja alustavassa neuvotteluvaiheessa on suorittanut luovuttajan vaatiman maksun esikuvan luovuttamisesta, saattaa vastaanottaja jopa luulla ostaneensa esikuvan vapaaseen käyttöönsä,²⁰ vaikka hän olisikin täysin tietoinen esikuvan taloudellisesta merkityksestä. Näin saattaa olla asian laita, jos neuvottelut katkeavat eikä lisenssisopimuksen tekemisestä tule mitään.²¹

¹⁷ Ks. *Solin*, Lisenssisopimus s. 3—4, *White* s. 5. — Samalla tiedotetaan toisinaan vastaanottajalle sellaisiakin seikkoja, jotka eivät ole tähän tarkoitukseen välttämättömiä, mutta jotka esim. sisältyvät esikuvan sisältäneeseen asiakirjaan. Tekstissä tarkasteltava salassapitosopimus, jossa neuvotteluvaiheessa luovuttajalle annettu tietoaaineisto määrätään luottamukselliseksi, koskee näitäkin seikkoja. Vrt. jäljempänä s. 167—168. Niitä koskevan käytännön oikeudellisen kysymyksen on maininnut minulle asianajaja *Heikki Kolehmäinen* keskustelussa 9. 11. 1971.

¹⁸ Vrt. s. 149—150.

¹⁹ Ks. edellä s. 142—145.

²⁰ Ks. *White* s. 5—6.

²¹ Ks. *White* s. 5—6.

Mainitunlaisista syistä johtuen saattaa luovuttajalle olla tähdellistä suojata itsensä niiden tilanteiden varalta, joissa hän ei voi saada oikeus-suojaa VilpKilpL 12 §:n nojalla. Tähän tarkoitukseen soveltuu luovut-tajan ja vastaanottajan välinen salassapitosopimus, joka solmitaan ennen, kuin esikuvia tai muuta tietoa annetaan vastaanottajan tietoon. Paitsi että luovuttaja voi välittömästi vedota tällaiseen sopimukseen, voidaan sen myös usein katsoa aikaansaavan, että esikuvat on katsottava em. säännöksen mukaisesti uskotuiksi. Onhan sopimus omiaan aikaansaamaan vastaanottajalle luottamuksellisuutta koskevan päättelyvelvollisuuden edellyttäen, että sen kohteena oleva tieto on riittävän selvästi määri-telty, ja että tieto ei ole sitä laatua, että vastaanottajan olisi liian help-poa hankkia vastaava tieto muulla tavalla kuin luovuttajalta (salassa-pitosopimuksen kohteena oleva tieto saattaa kokonaan tai osittain täyttää nämä edellytykset).

Jos lisenssisopimus myöhemmin solmitaan, korvaa se usein samalla salassapitosopimuksen, jonka määräykset tuolloin menettävät merkityk-sensä.²² Jos sen sijaan lisenssineuvottelut raukeavat tuloksettomina, jää salassapitosopimus edelleen voimaan.

Joissakin tilanteissa, jotka osittain muistuttavat em. lainkohdassa säänneltyjä tilanteita, saattaa olla paikallaan soveltaa lain 1 §:n yleis-lauseketta. Jos sinä ajankohtana, jolloin esikuva luovutetaan vastaan-ottajalle, olosuhteet eivät ole sellaiset, että vastaanottajalla on velvolli-suus päätellä *luottamuksellisuus*, mutta luovuttaja kuitenkin myöhemmin ilmoittaa vastaanottajalle tahtovansa viimeksi mainitun menettelevän luottamuksellisesti esikuvan suhteen, ei voitane sanoa, että esikuva olisi katsottava *uskotuksi*.²³ Siitä huolimatta voidaan vastaanottajan toiminta esikuvan suhteen, jos se tapahtuu tuollaisen ilmoituksen jälkeen, poik-keuksellisesti katsoa lain 1 §:n kieltämäksi, hyvän tavan vastaiseksi teoksi. Tällöin on yleensä kuitenkin edellytettävä, että vastaanottaja ei ole vielä ennen ilmoituksen saamista ehtinyt toimia esikuvan suhteen sellaisella luovuttajan tarkoituksen vastaisella tavalla, josta vastaanottajalle on aiheutunut kustannuksia. Mainituilla edellytyksillä VilpKilpL:n yleislau-sekkeen soveltaminen on sopusoinnussa niiden perusteiden kanssa, joita

²² Ks. *White* s. 5, 10.

²³ Yleisen kielenkäytön mukaan ei voitane sanoa esikuvaa uskotuksi mai-nituissa olosuhteissa. Ks. *Nykysuomen sanakirja* osa VI s. 218, jonka mukaan uskominen merkitsee salaisuuden kertomista tai paljastamista luottamukselli-sesti.

ilmentää OikTL 39 §, jonka analogisesta soveltamisesta siis on kysymys. Koska yleislausekkeen kovin laaja soveltaminen liikesalaisuuksiin tilanteissa, joissa erityissäännökset eivät sovellu, tarkemmin aiemmin esitetystä syistä ei kuitenkaan ole asianmukaista,²⁴ täytyy olla kysymys erityisen räikeistä tilanteista. Koska kysymys on käytännössä varsin harvinaisista tapauksista, en katso aiheelliseksi käsitellä niitä tämän teoksen piirissä.

Salassapitosopimus on näin ollen tähdellinen siitäkin syystä, että VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen soveltaminen 12 §:n täydentäjänä on varsin epävarmaa. Lisäksi on sopimus omiaan helpottamaan väärinkäytösten toteenäyttöä, kun sopimuksessa on selvät toimintaohjeet esikuvien ja muiden salaisuuksien vastaanottajalle.

Sopimuksessa voidaan asettaa tiedon vastaanottajalle eräitä sellaisia velvollisuuksia, joita hänellä ei voi olla VilpKilpL:n säännösten nojalla (esim. velvollisuus heti pyydettyä palauttaa luovuttajalta saatu asiakirja- ym. materiaali²⁵).

Seuraavassa käsitellään niitä määräyksiä, joita salassapitosopimukseen on aiheellista ottaa oikeudellisista syistä ja taloudellisten vahinkojen välttämiseksi.

2.2. *Salassapitosopimukseen otettavista tiedon luovuttajaa suojaavista määräyksistä.* Salassapitosopimukseen on aihetta ottaa määräys neuvotteluvaiheessa vastaanottajalle annetun tietoaineiston luottamuksellisuudesta.²⁶ Jotta tiedettäisiin, mitä tietoa tämä koskee, on tieto tarkoin määriteltävä.²⁷ Luottamuksellisuutta koskevat sopimuskohdat on laadittava riittävän selviksi.²⁸ Niinpä vastaanottajaa on kiellättävä ilmaismasta tietoa kolmansille osapuolille tai käyttämästä sitä muuhun kuin salassapitosopimuksessa edellytettyyn tarkoitukseen ilman luovuttajan suostumusta.²⁹ Vaikka vastaanottajalla jo vastuuta apulaisen tuottamuksesta koskevien periaatteiden mukaan on, jos salassapitosopimus on tehty, velvollisuus vastata myös henkilökuntaansa kuuluneen henkilön omassa

²⁴ Ks. s. 112—113.

²⁵ Ks. sopimusmallia *Solin*, Ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 5/69 s. 2.

²⁶ *White* s. 5.

²⁷ Ks. määrittelystä sopimusmallia *Les Workshop No. 6*, *Les Nouvelles* 3: 1969 s. 94. — Luovutetut asiakirjat voidaan mainita sopimuksen liitteenä.

²⁸ Ks. tällaisista määräyksistä ed. alav. mainittua sopimusmallia s. 94—95.

²⁹ Ks. sopimusmalleja *White* s. 9 ja alav. 27 mainittu s. 94—95.

intressissään toimestaoloaikanaan tekemästä luottamusrikkomuksesta,³⁰ on selvyiden vuoksi tästäkin määrättävä sopimuksessa.³¹ Jos vastaanottaja kuitenkin on velvollinen suorittamaan korvauksen luovuttajalta neuvotteluvaiheessa saamastaan tiedosta, saattaa korvaus toisinaan vastata tiedon koko arvoa. Tällöin voidaan sopia myös siitä, että korvauksen tultua täysin suoritetuksi tieto siirtyy vastaanottajan vapaaseen käyttöön.³²

Lisäksi on tarpeen sopia ennakolta siitä, mitä tiedon tuleminen myöhemmin julkiseksi vaikuttaa luottamuksellisuuteen.³³

Vielä on tähdellistä määrätä vastaanottajan luovuttajalta saaman konkretisoidun asiakirja- ym. materiaalin palautusvelvollisuudesta, mikä on syytä ulottaa sopimusehdolla paitsi luovuttajalta saatuun alkuperäis-materiaaliin vastaanottajan valmistamiin kopioihinkin.³⁴ Mikäli vastaanottajan etu halutaan ottaa vähän runsaammin huomioon, voidaan sopimuksessa kieltää vastaanottajaa ko. ajankohdan jälkeen pitämästä hallussaan kopioita.³⁵ Tällöin hänen ei välttämättä tarvitse luovuttaa niitä hallustaan, vaan hän voi ne hävittääkin.³⁶ Sen todistaminen, että vastaanottajalla on hallussaan kopioita, saattaa kuitenkin olla hyvin vaikeaa.³⁷

Vastaanottajan palauttamis- tai hävittämisvelvollisuuden syntymis-ajankohta voidaan sopia ainakin kolmella tavalla. Niinpä ajankohta voidaan määrätä riippumaan pelkästään luovuttajan myöhemmin mahdollisesti esittämästä pyynnöstä.³⁸ Voidaan myös asettaa määräaika, johon mennessä vastaanottajan on ilmoitettava luovuttajalle, onko hän kiinnostunut harkitsemaan lisenssisopimusta yksityiskohtaisemmin. Jos vas-

³⁰ Ks. apulaisen tuottamusta koskevista yleisistä periaatteista *Hakulinen* s. 234. — Vastuusta entisen apulaisen teoista jäljempänä s. 177—179, 184.

³¹ Ks. sopimusmallia *Orgalime Practical Guide* s. 38.

³² Ks. sopimusmallia *White* s. 10.

³³ Ks. sopimusmalleja *Solin*, Ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 5/69 s. 2 ja alav. 27 mainittu s. 94—95.

³⁴ Ks. *Stumpf* s. 116. Sopimusehdolla voidaan sitä paitsi kieltää, että kopioita saa ottaa ilman alkuperäismateriaalin omistajaksi sopimuksessa todetun luovuttajan nimenomaista suostumusta. Ks. *Lovell* s. 14—15.

³⁵ Ks. sopimusmallia *Orgalime Practical Guide* s. 38.

³⁶ Ks. sopimusmallia *White* s. 9—10.

³⁷ Vrt. *Stumpf* s. 38.

³⁸ Ks. sopimusmallia *Solin*, Ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 5/69 s. 2.

taus on kielteinen, on vastaanottajan palauttamis- tai hävittämisvelvollisuus syntynyt.³⁹ Käy myös päinsä sopia määräajasta, johon mennessä lisenssisopimus on solmittava sillä vaikutuksella, että kielteisessä tapauksessa syntyy palauttamis- tai hävittämisvelvollisuus.⁴⁰

Salassapitosopimuksen rikkomisesta voi seurata vahingonkorvausvelvollisuus.⁴¹

3. Liikesalaisuus-lisenssisopimuksesta

3.1. Lisenssisopimuksia koskevan tutkimusalan ja peruskäsitteistön selvittelyä

Tarkasteltaessa lisenssisopimuksia oikeudellisesti on valittava tutkimustavoitteiden kannalta tarkoituksenmukainen terminologia. Lisenssisopimuksia tarkastellaan eri tahoilla usein käsitteen »know how» varassa, ja toisinaan puhutaan »know how» sopimuksista tarkoitettaessa muita kuin patenttia, tavaramerkkiä tai muunlaista teollisoikeudellista yksinoikeutta koskevia lisenssisopimuksia.⁴² Sopimuksen nimittäminen lisenssisopimukseksi ei tuolloin täsmällisesti osoita, mistä on kysymys,⁴³ mutta tämä puute ei ole riittävä este termin käytölle tässä teoksessa. Myöskään eivät tutkijat ole yksimielisiä siitä, mikä voi olla »know how» sopimusten kohteena. *Lüdecken* mielestä patenttikelpoinen tieto ei voi olla »know how» sopimuksen kohteena.⁴⁴ *Troller* vaatii sen nimisen sopimuksen piiriin kuulavalta tiedolta riittävän voimakasta salaisuusastetta.⁴⁵ *Godenhielm* taas erottaa toisistaan teknisen salaisuuden ja »know how'n» lisenssisopimuskohteina.⁴⁶ Eroavat katsantokannat selittyvät siitä, ettei yksimielisyyttä ole saavutettu käsitteen »know how» sisällöstä.⁴⁷

Kun todetaan nämä käsityskantojen poikkeavuudet ja koska lisäksi

³⁹ Ks. sopimusmallia *Goldschmid* s. 112.

⁴⁰ Ks. sopimusmallia *White* s. 9—10.

⁴¹ Ks. *Solin*, *Lisenssisopimus* s. 4.

⁴² Näin *Solin*, *Pöytäkirja* 1969 s. 98—99, *Orgalime Practical Guide* s. 8 k. 3—4.

⁴³ Ks. *Godenhielm*, *Förhandlingarna* 1966 s. 173, *Lassen*, *Förhandlingarna* 1966 Bilaga 6 s. 11.

⁴⁴ *Lüdecke—Fischer* s. 661.

⁴⁵ *Troller*, *Generalrapport* s. 14—16, 18, 37—38.

⁴⁶ *Godenhielm*, *JFT* 1965 s. 288.

⁴⁷ Vrt. myös edellä s. 17—18.

tämän teoksen terminologiassa käytetään käsitettä »liikesalaisuus» laajassa merkityksessä kuvaamaan sellaisiakin ilmiöitä, joista eräät tutkijat eivät käytä termiä liikesalaisuus vaan »know how»,⁴⁸ ei ole aihetta poiketa laajasta tarkastelukulmasta myöskään lisenssisopimuksia tarkasteltaessa. Useimmiten puhun lisenssisopimuksia koskevassa jaksossa »know how'n» sijaan »tiedosta». Tiedon ymmärrän laajassa merkityksessä katsoen sen tarkoittavan sekä patenttikelpoista että muuta teknistä tietoa. Lisäksi sisällytän ko. termin käyttöalaa kaikenlaisen teknisen tiedon, olkoopaa kysymys yrityskokemuksista tai muusta tiedosta.⁴⁹ Mitään salaisuusvaatimusta en sisällytä tiedon käsitteeseen. Salaisuuskysymysten oikeudellinen merkitys lisenssin saajan velvollisuuksien ja lisenssin antajan oikeussuojan kannalta ilmenee tarkastelun kuluessa eri yhteyksistä. Näin laaja tarkastelukulma mahdollistaa kaikenlaista em. tietoa koskevan oikeudellisen tarkastelun samassa yhteydessä (patenttilisenssin tarkoittama tieto on kuitenkin tarkastelun kohteena vain, jos sillä saattaa olla merkitystä salaisuuksien suojan kannalta).⁵⁰ Samalla kiinnitetään huomiota siihen, että lisenssin antajan oikeussuoja lisenssin saajaa vastaan saattaa toisinaan riippua siitä, millainen tieto on sopimuksen kohteena.

Liikesalaisuuden käsitteen lisenssisopimuksia koskevassa esityksessä ymmärrän laajemmin kuin *Godenhielm* artikkelissaan vuodelta 1965. Tarkoitan liikesalaisuudella tai salaisuudella sekä sitä tietoa, mitä *Godenhielm* kuvaa nimityksellä »know how» l. yrityskokemuksia, esim. koneen sopivinta työskentelytapaa tai parhaiten soveltuvaa lämpötilaa, että salaista teknistä oppia riippumatta sen patenttikelpoisuudesta (mitä hän kuvaa nimityksellä »företagshemlighet» (suomeksi liikesalaisuus).⁵¹

3.2. Liikesalaisuus-lisenssisopimukset patenttilainsäädännön tarkoituksien taustaa vasten

Patenttilainsäädännön eräänä tärkeänä tarkoituksena on keksintöjen saattaminen julkisuuteen, jotta ne patenttisuojan aikanaan lakattua olisivat suhteellisen helposti muiden kiinnostuneiden yritysten käytettävissä

⁴⁸ Ks. edellä s. 51—52.

⁴⁹ Ks. yrityskokemuksista verrattuina muuhun tietoon edellä s. 16—18.

⁵⁰ Yhtä laajassa merkityksessä ymmärtää »know how» sopimuksia käsittelevää teostaan silmällä pitäen käsitteen »know how» *Stumpf* s. 23—26.

⁵¹ Ks. *Godenhielm*, NIR 1965 s. 288. Vrt. edellä s. 16.

ja täten vaikuttaisivat edistävästi yleiseen tekniseen ja taloudelliseen kehitykseen.⁵² Tähän kehitykseen saattaa patenttikelpoisten keksintöjen salassapito ja lisensointi liikesalaisuuksina patenttia hakematta vaikuttaa osaltaan jarruttavasti, koska sopijapuolet tällöin tarkoittavat pitää keksinnön lähinnä omana tietonaan.

Patenttilaki tai muu lainsäädäntö ei kuitenkaan sisällä kieltoa liikesalaisuus-lisenssisopimuksille. Kenelläkään ei ole velvollisuutta hakea patenttia⁵³ uhalla, että muutakaan kuin patenttilain mukaista oikeus-suojaa ei myönnetä. Tällaista kieltoa tai vaatimusta ei myöskään sisälly patenttilain valmistelutöihin. Toisaalta PatL 1 §:ssä lausutaan, että patentilla saadaan *yksinoikeus* keksinnön ammattimaiseen hyväksikäyttöön. Tästä voidaan e contrario tehdä johtopäätös, että mainittua, laissa turvattua yksinoikeutta ei voida saada muuten kuin patentin välityksellä. Olisihan muulla tavalla saatu sellainen yksinoikeus lisäksi selvästi ristiriidassa patenttilain yleisten tarkoituserien kanssa.

Voidaan kysyä, aikaansaako patenttikelpoisen keksinnön lisensointi liikesalaisuutena patenttilain päämääriä vastaan sotivan monopoliaseman. Kyseessä ei tällöin ole mikään patenttiin rinnastettavissa oleva monopoli. Patenttihan on voimassa periaatteessa kaikkia henkilöitä vastaan, mutta liikesalaisuuksia suojataan vain tietyissä tilanteissa.⁵⁴ Patenttiviranomaisen huostassa olevat patentoitua keksintöä koskevat asiakirjat luovat myös yleensä liikesalaisuuteen verrattuna merkittävän todistusedun patentinhaltijalle mahdollista oikeudenkäyntiä silmälläpitäen mm. ko. keksinnön olemassaolon toteennäytön kannalta.⁵⁵

Poikkeustilanteissa saattaa kuitenkin lisensoitu liikesalaisuus muodostua lisenssisopimuksen osapuolille tosiasiallisesti suorastaan yhtä voimakkaaksi monopoliksi kuin patentti. Näin on asian laita eräiden kemiallisten menetelmien suhteen, joiden selville saanti tuotetta analysoimalla on lähes mahdotonta.⁵⁶ Toisaalta tällöin patentointi saattaisi olla vaarallista sikäli, että patentin kiertäminen aikaansaamalla jokin muu vastaava

⁵² Ks. esim. *Lang* s. 99—100, *Koktvedgaard* s. 149, *PRH:n lausunto kauppa- ja teollisuusministeriölle* 25. 10. 1965 s. 5. Tosin eräät tutkijat ovat asettaneet kyseenalaiseksi, edesauttavatko patentit todella keksintöjen julkisuuteen tule- mista. Kysymyksestä, johon tässä yhteydessä ei voida puuttua, ks. *Aro* s. 29—30.

⁵³ Ks. *Plesner*, NIR 1965 s. 22.

⁵⁴ Ks. *Godenhielm*, NIR 1965 s. 232.

⁵⁵ Ks. *Plesner*, NIR 1965 s. 22.

⁵⁶ Vrt. edellä s. 71.

menetelmä helpottuisi, jonka lisäksi patentinloukkauksen selville saanti olisi lähes mahdotonta.⁵⁷

Tosiasialliset monopolit hyväksytään hallituksen esityksessä patenttilaiksi olemassaolevana tosiasiana: »Patentilla saavutetaan lailla turvattu yksinoikeus patentin hyväksikäyttöön erotukseksi siitä ainoastaan tosiasiallisesta yksinoikeudesta, jonka keksijä voi saada esim. pitämällä keksinnön salassa.»⁵⁸ Lausuma on sopusoinnussa tekniikan ja talouselämän piirissä tietyissä rajoissa tarpeellisen yleisen toimintavapauden kanssa. Nykyisestä liikesalaisuus-lisenssisopimusten käytöstä talouselämässä ei ole myöskään voitu osoittaa aiheutuneen sanottavia epäkohtia.

Vastaus asetettuun kysymykseen on siis, että liikesalaisuudet voivat synnyttää voimakkaitakin monopoliasemia, mutta luvattomasta tai lainvastaisesta menettelystä ei salaisuuksien lisensoinnissa ole kysymys. Vastaavat näkökohdat ovat sovellettavissa myös salassapitosopimuksiin.

3.3. *Lisenssin saajan salassapitovelvollisuus ja käyttöoikeuden rajat*

3.3.1. *Riittävästä salaisuusasteesta sopimussidonnaisuuden edellytyksenä.* Lisenssin saaja ei aina voi olla ainakaan täysin sidottu sopimuksen mukaisiin velvollisuuksiin, kuten maksu- tai lisensoidun tiedon salassapitovelvollisuuteen (jälkimmäinen velvoite on pääsääntöisesti myös lisenssin antajalla⁵⁹), jos tiedolla ei ole hänelle in casu harkittavaa riittävää arvoa. Tällöin voi sopimus osoittautua lisenssin saajaa ainakin osittain sitomattomaksi sen vuoksi, että lisenssin antajan katsotaan laiminlyöneen sopimukseen kuuluvan suoritusvelvollisuutensa, mitä tulee ainakin osaan lisensoidusta tiedosta.⁶⁰ Jos tieto ei in casu ole riittävän

⁵⁷ Ks. ed. alav. ja Körner, NIR 1965 s. 229.

⁵⁸ HE 1966: 101 s. 10.

⁵⁹ Ks. Godenhielm, JFT 1965 s. 284—285, 292, Vanhanen s. 49, Kolehmainen s. 3, Lüdecke—Fischer s. 509—511. Ks. *Lisensavtaler* s. 103: myös lisenssin saajan intressissä on yleensä, etteivät sivulliset saa tietoa selville. — Lisenssin antajan salassapitovelvollisuus saattaa eräissä tilanteissa väistyä, mm. mikäli hänelle on jäänyt oikeus lisensoida sama tieto muillekin kuin ko. lisenssin saajalle (ko. lisenssi on tällöin *yksinkertainen*; ks. käsitteestä Kivimäki—Ylöstalo s. 87, Godenhielm, Codex 25 år s. 31, Hedman s. 28, Kylliäinen, Lisenssit yrityksen toimintakentässä s. 20, joka käyttää nimityksiä *tavallinen* tai *jaettu* lisenssi).

⁶⁰ Tällöin on kyseessä ns. alkuperäinen mahdottomuus, joka voi esiintyä paitsi lisensoidun tiedon riittämättömän salaisuusasteen johdosta myös lisensoi-

salaista, on se osoituksena taloudellisen arvon puuttumisesta vastoin sopijapuolten ja ainakin lisenssin saajan normaalisti asettamia edellytyksiä.⁶¹ Riittävän salaisuusasteen arvioinnissa voidaan teknisen esikuvan vastaanottajan päättelyvelvollisuudesta VilpKilpL 12 §:ää tarkasteltaessa esitettyjä näkökohtia soveltaa lisenssin saajaan.⁶²

Erityisesti jos salaisuusasteeltaan riittämätön tekninen tieto muodostaa vain vähäisen osan kaikesta sopimuksen kohteena olevasta tiedosta, saattaa lisenssimaksun alentaminen tai poistaminen vain siltä osin olla sopijapuolten kannalta tarkoituksenmukaisempaa kuin vapautuminen täysin sopimuksen mukaisesta lisenssimaksuvelvollisuudesta. Tällöin on kyseessä maksuvelvollisuuden sovittelu soveltamalla mm. VKL 8 §:stä ja TekijäL 29 §:stä löydettävissä olevaa yleistä sopimusoikeudellista sovittelu- l. kohtuullistamissääntöä.⁶³ Kohtuuttomuuden pitää olla ilmeistä.⁶⁴

Lisenssisopimuksesta itsestään johtuu, että tieto on lisensoitu vain tiettyyn tarkoitukseen.⁶⁵ Tiedon liian alhainen salaisuusaste alentaa kuitenkin samalla taloudellista arvoa siinä määrin, että lisenssin saajaa ei

dun tiedon osoittauduttua teknisesti käyttökeltvottomaksi sopijapuolten edellyttämään tarkoitukseen. Ks. *Stumpf* s. 47—49. Oikeuskäytännöstä ks. *BGH* 22. 5. 1959, *GRUR* 1960 s. 44—46: Lisensoitu tieto oli teknisesti käyttökeltvotonta ko. tarkoitukseen. Sen vuoksi lisenssin antaja oli palautusvelvollinen toiselta sopijapuolelta saamiensa maksujen suhteen.

⁶¹ Vrt. *Lassen*, *Förhandlingarna* 1966 Bilaga 6 s. 15.

⁶² Ks. edellä s. 148—155.

⁶³ Ks. viitteitä kirjallisuuteen ym. säännöksiin, VKL 8 §:n sisällöstä ja ratkaisusta *KKO t. 1520/15. 6. 1971*, 285 RD 1970 edellä s. 75 alav. 186. Tähän voidaan lisätä nimenomaan lisenssisopimusten osalta, että *Godenhielm* (JFT 1965 s. 298—300, 304) katsoo mahdolliseksi niiden sovittelun VKL 8 §:n ja vastaavien säännösten analogian avulla. Vrt. *Ylöstalo*, *Codex* 25 år s. 89—91: Mikäli johonkin sopimussuhteita koskekaan lakiin ei sisälly sovitteluun nimenomaisesti oikeutavaa yleislauseketta, on sovitteluajatuksen lainkäytössä suhtauduttava varovasti, milloin kyseessä saattaa olla säännöksen tarkoituksellinen pois jättäminen. Samaa tarkoittanee *Bernitz*, SvJT 1972 s. 444. Heidän mainitsemansa syyt eivät ole esteenä lisenssisopimusten sovittelulle; näistä sopimuksistahan ei ole olemassa erityislainsäädäntöä. — VKL 8 §:n analogisesta soveltamisesta ks. *Hakulinen*, *Velkakirjalaki* s. 84—85, *Komiteanmietintö* 1936:1 s. 46—47, *Bengtsson* s. 140—141, *Sama*, *Avtalstyper* s. 42, *Bernitz*, SvJT 1972 s. 438, 440—442, *Rodhe* s. 17—18, *Olsson*, JFT 1965 s. 315—316, *Taxell* s. 78—80, 156—161.

⁶⁴ Ks. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 298, *Bengtsson*, *Avtalstyper* s. 42, *Rodhe* s. 17—18, *Taxell* s. 80, 158.

⁶⁵ Ks. *Stumpf* s. 107.

voida siltä osin katsoa sidotuksi sopimuksenmukaiseen käyttötarkoitukseen (toisin voi kuitenkin olla, jos tiedon soveltuvuutta muuhun tarkoitukseen voidaan pitää salaisuutena). Päinvastoin hänet voidaan silloin katsoa oikeutetuksi muussa tarkoituksessa tapahtuvaan ilmaiskäyttöön.

Jos riittämättömän salaisen tiedon salassapidosta on tehty nimenomainen sopimusehto, voi mainitunlainen sovittelu koskea sitäkin.⁶⁶ Tällöin salassapitovelvollisuus rajoitetaan vain niihin tilanteisiin, joissa velvollisuudella esim. tiedon soveltuessa johonkin muuhun tarkoitukseen saat-
taa olla merkitystä.⁶⁷

3.3.2. *Salassapitovelvollisuus on yleensä olemassa ilman nimenomaista ehtoakin.* Nykyisin voidaan pitää tavanomaisena menettelynä, että liikesalaisuus-lisenssisopimuksiin sisällytetään lisenssin saajan salassapitovelvollisuutta koskeva nimenomainen sopimusehto.⁶⁸ Tähän ovat todennäköisesti vaikuttaneet mm. monet lähinnä elinkeinoelämän järjestöjen piirissä kehitetyt sopimusmallit.⁶⁹ Yleensä lisensoidun tiedon salassapito on molempien sopijapuolten intressissä.⁷⁰ Jo lisenssisopimuksille ominainen sopijapuolten välisen yhteistoimintasuhteen kiinteys ja pitkäaikaisuus sekä siihen kytkeytyvä erityinen luottamussuhde edellyttää salassapidon noudattamista, jota sopijapuolet sitä paitsi monesti pitävät itsestään selvänä asiana.⁷¹ Niinpä vaikka nimenomainen ehto puuttuisi sopimuksesta, on pääsääntönä pidettävä, että velvoite on noudatettavana.⁷² Poik-

⁶⁶ Vrt. *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 109.

⁶⁷ Mikäli salassapitovelvollisuudesta ei ole tehty nimenomaista ehtoa, rajoittuu velvollisuus vastaaviin tilanteisiin.

⁶⁸ Eri tahoilta käyttöön asetettu yksittäisiä sopimuksia koskeva materiaali (näissä sopimuksissa ainakin toinen osapuoli on kotimainen yritys) osoittaa tämän: yhdessätoista sopimuksessa kolmestatoista on nimenomainen ehto. Ks. lisäksi *BGH* 16. 10. 1962, *GRUR* 1963 s. 207 ja *BGH* 15. 3. 1955, *GRUR* 1955 s. 424 mainittuja ehtoja.

⁶⁹ Ks. näistä *ORGALIME Model form of a Know-How Contract*, painettu erillisenä, sisältyy saksankielisenä *Stumpf* s. 277—290 ja *ORGALIME Model form of Patent Licence Agreement* (soveltuu modifioituna myös liikesalaisuus-lisenssisopimuksiin), sisältyy mm. *Lisensavtaler* s. 159—171 ja *Hedman* s. 79—91. Ks. myös muistilista *lisenssisopimuksesta*, Ulkomaanoikeuden toimiston tiedotus A 7/69, joka ei ole varsinainen sopimusmalli.

⁷⁰ Vrt. edellä s. 172 mm. alav. 59 lausuttua.

⁷¹ Itsestään selvänä velvollisuutena pitävät salassapitoa *Lüdecke* ja *Fischer* s. 509, 653, *Vanhanen* s. 54.

⁷² Ks. *Stumpf* s. 29—30, *Lüdecke—Fischer* s. 311—312, 509, 653, *Vanhanen* s. 54. Toisin, mutta pyöreästi *Godenhielm* (JFT 1965 s. 285): »Om åter kontra-

keustapaus on olemassa, jos voidaan osoittaa, että sopijapuolet ovat ehdon poisjätöllä tarkoittaneet, ettei velvollisuutta ole (vaikka tieto täyttäisikin in casu edellytettävän salaisuusasteen).⁷³

3.3.3. *Salassapitovelvollisuuden laajuuden määräytymisestä.* Jotta lisenssin saajan salassapitovelvollisuus olisi mahdollisimman selvä eikä tulkintaerimielisyyksiä syntyisi, on velvollisuuden kohteena oleva tieto määriteltävä mahdollisimman tarkkaan.⁷⁴ Pelkkä maininta, että kaikki sopimuksella paljastettavat tiedot on pidettävä salassa,⁷⁵ ei ole riittävä siinäkään mielessä, että kysymyksen ollessa teknisestä esikuvasta voi lisenssin antaja sitä harvemmin saada suojaa VilpKilpL 12 §:n nojalla, mitä alhaisempi salaisuusaste esikuvalla on. Lisenssin saajan on nimitäin sitä vaikeampi päätellä esikuvaa uskotuksi.⁷⁶ Em. yleistä mainintaa ei aina voida pitää täysin kohtuullisena. Lisenssin antaja ei voi ilman muuta vedota siihen esim. vaatiakseen korvausta, jos lisenssin saaja ilmaisee kolmannelle lisenssin antajan »paljastaman» mutta salaisuusasteeltaan riittämättömän tiedon,⁷⁷ eikä aina silloinkaan kun salaisuusaste tosin on riittävä mutta varsin vähäinen.⁷⁸

Lisenssisopimuksessa yleensäkin on varsin vaikeata riittävän yksityis-

henterna i ett licensavtal rörande »know how» underlåt tit att beröra frågan om sekretessen och särskilt licenstagarens förpliktelser i detta avseende vid utövandet av den tekniska kunskap han fått genom avtalet, föreligger in dubio uppenbarligen ingen sekretessplikt (»la violation du secret ne peut — être pratiquement sanctionnée que par les dispositions contractuelles»).» Godenhielmin ranskankielinen lainaus on peräisin *ORGALIME Guide pratique* s. 7 k. 22, sisältyy englanninkielisenä *ORGALIME Practical Guide* s. 18 k. 23.

⁷³ Oikeuteemme soveltumattomana voidaan pitää *Benderin* (The George Washington Law Review 1970 s. 932) käsitystä, jonka mukaan ehdon poisjättöä on pääsääntöisesti pidettävä tekstissä mainitussa mielessä tarkoituksellisenä menettelynä.

⁷⁴ Vrt. Godenhielm, JFT 1965 s. 289—290.

⁷⁵ Ks. *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 109. Käyttööni saamistani kolmestatoista yksittäisestä lisenssisopimuksesta sisältyy viiteen tämäläinen ehto. Samaan tapaan myös *ORGALIME Model form of a Know-How Contract clause 20*: »The documents and information (know how) supplied by the Licensor shall be treated as secret by the Licensee, — — —» ja vastaava saks. teksti (*Artikel 20*) *Stumpf* s. 288.

⁷⁶ Vrt. edellä s. 149.

⁷⁷ Vrt. riittävästä salaisuusasteesta s. 147—150, 172—173.

⁷⁸ Vrt. *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 109 ja sovittelusta edellä s. 173.

kohtaisesti luetella salassa pidettäviä tietoja. Sopimus koskee usein lukuisien tuotteiden valmistusta ja myyntiä. Nämä tuotteet on yleensä mahdollista kuvailla suhteellisen tarkkaan. Sen sijaan sopimuskohteena olevan tiedon määrittely tuottaa vaikeuksia sen vuoksi, että lisenssin antaja normaalisti sitoutuu antamaan lisenssin saajan käyttöön kaiken sellaisen tiedon, jota hän on käyttänyt tai tulee käyttämään ko. tuotteiden valmistuksessa. Tieto on laadultaan kirjavaa käsittäen sekä kirjallisessa muodossa että muistitiedossa olevia esikuvia ja ohjeita sekä muunlaistakin tietoa yksinkertaisimmista vihjeistä patentteihin saakka.⁷⁹ Sopimusmääräys, jolla lisenssin saaja sitoutuu pitämään salassa lisenssin antajan hänelle antaman piirustus- ym. materiaalin ja muunkin esim. »know how» luonteisen tiedon edellyttäen, että *materiaali ja tieto ei ole yleisesti saatavissa*,⁸⁰ ei ole yleensä *lisenssin saajan* kannalta kohtuuton. Määräys suojaa lisenssin antajaa esim., jos kysymys on piirustuksista, joista ilmenevät työkalujen tms. rakenneideat tosin ovat yleisesti tunnettuja, mutta piirustuksilla siitä huolimatta on erityinen arvo, koska ne perustuvat niiden laatijain erityisiin ammattikokemuksiin.⁸¹ Kuitenkin määräys voi aiheuttaa tulkintavaikeuksia siitä, mitä tarkoitetaan yleisesti saatavissa olevilla tiedoilla.⁸² On myös mahdollista käyttää sopimusehtoa, jossa lisenssin saaja sitoutuu pitämään salassa kaikenlaisen tiedon ja piirustus- ym. materiaalin, jonka *salassapidolla on merkitystä*.⁸³

⁷⁹ Solin toteaa (Pöytäkirja 1969 s. 99), että useimmissa tapauksissa sopimus koskee sekä esim. patentilla suojatun että suojaamattoman oikeuden siirron. Ks. siitä, että jo käytännöllisistäkin syistä patentoidun keksinnön selityksestä ei voida saada yksityiskohtaisia ohjeita keksinnön mahdollisimman edullista hyväksikäyttöä varten, Lassen, Förhandlingarna 1966 Bilaga 6 s. 7—8.

⁸⁰ Solin toteaa (Pöytäkirja 1969 s. 109), että ellei haluta yksityiskohtaisesti luetteloida salassapidettäviä tietoja, voitaneen käyttää sellaista sanontaa, että vastaanottajan tulee pitää salassa kaikki ne luovutettavat tiedot, jotka eivät ole yleisesti saatavissa. — Tämäntapainen määräys sisältyy pariin lisenssisopimukseen (näistä toinen metallialalta). — Eräässä metallialan lisenssisopimuksessa on asetettu nimenomainen salassapitovelvollisuus vain teknisten asiakirjain suhteen.

⁸¹ Vrt. edellä erit. s. 152—153, josta myös ilmenee, että samalla VilpKilpL 12 §:n soveltamisedellytykset ovat usein olemassa, koska uskomisen on kyseessä.

⁸² Normaalisti kysymys on siitä, onko tieto ko. alalla yleisesti saatavissa. Tulkintavaikeudet saattavat ilmetä mm. siinä, että toisinaan tieto tosin on »yleisesti saatavissa», mutta vain enemmän tai vähemmän hankalilla ja kalliilla tutkimuksilla. Vrt. siitä edellä s. 23—24, 148.

⁸³ Lisäksi tältä kannalta merkityksellinen kirjallinen materiaali voidaan varustaa »salainen» leimalla sekä kieltää sopimuksessa lisenssin saajaa luovut-

Salassapitovelvollisuuteen kuuluu sekä velvollisuus olla tiedottamatta että asianmukaisten tietoturvatointenpiteiden suorittaminen.⁸⁴

Salassapitovelvollisuus koskee lisenssin saajaa myös tämän suhteessa alihankkijoihinsa ja asiakkaisiinsa, ellei velvollisuus lisenssisopimuksessa ole tullut nimenomaisesti tai olosuhteista ilmenevästi supistetuksi tai täysin poistetuksi.⁸⁵ Sopimuksessa voidaan lisäksi määrätä, etteivät muut kuin tietynlaiset lisenssin saajan palveluksessa olevat henkilöt saa olla tekemisissä esim. tietyissä työvaiheissa sopimuksen kohteena olevan määrätynlaisen tiedon kanssa.⁸⁶

Lisenssin antajalle on merkitystä kysymyksellä, onko lisenssin saaja vastuussa palveluksessaan olevan tai olleen henkilön salassapidon laiminlyönnistä. Kulloisesta henkilökunnastaan lisenssin saaja on vastuussa jo apulaisen tuottamusta sopimussuhteesta koskevien yleisten periaatteiden mukaan.⁸⁷ Sen sijaan lisenssin saajan toimessa aiemmin olleen henkilön toimessaolon lakattua suorittamasta ilmaisusta ei lisenssin saajaa yhtä usein voida pitää vahingonkorvausvelvollisena (esim. vähentyneiden lisenssimaksujen osalta kilpailun kiristyttyä) ilman nimenomaista ehtoa.⁸⁸

tamasta materiaalia kolmannelle henkilölle. Ks. *Lisensavtaler* s. 103. Viimeksi mainittu kielto perustuu tosin jo tekstissä mainittuun salassapitositoumukseen, mutta selvennyksen vuoksi erityismääräys saattaa olla aiheellinen.

⁸⁴ Ks. *ORGALIME Model Form of a Know-How Contract clause 20* ja vastaava saks. teksti (*Artikel 20*) *Stumpf* s. 288.

⁸⁵ Ks. *ORGALIME Model Form of a Know-How Contract clause 20* ja vastaava saks. teksti (*Artikel 20*) *Stumpf* s. 288, jonka mukaan lisenssin saaja on oikeutettu tällaisille henkilöille tapahtuvaan ilmaisuun vain lisenssin antajan nimenomaisella suostumuksella. Ks. *Hedman* s. 61, jonka mukaan toisinaan voi olla merkityksellistä ilmaista sopimuksessa, missä määrin lisenssin saaja on oikeutettu paljastamaan vastaanottamiaan tietoja alihankkijoille, asiakkaille ja muille liiketuttaville. Ks. *Lisensavtaler* s. 103: sopimuksessa voidaan määrätä, kuka voidaan hyväksyä alihankkijaksi. Ks. lisäksi mm. sellaisesta alihankkijasta, joka samalla voidaan katsoa alilisanssin saajaksi, jäljempänä s. 182.

⁸⁶ Ks. *Lisensavtaler* s. 103. — Pari lisenssisopimusta sisältää lisenssin saajan sitoumuksen olla ilmaisematta tietoa muille kuin sellaisille henkilökuntaansa kuuluville, jotka tarvitsevat tietoa palvelustehtäviensä suorittamiseen.

⁸⁷ Ks. näistä periaatteista yleensä *Hakulinen* s. 234, *Rodhe* s. 134—137, *Taxell* s. 330—351.

⁸⁸ Lisenssin saajaa vastuullisena (ilman nimenomaista ehtoakin) näyttää (huom. Tanskan oikeuden kannalta) pitävän *Goldschmid* s. 61—62. — Korvauskysymys on erotettava lisenssimaksuvelvollisuudesta, mikä pääsääntöisesti jat-

Kyseinen henkilö ei tuolloin enää ole hänen apulaisensa, eikä hänellä yleensä ole tilaisuutta tätä riittävästi valvoa. Mutta hänen korvausvastuunsa tilanteessa, joka yleensä on lisenssin antajankin kontrollin ulkopuolella, voidaan kuitenkin toisinaan perustaa lisenssisopimuksen tulkiintaan kiinnittäen huomiota olosuhteisiin kokonaisuudessaan, mm. kohtuulliseen riskinjakoon sopijapuolten välillä.⁸⁹ Sitä paitsi lisenssin saaja voi eräissä tapauksissa joutua korvausvastuuseen ilmaisusta sillä perusteella, että hän ei ole toimituksen vielä kestäessä noudattanut asianmukaista huolellisuutta. Näin voi olla asian laita esim., milloin teknistä »avainhenkilöä» pyritään paremmilla palkka- ym. eduilla houkuttelemaan suoraan kilpailijan palvelukseen⁹⁰ ja tämä on työnantajan tiedossa tai ainakin epäiltävissä, mutta hän ei varjele salaisuutta joutumasta asianomaisen tietoon ainakaan ilman jälkimmäiseltä vaadittavaa toimessaolon

kuu sopimuksenmukaisessa laajuudessa riippumatta mahdollisesta tiedon arvon alenemisesta ilmaisun johdosta (mikäli lisenssimaksut lasketaan myyntilukujen mukaan, voivat maksut tietysti tosiasiallisesti vähentyä lisääntyneen kilpailun vaikuttaessa mahdollisesti myyntiin supistavasti). Pääsääntöä noudatetaan melkein poikkeuksetta, mikäli lisenssin saaja voidaan katsoa osasylliseksi ilmaisuun (ks. jäljempänä s. 200). Muissa tilanteissa hänellä on in casu harkittavaan rajaan asti riski tällaisista olosuhteiden muutoksista (ks. erit. s. 197). — Lisenssin antajan mahdollisesta oikeudesta purkaa sopimus ilmaisun johdosta ks. s. 186—188.

⁸⁹ Ks. yleisemmin sopijapuolen vastuuta henkilöstä, joka ei ole hänen apulaisensa, *Rodhe*, *Obligationsrätt* s. 244—245. Mikäli voidaan osoittaa ao. henkilön ilmaisullaan syyllistyneen oikeudenvastaiseen menettelyyn entistä työnantajaansa, lisenssin saajaa, kohtaan (ks. siitä, milloin *VilpKilpL* 1 §:n yleislauseketta voidaan soveltaa tässä henkilösuhteessa, III osa) on kyseessä indisio siitä, että henkilön menettely on ollut oikeudenvastaista lisenssin antajaakin kohtaan. Tekstissä julkituotu tilanteen oikeudellinen kokonaisarviointi edellyttää kuitenkin, että em. perusteella sinänsä ei lisenssin saajaa voida katsoa korvausvelvolliseksi lisenssin antajaa kohtaan. Toisaalta mikäli henkilö on ko. tilanteessa ollut vapaa vaitiolovelvollisuudesta entistä työnantajaansa kohtaan, ei tämä sinänsä estä viimeksi mainittua joutumasta em. korvausvastuuseen. Ks. vielä s. 189.

Myös tämän tilanteen oikeudellista arviointia helpottaa riskinjaon ottaminen nimenomaisina ehtoina lisenssisopimukseen. Selvän riskinjaon tekemistä sopimuksen tärkeiden kysymysten suhteen suosittelee *Sandström*, *Svensk Export* 3: 1971 s. 23.

⁹⁰ Ks. tästä toiminnasta mm. *Ulmer—Reimer* s. 255—262, *Lufft*, *NJW* 1961 s. 2000—2004.

jälkeistä aikaa koskevaa vaitiolo- ja (tai) kilpailukielto sitoumusta.⁹¹ Lisenssin saaja voidaan muuten jo lisenssisopimuksessa velvoittaa vaatimaan tietyiltä henkilöiltä näitä sitoumuksia,⁹² joiden tarkemman sisällön osalta viitataan kohta alihankkijoista esitettäviin näkökohtiin. Siltä osin kuin sitoumus koskee toimessaolon jälkeistä aikaa ja lisäksi sen kohteena oleva tieto henkilön ammattitaitoa, voi sitoumus eräissä tapauksissa tulla sovittelun kohteeksi, olkoonpa se annettu lisenssin saajalle tai antajalle.⁹³ — Vaitiolovelvollisuus toimitus suhteen lakattua on tietyssä laajuudessa noudatettavana riippumatta mainitunlaisesta sitoumuksesta.⁹⁴

Lisenssin saaja on kuten mainittu vain toisinaan ilman lisenssin antajan nimenomaista lupaa oikeutettu alihankkijoilleen tai asiakkailleen tapahtuvaan ilmaisuun.⁹⁵ Vastaavasti lisenssin antajan kannalta voi olla tähdellistä, että lisenssin saaja sopivassa määrässä on vastuussa siitä, että tällaiset viimeksi mainitusta riippumattomat henkilöt noudattavat salassapitoa. Tosin hänen mahdollisuutensa valvoa heitä ovat huomattavasti vähäisemmät kuin henkilökunnan suhteen; lisenssin saaja voi kuitenkin alihankkijan kanssa sopia oikeudesta suorittaa eriasteista tarkkailua esim. alihankkijan muiden liikeyhteyksien suhteen (mm. asiakaskortiston tarkastus) salaisuuden mahdollisen »vuodon» paljastamiseksi.⁹⁶ Vaikka erityisesti alihankkijat saattavat huomattavasti olla mukana lisenssisopimuksen täyttämisessä, ei heitä kuitenkaan voida pitää lisenssin saajan henkilökuntaan täysin rinnastettavina apulaisina suhteessa lisenssin antajaan. Lisenssisopimusta ei ole kuitenkaan syytä ko. suhteessa ilman erityistä aihetta oikeudellisesti arvostella eri tavalla kuin kauppa- yms. sopimuksia, joissa *sopimusvelallinen* on monesti korvaus vastuussa myös

⁹¹ Usein lisenssisopimuksen onnistunut toteuttaminen käytännössä (tämä on molempien sopijapuolten intressissä) edellyttää salaisuuksien ilmaisemista esim. päteville, kokeneelle tuotantopäällikölle. Jos tekstissä mainittu tilanne on olemassa, on näiden seikkojen tiedottaminen em. henkilölle lisenssin antajan harjinnassa.

⁹² Vrt. Hedman s. 61, Goldschmid s. 62, Lisensavtaler s. 103.

⁹³ Ks. tarkemmin edellä s. 137—138.

⁹⁴ Ks. tarkemmin III osa.

⁹⁵ Ks. s. 177.

⁹⁶ Samat valvontakeinot, joita lisenssin antaja soveltaa lisenssin saajaan, ovat usein käyttökelpoiset jälkimmäisen valvoessa alihankkijaa. Ks. keinoista Stumpf s. 94—95, Hedman s. 52—53, Siech s. 92—93, Lüdecke—Fischer s. 560—565, Vanhanen s. 65—67.

»itsenäisen apulaisen» tuottamuksellisesti aiheuttamasta vahingosta.⁹⁷ Juuri lisenssisopimukselle erityisen ominainen, säännönmukaisesti pitkäaikainen sopijapuolten välinen luottamussuhde edellyttää lisenssin saajan toisinaan vastaavan myös alihankkijastaan,⁹⁸ vaikka hän ei olisikaan syyllistynyt vähintään huolimattomuuteen jälkimmäisen *valinnassa tai valvonnassa*.⁹⁹ Koska kuitenkin on epäselvää, voidaanko häntä siinä tapauksessa jo *sopijapuolena sinänsä* pitää vastuuvälvoitena¹⁰⁰ etenkin alihankkijan tahallisesti, hyötymistarkoituksessa paljastettua salaisuuden vaikkapa kilpailijalle,¹⁰¹ on toisen osapuolen usein syytä pyrkiä turvaamaan itseään nimenomaisella sopimusehdolla. Lisenssin saaja voidaan myös velvoittaa vaatimaan mm. alihankkijoilta salassapitositumus,¹⁰² joka voidaan määrätä olemaan voimassa samalla kertaa lisenssin antajan ja saajan hyväksi. Tällöin molemmat ovat oikeutettuja siihen vetoamaan. Vastaava sitoumus voidaan määrätä hankittavaksi erikseen jokaiselta alihankkijan palveluksessa olevalta henkilöltä ehtona alihankkijan oikeudelle ilmaista salaisuuksia hänelle. Sitoumus, jota voidaan sovitella, sikäli kuin se koskee toimessaolon jälkeistä aikaa,¹⁰³ voi sisältää määräyksen

⁹⁷ Vrt. esimerkki *Hakulinen* s. 236, jonka mukaan myyjä vastaa siitä, että hänen myymiensä huonekalujen kuljetukseen ostajan kotiin käyttämänsä itsenäisen kuljetusliikkeen työntekijät rikkovat huolimattomuudessaan ostajan kattolampun tai peillin ja *KKO 1960 II 134*: Rakennusurakoitsija oli sopimusoikeudellisessa korvausvastuussa rakennuttajan omaisuuden kärsimistä räjähdysvahingoista, jotka olivat aiheutuneet itsenäisen apulaisen huolimattomuudesta räjäytystöissä. Ks. *Rodhe* s. 98, 134—137, *Sama*, *Obligationsrätt* s. 243—244, 325—334, *Taxell* s. 333—334.

⁹⁸ Muussa tapauksessa lisenssin saaja saattaisi vaikkapa tarkoituksellisesti pyrkiä »kiemurtelemaan» irti vastuusta viittaamalla alihankkijaan.

⁹⁹ Ks. mainitusta, toisinaan siis lisenssisopimussuhteiden asianmukaiselle oikeudelliselle arvioinnille riittämättömästä *ulkokontrahdillista vastuuta apulaisen tuottamuksesta* koskevasta tietystä periaatteesta *Hakulinen* s. 301—302, *Karl-gren* s. 114.

¹⁰⁰ Vrt. s. 180 alav. 97.

¹⁰¹ Vrt. *Rodhe* s. 136, *Sama*, *Obligationsrätt* s. 244, 330—331, jonka mukaan on epäselvää, kuinka pitkälle sopimusvelallisen vastuu apulaisen tahallisesti menettelystä oikein ulottuu, vaikka eräissä tilanteissa oikeuskäytännön mukaan vastuu on katsottu syntyneeksi (esim. *NJA 1918 I s. 604—607*: talteenottajan henkilökunta kavalsi talletusesineitä).

¹⁰² Näin on menetelty kolmessa käsiini tulleessa lisenssisopimuksessa.

¹⁰³ Ks. s. 137—138.

siitä, kenelle henkilö on oikeutettu tekemään ilmaisun ja millä edellytyksillä (esim. tiedon saajan vaitiolositoumus).¹⁰⁴

3.3.4. *Lisenssin saajan velvollisuus käyttää tietoa vain sopimuksen edellyttämällä tavalla.* Yllä olevassa otsikossa mainittu velvollisuus perustuu jo lisenssisopimukseen itseensä.¹⁰⁵ Lähinnä tulkintavaikeuksien vuoksi on täsmennyksen sisällyttäminen sopimukseen suotavaa. Seuraavassa tarkastellaan tärkeimpiä tähän yhteyteen kuuluvia kysymyksiä, nimittäin lisenssin siirtoa ja alilisenssiä, kilpailevien tuotteiden valmistusta ja myyntiä sekä lisensoidun tiedon parannuksia ja muutoksia. Tarkastelun kohteena on kuitenkin lähinnä vain, *onko lisenssin saajalla oikeus* ryhtyä mainitunlaisiin toimiin. Näihin saattaa sisältyä lisensoidun tiedon ilmaisemisesta, jolta osin voidaan soveltaa mm. salassapitovelvollisuutta koskevia, edellä esitettyjä periaatteita.

Edellä on selvitetty, että lisenssin saajan velvollisuus pidäytyä mm. mainituista toimenpiteistä edellyttää in casu riittäväksi katsottavaa salaisuusastetta. Ellei sopimuksessa ole muuta mainittu, ei lisenssin saaja yleensä ole oikeutettu siirtämään sopimukseen perustuvia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan toiselle.¹⁰⁶ Lisenssin antajalle on merkityksellistä, kuka on hänen sopijapuolensa.¹⁰⁷ Lisenssin siirto saattaa myös vaarantaa lisensoidun tiedon salassa säilymisen. Näillä näkökohdilla on merkitystä myös tarkasteltaessa *alilisenssiä*, jolloin lisenssin saaja pysyy edelleen lisenssin antajan sopijapuolena mutta antaa puolestaan kolmannelle henkilölle oikeuden lisensoidun tiedon käyttöön.¹⁰⁸ Yhtä suurta riskiä lisenssin antajalle kuin lisenssin siirto ei alilisenssi tietenkään merkitse. Sen sallittavuutta tutkittaessa on kiinnitettävä huomiota tilanteeseen koko-

¹⁰⁴ Tekstissä olevat alav. 102 jälkeen mainitut tiedot perustuvat metallialan sopimukseen, joka on eräs alav. 102 viitatuista sopimuksista.

¹⁰⁵ Ks. *Stumpf* s. 107.

¹⁰⁶ *Lisensavtaler* s. 94. *Stumpf* s. 68—69 katsoo siirto-oikeuden edellyttävän aina lisenssin antajan nimenomaista lupaa, samoin *ORGALIME Model form of a Know-How Contract clause 1: II*.

¹⁰⁷ Ks. *Lisensavtaler* s. 94, *Goldschmid* s. 96, *Stumpf* s. 68—69.

¹⁰⁸ *Lisensavtaler* s. 94—95, *Hedman* s. 28—29. *Stumpf* s. 69 edellyttää tässäkin lisenssin antajan nimenomaista lupaa, samoin *ORGALIME Model form of a Know-How Contract clause 1: III*, jonka mukaan lupaa ei kuitenkaan saada perusteettomasti evätä, ja vastaava saks. teksti (*Artikel 1: III*) *Stumpf* s. 278.

naisuudessaan,¹⁰⁹ mutta saattaa esim. olla mahdollista, että lisenssin antajan kilpailija pyrkii alilenssin saajaksi pääsiallisesti päästäkseen perille lisenssin antajan liikesalaisuuksista.¹¹⁰ Alilenssin ei aina tarvitse olla nimenomainen, vaan lisenssin saajan alihankkijalleen alihankintatarkoituksessa suorittama tiedon ilmaisu on katsottava tällaiseksi lisenssiksi.¹¹¹

Jos alilenssiointi on nimenomaisesti tai konkludenttisesti sallittu (sopimuksessa voidaan myös täsmentää tätä koskevat tilanteet ja ehdot¹¹²), on lisenssin antajalla syy suojata itsensä lisenssisopimuksessa sopivalla tavalla. Hän on vain lisenssin saajan eikä alilenssin saajan sopijapuoli eikä siis voi kohdistaa esim. salaisuuksien paljastamisen johdosta vaatimuksia jälkimmäiseen.¹¹³ Lisenssin saaja voidaan kuitenkin nimenomaisella sopimusehdolla asettaa vastuuseen lisenssin antajaa kohtaan alilenssin saajan toimenpiteistä,¹¹⁴ ja vastuu voi toisinaan ilmetä olosuhteista. Oikeudellisen intressitilanteen samankaltaisuuden vuoksi voidaan tässä suhteessa soveltaa alihankkijoista jo esitettyjä näkökohtia;¹¹⁵ sitä paitsi alihankkijaa voidaan usein samalla pitää alilenssin saajana, kuten edellä on mainittu.

Lisenssisopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden kanssa kilpailevien tuotteiden valmistukseen ja myyntiin ei lisenssin saajaa voida pitää oikeutettuna, jos kielto on nimenomainen tai se voidaan konkludenttisena johtaa lisenssisopimuksesta ja siihen liittyvistä olosuhteista.¹¹⁶ Lisenssin

¹⁰⁹ Vrt. *Hedman* s. 29.

¹¹⁰ Vrt. *Goldschmid* s. 69, 97. Näitäkin mahdollisia tapauksia silmälläpitäen lisenssin saajan on korvausvastuun uhalla *valittava* alilenssin saaja *riittäväällä huolellisuudella*. Vrt. alihankkijasta edellä s. 180.

¹¹¹ Ks. *Stumpf* s. 69.

¹¹² Ks. *Vanhanen* s. 54.

¹¹³ Ks. *Goldschmid* s. 97.

¹¹⁴ Ks. *Goldschmid* s. 97—98, joka lisäksi pitää lisenssin saajaa pääsääntöisesti ko. suhteessa vastuullisena ilman nimenomaista ehtoakin.

¹¹⁵ Ks. s. 179—180.

¹¹⁶ Ks. *Lisensavtaler* s. 96. Kilpailevien tuotteiden valmistus- ja myyntikielto on varsin pitkälle korvattavissa erilaisilla lisenssioidun tiedon käyttöpakkoa koskevilla määräyksillä (esim. tuotannon alkamisajankohta ja minimimyynti) tai minimiroyaltyeidoilla. Ks. *Hedman* s. 54—55, *Stumpf* s. 95—103, *Kylliäinen*, *Lisenssit yrityksen toimintakentässä* s. 29. Vrt. jäljempänä s. 183—184 käyttöpakosta esitettyjä lisänäkökohtia. Mikäli mainitunlaisia määräyksiä on sopimuk-

antajan tarkoituksena, jonka lisenssin saajakin usein voi havaita, on tällöin, että tämä pyrkii mahdollisimman tehokkaasti markkinoimaan lisenssituetta, jolloin maksettava royalty muodostuu suuremmaksi.¹¹⁷ Lisäksi viimeksi mainitun oikeus kilpailevien tuotteiden markkinointiin lisää mahdollisuutta, että lisensioitua tietoa käytetään sopimuksen vastaisesti muiden kuin sopimustuotteiden valmistukseen (tämä saattaa olla vaikeasti toteen näytettävissä).¹¹⁸ Toisinaan kielto voi ulottua muihinkin kuin lisenssituotteiden kanssa kilpaileviin tuotteisiin, so. lähinnä lisenssin antajan valmistamien muiden tuotteiden markkinoinnin suojaamiseksi — tosin kielto saattaa olla kohtuuton lisenssin saajan kannalta.¹¹⁹ — Kilpailevien tuotteiden valmistuskielto on siltä osin, kuin se ei ole tarpeellinen sopimustiedon suojaamiseksi tai sopimustuotteiden in casu riittäväksi katsottavan markkinoinnin turvaamiseksi, ristiriidassa esim. Saksan Liittotasavallan ja Yhdysvaltain kilpailunrajoituslainsäädännön kanssa.¹²⁰

Lisenssin saaja saattaa olla velvollinen käyttämään *lisensioitua tietoa sopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden* valmistukseen.¹²¹ Tällainen velvollisuus saattaa esiintyä konkludenttisena varsinkin, jos hän on saanut

seen otettu, ei kilpailevia tuotteita koskevaa em. kieltoa voida johtaa olosuhteista yhtä usein kuin muuten.

Kilpailevien tuotteiden kielto soveltuu muuten paremmin siihen tilanteeseen, että näitä tuotteita ei lisenssin saaja ole jo ennen lisenssisopimuksen tekoa valmistanut ja markkinoinut. Tällöin uudet tuotteet eivät tule pelkästään täydentämään yrityksen entistä tuotevalikoimaa (oikeust. lis. *Kirsti Rissanen* keskustelussa 18. 9. 1972).

¹¹⁷ Ks. *Lisensavtaler* s. 96.

¹¹⁸ Ks. *Stumpf* s. 107.

¹¹⁹ Ks. *Eriksrud*, Lov og Rett 1967 s. 112.

¹²⁰ Ks. Saksan Liittotasavallassa valmistuskiellon ollessa tekstissä mainitulla tavalla tarpeellinen siihen GWB 20 §:n 3 mom:n nojalla sovellettavasta poikkeuslupamenettelystä *Stumpf* s. 180—182 verr. s. 205—206 ja Yhdysvaltain oikeudesta *Milgrim* s. 6—124 — 6—125 verr. s. 6—93. *Suomen* oikeuden kannalta taas kyseessä on kilpailunrajoitus, joka sinänsä on sallittu, mutta joka lain 11 §:ssä mainituilla edellytyksillä voidaan ottaa 11 §:ssä tarkoitettun neuvottelun kohteeksi. Jos neuvottelu ei johda tulokseen, voi valtioneuvosto kieltää kilpailunrajoituksen määräajaksi (TaloudKilpL 21 §). Vrt. myös *Bernitz*, NIR 1965 s. 56—57.

¹²¹ Jos sopimus ei sisällä tästä nimenomaista määräystä, on epävarmaa, onko lisenssin saajalla tämä velvollisuus ja minkä laajuisena. Ks. *Hedman* s. 55, *Stumpf* s. 95—101. Jos sopimuksessa on lisenssin saajalle määräys esim. huolehtia markkinoinnista parhaan kykynsä mukaan, on hänellä runsaasti velvollisuuksia tässä suhteessa. Ks. *Goldschmid* s. 55.

käyttöönään runsaasti paljastumisaltista tietoa.¹²² Lisenssin saaja ei myöskään aina ole oikeutettu tekemään tuotteisiin muutoksia ja parannuksia. Alun perin edistykseksi luultu kehitystyö saattaa myöhemmin osoittautua vahingolliseksi ja vaarantaa lisenssin antajan ja hänen tietonsa mainetta erityisesti, jos tuotetta markkinoidaan lisenssin antajan toiminimellä tai tavaramerkillä.¹²³ Pääsääntönä on kuitenkin, että lisenssin saaja on oikeutettu tekemään muutoksia ja parannuksia. Kielto olisi haitallinen yleisen teknisen ja taloudellisen edistyksen kannalta. Kieltoa ei voi esiintyä ainakaan, jos *lenssin antajalle* on sopimuksessa nimenomaan myönnetty lisenssi mainitunlaisiin muutoksiin ja parannuksiin (ns. »grant back» l. »feed back» -klausuli).¹²⁴ Vain jos erityiset asianhaarat vaativat lisenssin antajan etujen ensisijaista huomioon ottamista, voi kielto olla konkludenttisenä voimassa.¹²⁵

Siitä, että lisenssin saajan *henkilökunta* ei toimestaoloaikanaan käytä tietoa yksityisiin tarkoituksiinsa lisenssisopimuksen vastaisesti, voi lisenssin saaja joutua antajaa kohtaan korvausvastuuseen apulaisen tuottamusta sopimussuhteesta koskevien yleisten periaatteiden mukaan. Myös toimestaolon jälkeisen ajan osalta vastuu voi syntyä aiemmin julkituoduilla edellytyksillä.¹²⁶ Vaitiolositoumus on yleensä käytännössä riittävä lisenssin saajan ja ko. henkilön välisessä suhteessa, koska tämä ei yleensä pysty käyttämään tietoa hyväkseen ilmaisematta sitä esim. perustamansa yrityksen henkilökunnalle.

Mikäli kysymys on lisenssin saajan alihankkijoista tai muista »itsenäisistä apulaisista», ei aiemmin käsitelty salassapitositoumus¹²⁷ ole täysin riittävä, koska he saattavat käyttää tietoa omassa keskuudessaan ilmaisematta sitä ulkopuolisille. Lisenssin saaja voidaan sopimuksessa velvoittaa hankkimaan heiltä sitoumus, jossa he velvoittautuvat olemaan harjoittamatta tuotantoa ja myyntiä muussa kuin lisenssin saajan ja heidän välisessään sopimuksessa edellytetyssä tarkoituksessa.

¹²² Korvauksena paljastumisvaarasta voi olla mainittu lisenssin antajan royaltyyn vaikuttava velvollisuus. Ks. *Stumpf* s. 98, 89.

¹²³ Ks. *Stumpf* s. 104.

¹²⁴ Ks. *Goldschmid* s. 62—63, *Lisensavtaler* s. 120, *Melville* s. 20—21, *Stumpf* s. 105—106, *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 108, *Kylliäinen*, Lisenssit yrityksen toimintakentässä s. 27.

¹²⁵ *Stumpf* edellyttää s. 105 kuitenkin nimenomaista ehtoa.

¹²⁶ Ks. s. 177—179.

¹²⁷ Ks. s. 180—181.

3.4. Sopimusrikkoksen johdosta käytettävistä sanktioista

Kotimaisessa kirjallisuudessa vallitsevan käsityksen mukaan *kieltotuomio* on yleensä käytettävissä ilman nimenomaista säännöstäkin.¹²⁸ Jos oikeudenloukkaus on tapahtunut ja loukkausteen jatkuminen tai toistuminen on pelättävissä, voidaan kiello yleensä antaa.¹²⁹ Sovellettuna liikesalaisuus-lisenssisopimuksiin tämä merkitsisi kiellon kovin laajaa soveltamismahdollisuutta, vaikkei sopimuksen loukkaus olisi VilpKilpL:n, erityisesti sen 12 §:n, alainen (12 §:n soveltuessa seuraa kiellon oikeutus jo lain 14 §:stä). Tiedon ilmaisemiskiello ei kuitenkaan ole sopiva, jos sopimussuhde jatkuu sen antamisen jälkeen.¹³⁰ Jos ilmaisemisesta on seurannut rangaistus 12 §:n nojalla, on tuskin olemassa luottamuksellisia edellytyksiä sopimussuhteen jatkumiseen. Muissa tapauksissa on soveliaampaa turvautua kiellon asemesta sopimussakko- ja vahingonkorvaussanktioihin.¹³¹ Kiellon antaminen sopimussuhteen jatkumisesta huolimatta on omiaan aiheuttamaan kitkaa sopijapuolten välisille luottamussuhteille. Lisäksi kiello jäisi usein vähämerkitykselliseksi, koska se täytyisi rajoittaa koskemaan vain sen tiedon ilmaisemista, jota sopimusrikkomus on koskenut, vaikka sopimukseen perustuvan yhteistyön poikkeuksellisesti jatkuessa rikkomuksesta huolimatta lisenssin saajan käyttöön luovutetaan jatkuvasti uutta tietoa.

Milloin lisenssin saajan oleellinen sopimusrikkomus aikaansaa sopimussuhteen ennenaikaisen päättymisen, ei hän sen jälkeen enää ole oikeutettu käyttämään lisensioitua tietoa ainakaan sen mahdolliseen julkiseksi

¹²⁸ Näin *Hakulinen* s. 243, *Tirkkonen*, Siviiliprosessioikeus I s. 460—461, *Honkasalo*, LM 1947 s. 514, *Hernberg*, DL 1921 s. 65—66, *Heinonen*, LM 1962 s. 243 alav. 2. Toisin *Ellilä*, Ulosotto s. 297: »On muuten kyseenalaista, voidaanko lainkäytön valossa kieltokannetta meillä Suomessa pitää suorastaan yleiskanteena, eikä tätä kantaa käy perusteleminen ainakaan viittaamalla yksinomaan UL 3:5:n säännökseen, joka on säädetty ulosottoviranomaisia eikä kieltotuomioita antavia tuomioistuimia varten.» ja *Sama*, LM 1962 s. 111: »Kieltokanteen sallittavuussäännöt johtunevat pikemminkin erikoislakien säännöksistä — — —.» Vrt. UL 3:5:stä jäljempänä s. 216.

¹²⁹ Ks. ed. alav. mainittuja lähteitä ja *Kivimäki* s. 329.

¹³⁰ Vrt. toimsuhteista edellä s. 66—67.

¹³¹ VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen sanamuoto (» — — — voidaan hänet kieltää jatkamasta tai toistamasta tekoa») kuten 14 §:kin (po. suhteessa sama sanamuoto) suo harkinnan varaa kieltotuomion käytössä.

tuloon asti, kuten jäljempänä ilmenee.¹³² Edelleen tämä kieltö on toisinaan noudatettavana nimenomaisen tai olosuhteista ilmenevän sopimusehdon nojalla, vaikka sopimussuhde on päättynyt normaalisti eikä siis sopimusrikkomuksen vuoksi.¹³³ Mikäli kieltöä on rikottu, on molemmantyyppisissä tilanteissa kieltotuomion käyttömahdollisuus tarpeen; em. vastasyitä ei silloin ilmene. Kieltokanne voidaan toisinaan perustaa lainsäännökseen, etenkin VilpKilpL 12 §:ään verr. 14 §:ään ja 1 §:ään,¹³⁴ mutta siitä riippumatta lisenssisopimuksen nimenomaisen tai olosuhteista ilmenevän sellaisen ehdon rikkomiseen, joka koskee velvollisuutta pidättäytymisestä toiminnasta. Jos tämä velvollisuus on olemassa, on toisella sopijapuolella vastaavasti ns. *sopimusperusteinen kieltovaade*.¹³⁵ Tällöin on kysymys negatiivisen suorituksen täyttämisaatimuksesta,¹³⁶ joka tosin ei aktualisoidu niin kauan kuin sopimus tältä osin täytetään vaan on sinä aikana piilevä.¹³⁷ Milloin sopimusta tältä osin väitetään rikottuna, on oikeuskeinona suorituskanteisiin luettava kieltokanne,¹³⁸ joka tähtää siihen, että sopimukseen kuuluva negatiivinen velvoite vastaisuudessa täytetään.¹³⁹

Lisenssisopimus voidaan soveltamalla kirjallisuudessa erilaisia sopimustyyppisiä systemaattisesti tarkasteltaessa esitettyjä näkökohtia *purkaa* ilman nimenomaista ehtoakin, jos jompikumpi osapuoli on oleellisesti rikkonut sopimusvelvoitteensa.¹⁴⁰ Oleellisuuden arvioinnissa on kiinnitet-

¹³² Ks. s. 200.

¹³³ Ks. erit. s. 209—211.

¹³⁴ Vrt. s. 158—159, 215—216.

¹³⁵ Ks. ko. vaateesta yleisesti *Pastor in Reimer* s. 111—117.

¹³⁶ Ks. yleisesti *Pastor in Reimer* s. 112, *Tirkkonen*, Siviiliprosessioikeus I s. 460—461 (puhuu ko. täyttämisaatimuksesta yleiseltä kannalta mainiten esimerkkejä pelkästään lainsäännöksiin perustuvasta täyttämisaatimuksesta ja tarkastelematta muutenkaan sopimukseen perustuvaa vaatimusta).

¹³⁷ Ks. *Pastor in Reimer* s. 115.

¹³⁸ Ks. *Pastor in Reimer* s. 115—116 ja *Tirkkonen*, mt. s. 460: »Suorituskanteiden erään alaryhmän muodostavat kieltokanteet.» *Ellilä*, Takeista s. 18 pitää kieltotuomiota oikeussuojapäämääräänsä ja tuomion asialliseen sisältöön nähden suoritustuomiona. Tuomioon sisältyvän »suorituskäskyn» sijaan on kuitenkin parempi puhua *pidättymiskäskystä*. Ks. *Ellilä*, *Takeista* s. 25, *Tirkkonen*, mt. s. 454.

¹³⁹ Ks. *Pastor in Reimer* s. 115—116.

¹⁴⁰ Ks. yleisemmin *Rodhe* s. 172—174, *Sama*, *Obligationsrätt* s. 426—427, 429—437, *Bengtsson* s. 190—229, *Portin* s. 69, *Godenhjelm*, *Sopimusoikeus* I s. 58—60,

tävä huomiota siihen merkitykseen, joka rikkomuksella on lisenssin antajalle.¹⁴¹ Vähäisenä l. epäoleellisena rikkomuksena, joka ei oikeuta purkuun, voidaan säännönmukaisesti pitää esim. jonkin vähäisen salaisuuden ilmaisemista, jos on oletettavissa, että siitä ei tule aiheutumaan vahinkoa.¹⁴² Saattaa esiintyä vaikeita rajatapauksia, joissa ei ole helppoa ratkaista, onko rikkomus oleellinen, esim. jos vahinko on suhteellisen vähäistä ja poistettavissa vahingonkorvauksella.¹⁴³ Silloin on kohtuusyistä oleellisuusharkinnassa myös punnittava lisenssin saajan intressiä

Taxell s. 211—222, *Sama*, *Festskrift Codex* s. 78, *Sama*, *Festskrift Nial* s. 497—499 ja erityisesti lisenssisopimusten osalta *Lisensavtaler* s. 134, *Vanhanen* s. 57—58. Vrt. *Stumpf* s. 156, joka painottaa erityisesti sopimusrikkoksen »törkeyttä».

Sopimusvelvoitteen oleellinen rikkominen ei yleensä edellytä tuottamusta muulloin, kuin jos velvoitteen sisältöön kuuluu huolellinen pyrkiminen johonkin tulokseen. Ks. *Rodhe* s. 26, 174, *Sama*, *Obligationsrätt* s. 20—22, 436, *Bengtsson* s. 235—236. On ilmeistä, että salaisuuden ilmaiseminen jo sinänsä on salassapito-velvollisuuden rikkomus riippumatta mahdollisesta tuottamuksesta. Vaikeuksia saattaa kuitenkin toisinaan syntyä sen kysymyksen suhteen, kenen toimesta tapahtunut salaisuuden ilmaisu tai hyväksikäyttö luetaan lisenssin saajan sopimusrikkomukseksi. Vastaus on yleensä myöntävä esim. lisenssin saajan nykyisen henkilökunnan suhteen. Sen sijaan entisen henkilökunnan mainittuja tekoja ei yhtä usein voida pitää lisenssin saajan rikkomuksina. Näitä henkilöitä hän ei yleensä pysty riittävästi valvomaan. Lisenssin saajan sopimusrikkomus voi näissä tilanteissa olla kuitenkin kyseessä aiemmin esitetyillä perusteilla (lisenssisopimuksen nimenomainen tai olosuhteista ilmenevä ehto tai lisenssin saajan huolimattomuus ko. henkilön ollessa vielä ensiksi mainitun toimessa: ks. edellä s. 177—178). Näin ollen tuottamus kuitenkin eräissä tilanteissa (myös milloin lisenssin saajalle on asetettu velvollisuus huolehtia markkinoinnista parhaan kykynsä mukaan: vrt. s. 183 alav. 121) vaaditaan, jotta sopimusrikkomuksesta olisi kysymys.

Eri asia on, että harkittaessa, onko sopimusrikkomus oleellinen, voidaan rajatapauksissa kaikki asianhaarat huomioon ottavassa kokonaisarvioinnissa kiinnittää huomiota myös tuottamuksen mahdolliseen esiintymiseen ja sen asteeseen (tahallisuus, törkeä tai lievä tuottamus). Ks. yleisemmin *Bengtsson* s. 230, 239 (tahallinen sopimusrikkomus voi erityisesti pitkäaikaisemmissa sopimussuhteissa merkitä ko. sopijapuolelta puuttuvaa tahtoa sopimuksen täyttämiseen tulevaisuudessa ja antaa aihetta pelätä uusia sopimusrikkomuksia), 241, 244—245.

¹⁴¹ Ks. yleisemmin *Rodhe* s. 173—174, *Sama*, *Obligationsrätt* s. 430—432, *Bengtsson* s. 104—110, 190—215, *Taxell* s. 214—215, *Sama*, *Codex* 25 år s. 78, *Sama*, *Festskrift Nial* s. 493—495, 498.

¹⁴² Vrt. *Lüdecke—Fischer* s. 311.

¹⁴³ Vrt. *Bengtsson* s. 169.

sopimuksen jatkumiseen ilman purkamisesta oleellisen sopimusrikkomuksen johdosta aiheutuvaa tuotantokieltoa.¹⁴⁴

Sopimukseen otetaan usein määräys siitä, ettei purkuoikeutta ole, ennen kuin asianomaiselta on pyydetty oikaisua ja pyyntö on määräajan (toisinaan kohtuullisen ajan) kuluttua osoittautunut tuloksettomaksi.¹⁴⁵ Ehdon soveltaminen edellyttää kuitenkin, että kyseessä on menettely, jonka oikaiseminen on mahdollista. Liikesalaisuuden ilmaisemisesta aiheutunut vahinko saattaa olla korvaamaton,¹⁴⁶ jolloin oikaisu ei tule kyseeseen. Muuten oikaisu voi rikkomuksen laadusta ja muista asiahaaroista riippuen toteutua sopivalla tavalla. Erityisesti on lopetettava sopimuksen vastainen toiminta ja korvattava tuottamuksellinen tai tahallinen vahinko.¹⁴⁷

Toisinaan on kohtuussyistä vaadittava, että lisenssin antaja purkaessaan rikkomuksen johdosta sopimuksen noudattaa olosuhteet huomioon ottaen kohtuullista, esim. 6 kuukauden irtisanomisaikaa, jotta lisenssin saaja paremmin ehtii mukautua uuteen tilanteeseen kärsien pienempiä taloudellisia menetyksiä kuin muuten.¹⁴⁸

Poikkeuksellisesti on ajateltavissa, että lisenssin antaja jätettyään in casu harkittavassa kohtuullisessa ajassa vaatimatta sopimuksen purkamista rikkomuksen johdosta on menettänyt tämän oikeutensa vastapuo-

¹⁴⁴ Ks. intressivertailusta yleisemmin *Bengtsson* s. 109—110, 205—209, 228, *Taxell* s. 19, 214—215, *Sama*, *Festskrift Nial* s. 495, 501—503, *Portin* s. 72 ja erityisesti lisenssisopimusten osalta *Lüdecke—Fischer* s. 311, 500. Ks. tuotantokiellosta jäljempänä erit. s. 200.

¹⁴⁵ Tieto perustuu neljään lisenssisopimukseen.

¹⁴⁶ Näistä saattaa olla, jos salaisuus on ratkaisevan merkityksellinen lisenssin antajan koko kilpailukyvyllä, ja se joutuu yleisesti kilpailijain tietoon. Tällöin saattavat lisenssin antajan muutkin mahdolliset, ehkäpä maailman laajuiset lisenssisopimussuhteet joutua vaikeaan häiriötilaan.

¹⁴⁷ Ks. korvausvelvollisuuden subjektiivisista edellytyksistä s. 189—190, 220—221.

¹⁴⁸ Ks. yleisemmin irtisanomisajan myöntämisen kohtuullisuudesta *Bengtsson* s. 175. Lisenssisopimussuhteissa esiintyvät, usein laajat ja monimutkaiset tuotanto- ja markkinointiolosuhteet edellyttävät suhteellisen pitkän, yleensä vähintään 6 kuukauden irtisanomisajan noudattamista. Yhtiösopimuksen (avoin yhtiö) irtisanomisessa Saksan Liittotasavallan ja Ruotsin oikeuden mukaan sovellettava 6 kuukauden irtisanomisaika on ainakin tietyissä tapauksissa riittävän pitkä ja kohtuullinen; vrt. siitä (yhtiösuhteen kannalta) esitettyjä näkökohtia *Olsson*, *JFT* 1965 s. 319—320. Ks. ko. saks. säännöksestä (HGB 132 §) *Baumbach—Duden* s. 425—427 ja Ruotsin oikeudesta *Nial* s. 287—288, *Roos* s. 11—13.

len voidessa perustellusti olettaa, ettei ensiksi mainittu enää tule vetoamaan purkuoikeuteen.¹⁴⁹ Sen sijaan vahingonkorvauksen saantioikeuttaan hän tuskin voi menettää tällä tavalla passiivisuutensa vuoksi kuin aniharvoin, koska tässä suhteessa normaalit saatavan vanhentumisperiaatteet ovat suoraan sovellettavissa.¹⁵⁰

Lisenssi- kuten muissakin sopimussuhteissa edellyttää *vahingonkorvausvastuu* sopimusrikkomuksen johdosta pääsääntöisesti ainakin *lievää tuottamusta*.¹⁵¹ Jos nimenomainen sopimusehto on olemassa, on tuottamus helpommin osoitettavissa, kuin jos korvausvelvollisuus yritetään perustaa pelkästään sopimuksen ja siihen liittyvien olosuhteiden tulkintaan; eri asia on, että eräissä erityistilanteissa saattaa ilman nimenomaista ehtoakin olla aihetta tulkinnallisesti, ottaen huomioon mm. riskinäkökohdat, katsoa lisenssin saajan korvausvastuun syntyneen mahdollisesti jopa kenenkään *tuottamuksesta riippumatta* (silloin on mahdollista vahingon ollessa aivan poikkeuksellisen suuri, että korvaus on maksettava vain osasta vahinkoa).¹⁵² Mitä muuten tulee nimenomaiseen ehtoon, jonka mukaan salassapitovelvollisuus koskee kaikkea tietoa, jonka salassa-

¹⁴⁹ Ks. passiivisuudesta yleisemmin sopimussuhteissa *Cervin* erit. s. 214—216, 227, *Taxell* s. 469, *Karlgren*, Passiviteter erit. s. 11—14 ja lisenssisopimusten osalta erit. purkamisen suhteen *Lüdecke—Fischer* s. 585. Esim. TSL 44 §:n 1 mom:n mukaan mm. liikesalaisuuden ilmaisemistapauksessa noudatettava yhden viikon pituinen työsopimuksen purkamisaika laskettuna purkamisaiheen ilmaantumisesta on täysin soveltumaton lisenssisopimuksen purkamiseen. Lisenssisopimussuhteen säännönmukainen pitempiaikaisuus ja monimutkainen erityisluonne edellyttää, että sopimussuhteen lakkaamiseen liittyvien oikeudellisten, taloudellisten ja teknisten kysymysten harkitsemiseen on riittävästi aikaa ennen päätöksen tekemistä siitä, puretaanko sopimus tai ei. Tämä harkinta-aika voi olla kuukausien, toisinaan vuosien pituinen. Vrt. miettimisajasta yleisemmin sopimussuhteissa *Cervin* s. 158.

¹⁵⁰ Ks. yleisestä kymmenen vuoden vanhentumisajasta esim. *Halila—Ylöstalo* s. 81—97 ja erityisistä vanhentumisaajoista esim. mt. s. 97—105.

¹⁵¹ Ks. yleisemmin *Rodhe* s. 207—208, *Sama*, Obligationsrätt s. 528, *Bengtsson* s. 230, *Godenhjelm*, Sopimusoikeus I s. 66, *Kivimäki—Ylöstalo* s. 412, 415, *Hakulinen* s. 231 ja erityisesti lisenssisopimuksesta *Stumpf* s. 157. Vrt. siitä, että korvausvastuu ei aina ulotu lisenssin saajan »itsenäisten apulaisten» etenkin tahallisiin tekoihin, edellä s. 180.

¹⁵² Edellä (s. 178 mm. alav. 89) on tuotu esiin, että lisenssin saaja saat-
taa toisinaan joutua lisenssin antajaa kohtaan korvausvastuuseen toimessaan
aiemmin olleen henkilön toimessaolon jälkeen suorittamasta salaisuuden ilmai-
susta, vaikka tämä olisikin ollut vapaa vaitiolovelvollisuudesta entistä työnanta-
jaansa kohtaan eikä ilmaisua, johon lisenssin saaja ei ole ollut osaksikaan syy-

pidolla on merkitystä,¹⁵³ voinee ehdon rikkomisen osalta *tuottamus* puuttua vain sellaisissa harvinaisissa tilanteissa, että salaisuuden *merkityksen* ollessa *vähäinen* ei rikkoja aina ole ollut velvollinen tietämään ilmaisensa *merkityksellistä* tietoa. — Korvauksen arvioimista ja laskemista käsitellään erikseen.¹⁵⁴

Verraten harvoin käytetty lisenssisopimuksessa on *sopimussakko-ehto*¹⁵⁵ eräiden rikkomusten seurauksena. Sopimussakon tarkoitus ei ole ominainen vain lisenssisopimuksille. Se on painostuskeinona sopimus- ehtojen noudattamiseen, jonka lisäksi velkoja voi vaatimalla pelkästään sopimussakkoa vapautua korvausmääränsä todistamisesta.¹⁵⁶ Erityisesti jos kysymys ei ole juuri liikesalaisuuden ilmaisemisen johdosta maksettavasta sopimussakosta tai tähän rinnastettavista tilanteista, voi sopimussakko suojata liikesalaisuutta oikeudenkäynnissä, koska vahingon suuruuden näyttäminen edellyttää toisinaan salaisuuden paljastamista.¹⁵⁷ Kun sopimussakkovälipuheen kohteena on salaisuuden ilmaisemis-, kilpailevien tuotteiden valmistus-, alilisenssi- tai muu senkaltainen kieltö,¹⁵⁸ ei välipuheen tarkoitus ole pelkästään vahingonkorvauksellinen, vaan se esiintyy samalla painostuskeinona. Velkojan ei sen vuoksi tällöin tarvitse sakon erääntymiseksi todistaa, että vahinkoa *ensinkään* on syntynyt.¹⁵⁹ Jos välipuhe koskee ilmaisemista tai alilisenssiä, voidaan sen tulkinnessa yleensä lähteä siitä, että joka kerralta, kun ilmaiseminen on tapahtunut tai alilisenssi myönnetty, on koko sopimussakkomäärä suoritettava.¹⁶⁰ Jos taas sakkoehto koskee kilpailevien tuotteiden valmis-

pää, voitaisi pitää oikeudenvastaisena myöskään suhteessa lisenssin antajaan. Em. oikeudenmukaista menettelyä ei voida oikeudellisessa mielessä nimittää tuottamukselliseksi tai tahalliseksi (ks. yleisemmin *Rodhe* s. 125—126, *Taxell* s. 93, 96).

¹⁵³ Ks. edellä s. 176.

¹⁵⁴ Ks. s. 226—236.

¹⁵⁵ Patenttiasiamies, dipl.ins. A. H. *Risku* on keskustelussa 25. 11. 1971 maininnut minulle sopimussakkolausekkeen olevan vähän käytetty.

¹⁵⁶ Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 358, *Taxell* s. 442.

¹⁵⁷ Ks. mainitusta suojavaikutuksesta *Vihma* s. 47.

¹⁵⁸ Ks. *ORGALIME Model Form of a Know-How Contract clause 2: II* (sopimussakko vientikiellon sanktiona) ja vastaava saks. teksti (*Artikel 2: II*) *Stumpf* s. 279.

¹⁵⁹ *Tulos*, johon *Vihma* s. 187 (samoin *Kivimäki—Ylöstalo* s. 358, *Taxell* s. 442) on päätynyt sopimussakkoa yleisesti tarkastellessaan, on sovellettavissa mm. tekstissä mainittuihin negatiivisiin velvoitteisiin.

¹⁶⁰ Vrt. *Lüdecke—Fischer* s. 630—631, *Vihma* s. 226—227.

tusta ja myyntiä, riippuu tuotteiden laadusta ja arvosta, maksetaanko sakko joka kerralta, kun yksittäinen tuote on valmistettu, esim. elektronimikroskooppi, tai kertakaikkisena jonkin vähäarvoisen massa-artikkelin markkinoille laskemisen johdosta.¹⁶¹

Sen suhteen, voiko lisenssisopimuksen osapuoli vaatia sopimusrikkomuksen johdosta korvausta yli sopimussakon määrän, ei mitään tarkempaa sääntöä voida asettaa. Sopimussakon tarkoituksena on lisenssisopimuksissa kuten yleensä muissakin tilanteissa velkojan edun vuoksi antaa tälle mahdollisuus vedota sakkoon ilman vahinkoa koskevaa näyttövelvollisuutta.¹⁶² Toisaalta ko. sanktio voi olla tarkoitettu myös turvaamaan velallista, joka silloin tietää ennakolta maksettavan määrän suuruuden,¹⁶³ mutta voi keinotella velkojan kustannuksella sopimuksen rikkomisen ennalta sovittuine korvausmäärineen ollessa riittävän edullista.¹⁶⁴ Liikesalaisuus-lisenssisopimuksille suo erikoisleiman salaisuuksien taloudellisen arvon vaihtelevuus ja vaikeasti mitattavuus itse salaisuudesta, markkina- ja muista olosuhteista riippuen. Jos sopimussakko on sovittu jonkin maailmankuulun tuotteen, jota koskee laaja lisenssisopimusverkosto, vuosikymmeniä salassa säilyneen kemiallisen valmistusmenetelmän ilmaisemisen varalta,¹⁶⁵ voi menetelmän »vuoto» olla korvaamaton, eikä ennakolta määrätty sopimussakko voi likimainkaan vastata tapahtunutta vahinkoa. Sen sijaan, jos kysymys on jostakin pari kolme vuotta arvoa ja suppeahkot markkinat omaavasta salaisuudesta, jonka merkitys sen jälkeen todennäköisesti häviää tekniikan yleisen tason kohotessa vastaavasti, voidaan vahinko usein ainakin karkeasti arvioida ennakolta. Tällöin saattaa myös vastata sopijapuolten tarkoitusta, että sopimussakko osoittaa korvauksen lopullisen määrän.¹⁶⁶ Kysymys on

¹⁶¹ Ks. *Lüdecke—Fischer* s. 630—631.

¹⁶² Ks. *Vihma* s. 253, *Kivimäki—Ylöstalo* s. 358, *Hakulinen* s. 208, *Rodhe* s. 226, *Taxell* s. 452.

¹⁶³ Ks. *K. Eriksonin* ja *J. F. Selinin* käsityksiä *Vihma* s. 239 ja *Vihman* käsitystä mt. s. 253. Vrt. *Hakulinen* s. 211, *Taxell* s. 451—452.

¹⁶⁴ Ks. *Vihma* s. 263 ja *Lüdecke—Fischer* s. 632.

¹⁶⁵ Tällaisena menetelmänä voisi olla esim. Coca-Cola-sekoituskaava. Ks. s. 21 alav. 86.

¹⁶⁶ Rakennusurakkasopimuksen sopijapuolten tarkoitus saattaa olla vastaava. Ks. *Aro*, DL 1971 s. 337. Ks. muutoin kysymyksestä yleisesti *Taxell* s. 448—452.

mahdollista ratkaista nimenomaisella sopimusehdolla.¹⁶⁷ Perustuupa vastuunrajoitus sopimuksen tulkintaan tai nimenomaiseen ehtoon, ei lisäkorvauksen saantia kuitenkaan voida evätä tahallisen menettelyn johdosta.¹⁶⁸

Sopimussakon *alentaminen* OikTL 36 §:n sovitteluperiaatteiden mukaan voi tulla kyseeseen esim. sakon ollessa suhteettoman korkea sopimuksen vastaisesti ilmaistun salaisuuden merkitykseen nähden.

VilpKilpL 12 §:n *rangaistussanktion soveltamismahdollisuuksiin* tietyissä tapauksissa myös lisenssisopimuksiin on viitattu eri yhteyksissä.¹⁶⁹ — Sopimuksessa voidaan lisenssin saajalle asettaa asiakirja- ym. materiaalin palautusvelvollisuus, mikäli hän tulevaisuudessa tekee sopimusrikoksen.¹⁷⁰

3.5. Tiedon merkityksen vähenemisen tai häviämisen vaikutus lisenssin saajan velvollisuuksiin ja vastuuseen

3.5.1. Millä tavoilla merkityksen väheneminen tai häviäminen ilmenee?

Yleensä lisensioidun tiedon salassapidolla lienee merkitystä korkeintaan 10—25 vuotta.¹⁷¹ Tämä johtuu eri syistä: Tekniikan tason noustessa saattaa tieto menettää arvoaan muunlaisen tiedon osoittautuessa käyttökelpoisemmaksi.¹⁷² — Erityisesti sikäli kuin lisensioitu tieto ilmenee koneen työrytmiä koskevin ohjeina tai muuna »know how'na», on sen tuleminen enemmän tai vähemmän laajaan käyttöön ko. alalla mahdollista, ilman että tietoa kuitenkaan voitaisiin sanoa julkiseksi.¹⁷³ Näin saattaa tapahtua esim. lisenssin saajien palveluksessa olevien henkilöiden

¹⁶⁷ Eräässä lisenssisopimuksessa on sopimussakon määräämisperusteen lisäksi nimenomaisesti oikeutettu lisenssin antaja vaatimaan korvausta vahingon täyteen määrään asti. Lisäksi hän voi vaatia täyden sopimussakon tarvitsematta todistaa vahinkoaan (tietenkään hän ei voi saada täyteen vahingonkorvaukseen vielä lisätyksi täyttä sopimussakkoa).

¹⁶⁸ Ks. Aro, DL 1971 s. 338—339, Hakulinen s. 242.

¹⁶⁹ Ks. esim. s. 158—159.

¹⁷⁰ Asianajaja Heikki Kolehmainen maininta esitelmässään Aulangolla 25. 11. 1971.

¹⁷¹ Ks. Solin, Pöytäkirja 1969 s. 110.

¹⁷² Ks. Stumpf s. 54, Henkels s. 49, Solin, Pöytäkirja 1969 s. 109—110.

¹⁷³ Ks. Henkels s. 50.

vaihtaessa tointa ja siirtäessä tiedon uusien työnantajien käyttöön.¹⁷⁴ Salaisuusasteen aleneminen saattaa ilmetä myös siinä, että tiedon selville saanti esim. julkaisujen välityksellä tulee mahdolliseksi.¹⁷⁵

Tässä yhteydessä ei tarkastella tilannetta, joka ilmenee lisenssitiedon kohteena olevan tuotannon osoittautuessa markkinataloudellisista syistä kannattamattomaksi ilman, että tämä perustuu äsken mainittuihin julkisuus- tai muihin näkökohtiin.

3.5.2. *Lisenssin saaja ei ole oikeudenvastaisesti vaikuttanut tiedon merkityksen vähenemiseen tai häviämiseen*

3.5.2.1. *Käytännön sopimusehtoja.* Koska on oletettavissa, että tilannetta arvostellaan lisenssin saajan kannalta lievemmin, jos hän ei ole oikeudenvastaisesti vaikuttanut sopimuskohteena olleen tiedon arvon alenemiseen, käsitellään tätä tapausta erikseen.

Toisinaan kysymys pyritään ainakin osittain ratkaisemaan nimenomaisilla sopimusehdoilla. Keskeisimmät ongelmat ovat seuraavat: Onko lisenssin saaja velvollinen suorittamaan lisenssimaksun entisen suuruisena? Mitä mainitunlainen olosuhteiden muutos vaikuttaa hänen salassapitovelvollisuuteensa ja yleensäkin sidonnaisuuteensa sopimukseen?

Tietyistä tapahtumista, esim. tiedon julkistamisesta alan ammattilehdessä, voidaan päätellä, että tieto joko on tullut tai tulee yleiseen tietoon.¹⁷⁶ Sen jälkeen ei salassapidolla ole lisenssin antajan kannalta merkitystä, ellei aivan erityisistä olosuhteista muuta ilmene.¹⁷⁷ Kuten aiem-

¹⁷⁴ Ks. *Henkels* s. 50.

¹⁷⁵ Ks. *Henkels* s. 50.

¹⁷⁶ Ks. *Sampels* s. 16. Jos ammattilehti kuitenkin on vieraskielinen, ei kysymyksen ratkaisu, kuten *Henkels* s. 50—51 toteaa, ole yhtä helppoa. Tällöin riippuu ko. tekniikan alasta, voidaanko ammattimieheltä odottaa perehtymistä myös vieraskielisiin julkaisuihin.

¹⁷⁷ Merkityksellistä saattaa poikkeuksellisesti olla sen salassapito, että yritys on vuosikausia käyttänyt menestyksellisesti juuri tiettyä, vaikka tosin alunperin tai myöhemmin yleisesti tunnettua valmistusmenetelmää. Ks. *BGH* 15. 3. 1955, *GRUR* 1955 s. 424—427, erit. s. 424 ja 426. Oikeustapausta on tarkemmin selostettu edellä s. 23. — Jos sopimustietoa on myöhemmin patentoitu lisenssinantajalle tai patenttihakemuksesta on kuulutettu, saattaa keksinnön salassapito jonkin aikaa sen jälkeen olla tähdellistä siksi, että kilpailijat eivät useinkaan välittömästi ota selvää patentista tai hakemuksesta yrittääkseen kiertää patenttisuojan;

min on todettu, voidaan salassapitovelvollisuus nimenomaisesti määrätä koskemaan esim. materiaalia ja tietoa, joka ei ole yleisesti saatavissa,¹⁷⁸ ja käsitettä »yleisesti saatavissa» voidaan tulkintavaikeuksien välttämiseksi valaista sopimukseen otettavilla esimerkeillä. Mainittua käsitettä voidaan myös olla käyttämättä ja sen sijaan määrätä kuten eräässä sopimuksessa, että esim. salaisen kaavan katsotaan olevan julkinen, jos tietty tapahtuma esiintyy (kaava on julkaistu tietyssä painotuotteessa, tuomioistuimen päätöksellä todettu ei-salaiseksi tai patentoitu tms.). Salassapitovelvollisuus on käytännössä sovittu lakkaavaksi myös, jos lisenssin saaja pystyy näyttämään toteen, että lisensioitu tieto kokonaan tai osittain on tullut kuulumaan alan yleiseen ammattitietoon. Eräässä sähköalan sopimuksessa on hylätty em. mahdolliset ehdot ja sen sijaan yksinomaan käytetty määrääaikaa, jona salassapitoa on noudatettava.¹⁷⁹

Käytännössä suurempi merkitys kuin salassapitoa koskevilla lienee lisenssimaksuvelvollisuuden jatkumisehdoilla. Em. sähköalan sopimuksessa on sovittu, että tiedon paljastuminen tai julkisuuteen tulo, mikä ei johdu lisenssin antajan tahallisuudesta tai törkeästä tuottamuksesta, ei vaikuta tuohon velvollisuuteen.¹⁸⁰ Metallialan erään sopimuksen mukaan velvoitus on voimassa 10 vuotta siitä, kun lisenssin antajan mallia on lisenssin saajan toimesta ensi kerran myyty. Velvoitus saattaa näin ollen

saada patentin julistetuksi mitättömäksi tai tehdä väitteitä hakemusta vastaan. Ks. *Lüdecke—Fischer* s. 310.

Mainitut kaksi tapausta ovat kuitenkin poikkeusluonteisia. Sen vuoksi ei näitä tilanteita koskeva salassapitovelvollisuus voi lisenssisopimuksessa yleensä tulla kyseeseen ilman nimenomaista ehtoa. Jos salassapidosta sopimukseen otettu määräys on laadittu käyttämällä muita, tekstissä välittömästi esitettäviä kriteereitä, ei laajempi salassapitovelvollisuus voi yleensä olla konkludenttisena voimassa.

¹⁷⁸ Ks. s. 176.

¹⁷⁹ Määräajan ottamista sopimukseen suosittelee *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 109: »Salassapitovelvollisuudelle on kohtuullista aina asettaa jonkinlainen ajallinen rajoitus, koska sellaisen puuttuessa sopimus helposti menettää kohtuullisuutensa ja tuntuu epäloogiselta velvoittaa joku yritys ikuisesti johonkin velvollisuuden täyttämiseen.»

¹⁸⁰ *Hedman* toteaa s. 53—54, että monissa valtioissa ollaan usein taipuvaisia katsomaan lisenssisopimukselta puuttuvan perustan siltä osin, kuin sopimustieto on tullut ulkopuolisten tietoon, jonka vuoksi lisenssimaksuvelvollisuus lakkaa. Erityisesti sellaisissa tapauksissa on tekstissä mainitunlainen ehto lisenssin antajan kannalta suositeltava.

jatkua salassapitovelvollisuuden jo lakattua ko. sopimuksen mukaan tiedon tultua yleisesti saataville. Eräällä elintarvikeyritysten välisellä sopimuksella sen sijaan on pyritty erityisesti suojaamaan lisenssin saajaa. Sen mukaan sopimustuotteiden osalta lisenssin saajaa muulta taholta kohtaava kilpailu, mikä johtuu »salaisen tiedon tai know how'n» ilmaise-
misesta ilman lisenssin saajan myötävaikutusta, vapauttaa lisenssimaksu-
velvollisuudesta, ja lisenssin perustana olleen keksinnön markkinoiden
menetys teknisen tai taloudellisen kehityksen vuoksi oikeuttaa lisenssin
saajan purkamaan sopimuksen.

3.5.2.2. *Sopimusehtojen sovittelusta.* Mikäli lisenssisopimusehdot osoittautuvat toista osapuolta, kuten lisenssin saajaa, ilmeisen kohtuutto-
masti rasittaviksi, on ehtojen sovittelu mahdollista pohjoismaisen ja siis
mm. Suomen oikeuden mukaan aiemmin jo selostetun *yleisen sopimus-
ehtojen kohtuullistamisperiaatteen* nojalla (Saksan Liittotasavallan oikeu-
dessa sovelletaan tässä suhteessa *kilpailunrajoituslainsäädäntöä*¹⁸¹),¹⁸²
Mainitun periaatteen noudattaminen saattaa tilanteesta riippuen johtaa
niinkin pitkälle, että sopimus voidaan irtisanoa sen kohteena olleen tiedon
tullessa lisenssin saajan lisenssistä vapaaseen käyttöön.¹⁸³ Tällöin lienee

¹⁸¹ BGH:n periaatteellisen kannan mukaan ovat ehdot, joissa lisenssin saa-
jalle asetetaan velvollisuuksia esim. suorittaa lisenssimaksu senkin jälkeen, kun
tieto on tullut julkiseksi, Saksan Liittotasavallan kilpailunrajoituslainsäädännön
vastaisina mitättömiä. Ks. GWB 20—21 § (sisältyy esim. *Stumpf* s. 205—206) ja
oikeuskäytännöstä BGH 18. 3. 1955, GRUR 1955 s. 468 sekä BGH 16. 10. 1962,
GRUR 1963 s. 207—211, erit. s. 210 (ratkaisuja osittain selost. *Godenhielm*, JFT
1965 s. 303).

Vastaavasti saattaa Düsseldorfin ylioikeuden mukaan (*OLG Düsseldorf* 26. 7.
1957, WuW 1958 s. 363—364) olla asian laita, jos lisenssin kohteena ollut tieto
on oleellisesti menettänyt arvoaan sen vuoksi, että se on joutunut lisenssin
saajan kilpailijain käyttöön. Tällöin ehto on koskenut lisenssimaksuvelvollisuutta
ko. olosuhteiden muutoksenkin jälkeen.

¹⁸² Ks. tästä periaatteesta Suomen ja Ruotsin oikeudessa edellä s. 75 mm.
alav. 186—187, s. 173 mm. alav. 63—64 ja Ruotsin osalta lisäksi *Persson*,
Festskrift Olivecrona s. 527, 529, *P. M. mot otillbörliga avtalsvillkor* s. 35. Rat-
kaisu KKO t. 1520/15. 6. 1971, 285 RD 1970 on selostettu s. 75 alav. 186.

Solin toteaa (Pöytäkirja 1969 s. 108), että lisenssin saajalta ei voitane evätä
mahdollisuutta osoittaa, että »know how» on tullut julkiseksi ja sopimus niin
ollen menettänyt merkityksensä.

¹⁸³ Ks. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 303—304.

noudatettava in casu kohtuulliseksi harkittavaa irtisanomisaikaa. Lisenssisopimukset ovat säännönmukaisesti voimassa useita vuosia, joskus vuosikymmeniä, joten irtisanomisajan on lisenssin antajaa kohtaavien sopeutumisvaikeuksien vähentämiseksi oltava suhteellisen pitkä, yleensä vähintään 6 kuukauden pituinen.¹⁸⁴

Useimmissa tapauksissa ei kuitenkaan kaikki lisensioitu tieto menetä merkitystään samalla kertaa, vaan lisenssimaksua pelkästään alennetaan.¹⁸⁵ Sovittelu voidaan perustaa joko siihen, että toisen sopijapuolen sidonnaisuus alun perin on tehty liian laajaksi ottaen huomioon vastaapuolen suoritukset, tai että olosuhteet ovat sopimuksen teon jälkeen muuttuneet siinä määrin, että nyttemmin olisi ilmeisen kohtuutonta soveltaa sopimusta sen sanamuodon mukaisesti.¹⁸⁶ Toisaalta sopijapuolet ovat tehdessään nimenomaisen ehdon maksuvelvollisuuden jatkumisesta saattaneet ottaa huomioon, että myöhemmistä olosuhteiden muutoksista huolimatta tiedolla on edelleen tietty merkitys lisenssin saajan kannalta. Näin saattaa olla sopijapuolten mahdollisista tarkoituksista riippumattakin. Erityisesti voi lisenssin saajan etumatka tuotteiden markkinoinnissa kilpailijoihin nähden olla syntynyt sinä aikana, kun tieto on vielä ollut salaista (ns. »head start»).¹⁸⁷ Etusija saattaa säilyä pitkänkin aikaa julkisuuteen tulon jälkeen¹⁸⁸ (tällöin saattaa toisinaan olla kohtuullista alenuttaa lisenssimaksua) ja hävitä vähitellen. Lisenssimaksun suhteellinen alhaisuus ja muut sopimusehdot saattavat myös aikaansaada, ettei sopi-

¹⁸⁴ Ks. edellä s. 188 mm. alav. 148 lausuttua.

¹⁸⁵ Ks. *Godenhielm*, mt. s. 303—304. Tällöin ei tietenkään mikään irtisanomisaika ole tarpeen. Ks. *Godenhielm*, mt. s. 304.

¹⁸⁶ Ks. *Godenhielm*, mt. s. 304.

¹⁸⁷ Ks. »head start» I. »Vorsprung» näkökohdasta *Henkels* s. 58 (hän tosin pitää silmällä tilannetta, jolloin etumatkan hankkiminen on tapahtunut oikeudenvastaisen salaisuudesta tiedon saamisen välityksellä, mutta näkökohta soveltuu myös tekstissä tarkasteltavaan tilanteeseen). Luottamuksen pettämistilanteissa esiintyvää »head startia» tarkastelevat *Turner* s. 427—428, 435—437, 453—454, 458 ja *Milgrim* s. 2—37 — 2—38. Ratkaisussa *OLG Düsseldorf* 26. 7. 1957, WuW 1958 s. 363—364 on lisenssimaksuvelvollisuuden katsottu jatkuvan, koska menetelmä mahdollisesta julkisuudesta riippumatta ei vielä ollut lisenssin saajan kilpailijain käytössä, siis »Vorsprung» näkökohdan nojalla (ei kyseessä luottamuspotos).

¹⁸⁸ (tai tiedon tultua alalla yleiseen käyttöön tai vanhennuttua teknisesti).

musehtoa maksuvelvollisuuden jatkumisesta voida pitää ilmeisen kohtuuttomana.¹⁸⁹ Tällöin on sopimusta tarkasteltava kokonaisuutena.¹⁹⁰

Sopimusehdon maksuvelvollisuuden jatkumisesta esim. 10 vuotta valmistusmenetelmään perustuvan tuotteen liikkeellelaskusta voidaan normaalisti olettaa perustuvan järkeviin näkökohtiin. Niinpä lisenssin saajalla voidaan katsoa olevan näyttövelvollisuus siitä, että tällaisia näkökohtia ei voida katsoa esiintyvän tarpeellisessa määrässä, esim. in casu riittävän voimakas »head start», ja että sopimusehtoa sen vuoksi voidaan pitää kohtuuttomana menetelmän tultua julkisuuteen tai yleiseen käyttöön alalla tai toisen valmistusmenetelmän osoittauduttua käyttökelpoisemmaksi. — Poikkeuksellisesti voi lisenssin saaja vedota siihen, että lisenssin antaja on saattanut väärinkäyttää mahdollista taloudellista valta-asemaansa taivuttaakseen ensiksi mainitun kohtuuttomiin ehtoihin (joskus voivat jopa OikTL 3 luvun pätemättömyyssäännökset soveltua).

Sopimusten sitovuus on kuitenkin mahdollisuuksien rajoissa pyrittävä säilyttämään (»pacta sunt servanda»).¹⁹¹ Kohtuullistamisessa on riskin jakautuminen otettava huomioon, olkoon kysymys lisenssi- tai muusta sopimuksesta. Riskitekijä aiheuttaa poikkeuksen edellä esitettyihin sääntöihin sikäli, että lisenssin saaja voi jo sopimusta tehdessään ottaa huomioon mahdollisia olosuhteiden muutoksia.¹⁹² Näistä hän kantaa riskin in casu harkittavaan rajaan asti eikä siis voi vedota kuin sellaisiin muutoksiin, joiden hänelle aiheuttama lisärasitus ei enää ole »siedettävää» luokkaa.¹⁹³ Toisin on kuitenkin asian laita, jos on nimenomaan sovittu

¹⁸⁹ Vrt. BKA helmik. 1962, GRUR 1963 s. 91—97, erit. s. 91, 93—94: BKA voi antaa luvan lisenssimaksun suorittamiseen salaisuuksien julkisuuteen tulon jälkeenkin, jos sopijapuolet ovat sopimusta tehtäessä ottaneet huomioon julkisuuteen tulon mahdollisuuden ja sopineet lisenssimaksut vastaavasti alemmiksi.

¹⁹⁰ Ks. Godenhielm, JFT 1965 s. 299. Vrt. myös Lassen, Förhandlingarna 1966 Bilaga 6 s. 19. Ks. kokonaistarkastelusta yleisemmin sopimussuhteissa Telaranta, LM 1955 s. 497—498.

¹⁹¹ Ks. tähän liittyvistä näkökohdista Kivimäki—Ylöstalo s. 382.

¹⁹² Ks. Godenhielm, Festschrift Arnholm s. 383, Finger, GRUR 1970 s. 6, Stumpf s. 54.

¹⁹³ Godenhielm, Ändrade förhållanden s. 240—248 arvioi riskin jakoa kauppasopimuksissa tähän tapaan. Sen sijaan lisenssisopimusten osalta hän tyytyy toteamaan (Festschrift Arnholm s. 383), että voidaan perustella kantaa, jonka mukaan lisenssin saajalla pitäisi olla riski »know how'n» tulosta hänen kilpailijoidensa tietoon. Näin jyrkkää sääntöä ei kuitenkaan voida asettaa tekstissä esitetyt seikat huomioon ottaen, vaan riski on jaettava. — Ks. Finger, GRUR 1970 s. 6, 8—9, jonka mukaan riski tosin on pääsääntöisesti lisenssin saajalla

lisenssimaksuvelvollisuuden vähenemisestä tai lakkaamisesta tiettyjen muutosten johdosta.

Kansantaloudelliselta kannalta maksuvelvollisuutta koskevien sopimusehtojen sovittelua voidaan pitää suotavana. Se saattaa ehkäistä lisenssisopimustuotteiden hintatason nousua.¹⁹⁴

Lisenssimaksua voidaan sovitella, lasketaanpa lisenssimaksu esim. tietyn prosentin mukaan myydyin tuoteyksikön hinnasta tai kiinteänä vuotuiskorvauksena riippumatta myydyistä tuotteista.¹⁹⁵ Samalla kun lisenssimaksua sovitellaan, voi sovittelu koskea muitakin sopimusehtoja. Jos lisenssin saaja on velvollinen käyttämään lisensioitua tietoa sopimustuotteiden valmistukseen ja ehkä suorastaan olemaan valmistamatta ja myymättä kilpailevia tuotteita,¹⁹⁶ saattaa sellaisen tiedon arvon aleneminen tai täydellinen menetys asian luonnosta johtuen oikeuttaa lisenssin saajan kokonaan tai osittain vapautumaan näistä lisävelvoitteista. Sama koskee hänellä olevaa velvollisuutta suorittaa sopimustuotteiden mainontaa ja markkinointi riittävän huolellisesti.¹⁹⁷

3.5.2.3. *Jos nimenomaista sopimusehtoa ei ole tehty.* Jos lisenssimaksuvelvollisuuden jatkumisesta tai lakkaamisesta olosuhteiden muututtua ei ole tehty nimenomaista sopimusehtoa, herää kysymys, voidaanko olo-

normaalien sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan, mutta kartellioikeudelliset näkökohdat aiheuttavat tähän poikkeuksia. Saksan Liittotasavallan kartelliviraston (»Bundeskartellamt») käytännön mukaan saattaa kuitenkin lisenssimaksuvelvollisuus olla olemassa tiedon mahdollisesta julkisuudesta riippumatta, jos vain tiedolla siitä huolimatta on arvoa lisenssin saajan kannalta. Ks. *Fingerin* yhteenvetoa GRUR 1970 s. 9 ja erästä BGH:n ratkaisua vastaan kohdistamaa kritiikkiä GRUR 1970 s. 7. Ratkaisuun (BGH 16. 10. 1962, GRUR 1963 s. 207—211) on viitattu edellä s. 195 alav. 181. Kritiikkiä ei tässä yhteydessä ole aihetta ryhtyä selostamaan. Ks. riskin jaosta vielä *Lüdecke—Fischer* s. 606—607, *Tarell* s. 91, 126, 156.

¹⁹⁴ Ks. lisenssimaksuista kustannustekijänä *Vanhanen* s. 58—64.

¹⁹⁵ Ks. lisenssimaksun laskemistavoista *Vanhanen* s. 59—63, *Stumpf* s. 77—88, *Lüdecke—Fischer* s. 530—552. Jos maksulle on asetettu vuotuinen vähimmäismäärä (»minimimaksu», »Mindestgebühr», »minimum royalty», ks. siitä *Vanhanen* s. 51—52, 63, *Stumpf* s. 86—88, *Lüdecke—Fischer* s. 538—542, *ORGALIME Model Form of a Know-How Contract clause 12*, *Baltscheffsky*, Julkaisu 38—69 s. VII 7), voi sovittelu koskea ko. minimiäkin.

¹⁹⁶ Ks. näistä velvoitteista edellä s. 182—184.

¹⁹⁷ Ks. näistä velvoitteista *Vanhanen* s. 52, *Stumpf* s. 101—102, *Lüdecke—Fischer* s. 464—488.

suhteista toisinaan johtaa mainitunlainen ehto. Yleensä tällaista johtamista ei voida pitää asianmukaisena, koska ehdon poisjääminen saattaa olla osoitus siitä, että sopijapuolet eivät ole tulleet lainkaan ajatelleeksi kysymystä tai ovat tarkoituksellisesti jättäneet sen ratkaisematta. Koska kysymys kuitenkin kytkeytyy lisenssimaksu- ja em. muihin velvoitteisiin (kilpailevat tuotteet, sopimustuotteiden markkinointi yms.), voidaan kysymys nähdä näiden velvoitteiden tulkintaongelmana samasta tarkastelukulmasta, mikä edellä on omaksuttu nimenomaisen ehdon ollessa kyseessä. Tällöin käytetään siis samoja arviointiperusteita kuin nimenomaisen ehdon kohtuuttomuutta tutkittaessa. Nimenomaisen ehdon puuttuessa ei kuitenkaan voida pitää lähtökohtana, että maksuvelvoite jatkuu olosuhteiden muutoksista huolimatta, ja asettaa lisenssin saajalle velvollisuutta näyttää toteen vastasyitä. Jos vain vähäinen osa lisenssioidusta tiedosta tulee julkisuuteen tai muuten arvottomaksi, voidaan riskin tästä normaalisti katsoa kuuluvan lisenssin saajalle. Muissa tapauksissa lienee lähdettävä siitä, että lisenssimaksuvelvollisuus lakkaa hänen niin halutessaan kyseisiltä osin. Silloin lisenssin antajalla on näyttövelvollisuus sen suhteen, että lisenssimaksu on määrätty suhteellisesti pienemmäksi ottaen etukäteen huomioon ko. mahdollinen tilanne, tai että muut, in casu riittäviksi katsottavat syyt, erityisesti em. »head start», edellyttävät maksuvelvollisuuden jatkumista. Sama koskee em. lisävelvoitteita.

3.5.3. Lisenssin saaja on oikeudenvastaisesti vaikuttanut tiedon merkityksen vähenemiseen tai häviämiseen

Jos lisenssioidun tiedon arvo alenee lisenssin saajan oikeudenvastaisen toiminnan johdosta, on tässä suhteessa havaittavissa aste-eroja vähäisimmästä alennuksesta täydelliseen arvonmenetykseen asti esim. tiedon julkiseksi tulon välityksellä. Suomen oikeuden kannalta tällaisten tilanteiden oikeudellista arviointia vaikeuttaa riittämätön lainsäädäntö ja oikeuskäytännön sekä teorianmuodostuksen puuttuminen. Näitä tilanteita on tuskin koskaan säännelty riittävän tarkkoilla sopimusehdoilla. Lainsäädännökset, kuten VilpKilpL 1 §, eivät epämääräisyytensä vuoksi yleensä tarjota riittävää apua.¹⁹⁸ Lisenssin saajan suorittama tiedon ilmaiseminen

¹⁹⁸ Vrt. siitä, että VilpKilpL 1 §:n yleislauseke ei yleensä ole hyödyllinen lisenssisopimusten oikeudellisessa selvittelyssä, edellä s. 162.

tai muu oikeudenvastainen toiminta on kuitenkin normaalisti katsottava sopimusrikokseksi, joten tarkastelu voidaan suorittaa tältä pohjalta.

Jos lisenssin saaja on esim. rikkonut salassapitovelvollisuutensa ilmaisemalla tietoa lisenssin antajan kilpailijalle maksua vastaan, oikeuttaa tämä sopimusrikoksen ollessa oleellinen sopimuksen purkamiseen.¹⁹⁹ Hän ei myöskään tehtyään sellaisen ilmaisun eikä monissa muissakaan tapauksissa ole enää sopimuksen lakattua oikeutettu käyttämään lisensioitua tietoa ainakaan sen mahdolliseen julkiseksi tuloon asti. Tämä yleisenä sääntönä noudatettava kielto²⁰⁰ voidaan johtaa tietynlaisesta sopimusrikoksesta liittyneenä VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeeseen;²⁰¹ tiedon hyväksikäyttö sinä aikana voidaan katsoa hyvän tavan vastaiseksi. Sopimusrikoksen täytyy kuitenkin olla suhteellisen törkeä ja koskea nimenomaan salaisen tiedon ilmaisemista tai sopimuksen vastaista käyttöä aiheuttaakseen mainitun seurauksen. Kieltoa voidaan motivoida myös lisenssin antajan intresseillä voida sopimuksen ja siis lisenssimaksutulojenkin lakattua käyttää ko. tietoa joko omassa toiminnassaan tai lisensioimalla sitä ilman entisen lisenssin saajan taholta tulevaa kilpailua. Jos lisenssin saaja tulisi tiedon julkisuuteen tulon jälkeenkin saamaan teostaan hyötyä ennen tuota ajankohtaa menettelynsä johdosta hankkimallaan kilpailullisella etumatalla, voidaan kielto kohdistaa myös ulottumaan tuohon todennäköiseen aikaan.²⁰²

Näiden sanktioiden *ohella* lisenssin antaja voi vaatia toiselta sopijapuolelta syntyneen vahingon korvausta toisinaan esim. sillä perusteella, että tiedon arvon alennuttua sopimusrikoksen johdosta hän ei ole pystynyt lisensioimaan tietoa muille yrityksille. Mutta hän voi myös vaihtoehtoisesti olla purkamatta sopimusta ja pelkästään *vaatia korvausta, milloin* esim. tiedon joutuminen sopimusrikoksen kautta kilpailijain käyttöön on vähentänyt tiedon merkitystä lisenssin saajan elinkeinotoiminnassa ja samalla lisenssin antajan royaltytuloja.²⁰³

¹⁹⁹ Ks. s. 186—188.

²⁰⁰ Ks. *Turner* s. 442—447 (»The Conmar line of cases»), 455—458.

²⁰¹ *Finne* toteaa yleisluontoisesti (Julkaisu 51—71 s. I 16): »Sopimuksenvastaisen toiminnan ollessa sopimuksen purkamisen aiheena voitaneen vedota yleislausekkeeseen.»

²⁰² Vrt. *Turner* s. 452—454.

²⁰³ Ks. vahingonkorvauksen edellytyksistä lisäksi s. 189—190. Milloin lisenssimaksuvelvollisuus ei lainkaan perustu royalttyyn vaan täytetään määräajoin suoritettavan tuotanto-, myynti- yms. tuloksesta riippumattoman korvauksen

Milloin lisenssin saaja on tehnyt tietoa koskevan sopimusrikoksen (jonka johdosta tiedon arvo on saattanut *alentua*), mutta tieto hänestä riippumattomista syistä on tullut julkisuuteen ja siten *menettänyt arvonsa* jouduttuaan yleisesti jommankumman sopijapuolen tai molempien kilpailijain käyttöön, on hän korvausvastuussa lisenssin antajaa kohtaan sopimusrikoksestaan mahdollisesti aiheutuneesta vahingosta mutta ei julkisuuteen tulosta johtuneesta lisävahingosta. Niinpä hän jou-tuu luovuttamaan lisenssin antajalle mahdollisen julkisuuteen tulon jäl-keen saamansa myynti- ym. voiton vain sikäli kuin se perustuu sopimus-rikokseen²⁰⁴ ja ilmenee sopimuskumppanin rikkomuksen johdosta kärsi-mänä vahinkona.²⁰⁵

3.6. Entisen lisenssin saajan velvollisuudesta pidättyä tiedon hyväksikäytöstä ja ilmaisemisesta

3.6.1. *Käytännön sopimusehtoja.* Nyt (jaksossa 3. 6.) tarkastellaan sitä, onko ja missä laajuudessa entisellä lisenssin saajalla äsken mainitut velvollisuudet, vaikka hän ei olisi syyllistynyt mihinkään sopimusrikokseen.²⁰⁶

Lisenssisopimuksen lakkaamisen jälkeisen ajan sääntely nimenomai-silla sopimusehdoilla on omiaan ainakin osittain poistamaan epäselvyyksiä sen suhteen, onko entinen lisenssin saaja oikeutettu edelleenkin käyttä-mään sopimuksen perusteella saamaansa tietoa, ja onko hänellä velvolli-suuksia saamansa asiakirja-, malli- ym. konkretisoidun materiaalin palauttamisen suhteen. Käytännössä olevat sopimukset ovat kolmea pää-tyyppiä. Lisenssin saajalle voidaan ensiksikin asettaa kieltä käyttää tie-toa sopimuksen lakattua.²⁰⁷ Kieltoon on luonnollista liittää nimenomai-

muodossa (ks. esim. *Stumpf* s. 85—86, *Kylliäinen*, Lisenssit yrityksen toiminta-kentässä s. 26), ei tekstissä viimeksi mainittua vahinkoa voi syntyä.

²⁰⁴ Ks. »head start» näkökohdasta edellä s. 196.

²⁰⁵ Samaan tapaan yleisesti (ei siis pelkästään lisenssisopimussuhteiden osalta) *Turner* s. 432 ja oikeuskäytäntö selost. *Turner* s. 455—457. Oikeuskäy-täntö Yhdysvalloissa noudattaa kuitenkin usein poikkeavia linjoja, ks. *Turner* s. 427—431, 437—458. — Milloin tiedon julkisuuteen tulo ja täydellinen arvön-menetyk on johtunut lisenssin saajan sopimusrikoksesta, on hän tietysti siitä korvausvelvollinen. Samaan tapaan *Turner* s. 428, 432.

²⁰⁶ Sopimusrikos-tilannetta on tarkasteltu s. 200.

²⁰⁷ Eräässä lisenssisopimuksessa kieltä on voimassa määrääjän sopimuksen lakattua (30 kuukautta) ja on sanktioitu sopimussakolla.

nen materiaalin palauttamisvelvollisuus ko. ajankohdan jälkeen ja oikeus lisenssin saajalle täyttää ne sopimukset, jotka on tehty aiemmin,²⁰⁸ tai muita sopivia siirtymäsääntöjä.²⁰⁹ Toiseksi voidaan hänelle myöntää oikeus edelleenkin ainakin tietyn ajan käyttää tietoa tuotannossaan, mutta vain aikaisemman tai muulla tavalla laskettavan lisenssimaksun suorittamista vastaan.²¹⁰ Maksu voidaan myös asettaa vain määräajaksi, jonka jälkeen käyttöoikeus on vapaata.²¹¹ Sitä paitsi tiedon, erityisesti »know how'n», arvo lieenee yleensä mennyt viimeistään 15—20 vuoden kuluttua sopimuksen lakkaamisesta²¹² ja useimmiten jo paljon aikaisemmin.²¹³ Vihdoin voidaan sopimuksessa oikeuttaa entinen lisenssin saaja korvauksetta käyttämään lisenssitietoa. Tämä oikeus pyritään myöntämään vain edellyttäen, ettei lisenssin saaja ole aiheuttanut sopimuksen lakkaamista sopimusrikkoksellaan.²¹⁴ Mainitut vaihtoehdot voivat esiintyä eri muunnoksina esim. siten, että sopimuksessa mainitaan vain tekninen oppi tai menetelmä ja valmistusvälineet käyttökiellon kohteina mutta ei opin tai menetelmän soveltamiseen tarvittavaa kokemusta l. »know how'ta».²¹⁵ Jos lisenssin saaja on velvoitettu kuten eräässä metallialan sopimuksessa pitämään tiedon salassa sopimuksen lakattuakin ja palauttamaan tuolloin materiaalin sekä lisenssin antaja oikeutettu ostamaan ensiksi mainitun sopimuksen lakatessa myymättä jääneet sopimustuotteet, voidaan näistä ehdoista johtaa ensiksi mainittua koskeva valmistus- ja myyntikielto sopimuksen lakattua. — Mitä taas tulee jälkimmäisen velvollisuuksiin esim. jatkuvasti informoida lisenssin saajaa, vapautuu

²⁰⁸ Ks. *raportti Avtalsteknik*, Lisenssit yrityksen toimintakentässä s. 138. — Tällaiset määräykset, mm. materiaalin palautusvelvollisuus näiden sopimusten tultua täytetyiksi, sisältyvät erääseen sähköalan lisenssisopimukseen.

²⁰⁹ Ks. palautusvelvollisuutta koskevista ja siirtymäsäännöksistä *Lisens-avtaler* s. 141, *Hedman* s. 69—70 ja *Langen* s. 121. Ks. kopioita koskevasta palautusvelvollisuudesta ja hallussapitokiellosta edellä s. 168.

²¹⁰ Ks. *Lisensavtaler* s. 141.

²¹¹ Näin on menetelty aiemmin mainitussa (ks. s. 194) metallialan sopimuksessa. Ks. lisäksi *Goldschmid* s. 66, 92.

²¹² Käyttöni saamistani 13 lisenssisopimuksesta melkein kaikki on tehty ainakin 5—10 vuoden ajaksi. *Solinin* mukaan (Pöytäkirja 1969 s. 110) sopimuksen tekemisestä laskettava aika, jona tiedolla on merkitystä, on enintään 10—25 vuotta.

²¹³ *Eriksrudin* mukaan (Lov og Rett 1967 s. 114) ei »know how'n» arvosta ole paljonkaan jäljellä 5 vuoden kuluttua sopimuksen lakkaamisesta.

²¹⁴ Näin on menetelty kahdessa sähköalan sopimuksessa.

²¹⁵ Tekstissä viitataan erääseen konealan lisenssisopimukseen.

hän niistä ilman nimenomaista ehtoakin sopimuksen lakatessa, vaikka ensiksi mainitulle jäisikin jatkuva valmistus- ja myyntioikeus.²¹⁶

Riippumatta lisenssin saajan mahdollisesta oikeudesta käyttää tietoa jatkuvasti on sopimuksessa usein tämän salassapitovelvollisuus määrätty samanaikaisesti olemaan voimassa suhteessa kolmansiin henkilöihin.²¹⁷ Tämä on ymmärrettävissä mm., koska lisenssin antaja saattaa toisinaan itse tai muiden lisenssin saajiensa kautta omata intressiä salassapidon jatkumiseen, vaikka ensiksi mainittu lisenssin saaja olisikin oikeutettu sopimuksensa päättymisen jälkeiseen lisenssivapaaseen käyttöön.

3.6.2. *Käsityksiä kirjallisuudessa.* Oikeustieteessä ei ole muodostunut yhtenäistä mielipidettä sen suhteen, miten on arvioitava nimenomaisella sopimusehdolla sääntelemätöntä tilannetta. *Plesnerin* mukaan on lähtökohtana, että entinen lisenssin saaja on velvollinen pidättymään tiedon ilmaisemisesta ja hyväksikäytöstä, koska päinvastaista menettelyä voidaan pitää DaKRL 15 §:n yleislausekkeen vastaisena hyvän tavan loukkauksena.²¹⁸ Lisäksi lisenssisopimusta on *Plesnerin* mukaan tulkittava laajentavasti lisenssin antajan eduksi.²¹⁹ Vähemmän kiinnittää huomiota lisenssin antajan etuihin *Koktvedgaard*. Hän katsoo, että jos on kysymys *suhteellisen täsmällisistä, yksittäisistä ilmiöistä* (»mere præcise, enkeltstående fenomener»), esim. tietyn koneen rakenteesta ja toiminnasta (toiminnalla hän tarkoittanee tässä yhteydessä koneen teknisiä toimintaperiaatteita, joihin ei kuitenkaan lueta sellaista koneen parhaita työskentelyolosuhteita koskevaa tai muutakaan »know how'ta», jota »know how'lle» usein ominaisen epätäsmällisyyden vuoksi ei ole pystytty ilmaiseemaan esim. tarkan kaavan muodossa²²⁰), on tiedon käyttö entisen lisenssin antajan kanssa tapahtuvaan kilpailuun kiellettyä ilman nimenomaista ehtoakin.²²¹ Jos taas kysymys on *epätäsmällisemmästä* »know

²¹⁶ Ks. *Lisensavtaler* s. 141.

²¹⁷ Aiemmin mainituissa metallialan (ks. s. 194 ja s. 202 alav. 211) ja sähköalan (ks. s. 194 alav. 179—180 kohd.) sopimuksissa on salassapitovelvollisuus määrätty olemaan voimassa sinäkin aikana, kun tieto sopimuksen mukaan on lisenssivapaassa käytössä; tosin toisessa sopimuksessa on velvollisuus määrääaikainen.

²¹⁸ Ks. *Plesner*, NIR 1965 s. 13—14. Lähtökohdan hyväksyvät pääsääntöisesti Saksan oikeuden osalta *Lüdecke—Fischer* s. 598, 660, *Stumpf* s. 115—116.

²¹⁹ Ks. *Plesner*, mt. s. 14.

²²⁰ Ks. »know how'n» käsitteestä tätä teosta silmälläpitäen edellä s. 17—18.

²²¹ Ks. *Koktvedgaard* s. 315.

how» luonteisesta *tiedosta*, näyttää Kottvedgaardin mukaan sama sääntö olevan voimassa vain, milloin tilanteessa esiintyvät asianhaarat riittävän selvästi puoltavat periaatteen noudattamista.²²²

Plesnerin kantaa ei voida täysin hyväksyä ensiksikään, koska lisenssisopimusta on tulkittava normaalien tulkintaperiaatteiden mukaan eikä epäselvissä tilanteissa lisenssin antajan eduksi.²²³ Sitä paitsi kriteeri hyvän tavan loukkaus on epämääräinen, eikä sillä voida perustella niin yksiselitteistä kantaa ko. tilanteessa. Nojautuminen Plesnerin tavoin lisäperusteena lisenssin antajan lisenssin saajaa kohtaan osoittamaan luottamukseen ei myöskään ole riittävä, koska sopimus on täydennettävä ottaen huomioon kaikki olosuhteet luottamuksen, mikäli sen osoittaminen yli-päänsä voidaan selvittää, ollessa vain yksi osatekijä.

Kottvedgaardin kantaa on osaksi pidettävä liian jyrkkänä erityisesti Suomen oikeutta silmällä pitäen. Vaikka kysymys olisikin tarpeeksi täsmällisestä, esim. rakennepiirustuksiin tai tarkkaan kaavaan sisältyvästä tiedosta (käytännössä voi rajatapauksissa esiintyä vaikeuksia täsmällisyyden riittävyuden arvioinnissa), ei luottamusnäkökannalla eikä hyvän tavan vastaisuudella, joita rakennelmia Kottvedgaard Plesnerin tavoin soveltaa, voida selittää kilpailukieltoa sopimuksen jälkeen kaikissa tapauksissa. Tosiasialliset olosuhteet saattavat toisinaan oikeuttaa entisen lisenssin saajan päättämään saaneensa tietoon jatkuvan käyttöoikeuden. Näin saattaa joskus olla asian laita hänen jo ehdittyään käyttää sitä suhteellisen korkeaa vastiketta vastaan ehkä vuosikymmeniä voimassa olleen sopimuksen nojalla.²²⁴ Sellaisessa tilanteessa hänellä saattaa muuten toisinaan olla vielä perustellummat syyt mainitun päätelmän tekoon, mikäli kyseessä ovat yrityskokemukset, mikä johtuu seuraavassa esitetävistä syistä.

Jos kysymys on yrityskokemuksista, on sellainen (yleensä »know how'ksi» luettava) tieto monesti suhteellisen helppoa omaksua,²²⁵ ja se

²²² Kottvedgaard tarkoittanee tätä s. 315—316 puhuessaan »huomattavan selvästä oikeussuhteesta».

²²³ Näin *Godenhielm*, NIR 1965 s. 233.

²²⁴ Sellaisissa olosuhteissa saattaa joskus olla luonnollisena seurauksena olettaimus, että salaisuudet on »ostettu» ja »kauppahinta» loppuun maksettu. Vrt. *White* s. 7, 5, *Finne*, Teollisuusliitto tiedottaa 4: 1965 s. 23.

²²⁵ Vrt. *Godenhielm*, NIR 1965 s. 301. — Ks. yrityskokemusten kuulumisesta tämän teoksen terminologiassa yleensä »know how'n» piiriin erit. s. 18 lausuttua.

sekoittuu ajan mittaan lisenssin saajan muihin, usein lukemattomiin tietoihin.²²⁶ Näin syntyneestä kokonaisuudesta ei lisenssin antajalta tulleen osuuden erottaminen ole useinkaan edes käytännössä mahdollista.²²⁷ Näiden tietojen tarkka salassapito on harvoin mahdollista niiden jouduttua lisenssin saajan monesti runsaslukuisen henkilökunnan tietoon ja juurruttua heidän ammattikokemukseensa.²²⁸ Vaihdettaisiin toimipaikkaa he saattavat antaa tietoa uuden työnantajansa käyttöön tai käyttää sitä perustamassaan omassa yrityksessä, eikä tätä voida kaikissa tapauksissa heiltä kieltää edes nimenomaisella kilpailukiello- tai salaisuuden säilyttämisehdolla.²²⁹ Näin saattaa tieto vähitellen sulautua alan yleiseen ammattitietoon. Vaikka lisenssin saajalla ei olisikaan erityistä aihetta olettaa säilyttäneensä »know how'n» käyttöoikeuden sopimuksen lakattua, saattaa siis hänen jo aloittamansa tuotannon kieltäminen muodostaa kohtuuttoman rasituksen.²³⁰

Edeltävässä tarkastelussa ei ole kiinnitetty huomiota kysymykseen, onko lisenssin saaja omatessaan käyttöoikeuden oikeutettu käyttämään tietoa sopimuksen lakattuakin *vain* sopimustuotteiden valmistukseen.

Kysymystä ei ole selvitelty oikeustieteessä, mutta hajanaisia mainintoja löytyy lisenssin saajan toisinaan jatkuvasta oikeudesta valmistaa *sopimustuotteita*,²³¹ esim. tiettyjä sähkötarvikkeita tai huonekaluja. Tietysti hänellä on oikeus sopimuksen voimassaolon jälkeen valmistaa sekä sopimus- että sopimukseen sisällyttämiä tuotteita lisenssitiedon avulla sen jälkeen, kun tieto julkiseksi tulon tai muun syyn vuoksi on menetetty erityisen arvonsa.²³² Tarkasteltaessa tilannetta ennen tätä ajankoh-
taa on nimenomaisen ehdon puuttuessa pidettävä lähtökohtana, että tietoa on lisensoitu nimenomaisesti juuri tiettyjen tuotteiden valmistusta varten, jonka vuoksi lisenssin saajalla ei voi olla ilman muuta aihetta olettaa saaneensa oleellisesti laajempaa oikeutta sopimuksen jälkeisen

²²⁶ Ks. *Blum—Pedrazzini* s. 375.

²²⁷ Ks. *Blum—Pedrazzini* s. 375.

²²⁸ Ks. *Blum—Pedrazzini* s. 376 verr. *Henkels* s. 50.

²²⁹ Ks. *Henkels* s. 50 ja henkilökunnan sidonnaisuuden rajoista edellä erit. s. 137—138.

²³⁰ Vrt. *Godenhielm*, NIR 1965 s. 300 alav. 41.

²³¹ Ks. *Stumpf* s. 116, *Lisensavtaler* s. 141.

²³² Ks. siitä, että lisenssin saajaa koskeva nimenomainen kiello valmistaa tuotteita julkisuuteen tulon jälkeen saattaa olla kohtuuton, jäljempänä s. 212—213.

ajan osalta. Pääsääntönä voidaan siis pitää, että hänellä ei ole tällaista oikeutta. Jos kuitenkin kysymys on sellaisesta »know how'sta», josta on käytännössä mahdotonta erottaa lisenssin antajalta tullutta osuutta, lie-nee lisenssin saajalla usein katsottava olevan em. oikeus, edellyttäen että hänellä jäljempänä esitettävien varovaisten sääntöjen mukaan on samalla oikeus jatkaa sopimustuotteiden valmistusta.²³³

3.6.3. *Oikeuskäytäntöä.* Niukasta oikeuskäytännöstä mainittakoon ensiksi nyt tutkittavana olevan kysymyksen osalta mitäänsanomaton BGH 18. 3. 1955.²³⁴ Se koskee lisenssisopimusta, johon sisältyi lisenssin saajaa koskeva nimenomainen velvoitus olla sopimuksen lakattua hänen suorittamansa irtisanomisen vuoksi toimimatta sopimuksen tarkoittamalla alalla (tähän sisältyi mm. velvoite olla käyttämättä lisenssin antajalta tullutta »know how'ta») ja käyttämättä sopimuksen kohteena olevia oikeuksia (lähinnä patentteja).²³⁵ BGH:n perustelujen mukaan olisi velvoitus olla käyttämättä salaista lisenssitietoa ollut voimassa ilman nimenomaista sopimustakin.²³⁶ Ratkaisu on näin ollen sopusoinnussa saksalaisessa oikeustieteessä vallitsevan kannan kanssa.²³⁷

Tanskalainen oikeustapaus *UfR 1955 s. 765—780 H* valaisee lisenssin saajan sidonnaisuusrajaa:

K, joka oli saanut S:ltä ei irtisanottavissa olevalla lisenssisopimuksella oikeuden Norjassa valmistaa ja myydä kananmunapakkauksia ja muita puumassasta valmistettuja tuotteita S:n menetelmien mukaan, ja joka oli samanaikaisesti ostanut valmistusta varten joi-takin S:n valmistamia, patentilla suojaamattomia koneita, purki noin neljän vuoden kuluttua sopimuksen vedoten puuttuviin edellytyk-siin ja siihen, ettei S ollut täyttänyt eräitä sopimuksen mukaisia velvoitteitaan. Ottaen huomioon olosuhteet katsottiin purkaminen oikeudenvastaiseksi ja K velvoitettiin sopimusehtojen mukaan lopettamaan munapakkausten valmistus ostamillaan koneilla, ja häneltä kiellettiin puumassatuotteiden mahdollinen valmistus ja myynti S:n menetelmien mukaan muilla koneilla. — Tähän liittyy eriävä mielipide.

²³³ Ks. näistä säännöistä s. 209, 211.

²³⁴ GRUR 1955 s. 468—476.

²³⁵ GRUR 1955 s. 469.

²³⁶ GRUR 1955 s. 470.

²³⁷ Ks. s. 203 alav. 218.

Oikeustapauksessa oli kysymys osaksi »know how'sta».²³⁸ Ratkaisun selostuksesta ei ilmene, että »know how» olisi käsittänyt muuta kuin S:lta ostettujen koneiden käytön sen tiedon opastuksella, jonka K oli hankkinut henkilökuntansa sopimuksen nojalla S:lta todennäköisesti saaman koulutuksen kautta.²³⁹ S:n menetelmät lienevät siis käsittäneet vain tämän tiedon. Højesteret lähti siitä, että »know how» oli salaista sopimuksen lakatessa, mutta on epäselvää, oliko todella näin; Højesteret ei lähemmin analysoinut kysymystä²⁴⁰ ja katsoi — kuten aiemmin meri- ja kauppaoikeuden²⁴¹ enemmistö — S:n oikeutetuksi nimenomaisen sopimusehdon nojalla kieltämään K:ta sopimuksen lakattua käyttämästä menetelmiä.²⁴² Eriävän mielipiteen esittänyt meri- ja kauppaoikeuden jäsen sen sijaan katsoi, että oli epäselvää, mitä menetelmät käsittivät, jonka vuoksi S:llä oli oikeus sopimuksen lakattua vedota K:ta kohtaan vain sellaisiin oikeuksiin, jotka perustuivat voimassa oleviin patentteihin tai muihin yksinoikeuksiin.²⁴³

Ratkaisu näyttäisi huolimatta nimenomaisesta sopimusehdosta olevan K:n osalta ilmeisen kohtuuton, sikäli kuin on kysymys »know how'sta»;²⁴⁴ sehän sulautuu normaalisti lisenssin saajan muuhun yritystekniikkaan, kuten edellä on todettu.²⁴⁵ K ei kuitenkaan vedonnut kohtuuttomuuteen tässä mielessä,²⁴⁶ eikä oikeus dispositiivisessa siviilijutussa pääsääntöisesti voi ottaa tällaista seikkaa huomioon omasta aloitteestaan;²⁴⁷ jos K olisi tähän vedonnut, olisi lopputulos ehkä ollut toinen. Ratkaiseva merkitys K:ta kohdanneen kiellon kannalta voidaan näin ollen antaa meri- ja kauppaoikeuden enemmistön toteamukselle, että ei ollut syytä olettaa,

²³⁸ Ks. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 301.

²³⁹ Ks. *Godenhielm*, mt. s. 301—302. Godenhielmin mukaan henkilökunta mahdollisesti sai tällaisen koulutuksen. Itse pitäisin sitä pikemminkin todennäköisenä ko. lisenssisopimusmääräys ja menetelmien luonne huomioon ottaen.

²⁴⁰ Näin *Godenhielm*, mt. s. 302.

²⁴¹ So. *Sø- og Handelsretten*.

²⁴² Ks. *Godenhielm*, mt. s. 301.

²⁴³ Ks. UfR 1955 s. 779 alav. 1.

²⁴⁴ Ks. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 301.

²⁴⁵ Ks. edellä s. 204—205 ja *Blum—Pedrazzini* s. 375.

²⁴⁶ Tämä on jäänyt *Godenhielmiltä*, mt. s. 301—302 mainitsematta.

²⁴⁷ Ks. Tanskan prosessioikeuden ao. säännös (Retsplejelov § 293 stk. 2: »Det må ved afgørelsen ikke tages hensyn til søgsmålsgrunde eller indsigelser, som ikke er gjorte gældende af parterne...», sisältyy *Gomard—Hansen—Hurwitz* s. 292. Vastaavaa käsittelymenetelmää noudatetaan myös Suomen oikeudessa, ks. *Tirkkonen*, Siviiliprosessioikeus I s. 96—100.

etteivät menetelmät olleet arvokkaita, tai että ne olisivat olleet yleisesti saatavissa.²⁴⁸ Tämä on myös yhteydessä seuraavassa esitettäviin näkökohtiin K:n S:ltä menetelmien käyttöä varten ostamista koneista.

Koneiden kuivatusuunien mekaaniseen rakenteeseen sisältyi Højesteretille esitetyn kahden asiantuntijalausannon valossa itsenäisiä, todennäköisesti ennestään tuntemattomia piirteitä,²⁴⁹ joilla todennäköisesti oli edullinen vaikutus tuotantoprosessin ko. vaiheeseen.²⁵⁰ Tämä tieto ei lukeudu »know how'n» piiriin ja on tyypillinen esimerkki »täsmällisestä» tiedosta.²⁵¹ Tiedolla näyttää siis olleen riittävä salaisuusaste, eikä myöskään tiedon laatu voinut aikaansaada K:n saaman koneiden käyttökiellon kohtuuttomuutta. Lisenssin antajan intresseille on sellaisissa tilanteissa yleensä annettava etusija. Jos lisenssin saaja katsoo esim. liian alhaisen uutuusarvon vuoksi maksaneensa lisenssin antajalle koneista tai vastaavasta tiedosta ilmeisen kohtuuttoman korkean hinnan joko kertasuorituksena tai määräaikaisina, usein säännöllisiin lisenssimaksuihin sisällytettävänä suorituksina, on hänen vaadittava lisenssisopimukseen tai erilliseen kauppasopimukseen perustuvan hinnan alentamista kohtuulliseksi (sovittelu).²⁵² K ei kuitenkaan menetellyt näin. — Mainittua alentamista ei, olkoon kysymys »know how'sta» tai muusta tiedosta, voida pääsääntöisesti vaatia sinänsä sillä perusteella, että tuotanto myöhemmin muuttuu taloudellisesti kannattamattomaksi.²⁵³

Ratkaisun sisältämä kieltotuomio koski koneiden käytön osalta kaikkia munapakkauksia riippumatta siitä, oliko ne valmistettu S:n menetelmien mukaan ja vaikka sopimukseen ei sisältynyt näin laajaa kieltoa. Kuivatusuunien rakenne soveltui kuitenkin em. asiantuntijalausuntojen valossa juuri S:n »know how» menetelmien käyttöön,²⁵⁴ ja munapakkauksen valmistus koneilla oli tuskin käytännössä mahdollista käyttämättä S:n menetelmiä.²⁵⁵ Kielto ei siis liene ollut kohtuuttoman laaja.

²⁴⁸ Ks. UfR 1955 s. 778.

²⁴⁹ Ks. UfR 1955 s. 780, *Godenhielm*, mt. s. 302.

²⁵⁰ Ks. UfR 1955 s. 779—780.

²⁵¹ Vrt. tiedon täsmällisyysasteesta edellä s. 204 lausuttua.

²⁵² Ks. yleisestä sopimusten sovitteluperiaatteesta s. 75 alav. 186—187 kohd., s. 173 alav. 63—64 kohd. ja lisäksi *Godenhielm*, *Sopimusoikeus I* s. 11.

²⁵³ Ks. *Lassen*, *Förhandlingarna* 1966 Bilaga 6 s. 15—16, *Lüdecke—Fischer* s. 606—607. Vrt. riskin jakautumisesta edellä s. 197.

²⁵⁴ Ks. UfR 1955 s. 779—780.

²⁵⁵ Ks. meri- ja kauppaoikeuden tätä koskevaa nimenomaista toteamusta UfR 1955 s. 778 ja *Plesner*, *NIR* 1963 s. 144.

3.6.4. *Tekijän käsitys.* Seuraavassa pyritään antamaan ainakin karkeahko kokonaiskuva nyt esillä oleviin oikeuskysymyksiin soveltuvista periaatteista.

Jos kysymys on lisensiodun tiedon *ilmaisemisesta*, on nimenomaista ehtoa, jossa lisenssin saajan salassapitovelvollisuuden aikaa ei ole mitenkään rajoitettu, pidettävä kohtuuttomana.²⁵⁶ Sellaisessa tapauksessa voidaan sovittelulla täsmentää tuo aika määräajaksi, jonka suhteen on pyrittävä selvittämään, kauanko tiedon salassapidolla on lisenssin antajan kannalta merkitystä.²⁵⁷ Ilman nimenomaista ehtoa on salassapitovelvollisuus voimassa yhtä pitkän ajan.

Lisensiodun tiedon *käytön* ollessa kyseessä on syytä ensiksi tarkastella erikseen tilannetta »know how'n» osalta.

Useimmiten voidaan Suomen oikeuden kannalta tällöin katsoa, että lisenssin säajaa sopimuksen lakattua koskeva nimenomainen sopimusehto — määräaikainenkin — voi olla ilmeisen kohtuuton — tässä suhteessa voidaan nojautua OikTL 38 §:ään muiden sovittelusäännösten lisäksi.²⁵⁸ Tätä voidaan etenkin perustella »know how'n» luonteenomaisia piirteitä koskevilla näkökohdilla mm. usein suhteellisen helposti omaksuttavien yrityskokemusten sulautumisesta vastaanottajan muihin tietoihin ja salassapitovaikeuksista.²⁵⁹ Kohtuullisena voidaan mainittua ehtoa pitää

²⁵⁶ Ks. *Lisensavtaler* s. 142, *Solin*, Pöytäkirja 1969 s. 109—110. Käyttöön saamistani kolmestatoista lisenssisopimuksesta kuuteen sisältyy sellainen ehto. Kahteen sisältyy ehto, jonka mukaan salassapitovelvollisuus on voimassa julkisuuteen tuloon asti. Tällaistaakaan ehtoa ei kuitenkaan aina voida pitää kohtuullisena, vaan tiedon merkitys saattaa toisinaan hävitä jo ennen julkiseksi tuloa. Ks. edellä s. 192—193.

²⁵⁷ Vrt. kohtuullisen määrääjän pituudesta edellä s. 194 alav. 178 kohd. ja alav. 179.

²⁵⁸ Ks. VKL 8 §:stä ym. säännöksistä edellä s. 75 alav. 186, s. 173 alav. 63. OikTL 38 §:stä po. suhteessa ks. *Godenhielm*, JFT 1965 s. 300, *Wrede* s. 102—106. Säännöksessä lausutaan mm., että jos joku kilpailun estämiseksi on sitoutunut olemaan harjoittamatta määrätynlaista kauppaa tai muuta toimintaa, älköön sitoumus häntä sitoko, mikäli se aikaan ja paikkaan nähden tai muuten on ankarampi, kuin kilpailun ehkäisemiseksi on tarpeen, taikka suhteettomasti rajoittaa hänen vapauttaan ansion saantiin.

²⁵⁹ Ks. tarkemmin edellä s. 204—205. — *Godenhielm* kysyy (JFT 1965 s. 285): »Det kan också frågas, om licensgivaren (pitää olla *licenstagaren*, tekijän huom.) över huvud rättsligen kan förplikta sig att efter avtalets upphörande

esimerkiksi, jos lisenssin saaja on saanut tiedon käytöstä pidättymisestä in casu riittäväksi katsottavan hyvityksen esim. suhteellisesti alempien lisenssimaksujen muodossa,²⁶⁰ mutta tämä lienee varsin harvinaista. Samoja periaatteita voidaan soveltaa, vaikka kiellosta ei olisi tehty nimenomaista ehtoa.²⁶¹ Poikkeuksellisesti on ajateltavissa, että sidonnaisuuteen voidaan puuttua TaloudKilpL:n nojalla. Kielto saattaa erityisesti, jos ko. alalla ennestään toimii vain vähän kilpailijoita, kohtuuttomasti rajoittaa toimintamahdollisuuksia elinkeinoelämän piirissä (TaloudKilpL 11 § 2 mom.).

icke utnyttja den »know how», som varit föremål för avtalet.» Tähän yleisluontoiseen kysymykseen voidaan kuitenkin vastata vain in casu; tekstissä suositellaan varovasti siihen vastaamista pääsääntöisesti myöntävästi.

²⁶⁰ Godenhielm katsoo (JFT 1965 s. 299), että lisenssimaksun suuruus voidaan ottaa huomioon lisenssin saajan velvollisuuksia harkittaessa, mutta ei esitä tätä ajatusta juuri nyt käsiteltävänä olevaa aihetta silmällä pitäen. — *Finnen* käsitys (Pöytäkirja 1971 s. 220) on seuraava: »Presumtio — — — olisi — — — se, että know-how'n saaja on oikeutettu myös sopimuksen päätyttyä jatkamaan hankkimansa know-how'n käyttämistä. Toiseen tulokseen voidaan päästä vain nimenomaisin sopimuksin, ja tällöinkin lienee välttämätöntä liittää know-how'n käyttökielto itse tuotannon jatkamista koskevaan kieltoon.» *Lisenssisopimustuotteita* koskeva tuotannon jatkamiskielto antaa sen käytännöllisen edun, ettei lisenssin antajan tarvitse näyttää toteen, että sopimustuotteet on valmistettu *lisenssitiedon avulla*. Niin laajaa kieltoa on kuitenkin pidettävä kohtuuttomana. Jos kuitenkaan sopimustuotteiden valmistus ei käytännössä ole mahdollista käyttämättä hyväksi lisenssitietoa, on kieltoa pidettävä asianmukaisena tekstissä mainituilla edellytyksillä (kuten esim. riittävä hyvitys, jos lisenssitieto on »know how» luonteista. Vrt. *kilpailevien tuotteiden valmistuskiellosta* s. 182—183, jota kieltoa pääsääntöisesti voidaan pitää kohtuuttomana ulotettuna sopimuksen jälkeiseen aikaan (ks. erit. OikTL 38 §, vrt. siitä myös edellä s. 209 alav. 258, ks. myös *Norrby*, Julkaisu 17—67 s. 14).

²⁶¹ Erityistapauksen muodostaa tilanne, jossa sopimuksen kohteena on samalla yksi tai useampi patentti ja sen käyttöä koskeva »know how», ja jossa sopimus on sovittu lakkaamaan viimeisen patentin voimassaoloajan kuluttua umpeen. Tällöinkin voidaan soveltaa tekstissä esitettyjä periaatteita. Siitä on seurauksena patentin voimassaoloajan itse asiassa tapahtunut »pidentyminen» sopijapuolten välisessä suhteessa, mikäli lisenssin saaja poikkeuksellisesti katsotaan estyneeksi käyttämästä »know how'ta», johon nojautuminen on välttämätön edellytys patentin taloudellisesti tarpeeksi edulliselle hyväksikäytölle. — Sopimus voidaan kuitenkin tehdä niin pitkäaikaiseksi, että (mahdollisesti alennettu) lisenssimaksuvelvollisuus jatkuu niin kauan, kuin »know how'sta» on hyötyä lisenssin saajalle. Ks. *Lisenssivaltat* s. 100, 139 (mt. s. 61 ilmenee, ettei Englannin lainsäädäntö salli patentin voimassaolon pidentämistä tällä tavalla sopijapuolten välisessä suhteessa).

Kohtuuttomana ei aina voida pitää sopimusehtoa, jonka mukaan lisenssin saaja sopimusajan jälkeen on oikeutettu valmistamaan ja myymään sopimustuotteita alennettua lisenssimaksua vastaan sopivaksi katsottavan ajan, jonka jälkeen valmistus- ja myyntioikeus jatkuu lisenssi-vapaana. Ehtoa voidaan pitää sitovana ainakin, sikäli kuin tiedolla pienemmän maksuvelvollisuuden käsittävänä aikana on edelleen merkitystä joko in casu riittäväksi katsottavan salaisuusasteen²⁶² tai sen etumatkan tai monopoliaseman vuoksi, mikä lisenssin saajalla tiedon julkiseksi tulosta huolimatta saattaa toisinaan toistaiseksi olla kilpailijoihin nähden.²⁶³

Jos sen sijaan kysymys on *muusta tiedosta kuin »know how'sta»*, soveltuu edellä käsitellystä *UfR 1955 s. 765—780 H:sta* ilmenevä, koneiden käyttökiellon sisältänyt ratkaisuperiaate pääsääntöisesti Suomen oikeuteen ilman nimenomaista sopimusehtoakin. Sellainen, monesti kovin täsmällinen ja seikkaperäinen, esim. rakennepiirustuksiin tai monimutkaiseen kaavaan sisältyvä, lisenssin saajan muista tiedoista usein erotettavissa oleva tieto soveltuu lisenssisopimuksen jälkeen jatkuvan käyttökiellon kohteeksi keskimääräisesti lukuisammassa tapauksissa kuin *»know how»*.²⁶⁴ Jos lisenssin saaja kuitenkin poikkeuksellisesti erityisesti sopimuksen oltua suhteellisen korkein lisenssimaksuin ehkä vuosikymmeniä voimassa on perustellusti tullut käsitykseen, että hän on saanut tietoon ilmaisen käyttöoikeuden sopimuksen jälkeisen ajan osalta (vrt. OikTL 32 §; objektiivinen tulkinta²⁶⁵),²⁶⁶ voidaan hänellä toisinaan katsoa olevan tuo oikeus. — Jos lisenssin saaja on käyttänyt teknisten parannusten aikaansaantiin osaksi lisenssitietoa, jonka osuus kehitystyössä on pienempi kuin hänen oma suoritusosuutensa, voidaan in casu harkinnan perusteella pitää kohtuullisena, ettei hänen oikeuttaan parannusten hyväksikäyttöön kohtuullista korvausta vastaan estetä.²⁶⁷

²⁶² Ks. vaadittavasta salaisuusasteesta edellä mm. s. 173.

²⁶³ Tietysti alennettukin lisenssimaksu voi olla kohtuuttoman korkea.

²⁶⁴ Vrt. s. 208 ratkaisun *UfR 1955 s. 765—780 H* tarkastelun yhteydessä lausuttua.

²⁶⁵ Vrt. *Godenhjelm*, NIR 1965 s. 233.

²⁶⁶ Ks. tästä tilanteesta lisäksi edellä s. 204 alav. 224.

²⁶⁷ Anal. PatL 46, 49 ja 50 §: »Patentinhaltijalla, jonka keksinnön hyväksikäyttö on riippuvainen toiselle kuuluvasta patentista, on oikeus saada pakko-lupa sanotun patentin suojaaman keksinnön hyväksikäyttöön, mikäli sitä ensiksi mainitun keksinnön merkityksen vuoksi pidetään kohtuullisena tai siihen muutoin on erityisiä syitä (PatL 46 § 1 mom.).»

Jos mainitunlainen lisenssitieto kuitenkin on tullut julkiseksi, voidaan entistä lisenssin saajaa koskeva nimenomainenkin kiello katsoa ilmeisen kohtuuttomaksi. Mutta jos hänelle sopimussuhteen kuluessa muodostunut monopoliasema (joka välillisesti tulee lisenssin antajan hyväksi) on toistaiseksi olemassa, ennen kuin kilpailijat, joiden ensiksi on pitänyt perehtyä lisenssin kohteena olleeseen tietoon esim. ammattijulkaisujen välityksellä, lopulta ovat päässeet aloittamaan tiedon avulla valmistamiensa tuotteiden markkinoinnin, voidaan asiaa oikeudellisesti arvostella toisin ilman nimenomaista ehtoakin.²⁶⁸ Pelkkä etumatka kilpailijoihin nähden ei sen sijaan riitä epämääräisyytensä vuoksi. Lisenssin saajan sitä vaatiessa on kiello annettava vain monopoliaseman todennäköiseksi kestoajaksi. Edellytyksenä tällaisen määräaikaikiellon antamiselle on kuitenkin, että tämä aika on mahdollista arvioida. Kielteisessä tapauksessa kiello on annettava ilman mitään aikarajoitusta.²⁶⁹ Kummankintyyppinen kiello voidaan myöhemmin olosuhteiden muututtua poistaa,²⁷⁰ mutta ei taannehtivasti.²⁷¹ — Tilanteen varalta, jossa lisenssin saajalla ei välttä-

²⁶⁸ *Godenhielm* edellyttää (NIR 1965 s. 301), että tieto on edelleen salaista, jotta lisenssin saajan sidonnaisuus olisi olemassa. Mielestäni voidaan kuitenkin tehdä poikkeus tekstissä selostetussa tilanteessa, jonka esiintymistiheys lienee vähäisempi.

²⁶⁹ Vrt. oikeustapaus *Franke v. Wiltschek*, 2nd Cir. 1953 (*Turner* s. 445, 455—456), jossa tuomioistuin ei vastaajan pyynnöstä suostunut antamaan määräaikaista kielloa vaan määräsi pysyvän kiellon, koska ensiksi mainittu kiello oikeuskeinona oli liian epävarma tiedon julkisuuteen tulon ajankohdan ollessa täysin olettamusten varassa.

²⁷⁰ Ks. *Turner* s. 429, joka tosin koskee tilannetta salaisuuden lakattua. Ks. yleisemmin kieltotuomion oikeusvoimasta, joka ei estä kiellon poistamista muuttuneiden olosuhteiden johdosta, *Tetzner* s. 45. — *Tirkkonen* mukaan (Siviiliprosessioikeus II s. 376—377) on muuttuneiden olosuhteiden huomioon ottamisessa kysymys oikeusvoiman kumoamismahdollisuudesta, josta hän toteaa: »Kirjoitettu laki ei tunne eikä oikeuskäytäntömekään ole kehittänyt aineellisoikeudellisia keinoja oikeusvoiman kumoamiseksi.» *Tirkkonen* ei kuitenkaan mainitse mahdollisuutta, että oikeustieteessä esitetään sellaisia tilanteita, että kumoaminen poikkeuksellisesti vaikuttaa sopivalta järjestelyltä.

²⁷¹ Taannehtiva oikeusvoiman kumoaminen voidaan katsoa Suomen prosessioikeuden mukaan mahdolliseksi vain lähinnä OK 31 lukuun sisältyvien ylimääräisten muutoksenhakukeinojen avulla. Ks. *Tirkkonen*, Siviiliprosessioikeus II s. 376—377, joka ei kuitenkaan tarkastele taannehtivuutta erillisenä ongelmana. Taannehtivuus merkitsee kuitenkin niin suurta oikeusvarmuuden kaventumista, ettei sitä voida katsoa kovin helposti mahdolliseksi.

mättä ole monopoliasemaa mutta kuitenkin huomattava etumatka kilpailussa, voi lisenssin antaja vaatia lisenssisopimukseen kohtuullisena pidettävän ehdon, jonka mukaan ensiksi mainitulla on oikeus mahdollisesti alennettua lisenssimaksua vastaan valmistaa ja myydä lisenssituotteita sopimuksen lakattua, mikä oikeus muuttuu maksuttomaksi ensiksi mainitun oleellisesti menetettyä kilpailuetunsa.^{272, 273}

²⁷² 1. Ehto soveltuu myös »know how» tietoon. 2. Ehto voidaan sopia määräaikaiseksi, jolloin kuitenkin on epävarmaa, antaako se riittävän suojan kilpailuedun mahdollisesti säilyessä pitemmän ajan. 3. Ehto voi koskea samalla sekä »know how'ta» että muuta tietoa.

²⁷³ Seuraavaa *siirtymävaihekysymystä* ei voida tässä teoksessa ottaa lähemmän tarkastelun kohteeksi, vaan siitä riittää lyhyt toteamus: Lisenssin saajalla lienee yleensä kohtuussyistä ilman nimenomaista ehtoakin oikeus myydä *ennen sopimuksen lakkaamista valmistetut tuotteet* ja valmistaa *aiemmin jo myydyt tuotteet*. Tällöin hän on velvollinen suorittamaan lisenssimaksun. Ks. ko. oikeudesta *Hedman s 69—70, Lisensavtaler s. 142.*

V. OIKEUSKEINOISTA

1 §. TARKASTELUN KOHTEEN RAJAAMINEN

Oikeuskeinoina liikesalaisuuksien suojaamiseksi tulevat kyseeseen kieltotuomio, vahingonkorvaus ja rangaistus. Myös vahvistustuomio, jolla todetaan teon oikeudenvastaisuus tai oikeudenmukaisuus, on ajateltavissa.¹ Vahvistustuomiota muistuttaa LTK:n lausunto, jossa todetaan menettelyn olevan vilpillistä kilpailua tai hyvän liiketavan vastaista.² Toisinaan saattaa myös tulla kyseeseen palautus-, luovutus-, muuttamistai (ja) hävittämisvaatimus.³ Puhtaasti ei-juridisina keinoina salaisuuksien turvaamiseksi tarkastellaan eräitä ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.⁴

¹ Vahvistuskanne on oikeuskäytäntömme mukaan yleisesti mahdollinen, ks. *Tirkkonen*, Siviiliprosessioikeus I alav. 38 s. 462—463 mainittuja oikeustapauksia ja *HE 1966: 101* s. 26. Näin ollen vahvistuskanne voi tulla kyseeseen ilman nimenomaista siihen oikeuttavaa lainsäädännöstäkin. Poikkeuksellisesti saattaa löytyä säännöksiä, kuten PatL 63 §.

² Ks. LTK:n säännöt 1 § 1 mom.

³ Ks. jäljempänä s. 237—239.

⁴ Ks. s. 239—240.

2 §. KIELTOTUOMIOSTA

1. Onko kiello annettava aina liikesalaisuuteen kohdistuneen oikeudenvastaisen menettelyn tapahduttua?

Tässä yhteydessä tarkastellaan pelkästään sitä, onko jo tapahtuneen, oikeudenvastaiseksi katsotun, liikesalaisuuteen kohdistuneen teon jatkaminen tai toistaminen ehdottomasti kiellettävä, jos menettelyn kohteena ollut yritys sitä vaatii. Tilannetta, jossa ei ole ollut oikeudenvastaista menettelyä, joka kuitenkin todennäköisesti tulee tapahtumaan, ei tarkastella, koska se kiellon antamismahdollisuuden osalta lienee kovin harvinainen oikeudellinen ongelma.¹

VilpKilpL:n mukaisissa tilanteissa löytyvät sovellettavat normit yleislausekkeesta, so. 1 §:n 1 mom:sta, jonka mukaan *voidaan* kieltää jatkamasta tai toistamasta yleislausekkeen alaista tekoa, sekä 14 §:stä, jonka mukaan *voidaan* kieltää jatkamasta tai toistamasta esim. 11 tai 12 §:n vastaista tekoa. Sanasta »voidaan» ilmenee, että kiellon antaminen on harkinnanvaraista. Harkinta ei tietenkään saa olla mielivaltaista. Jos liikesalaisuus on ilmaistu, tai sitä on käytetty hyväksi VilpKilpL 11 tai 12 §:n vastaisella tahallisella teolla, on miltei poikkeuksetta ainakin jonkinlainen vaara tarjolla, että menettelyä toistetaan tai jatketaan.² Kieltotuomion käytön osalta oikeustieteessä asetetut riittävät edellytykset ovat silloin olemassa, mitä oikeussuojan tarpeeseen tulee.³ Vaaraa

¹ Ks. *Pastor in Reimer* s. 116.

² Ks. *Hakulinen*, Tavaramerkkioikeus s. 122: »Ennenkuin kielloa voidaan vaatia, on kuitenkin täytynyt tapahtua jotakin, mikä antaa aihetta pelkoon, että loukkauksia tulee esiintymään. Sen vuoksi on kanteen edellytyksenä, että oikeutta on jo kerran loukattu tai ainakin ryhdytty sellaisiin loukkauksen valmisteluihin, joista on ilmeisesti seurauksena loukkauksen pikainen toteutuminen.»

³ Ks. edellytyksistä *Hakulinen* s. 243, *Kivimäki* s. 329, *Tirkkonen*, Siviili-prosessioikeus I s. 460—461, *Ellilä*, *Takeista* s. 17—20, *Honkasalo*, LM 1947 s. 514,

tuskin on olemassa, jos esim. salaista menetelmää on oikeudenvastaisesti käytetty, mutta jo asian oikeuskäsittelyyn joutumiseen mennessä on siirrytty käyttämään luvallista menetelmää.⁴ Jos liikesalaisuus on vain siinä, että yritys *käyttää* ennestään tunnettua menetelmää, ei tuon menetelmän käyttöä voida kieltää, koska kielloilta puuttuu silloin kohde.⁵

Jos henkilöä kohtaa rangaistus VilpKilpL 11 tai 12 §:n nojalla, on mahdollista ajatella, että rangaistus on jo riittävä seuraamus menettelystä, jonka vuoksi kiellon määräämiseen ei ole aihetta. VilpKilpL sallii kuitenkin nimenomaan kiellon käytön rangaistuksen ohella. Lisäksi rangaistus on luonteeltaan osaksi repressiivinen,⁶ kun taas kielto tähtää vain tulevaisuuteen ja on siis puhtaasti preventiivinen.⁷ Uhkasakon asettaminen kieltoa annettaessa sanktioksi kiellon noudattamatta jättämisen varalta ei kuitenkaan ole VilpKilpL:n virallisten perustelujen ja KKO:n käytännön mukaan mahdollista, jos teosta tosiasiaassa on seurannut tai siitä ylipäänsä voi seurata rangaistus.⁸ Tuomioistuimen siinä tapauksessa annettua pelkän kiellon, joka on jäänyt noudattamatta, ei ulosotonhaltijakaan voine määrätä uhkasakkoa maksettavaksi UL 3:5:n 1 mom:n nojalla (säännöksen soveltaminen ei edellytä sakon uhan asettamista etukäteen minkään viranomaisen toimesta).⁹

Hernberg, DL 1921 s. 65—66. *Godenhielm* (JFT 1965 s. 11—12, 289) mainitsee kiellon antomahdollisuuden VilpKilpL 1, 11 tai 12 §:n vastaisen teon johdosta puuttumatta toistumis- tai jatkumisvaarakysymykseen.

⁴ Ks. ratkaisua *RG 11.12.1936*, *GRUR* 1937 s. 559—564, jossa toistumisvaaraa ei katsottu olleen olemassa, koska vastaaja pitemmän ajan oli käyttänyt muita sidonta-aineita valmistusmenetelmässään.

⁵ Ks. *Krasser*, *GRUR* 1970 s. 15—16. Vrt. ratkaisu *BGH 15.3.1955*, *GRUR* 1955 s. 424—427, tarkasteltu edellä s. 23, jossa ei tosin ollut kysymys kiellosta.

⁶ Ks. rangaistusteorioista *Honkasalo*, Yleiset opit I s. 21—37.

⁷ Ks. *Hakulinen* s. 243, 276, *Aaltonen* s. 139, *Hernberg*, DL 1921 s. 63.

⁸ Ks. *HE 1929 2. Vp: 27 s. 4*, ratkaisut *KKO 1936 II 435* ja *KKO t. 1364/10.5.1960*, 530 RD 1958, joka pääpiirteittäin selostettu *Kivivuori* s. 98—99. Tosin ratkaisut eivät koske VilpKilpL:n alaisia tekoja vaan tien käytön kieltoa.

⁹ Ks. *Ellilä*, Ulosotto s. 297, jonka mukaan Suomessa on vanhastaan vallinnut käsitys, että kieltotuomion täytäntöönpanosäännökseen UL 3:5:ssä sisältyvää uhkasakkomääräystä ei sovelleta, milloin kiellon rikkomisen jo sinänsä on laissa rangaistavaa. Edelleen *Ellilä* toteaa, että tässä suhteessa on kuitenkin ulkomaan oikeuden vertailevan tarkastelun valossa päinvastainen käsitys ilmeisesti pääsemässä vallalle, mutta että Suomessa vanhalla käsityksellä on lainkäytössä jatkuva kannatusta.

Muissa kuin VilpKilpL:n alaisissa, tutkimukseen kuuluvissa tilanteissa ei kiellon antamiseen tuomioistuimen toimesta löydy nimenomaista oikeutavaa normia. Lisäksi on tilanteita (lähinnä toimi- tai lisenssisuhteen kestäessä), joissa kiellon antaminen ei tunnu asianmukaiselta ottaen huomioon, että menettelystä voi seurata muita sanktioita.¹⁰ Tietyissä tilanteissa kiello taas on usein tarpeellinen. Näin on erityisesti lisenssisopimuksen lakattua. Sellaisissa tapauksissa annettava kieltotuomio voidaan perustaa aiemmin esitettyihin sopimusperusteista kieltovaadetta koskeviin näkökohtiin. Silloin kieltokanne tähtää sopimukseen kuuluvan negatiivisen velvoitteen täyttämiseen tulevaisuudessa.¹¹ Erityisesti jos on todettu nimenomaisen sopimusehdon tulleen rikotuksi, on sopimusrikkomuksen jatkuminen tai toistuminen yleensä todennäköistä; sellaisen rikkomuksen tekijä on usein toiminut tietoisena voimassa olevasta sopimusvelvoitteesta.¹² Sopimuksen loukkauksen mutta ei kuitenkaan samalla laissa rangaistavaksi säädetyn menettelyn käsittäneen teon johdosta langetetun kieltotuomion, jonka rikkomisen varalta ko. tuomioistuin ei ole asettanut uhkasakkoa, jäätyä noudattamatta voi ulosotonhaltija UL 3:5:n 1 mom:n nojalla määrätä uhkasakon maksettavaksi.¹³

2. Voidaanko ja missä tapauksessa kiello antaa määräaikaisena?

Normaalisti kiello annetaan ilman mitään aikarajoitusta.¹⁴ Koska kiello kuitenkin on tarkoitettu koskemaan vain ajanjaksoa, jona tiedon ilmaisemista tai käyttöä on pidettävä oikeudenvastaisena, saattaa määräaikainen kiello usein vaikuttaa sopivammalta. Jos esim. herää kysy-

¹⁰ Näitä tilanteita on tarkasteltu s. 66—67, 185.

¹¹ Ks. s. 186.

¹² Vrt. *Pastor in Reimer* s. 116.

¹³ Ulosotonhaltija on näin menetellyt eräässä kilpailukiellon rikkomisasiassa. Ks. KKO 1929 II 106. — Ks. *Ellilä*, Ulosotto s. 297: »Mikäli taas kieltotuomiossa sinänsä jo on laillisesti asetettu uhka ja vastaaja rikkoisi pidättymisvelvollisuutensa, on, kantajan niin vaatiessa, siihen uhkaan tuomioistuimessa langetettava eikä asia silloin kuulu ulosotonhaltijan käsiteltäviin.» Vrt. kuitenkin *Wrede III* s. 220, jonka mukaan kuitenkin voitaisiin uhkaan langettamista selvissä tapauksissa pyytää ulosotonhaltijalta, muutoin tuomioistuimelta.

¹⁴ Ks. ratkaisut *UfR* 1948 s. 1363—1367 SH (teknisen esikuvan uskominen yrityksen henkilökunnalle), selostettu myös *NIR* 1949 s. 119—122, *UfR* 1955 s. 765—780 H (jälkimmäistä tarkasteltu laajalti s. 206—208).

mys lain tai hyvän tavan vastaisesti hankitun liikesalaisuuden käytön kieltämisestä (VilpKilpL 11 § 2 mom.), tulee salaisuus ennemmin tai myöhemmin kieltotuomion antamisen jälkeen yleisesti tunnetuksi, eikä po. säännös sanamuotonsakaan mukaan verrattuna lain 14 §:ään oikeuta pitämään kieltoa voimassa pitempään; VilpKilpL 11 §:n 2 mom:a sovellettaessa on oltava kysymys säännöksen tunnusmerkistöön kuuluvasta tapauksesta, so. *liikesalaisuuden* käytön jatkamisen tai toistamisen kieltämisestä. Jos taas on kysymys 1 §:n yleislausekkeen soveltamisesta yrityksen toimessa olleeseen henkilöön, on mahdollista ulottaa kielto riippumatta salaisuuden säilymisestä koskemaan koko sitä aikaa, jona menettely edelleenkin katsotaan hyvän tavan vastaiseksi. Tällöin on asianmukaista pyrkiä siihen, ettei henkilö pääse kiellon liian aikaisen lakkaamisen johdosta hyötymään hyvän tavan vastaisesta menettelystään. Kielto voi silloin estää häntä saamasta markkinoinnissa etumatkaa kilpailijoihin nähden (ns. »head start»), jotka eivät heti salaisuuden tullessa yleisesti tunnetuksi ole valmiita kilpailuun.¹⁵ Jos on kysymys tilanteesta lisenssisopimuksen lakattua, voidaan entistä lisenssin saajaa koskevan kiellon voimassaoloajan arvioinnissa vastaavasti kiinnittää huomiota etumatkaan, joka välillisesti tulee lisenssin antajan hyväksi.¹⁶ Tässä yhteydessä ei siis ole kysymys kiellon rajoittamisesta lain turvaaman yksinoikeuden vaan tosiasiallisen yksinoikeuden suhteessa kilpailijoihin kestoaikaan.¹⁷

Käytännöllisistä syistä määräaikaiskiellon antaminen saattaa kuitenkin olla hankalaa. Jos on kysymys kiellosta VilpKilpL 11 §:n nojalla, on tuomion antamisajankohtana yleensä mahdotonta joltisellakin varmuudella ennustaa, milloin salaisuus tulee yleisesti tunnetuksi. Sama koskee sen arviointia, milloin VilpKilpL 12 §:n nojalla uskottu tekninen esikuva lakkaa olemasta »uskottu». Yhdysvaltain oikeuskäytännössä on näistä syistä määräaikaiskielloon toisinaan suhtauduttu epäilyksellä,¹⁸

¹⁵ Vrt. edellä s. 196, *Turner* s. 458.

¹⁶ Vrt. edellä s. 212.

¹⁷ Ks. *Troller*, Generalrapport s. 27—28, joka myös mainitsee, että kun kilpailijat tuntevat patentin välityksellä julkiseksi tulleen keksinnön, he voivat valmistautua ottamaan keksinnön käyttöönsä sinä ajankohtana, kun patentti lakkaa. Sen sijaan kun kysymys on salaisesta tiedosta, alkaa valmistautumisaika usein vasta siihen asti salaisen tiedon tulosta yleisesti tunnetuksi.

¹⁸ Ks. s. 212 alav. 269 mainittu ratkaisu *Franke v. Wiltschek*, 2nd Cir. 1953 (*Turner* s. 455—456).

vaikka joskus sellainen kiello on annettu.¹⁹ Suomen oikeudessa ei määräaikaiskiello ole mahdottomuus, mutta se voidaan antaa vain, jos salaisuuden säilymisaika voidaan melkein varmasti ennustaa, tai, jos kysymys on markkinointietumatkan estämisestä, kilpailijain nopeus päästä markkinoimaan voidaan vastaavasti ennakoida.²⁰ Jos kiello taas annetaan ilman aikarajoitusta, on kiello myöhemmin poistettavissa muututtu-
neiden olosuhteiden johdosta, mutta ei taannehtivasti.²¹

¹⁹ Ks. ratkaisua *Fairchild Engine & Airplane Corp. v. Cox, N.Y. Sup. Ct. 1944* (Turner s. 457), jossa kiello annettiin 5 vuodeksi.

²⁰ Vrt. edellä s. 212.

²¹ Ks. tarkemmin s. 212 alav. 270—271.

3 §. VAHINGONKORVAUKSESTA

1. Tuottamusvaatimuksen sisältö liikesalaisuuksien osalta

1.1. *Muut kuin VilpKilpL:n alaiset tilanteet.* Ehkä tärkeimpänä oikeuskeinona liikesalaisuuksien turvaamiseksi on vahingonkorvaus. Se perustuu lainsäädännöksiin, kuten VilpKilpL:iin, ja sopimusoikeudellisiin periaatteisiin (erityisesti eri toimi- ja lisenssisopimukset). Toimisopimuksen ollessa kyseessä riittää usein lievä tuottamus salaisuuden suhteen, kuten aiemmin on todettu.¹ Jos kyseessä on työsuhdekeksintöä koskevan salassapitovelvollisuuden tai määräämiskiellon rikkominen aikana, jolloin työnantajan on päätettävä, ottaako hän ja minkä oikeuden keksintöön (TyösKeksL 6 § 2 mom.), seuraa työntekijä-keksijälle yleisten velvoiteoikeudellisten periaatteiden mukaan korvausvastuu.² Tämä vastuu syntyy jo lievän tuottamuksellisesti, mikä voidaan johtaa TSL 51 §:n 1 mom:sta.³ Kyseessä on nimittäin *työsopimuksesta johtuvan velvollisuuden täyttämisen rikkominen* (TyösKeksL:n soveltaminen johtuu *työsuhteesta*). Tosin suoritettavaa korvausta voidaan alentaa TSL 51 §:n 3 mom:n nojalla (vahingon suuruus, rikkomuksen laatu, vahingon aiheuttajan asema ym. olosuhteet).

Lisenssisopimukseen sisältyvän nimenomaisen sopimusehdon rikkomisesta seuraavaan korvausvastuuseen riittää normaalisti lievä tuottamus yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan. Useimmiten nämä sopimukset tehdään henkilöiden välillä, joilta ammattimaisesti alalla toimivina edellytetään kaupallisissa suhteissa normaalia, tarkkaa huolellisuutta.⁴ Jos nimenomainen sopimusehto on kokonaan tai osaksi koh-

¹ Ks. erit. s. 60.

² Ks. *Komiteanmietintö 1965: B 16 s. 36.*

³ Säännöksessä lausutaan nimenomaan, että korvausvastuu johtuu tahallisuudesta tai huolimattomuudesta. Vrt. säännöksestä vielä edellä s. 68.

⁴ Yleensä sopijapuolina ovat alan yritykset tai keksijä ja keksintöä tuotteiden valmistuksessa ja markkinoinnissa käyttävä yritys.

tuuton, sanamuotonsa vuoksi tai muusta syystä tulkinnanvarainen tai puuttuu täysin, ei tahallisuus eikä tuottamus tule yhtä usein kyseeseen, kuten eri yhteyksistä aiemmin ilmenee.⁵

1.2. *VilpKilpL:n alaiset ja siihen liittyvät tilanteet (tarkastellaan myös rangaistavuuden edellytyksiä).* VilpKilpL 11 tai 12 §:n erityissäännösten soveltaminen edellyttää tahallisuutta ainakin, jos kysymys on rangaistuksesta.⁶ Tahallisuuteen kuuluu teon tekijän tietoisuus rangaistussäännöksessä tarkoitetuista rikokseen kuuluvista tosiseikoista 1. tunnusmerkistötekijöistä (lukuun ottamatta ns. objektiivisista rangaistavuuden edellytyksistä⁷).⁸ Jotta rangaistus seuraisi esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n vastaisesta teosta, on henkilön tiedettävä tai ainakin otettava huomioon mahdollisuus, että hän ilmaisee työnantajanaan olevan elinkeinonharjoittajan liikesalaisuuden tai käyttää sitä hyväkseen. Tahallisuus edellyttää myös tekijän tietoisuutta siitä, että teko on tai saattaa olla jollakin tavalla vahingollinen jonkun toisen tai yhteiskunnan eduille,⁹ esim. VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n osalta, että teko on vahingollinen elinkeinonharjoittajan eduille. Tietoisuutta teon rangaistavuudesta ei tahallisuus edellytä.¹⁰ Tahallisuuden vaatimus VilpKilpL:n vastaisen teon johdosta tuomittavan rangaistuksen suhteen ilmenee oikeuskäytännöstä, tosin niukasti perusteltuna.¹¹

Rangaistukseen tuomitseminen VilpKilpL 11 tai 12 §:n nojalla edellyttää lisäksi tekijän tarkoitusta hankkia itselleen tai toiselle etua tai vahingoittaa toista.

⁵ Ks. s. 175, 189—190, 194, salassapitovelvollisuudesta lausuttua.

⁶ Ks. *Hakulinen* s. 276, joka edellyttää tahallisuutta myös, kun säännösten nojalla vaaditaan korvausta. — Tahallisuusedellytys on yleisen rikosoikeudellisen periaatteen mukainen. Ks. periaatteesta *Honkasalo*, Yleiset opit II s. 75—77.

⁷ Objektiiviset rangaistavuuden edellytykset ovat tiettyjä seikkoja, jotka saattavat tapahtua riippumatta teon suorittamisesta, esim. konkurssiin joutuminen RL 39:1—4:n mukaisten konkurssirikosten ollessa kyseessä. Ks. em. rangaistavuuden edellytyksistä *Sundström* s. 29—31, *Agge* s. 250—251, *Honkasalo*, Yleiset opit II s. 101, I s. 142.

⁸ Ks. *Honkasalo*, Yleiset opit II s. 100—101, *Serlachius* s. 107—108, *Agge* s. 253.

⁹ *Honkasalo*, Yleiset opit II s. 110—111.

¹⁰ *Honkasalo*, Yleiset opit II s. 110.

¹¹ Ks. KKO 1935 II 278, KKO 1935 II 516, KKO p. 149/23. 1. 1968, 601/302 VD 1966.

Useimmissa käytännössä esiintyvissä tapauksissa mainitut subjektii-viset edellytykset ovat täyttyneet. Tällaiset teot suoritetaan luonnollisista syistä yleensä kilpailutarkoituksessa, johon sisältyy edun hankkimistai vahingoittamistarkoitus. Tekojen suorittajina ovat usein alan asiantuntijat tai ammattimiehet, jotka hyvin käsittävät kyseisen tiedon olevan liikesalaisuuden luonteista. Liikesalaisuuksia käyttäville yrityksille aiheutuvat raskaimmat taloudelliset menetykset juuri näissä olosuhteissa tehdyistä teoista. Korvausvaatimus voidaan silloin välittömästi perustaa teon rangaistavuuteen.¹²

VilpKilpL:n syntyvaiheissa on ilmeisesti tarkoitettu, että tilanteissa, joissa jokin menettely osaksi jää VilpKilpL:n erityissäännöksen, esim. 12 §:n, tunnusmerkistön ulkopuolelle, ei erityissäännöstä pidä korvausvastuun aikaansaamiseksi soveltaa vaan on turvauduttava 1 §:n yleislausekkeeseen tai muihin oikeusohjeisiin. Tämä ilmenee hallituksen esityksen VilpKilpL:ksi lausumasta, jonka mukaan lain erityissäännöksen mukaan *rangaistavasta* teosta seuraa korvausvastuu RL 9:1:n 1 mom:n nojalla, ja yleislausekkeen tultua rikotuksi on suoritettava korvausta yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti, mitä selventää erityinen yleislausekkeen yhteyteen otettu määräys korvausvastuusta.¹³

Jos VilpKilpL 11 tai 12 §:ää näin ollen ei voida soveltaa liikesalaisuuteen kohdistuneeseen tekoon sen vuoksi, että teosta osaksi on puuttunut erityissäännöksen mukainen tunnusmerkistö esim., mitä tulee tahallisuuteen, on pohdittavana lähinnä 1 §:n yleislausekkeen soveltamismahdollisuus. Seuraavassa tarkastellaan mm. kysymystä, edellyttääkö korvausvelvollisuus 1 §:n nojalla suorastaan tahallisuutta.

VilpKilpL 1 §:n 1 mom:n sanamuoto näyttää tukevan kantaa, jonka mukaan säännöksen vastaisesta teosta johtuu korvausvastuu jo tuottamuksellisesti tehtynä: *»Elinkeinotoiminnassa älköön kukaan kilpailutarkoituksessa ryhtykö tekoon, joka on hyvän tavan vastainen. Jos joku tätä vastaan rikkoo, voidaan hänet kieltää jatkamasta tai toistamasta tekoa ja on hänen korvattava tuottamansa vahinko.»* Hakulinen oli aiemmin sitä mieltä, että sanonta on ymmärrettävä niin, että vastuu käsittää kaiken sellaisen vahingon, jonka syntyminen tekijän olisi huolellisesti

¹² Hakulinen lausuu s. 276: »Yleislauseketta täydentävät erityiset rangaistussäännökset edellyttävät tahallista tekoa ——. Sama on voimassa korvausvaatimuksesta, joka niin muodoin voidaan perustaa välittömästi teon rangaistavuuteen.»

¹³ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 3—4.

harkiten pitänyt ottaa lukuun (tavallinen tuottamus).¹⁴ Lainkohtaa ei kuitenkaan voida ilman muuta tulkita näin. Hallituksen esityksen VilpKilpL:ksi mukaan korvausvastuussa on yleislausekkeen vastaiseen tekoon *syyppää*.¹⁵ Korvausvelvollisuus edellyttää siis syyksiluettavuutta; sen sijaan lain perustelujen lausuma ei osoita vaadittavaa syyksiluettavuuden *astetta* (tahallisuus, törkeä tuottamus, lievä tuottamus).

Kotimaan oikeustieteessä ainakin *Hakulinen*, *Kivimäki* ja *Ylöstalo* edustavat kantaa, jonka mukaan korvausvastuu hyvän tavan vastaisen teon johdosta, siis mm. VilpKilpL 1 §:n nojalla edellyttää tahallisuutta.¹⁶ Hakulisen mukaan teon suorittajan on pitänyt olla tietoinen niistä tosi-seikoista, joiden perusteella teko voidaan luonnehtia hyvän tavan vastaiseksi, esim. jonkin väitteen tai ilmoituksen totuudenvastaisuudesta tai teon vahingollisuudesta.¹⁷ Korvausvastuu ei kuitenkaan edellytä, että tekijä myös on käsittänyt rikkoneensa hyvää tapaa. Vastuuta tuskin kuitenkaan syntyy, jos teon väitetty hyvän tavan vastaisuus on epäilyksenalaista ja kielteisen kannan tueksi voidaan esittää painavia syitä.¹⁸

Aaltosen mukaan korvausvastuu edellyttää ainoastaan lievää tuottamusta, jos loppuunmyynnin toimeenpanija on menetellyt loppuunmyyntiä koskevien VilpKilpL:n erityissäännösten vastaisesti.¹⁹ Kantaansa hän perustelee viittaamalla immateriaalioikeudellisiin, PatL:iin, TMerkkiL:iin ja TekijäL:iin sisältyviin säännöksiin, joiden mukaan korvausvastuu edellyttää tuottamusta.²⁰ Aaltonen lausuu, ettei ole olemassa sellaisia perusteita, joiden nojalla loppuunmyyntien osalta olisi päädyttävä normaalista vahingonkorvausvelvollisuudesta poikkeavaan tulkintaan.²¹ Aaltoselta on kuitenkin jäänyt selvittämättä, onko tuottamuksellista loppuunmyyntisäännösten rikkomista pidettävä oikeudenvastaisena. Immateriaalioikeudellisia vahingonkorvaussäännöksiä ei myöskään voida sellaisinaan soveltaa VilpKilpL:n alaisissa tilanteissa. Pikemminkin on huolimatta jostakin VilpKilpL:n erityissäännöksestä pyrittävä löytämään riittävästi *jotakin muuta* säännöksen ulkopuolista tukea mainitun ongel-

¹⁴ *Hakulinen* 1 p. s. 251.

¹⁵ Ks. HE 1929 2. Vp: 27 s. 3—4.

¹⁶ *Hakulinen* s. 275, *Kivimäki—Ylöstalo* s. 412.

¹⁷ Ks. *Hakulinen* s. 275.

¹⁸ *Hakulinen* s. 275.

¹⁹ *Aaltonen* s. 198—201.

²⁰ *Aaltonen* s. 200—201.

²¹ *Aaltonen* s. 201.

man ratkaisemiseksi, esim. tutkittava 1 §:n yleislausekkeen mahdollista soveltuvuutta. Veikka Aaltonen ei näin menetteleäkään, on hän kuitenkin aivan oikein pannut merkille sen, että ei ole mitenkään kiistatonta, että yleislauseketta voitaisiin soveltaa vain tahalliseen menettelyyn.²²

Myös *vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitealta* on jäänyt tutkimatta, milloin erityis- tai yleissäännöksen tuottamuksellista rikkomista voidaan pitää oikeudenvastaisena. Komitea toteaa pelkästään (lakiehdotuksen 9 §:ssä): *»Jos joku tahallaan tai tuottamuksesta rikkoo tämän lain säännöksiä, hänen on korvattava elinkeinonharjoittajalle aiheuttamansa vahinko.* — — —.»²³

Korvauksen langettamiseen vaadittavan syyksiluettavuuden asteen ollessa tarkasteltavana on kiinnitettävä huomiota myös *oikeuskäytäntöön*. Tällöin voidaan aluksi panna merkille, että mainosväitteiden hyvän tavan vastaisuus on ratkaistu LVK:n käytännössä yksinomaan mainoksen objektiivisen sisällön mukaan kiinnittämättä huomiota mahdolliseen tuottamukseen tai tahallisuuteen.²⁴ LVK ei kuitenkaan mainitunlaisissa eikä muissakaan ratkaisuisaan lausu eikä sen kuulukaan sanoa mitään kulloinkin kyseessä olevan hyvän tavan vastaisen menettelyn mahdollisista oikeusseuraamuksista eikä siis myöskään korvausvastuun edellytyksistä.²⁵ Kuluttajain etuja usein koskevista mainosväite- ym. asioissa ei kuitenkaan korvausvastuunkaan syntymiselle pitäisi asettaa liiallisia edellytyksiä. Tämäntyyppisissäkin asioissa tuomioistuinkäytäntömme kuitenkin näyttää edellyttävän tahallisuutta, ennen kuin korvausta tuomitaan.²⁶

²² Ks. Aaltonen erit. s. 199 alav. 39.

²³ Komiteanmietintö 1971: B 24 s. 41.

²⁴ Ks. LVK 219/24.10.1963, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 92—93, jossa LVK totesi: »Harkittaessa, onko jokin mainos liikekilpailun vastainen vai ei, on näet ratkaisevaa yksinomaan kulloinkin kysymyksessä olevan mainoksen objektiivinen sisältö, jonka oikeellisuudesta mainostaja on kaikissa tapauksissa vastuussa.» Ks. samantapaisia ratkaisuja LVK 119/18.12.1956, mt. s. 12—13, LVK 223/8.11.1963, mt. s. 96—97 ja olennaisesti samaa käsitystä Ulmer—Reimer s. 43.

²⁵ Ks. LTK:n sääntöjen 1 § 1 mom.

²⁶ Ks. KKO 1935 II 278. Korvauksen määräämistä perusteli Turun HO (KKO: ei muutosta) mm. seuraavasti: »— — —, että N. oli perustamansa yhtiön kirjeenvaihdossa tahallansa antanut käyttää osaksi entisen J. N. Oy:n kirjelimakkeita — — —.» Ks. KKO p. 149/23.1.1968, 601/302 VD 1966: KKO ei muuttanut H:gin HO:n päätöstä, jossa HO hylkäsi rangaistus- ja korvausvaatimuksen virheellisiä tietoja sisältäneen ilmoittelun osalta, koska ilmoittelun ei ollut näytetty tapahtuneen tahallisesti. Ratkaisussa KKO 1935 II 516 korvauk-

Liikesalaisuuksiin kohdistuvat teot eivät sen sijaan ainakaan suoraanaisesti kohdistu »suureen yleisöön» vaan kilpailijoihin. Riittävää kilpailun ja jäljittelyn vapautta koskevat näkökohdat puoltavat näkemystä, ettei ainakaan pelkän lievän tuottamuksen perusteella voida vedota VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeeseen korvauksen saamiseksi. Tuottamus tarkoittaa tällöin varomattomuudesta johtuvaa tietämättömyyttä toiseikoista, esim. siitä, että on kysymys liikesalaisuudesta tai uskotusta teknisestä esikuvasta.²⁷ Menettelyä ei tällöin pidä katsoa hyvän tavan vastaiseksi; ankarampi periaate asettaisi sitä paitsi elinkeinoelämässä toimiville velvollisuuden noudattaa toiminnassaan niin suurta valppautta, että he korvausvastuun pelossa kovin usein pidättyisivät rajatapauksissa toimimasta liiketaloudellisesti ja kansantaloudellisesti mahdollisimman edullisella tavalla. Tekojen hyvän tavan vastaisuuden ennakolta arvioiminen vaikeutuisi liiaksi oikeusvarmuuden kärsiessä.²⁸ Sen sijaan *törkeä tuottamus* on yleislausekkeen soveltamisessa syytä rinnastaa tahallisuuteen.²⁹ Lievän tuottamuksen katsominen riittämättömäksi synnyttämään hyvän tavan vastaisuutta on sopusoinnussa aiemmin toimessa olleita koskevassa jaksossa omaksuttujen periaatteiden kanssa. — Jos lievän tuottamuksellinen menettely käsittää esim. lisenssi- tai *toimisopimuksen* rikkomisen, on kyseessä itsenäinen, yleislausekkeesta riippumaton oikeusperuste.

Lievä tuottamus voidaan mainituista syistä katsoa riittämättömäksi synnyttämään vastuuta VilpKilpL 1 §:n tai muun perusteen nojalla myös silloin, kun tekninen esikuva on uskottu liiketarkoituksessa ilman, että esikuvan vastaanottaja tahallisuudesta tai törkeästä tuottamuksesta on käyttänyt esikuvaa tai ilmaissut sen. Vaikka hän säännönmukaisesti toimii edun hankkimistarkoituksessa, saattaa hänen mahdollisuutensa päätellä luottamuksellisuus olla suhteellisen pieni erityisesti, kun olosuhteet, esim. luovuttajan toimenpiteet, eivät muutenkaan ole omiaan lisäämään päättelymahdollisuutta.³⁰ Jos esikuvan uutuus on vähäinen,

sen epäämistä perusteltiin sekä tahallisuuden puuttumisella että selvityksen vahingon syntymisestä riittämättömyydellä (harhaanjohtava alkuperämaininta, joka oli omiaan aiheuttamaan luulon tavallista edullisemmasta tarjouksesta).

²⁷ Vrt. *Birrer* s. 168.

²⁸ Hyvän tavan vastaisuuden arvioinnin vaikeutumisen mainitsevat *Ulmer—Reimer* s. 44 (tarkoittavat yleislauseketta yleisesti, ei vain liikesalaisuuden osalta).

²⁹ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 44.

³⁰ Vrt. edellä mm. s. 149—150 lausuttua.

voi lievä tuottamus olla olemassa, mutta yhtä hyvällä syyllä voitaisiin usein katsoa tuottamuksen täysin puuttuneen. Käytännössä sellainen tilanne voinee tulla kyseeseen lähinnä silloin, jos neuvottelu- tai muu kosketus on katkennut ilman, että sopimusta on syntynyt. Sopimussuhde lisää oleellisesti päättelyvelvollisuutta, mutta esim. lisenssisopimussuhdeissa voidaan ajatella erityistilanteita, joissa edes lievää tuottamustakaan ei voida osoittaa.³¹

Jos vastaanottaja sen sijaan törkeästi tuottamuksesta ei ole tiennyt luottamuksellisuutta, voidaan suoraan soveltaa VilpKilpL 12 §:ää, mitä korvausvastuuseen tulee. Yleislausekkeen käyttö ei sen sijaan ole tarpeen. Koska tahallisuuden ja törkeän tuottamuksen välillä ei ole selvää rajaa, ei 12 §:n käyttöä voida pitää ristiriidassa hallituksen esityksen VilpKilpL:ksi em. lausuman kanssa³² ottaen vielä huomioon 12 §:n tunnusmerkistöön sisältyvän edunhankkimistarkoituksen säännönmukaisen esiintymisen.

Korvausvastuun VilpKilpL 1 §:n yleislausekkeen nojalla voidaan katsoa myös edellyttävän, että tekijä on tiennyt tai hänen ainakin olisi pitänyt ottaa huomioon menettelynsä mahdollinen hyvän tavan vastaisuus.³³ Liikesalaisuuksien oikeussuojan suhteen tämä periaate ei liiaksi vaaranna vahingon kärsijän etuja. Sen, jota koskee yleislausekkeen soveltamiseen vaadittava tahallisuus tai törkeä tuottamus tekonsa tosiseikaston suhteen, voidaan nimittäin yleensä päätellä olleen tietoinen menettelynsä hyvän tavan vastaisuudesta, tai hänet voidaan ainakin katsoa selonottovelvolliseksi tämän suhteen.³⁴

2. Korvausmäärän arvioimisesta erityisesti liikesalaisuuksien osalta

2.1. *Etenkin vahingonkorvauksen arviointiperusteista.* Aluksi tarkastellaan eräiden immateriaalioikeudellisten säännösten mukaista vahingonkorvausjärjestelmää vertailevien näkökohtien saamiseksi liikesalaisuuksia koskevaan vastaavaan esitykseen.

³¹ Ks. s. 189—190 korvausvastuusta salassapitovelvollisuuden rikkomisen johdosta lausuttua.

³² Ks. lausumaa edellä s. 222.

³³ Ks. *Birrer* s. 169—170, *Ulmer—Reimer* s. 44—45.

³⁴ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 45, *Birrer* s. 170, joka lisäksi toteaa, että elinkeinoelämään osallistuvilla on velvollisuus ottaa selvää kilpailun oikeudellisista säännöistä.

Eräät lainkohdat velvoittavat lain suojaamaa immateriaali-, esim. patenttioikeutta tuottamuksellisesti loukanneen suorittamaan loukkauksen kohteelle *kohtuullisen korvauksen* (PatL 58 § 1 mom., MalliL 36 § 1 mom.) tai *saamatta jääneen hyvityksen* (TekijäL 57 § 2 mom.). Säännösten nojalla on mahdollista tuomita oikeudenvastaisesti saatu liikevoitto³⁵ kokonaan tai osittain menetetyksi ko. oikeuden haltijalle.

Em. säännökset eivät kuitenkaan ilman muuta oikeuta loukattua vaatimaan ko. liikevoittoa siltä osin, kuin se mahdollisesti ylittää hänen kärsimänsä vahingon. Etenkin lainvalmistelutöiden valossa on lainkohtien nojalla tuomittavan *vahingonkorvauksen* vähimmäismääränä periaatteessa pidettävä kohtuullista lisenssimaksua vastaavan korvauksen suorittamista oikeuden haltijalle.³⁶ Mikäli tämä pystyy näyttämään kärsineensä loukkauksen johdosta enemmän vahinkoa, on loukkaajalla suurempi korvausvastuu (PatL 58 § 1 mom., MalliL 36 § 1 mom., TekijäL 57 § 2 mom.).³⁷ Hän voi sikäli menettää liikevoittoaan korvauksen suorittamiseen.

Kohtuullisen lisenssimaksun suorittaminen korvauksena vapauttaa oikeuden haltijan velvollisuudesta näyttää vahinkonsa konkreettisesti toteen. Saattaa usein olla mahdotonta osoittaa, miltä osin loukkaajan menestyminen on johtunut juuri oikeudenvastaisesta menettelystä loukatun kärsiessä vastaavan tappion.³⁸ Kokemuseräisesti on immateriaalioikeuksien loukkauksille kuitenkin ominaista, että niistä helposti voi aiheutua vahinkoa.³⁹ Lakia vastaan rikkovan on tällöin otettava riski siitä, että hän kohtuullisena hyvityksenä voi joutua maksamaan enemmän, kuin vahinkoa on syntynyt. Hänellä on kuitenkin oikeus esittää sellaista näyttöä, mikä vaikuttaa kohtuulliseen hyvitykseen alentavasti,⁴⁰ tai osoittaa todella syntyneen vahingon määrä, johon hänen korvausvastuunsa silloin rajoit-

³⁵ Tekijänpalkkion osalta ei tietenkään voida yleensä puhua liikevoitosta vaan tulosta.

³⁶ Ks. NU 1963: 6 s. 336, Komiteanmietintö 1964: B 27 s. 84, HE 1966: 101 s. 24—25, HE 1970: 113 s. 19, Kivimäki, Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait s. 180—181.

³⁷ Ks. NU 1963: 6 s. 336, HE 1966: 101 s. 25, HE 1970: 113 s. 19, Kivimäki, Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait s. 181—182.

³⁸ Ks. NU 1963: 6 s. 336, Fischer s. 10, 57—59, 63—64.

³⁹ Ks. Fischer s. 37.

⁴⁰ Vrt. Fischer s. 91—92.

tuu.⁴¹ Loukkaajaa ei myöskään patentti-, malli- ja tekijänoikeuslain nojalla voida velvoittaa luovuttamaan vastapuolelle loukkauksesta saamaansa hyötyä, sikäli kuin se mahdollisesti ylittää kohtuullista lisenssimaksua vastaavan tai muulla tavalla arvioidun vahingonkorvauksen määrän, ja vaikka tuo »ylijäämä» voitaisiin konkreettisesti todistaa.⁴² Kuten patentti- ja tekijänoikeuslain esitöistä ilmenee, merkitsisi tämä usein vahingon kärsijän aiheutonta hyötymistä, joka perustuisi toisen liiketaitoon ja ponnisteluihin.⁴³

Voiko tuomioistuin velvoittaa loukkaajan luovuttamaan saamansa voiton loukatun tappion ylittävältä osalta liikesalaisuuden ollessa kyseessä? Mitä tulee VilpKilpL:n alaisiin tekoihin, voidaan VilpKilpL:n nojalla tuomita vain *vahingonkorvausta* (ks. lain 1 §:n 1 mom:n ja 16 §:n 2 mom:n sanamuotoa). Oikeustieteessämme kysymystä ei ole valaisevasti pohdittu.⁴⁴ Saksassa *Pastor* on sitä mieltä, että UWG 18 §:n (vastaa VilpKilpL 12 §:ää) loukkaaja ei ole velvollinen suorittamaan korvausta yli vastapuolen kärsimän vahingon.⁴⁵ Hän perustelee kantaansa siten,

⁴¹ Kohtuullinen lisenssimaksu on siis vain periaatteellinen apukeino korvauksen arvioimiseksi. Ks. NU 1963: 6 s. 336, *Komiteanmietintö* 1964: B 27 s. 84, *SOU* 1958: 10 s. 332—334.

⁴² Ks. NU 1963: 6 s. 335—336, HE 1970: 113 s. 19, *Komiteanmietintö* 1953: 5 s. 85. — Ks. kuitenkin tekijänoikeuden osalta *Hakulinen*, *Festschrift Dölle* s. 407—408, *Kivimäki*, *Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait* s. 180, joiden mielestä »ylijäämää» koskeva suoritusvelvollisuus voi syntyä »yleisten periaatteiden» nojalla, so. riippumatta tekijänoikeuslaista. Perusteetonta etua koskevien yleisten, so. oikeuskäytännössä ja -tieteessä kehitettyjen periaatteiden soveltamista he puoltavat sillä, että muuten oikeudenvastainen menettely voisi olla kannattavaa toimintaa. Yleisten periaatteiden soveltamista tekijänoikeudessa »ylijäämän» palauttamisen osalta ei ratkaisussa *KKO* 1961 II 59 kuitenkaan pidetty mahdollisena (toisin samassa jutussa *Helsingin HO*), vaan tuomittiin vain käypää lisenssimaksua vastaava määrä. Ratkaisua arvostelee *Kivimäki*, DL 1962 s. 429—433.

⁴³ Ks. NU 1963: 6 s. 336, *Komiteanmietintö* 1953: 5 s. 85. Ks. vielä NU 1963: 6 s. 336, jossa lisäsyynä po. hyödyn luovuttamista vastaan tuodaan esiin, että sanktiojärjestelmä tulisi muutoin liian monimutkaiseksi.

⁴⁴ *Hakulinen* (s. 408) tyytyy varovasti toteamaan PatL 58 §:n 2 mom:a v:n 1943 patenttilaissa sisällöltään pääasiallisesti vastaavan 74 § 3 mom:n suhteen, että säännöksellä saattaa olla analogista ulottuvuutta. *Kivimäki* (DL 1954 s. 152) lausuu yleisluontoisesti: »Vilpillisellä kilpailulla saadun voiton luovuttamista voi kilpailusta loukattu vaatia perusteettoman edun palauttamisesta voimassa olevien yleisten oikeussääntöjen mukaan.»

⁴⁵ *Pastor in Reimer* s. 240, 243—244.

että säännöksen perusteena on oleellisesti loukkausteon laji ja laatu, eikä loukkaajan liiketoimia ole suoritettu vastapuolen kustannuksella.⁴⁶ Sen sijaan *Dietrich Reimer* sekä *Baumbach* ja *Hefermehl* katsovat tahallisesti toimineen UWG 18 §:n loukkaajan joutuvan luovuttamaan kaiken saamansa voiton; he nojautuvat BGB 687 §:n 2 mom:n luvaton asiainhuoltoa koskevaan säännökseen.⁴⁷ *Haines* yhtyy *Dietrich Reimerin*, *Baumbachin* ja *Hefermehlin* lopputulokseen perustellen kantaansa kuitenkin BGB 812 §:n 1 mom:n toisen kustannuksella saatua etua koskevalla edunpalautusnormilla.⁴⁸

Suomen oikeudesta puuttuvat em. BGB:n säännöksiä vastaavat nimenomaiset normit. Vaikka oikeudessamme ei tästäkään syystä katsottaisi voitavan soveltaa näin laajaa voiton palautusvelvollisuutta, on kuitenkin ajateltavissa, että saatu voitto katsotaan pelkästään loukatun kärsimän vahingon, lähinnä menetetyn voiton erääksi mahdolliseksi *arviointiperusteeksi*.⁴⁹ Tietyissä tilanteissa voidaan yleisen ja ko. elinkeinoalaa koskevan elämäkokemuksen nojalla olettaa, että loukattu normaaleissa olosuhteissa liiketoiminnallaan olisi pystynyt saamaan ainakin osaksi sen voiton, mikä nyt on kertynyt loukkaajalle.⁵⁰ Jälkimmäisellä on puolestaan mahdollisuus näyttää toteen, ettei edellinen tietyistä syistä olisikaan

⁴⁶ *Pastor in Reimer* s. 244.

⁴⁷ Ks. *Ulmer—Reimer* s. 246—247, *Baumbach—Hefermehl* s. 1118. BGB 687 § 2 mom. (sisältyy *Palandt* s. 612) kuuluu seuraavasti: »Behandelt jemand ein fremdes Geschäft als sein eigenes, obwohl er weiss, dass er nicht dazu berechtigt ist, so kann der Geschäftsherr die sich aus den §§ 677, 678, 681, 682 ergebenden Ansprüche geltend machen. — — —»

⁴⁸ Ks. *Haines* s. 130—135. BGB 812 § 1 mom. 1 lause (sisältyy *Palandt* s. 695) kuuluu seuraavasti: »Wer durch die Leistung eines anderen oder in sonstiger Weise auf dessen Kosten etwas ohne rechtlichen Grund erlangt, ist ihm zur Herausgabe verpflichtet.» — Ks. vielä (*Eduard Reimer* 3 p. s. 864, jonka käsitys poikkeaa *Hainesin* kannasta siinä, että hän katsoo palautusvelvollisuuden periaatteessa koskevan koko voittoa, mutta loukatun vahingon suhteellinen vähäisyys verrattuna loukkaajan tehokkaalla toiminnallaan saamaan runsaaseen hyötyyn saattaa oikeuttaa kohtuuden mukaan alentamaan luovutettavan voiton määrää.

⁴⁹ Ks. *Fischer* s. 55—59, *Pastor in Reimer* s. 243—244. Vrt. *Kivimäen* vastaavaa kantaa tekijänoikeuden osalta Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait s. 181, näin myös patenttilain osalta *NU* 1963: 6 s. 335.

⁵⁰ Ks. *Fischer* s. 58, ratkaisua *BGH* 17. 5. 1960, *GRUR* 1960 s. 556 (kysymys UWG 18 §:n nojalla uskottujen esikuvien julkaisemisesta ammattijulkaisussa johtuneesta vahingosta) ja *Kivimäki*, mt. s. 181.

ainakaan oletetussa määrässä tähän pystynyt, ja että hänen todellinen vahinkonsa on siis pienempi.⁵¹ Loukkaajan voitto onkin voinut suurelta osin johtua esim. viimeksi mainitun yrityksen tehokkaammasta organisaatiosta tai mainonnasta.⁵²

2.2. *Oikeuskäytäntöä.* Ainoa löytämäni kotimainen ratkaisu, jossa on ollut esillä liikesalaisuuksia koskevan korvaussumman määräytyminen, on aiemmin tarkasteltu *Helsingin hovioikeuden päätös (v. 1971)*.⁵³

Oy menetti ohjelmoijan VilpKilpL 11 §:n 1 mom:n vastaisen menettelyn johdosta asiakkaansa kaksi vuotta ennen kolmeksi vuodeksi tarkoitetun sopimuksen alun perin arvioitua päättymisajankohtaa.⁵⁴ Sopimus oikeutti oy:n laskuttamaan asiakasta keskimäärin 50.000 mk vuodessa, ja ohjelmoijalle määrättiin korvausvelvollisuus tämän mukaan vähennettynä ohjelmien arvioiduilla käyttökustannuksilla.⁵⁵ Korvaus tarkoittaa näin ollen menetettyä liikevoittoa.

Arvioidusta menetetystä liikevoitosta on kysymys myös ratkaisussa *NJA 1936 I s. 75—77*:

Pääedustaja ryhtyi omaan lukuunsa valmistamaan aspiraattoreita hänelle uskottujen teknisten esikuvien opastuksella.⁵⁶ Korvaus tuomittiin oikeudenvastaisesti myytyjen laitteiden lukumäärän mukaan kerrottuna keksijän ja yksinmyyntioikeuden haltijan arvioidulla menetetyllä tulolla kappaletta kohden. Tulo laskettiin suunnilleen sen mukaan, kuin jos pääedustaja olisi myynyt laitteita em. henkilöiden kanssa tekemänsä sopimuksen mukaan.

Hovioikeus ja Ruotsin korkein oikeus arvioivat korvaussumman näin korkeaksi tutkimatta, olisiko laitteita saatu kaupaksi yhtä paljon sopimuksenmukaisella myynnillä, jossa hinta oli sovittu korkeammaksi kuin pääedustajan markkinoidessa laitteita omaan lukuunsa. Tämä merkitsi itse asiassa liikevoiton menettämistä vastapuolelle riippumatta tämän

⁵¹ Ks. GRUR 1960 s. 556, *Fischer* s. 56—57.

⁵² Ks. *Fischer* s. 118—119, *Reimer* 3 p. s. 863—864.

⁵³ *H:gin HO p. 864/9. 12. 1971*, 569/361 R 1969 (ei lainvoimainen). Ratkaisua on tarkasteltu edellä s. 42—43, 85—87.

⁵⁴ Vrt. edellä s. 86.

⁵⁵ Ks. alav. 53 mainittu p. s. 6—7.

⁵⁶ Ratkaisua on tarkasteltu muussa suhteessa s. 153.

kärsimän vahingon määrästä. Ratkaisua, jonka perustelujen mukaan kysymys oli *vahingon* arvioimisesta kohtuuden mukaan, ei kuitenkaan voida pitää osoituksena siitä, että tuomioistuimet olisivat hyväksyneet liikevoiton menettämisen itsenäisenä oikeusperiaatteena.

Ratkaisussa NJA 1950 I s. 164—167 korvausmäärä tuomittiin vapaa-harkintaisesti:

Kyseessä oli hyllyhihnakoneen luvaton valmistus uskottujen esikuvien opastuksella.⁵⁷ Vahinko ilmeni kilpailun lisääntymisenä sen johdosta, että kilpaileva hyllyhihnatehdas sai käyttöönsä em. koneen. Vaaditun 15.000 kruunun korvauksen tuomioistuin alensi 1.000 kruunuksi, koska »täyttä näyttöä vahingon määrästä ei voitu esittää». — Vrt. *UfR* 1962 s. 598—600 SH (ei ollut kysymys liikesalaisuuksista): Kantaja ei pystynyt näyttämään toteen orjallisesti jäljiteltujen tuotteittensa myynnin alentumista kruunuina laskettuna vaan ainoastaan liikkeen yleisen myynnin pienenemistä koskevia lukuja, minkä vuoksi oikeus määräsi korvaussumman vain 1.000 kruunuksi. — Erään ranskalaisen oikeustapauksen⁵⁸ mukaisessa tilanteessa ei yrityksestä eronneelle, kilpailevan yrityksen perustaneelle henkilölle määrätty kuin 1 frangin symbolinen korvausvastuu. Hän käytti koneen valmistukseen työnantajansa toimesta saamia tietoja. Markkinatilanne oli edullinen myös entiselle työnantajalle kysynnän riittäessä kaikelle ko. tuotteita (monisteala) koskevalle ranskalaiselle tuotannolle. Näin ollen jälkimmäisen kärsimä vahinko johtui vain alentuneista markkinahinnoista. Hintojen lasku johtui paitsi ko. henkilön suorittamasta koneen valmistuksesta matalammilla kustannuksilla lukuisista, tästä riippumattomista syistä, ilman että voitiin osoittaa, kuinka suuressa määrin hintatasoon oli vaikuttanut juuri hänen oikeudenvastainen menettelynsä.

Ratkaisussa BGH 17.5.1960, GRUR 1960 s. 554—558 (kysymys oli UWG 18 §:n⁵⁹ soveltamisesta) vastaaja julkaisi uskotun käsin-kudontamenetelmän luvattomasti ammattilehdessään, jota levitettiin myös kantajan asiakaspiiriin.⁶⁰ Oikeus totesi, että julkaiseminen todennäköisesti vaikutti siihen, että asiakkaat, jotka muutoin olisivat tilanneet kantajalta, kääntyivätkin vastaajan puoleen.⁶¹ Vaikka ensiksi mainittu ei olisikaan pystynyt osoittamaan nimeltä sellaisia asiakkaita, oli em. elämäkokemukseen perustuva todennäköisyys

⁵⁷ Ks. ratkaisusta myös s. 141 alav. 5.

⁵⁸ *Cour de Paris* 7.1.1955, RTDC 1956 s. 70—71.

⁵⁹ Säännös sisältyy s. 143 alav. 20.

⁶⁰ Ks. GRUR 1960 s. 554, 556.

⁶¹ Ks. GRUR 1960 s. 556.

otettava huomioon korvaussummaa määrättäessä.⁶² Näin oli asian laita siksi, että menettely oli mahdollista salata niin, että täyttä näyttöä oli mahdotonta esittää.⁶³

Em. oikeustapauksissa on korvauskysymystä tarkasteltu lähinnä menetetytyn liikevoiton näkökulmasta. Ratkaisuja, joissa on ollut pohdittavana lisenssimaksua vastaavan korvauksen määrääminen, on selvästi vähemmän:

Reichsgericht katsoi (v. 1942),⁶⁴ ettei kohtuullista lisenssimaksua vastaavaa korvausta voitu vaatia, kun lisenssisopimustarjous siihen sisältyvine tarjouksineen lisenssimaksun suuruudesta oli hylätty ja hylkääjä myöhemmin alkoi käyttää kvartsilamppua koskenutta, sopimustarjoukseen oheistettua luonnosta (kysymys oli UWG 18 §:n soveltamisesta). Oikeus katsoi kantajan velvolliseksi näyttämään vahinkonsa toteen normaalilla tavalla, so. lähinnä osoittamalla liikevoittoa jääneen tulematta.⁶⁵ — *Norjan korkein oikeus* (v. 1959) arvioi sen sijaan kohtuullisen lisenssimaksun harkintansa mukaan 15.000 kruunuksi sittemmin rauenneissa lisenssisopimusneuvotteluissa uskotun, vastaanottajan kopioiman mainoskilven oikeudenvastaista käyttöä koskeneessa asiassa.⁶⁶ Arviointi tapahtui sen mukaan, mitä lisenssistä kiinnostuneet yritykset olisivat mahdollisesti maksaneet kilven valmistus- ja myyntioikeudesta, ellei vastaanottaja olisi laskemalla kilpeä markkinoille tehnyt muiden lisenssisopimushankkeet taloudellisesti epävarmoiksi.⁶⁷

Aiemmin muussa suhteessa tarkastellussa ratkaisussa *UfR* 1955 s. 765—780 *H* velvoitettiin lisenssisopimuksen oikeudenvastaisesti purkanut lisenssin saaja suorittamaan korvausta lisenssin antajalle siltä ajalta, jona hän edelleenkin oli valmistanut lisenssituotteita suorittamatta sovittua lisenssimaksua.⁶⁸ Korvaus määrättiin sopimuksenmukaisen lisenssimaksun suuruiseksi.⁶⁹

⁶² Ks. GRUR 1960 s. 556.

⁶³ Ks. GRUR 1960 s. 556. — Ks. myös ratkaisua *OLG Köln* 13. 7. 1956, GRUR 1958 s. 300—301, jossa korvaus määrättiin neonvalolaitteen luonnoksen valmistuskustannuksia vastaavaksi. Laitteen valmistusta ja toimitusta koskeneiden sopimusneuvottelujen rauettua luonnoksen vastaanottaja (sukkaliike) käytti luonnosta laitteen valmistuttamiseen luonnoksen valmistajan kilpailijan välityksellä. Sovellettiin UWG 18 §:ää.

⁶⁴ RG 10. 3. 1942, GRUR 1942 s. 352—358.

⁶⁵ Ks. GRUR 1942 s. 354, 357—358.

⁶⁶ Ks. *Høyesterett* 22. 8. 1959, Rt 1959 erit. s. 712, 718—719. Vrt. ratkaisusta edellä s. 154—155.

⁶⁷ Ks. Rt 1959 s. 718—719.

⁶⁸ Ks. *UfR* 1955 erit. s. 774, 779—780. Ks. myös edellä s. 206.

⁶⁹ Ks. sopimusehdoista *UfR* 1955 s. 767—768.

Korvauksen määrääminen lisenssimaksun mukaan on muuten sopivaa silloinkin, kun sopimus on päättynyt normaalilla tavalla ja entinen lisenssin saaja jatkaa lisenssin käyttöä tuotannossaan olematta siihen oikeutettu.

2.3. *Tekijän käsitys.* Ratkaisuja, joissa olisi selvästi voitu katsoa sovelletun periaatetta, jonka mukaan loukkaaja menettää saamansa liikevoiton loukatulle riippumatta jälkimmäisen vahingosta tai kohtuullisesta lisenssimaksusta, ei ole tarkastellun oikeuskäytännön joukossa. Ottaen huomioon, että Suomessa ei periaatteelle löydy lainsäädännöllistä tukea, ja eräät muut näkökohdat, on prinssiipin soveltumattomuus ilmeinen ainakin, mitä liikesalaisuuksiin tulee. Liikesalaisuuksille myönnetään oikeusjärjestyksemme mukaan vain suhteellista suojaa, jonka muotoutumiseen suuresti vaikuttavat loukkausteon laatu ja kulloisetkin olosuhteet (samaa tapaan Pastor UWG 18 §:n suhteen⁷⁰), kuten tästä teoksesta monessa kohdin ilmenee. Ei ole yleisistä kansan- ja kilpailutaloudellisista syistäkään aiheellista rajoittaa toimintavapautta enemmän, kuin mikä on tarpeellista kilpailijain suojaamiseksi. Jos oikeudenvastaisesti menetellyt on pystynyt saamaan voittoa yli vastapuolen kärsimän tappion, ei ylijäämää ole aihetta tuomita menetetyksi ilman riittävää syytä. Ensiksikin jo voiton sinänsä arvioiminen oikeudenkäynnissä on monesti mahdotonta ilman perehtymistä loukkaajan kirjanpitoon ja muihin monesti liikesalaisuuksiksi katsottaviin sisäisiin seikkoihin.⁷¹ Prosessioikeutemme mukaan ei viimeksi mainittua kuitenkaan useinkaan voida velvoittaa esittämään oikeudessa suullista tai kirjallista selvitystä tällaisista seikoista.⁷²

⁷⁰ Ks. edellä s. 228—229.

⁷¹ Ks. *SOU 1958: 10* s. 332.

⁷² *Rikosasiassa* (rangaistusvaatimus esim. VilpKilpL 11 §:n nojalla) ei *syytettyä*, jona voi olla vaikkapa 'loukkaajayrityksen' toimitusjohtaja, voida velvoittaa tuomaan oikeuteen yrityksen kirjanpitoa tai muuta kirjallista aineistoa (ks. OK 17:12 1 mom.). Milloin väitetystä rikoksesta ko. rangaistussäännöksen mukaan ei voi seurata yli 6 kuukautta vankeutta (esim. VilpKilpL 11—12 §), ei *kotietsintää* saada suorittaa *takavarikoitavan* asiakirja- ym. todistusaineiston löytämiseksi (ks. laki takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa 12.6.1959/260 12 §).

Milloin esim. yrityksen kirjanpitäjä *ei ole syytettynä* jutussa (joko rikos- tai siviiliprosessissa) ja hän pitää asiakirja-aineistoa hallussaan, ei hänkään ole velvollinen esittämään oikeudessa esim. kirjanpitoa siltä osin, kuin sen in casu arvioinnin mukaan (arvioinnin mainitsee *Reimer* s. 486) voidaan katsoa sisältä-

vän liikesalaisuuksia, elleivät *erittäin tärkeät syyt* vaadi salaisuuksien esittämistä (ks. OK 17:12 2 mom. verr. 17:24 1 mom., vrt. *Nial*, Banksekretessen s. 22). Suullisen todistajankertomuksen antava henkilö »saa niin ikään kieltäytyä antamasta lausumaa, jolla liikesalaisuus tulisi ilmaistuksi, jolleivät *erittäin tärkeät syyt* vaadi, että todistajaa kuulustellaan niistä (OK 17:24 1 mom.)».

OK 17:24:n 1 mom:n soveltuessa joko asiakirja- tai suulliseen todisteluun on kussakin yksittäistapauksessa ratkaistava, onko liikesalaisuuden salassapitonäkökohta katsottava selvästi vähäisemmäksi kuin jutun selvittämisenäkökohta (näin *Ellilä*, K.H.T. -vuosikirja 1949 s. 20). Muulloinkin kuin »törkeän rikoksen» selvittämisen ollessa kyseessä (rikos on »törkeä», jos siitä voi seurata vähintään 6 vuotta kuritushuonetta: ks. OK 17:23 3 mom., *Tirkkonen*, Rikosprosessioikeus II s. 248, 252, 259, *Ellilä*, mt. s. 19—20) voi »erittäin tärkeä syy» olla olemassa (*Ellilä*, mt. s. 20). Milloin kysymys on loukkaajan saaman liikevoiton suuruuden arvioimisesta, so. tekstissä käsitellystä tilanteesta, on verrattava keskenään sitä intressiä, mikä loukatulla voiton selvittämisestä saattaa olla, ja vahinkoa, mikä vastapuolelle ehkä tulee, mikäli hänen salaisuuksiaan oikeudenkäynnissä paljastetaan. Tosin ei esim. joidenkin kirjanpitoon sisältyvien myyntilukujen ilmoittaminen liene useinkaan yhtä vaarallista kuin jonkin tärkeän teknisen salaisuuden ilmaiseminen. Riskiä on vielä omiaan vähentämään OK 17:34 1 mom., jonka mukaan todistajaa on kuultava suljetuin ovin, milloin hänet OK 17:24:n 1 mom:n nojalla on veloitettu antamaan salaisuuden ilmaiseva lausuma. Liian jyrkänä on pidettävä *Tirkkosen* (Siviiliprosessioikeus II s. 240) käsitystä, jonka mukaan poikkeukset todistajan oikeudesta olla ilmaisematta liikesalaisuutta olisivat *siviiliprosessissa* erittäin harvinaisia.

Todistajan vaitiolo-oikeutta koskeva em. esitys soveltuu myös ns. *asiantuntija-todisteluun* (ks. OK 17:48 1 mom., *Tirkkonen*, Rikosprosessioikeus II s. 321, *Sama*, Siviiliprosessioikeus II s. 278) ja asianosaisen kuulusteluun suostumuksensa perusteella *totuusvakuutuksen* nojalla (ks. OK 17:61, 65 ja *Tirkkonen*, Rikosprosessioikeus II s. 214, 217—218, *Sama*, Siviiliprosessioikeus II s. 213). Suoritettaessa oikeuden määräämää *katselmusta* esim. teollisuuslaitoksessa »älköön liikesalaisuutta paljastettako, elleivät *erittäin tärkeät syyt* sitä vaadi (OK 17:56 2 mom.)».

Milloin henkilöllä on yksityis- tai (ja) rikosoikeudellinen velvollisuus olla ilmaisematta liikesalaisuutta (esim. toisen elinkeinotoiminnassa toimivan toimisopimukseen perustuvat, tietyillä edellytyksillä VilpKilpL:ssa rangaistuksella sanktoidut velvoitteet), on tämä velvollisuus tietysti voimassa myös oikeudenkäynnissä, edellyttäen että häntä ei *erittäin tärkeiden syiden* vaatiessa velvoiteta ilmaisemaan salaisuutta oikeudessa (ks. *Nial*, Banksekretessen s. 22, *Ellilä*, K.H.T. -vuosikirja 1949 s. 25—26).

Liikesalaisuuden ilmaisemista koskeva, kaikenlaisessa todistelussa kyseeseen tuleva kieltäytymisoikeus on kuitenkin sovellettavissa vain siihen elinkeinonharjoittajaan, jonka liikesalaisuudesta on kysymys, ja tiettyihin muihin henkilöihin, joita ovat mm. mainitun yrityksen palveluksessa tuolloin olevat ja yrityksen tilintarkastajat (ks. *Tirkkonen*, Rikosprosessioikeus II s. 258, *Sama*, Siviiliprosessioikeus II s. 239—240, *Ellilä*, mt. s. 25).

Lisäksi on usein mahdotonta näyttää toteen, kuinka suuri osuus voitosta on johtunut juuri loukkausteosta ja kuinka paljon ylijäämään ovat vaikuttaneet esim. loukkaajan rehellinen liikemiestaito, tehokas liiketoiminta⁷³ ja täysin riippumattomat tekijät, kuten suhdanteiden paraneminen esim. kysynnän lisääntytyä.⁷⁴ Edes patenttioikeudenkaan alalla ei voida ilman muuta tuomita liikevoittoa menetetyksi, kuten edellä on tuotu esiin.⁷⁵ Sekään, että oikeudenvastainen menettely näin ollen toisinaan voi olla kannattavaa liiketoimintaa,⁷⁶ ei mainitut seikat huomioon ottaen ole riittävän merkittävä vastakkainen näkökohta.

Toisinaan voidaan kuitenkin loukkaajan saama voitto katsoa loukatun kärsimän vahingon, so. menetetyn liikevoiton, arviointiperusteeksi (vrt. em. ratkaisuja *NJA 1936 I s. 75—77*,⁷⁷ *BGH 17. 5. 1960*, *GRUR 1960 s. 554—558* ⁷⁸).

Kohtuullista lisenssimaksua vastaava korvaus sopii oikeuskäytännön valossa tiettyihin tilanteisiin; lähinnä tulevat kysymykseen lisenssisopimusneuvottelut ainakin toisinaan ja tilanne -sopimuksen lakattua tai tultua puretuksi.

Kuten läpikäydystä oikeuskäytännöstä ilmenee, joudutaan korvaussumma usein erityisesti todisteluvaikeuksien vuoksi määräämään oikeuden harkinnan mukaan. Tällöin on vaadittua korvaussummaa useimmiten syytä huomattavasti alentaa,⁷⁹ kuten tarkastellun oikeuskäytännön mukaan on meneteltykin. Suomen oikeudessa lainsäädännöllinen peruste tähän on OK 17: 6: »*Milloin kysymys on vahingon määrästä eikä siitä ole saatavissa näyttöä*⁸⁰ *tai se on vain vaikeuksin esitettävissä, on oikeudella valta arvioida vahinko kohtuuden mukaan.*» Säännöksen osoittaman korvauksen arvioimisperiaatteen soveltaminen edellyttää kuitenkin, että

⁷³ Ks. *Fischer s. 118—119*.

⁷⁴ Vrt. *Ylöstalo, Liike-elämän sopimusoikeutta s. 153*.

⁷⁵ Ks. edellä s. 227—228.

⁷⁶ Ks. *Hakulinen, Festschrift Dölle s. 407—408, Kivimäki, Uudet tekijän-oikeus- ja valokuvauslait s. 180*.

⁷⁷ Ks. s. 230—231.

⁷⁸ Ks. s. 231—232.

⁷⁹ Ks. yleisemmin *Halila, LM 1961 s. 298, Persson s. 327, Danielsson, Försäkring s. 7—10, 18*.

⁸⁰ Näytöllä tarkoitetaan säännöksessä *täyttä näyttöä*. Ks. *Halila, LM 1961 s. 293—294*.

oikeudelle on esitetty ainakin sen verran näyttöä kilpailu- ym. olo-
suhteista, joissa vahinko on syntynyt, että oikeus tuon selvityksen perus-
teella pystyy suorittamaan korvausmäärän arvioinnin.⁸¹

⁸¹ Ks. yleisemmin *Halila*, LM 1961 s. 297, *Persson* s. 327—328, *Danielsson*,
Försäkring s. 25—27.

4 §. MUITA OIKEUSKEINOJA JA TOIMENPITEITÄ LIIKESALAISUUKSIEN SUOJAAMISEKSI

1. Palauttamis-, luovuttamis- ym. vaatimukset

Tässä teoksessa käsitellyt sanktiot (vahingonkorvaus, kielto, rangaus, sopimuksen purkaminen, sopimussakko) eivät aina riittävästi suojaa oikeudenvastaisesta menettelystä kärsinyttä.¹ Hänelle saattaa olla tärkeää, ettei esim. hänen liikesalaisuutensa avulla siihen mennessä oikeudenvastaisesti valmistettuja tuotteita lasketa myyntiin vastaavien tuotteiden valmistusta tulevaisuudessa koskevasta kieltotuomiosta huolimatta. Jos loukkaajan haltuun on jäänyt esim. valmistuspiirustuksia, saattaa loukattu olla oikeutettu vaatimaan piirustusten palauttamista jo niitä koskevan omistusoikeutensa nojalla,² mikä vähentää vaaraa, että piirustuksia vastaisuudessa käytetään tuotteiden oikeudenvastaiseen valmistukseen (ellei kopioita ole tehty). Jos piirustuksia on rikoslain vastaisesti anastettu, voidaan palauttamisvaatimus perustaa rikoslain esim. varkautta (RL 28: 1) koskeviin säännöksiin. Puuttumista jo valmistettuihin tuotteisiin esim. VilpKilpL 11, 12 ja 1 §:n tarkoittamissa tilanteissa vaikeuttaa kuitenkin sopivien säännösten puuttuminen. *Vilpillisen kilpailun lainsäädäntökomitea* on ehdottanut, että tulevaan lakiin otettaisiin säännös, jonka mukaan *harhaanjohtava ilmaisu* voidaan määrätä muutettavaksi niin, ettei se enää ole harhaanjohtava.³ Tästä voidaan päätellä, että komitea on halunnut tehostaa po. suhteessa oikeussuojaa vain harhaanjohtavien mainosten ym. ilmaisujen osalta.

¹ *Kivimäki* toteaa (DL 1954 s. 153), että elinkeinonharjoittaja ei VilpKilpL:ssä säädettyjen sanktioiden kautta tule aina riittävästi suojatuksi.

² Vrt. *UfR* 1936 s. 1124—1126 VL: Kirkonkellojen valimon konstruktööri velvoitettiin palauttamaan entiselle työnantajalleen kellojen rakennepiirustukset, joihin jälkimmäisellä todettiin olevan omistusoikeus, ja jotka konstruktööri oli toimessaan laatinut.

³ Ks. *Komiteanmietintö* 1971: B 24 s. 37, 42.

PatL 59 §:n 1 mom:n mukaan voi tuomioistuimien patentinloukkauksesta kärsineen vaatimuksesta määrätä kohtuuden mukaan, että tuote, joka on valmistettu patentinhaltijan luvatta, tai esine, jonka käyttäminen sisältäisi patentinloukkauksen, on määrättyllä tavalla muutettava tai pantava talteen jäljellä olevaksi patenttiajaksi tai hävitettävä taikka, jos kyseessä on patentilla suojattu tuote, luovutettava loukatulle lunastusta vastaan. Vastaavanlaisia määräyksiä sisältävät TMerkit 41 § 1 mom. ja TekijäL 58 § 1 mom. *Hakulinen* ja *Kivimäki* puoltavat aiempiin lakeihin sisältyvien vastaavien säännösten analogista soveltamista, kun kyseessä on VilpKilpL:n vastainen teko.⁴ Heidän mukaansa sekä em. säännöksissä että niiden analogiassa kysymys on »yleisten immateriaali-oikeudellisten periaatteiden» soveltamisesta.⁵ Kotimaista oikeuskäytäntöä, ainakaan korkeimman oikeuden ratkaisuja ei ole käytettävissä. On huomattava, että kysymys on sanktioista, joiden soveltuvuus VilpKilpL:n tilanteisiin ei ole aivan ilmeinen. Jos kyseessä on patentti- tai muu teollinen yksinoikeus tai tekijänoikeus, on yksinoikeuden kesto aika edeltä käsin laskettavissa. Sen vuoksi on suhteellisen helposti arvioitavissa, onko aiheellista esim. panna patentinhaltijan luvatta valmistetut tuotteet talteen patentin jäljellä olevaksi voimassaoloajaksi tai määrätä ne luovutettaviksi loukatulle lunastusta, so. lähinnä valmistuskustannuksia vastaan. Jos tuotteiden kaupallinen arvo patenttiajan päätyttyä tulisi olemaan suhteellisen vähäinen, esim. koneet vanhentuvat teknisen kehityksen myötä, on sekä loukkaajan että loukatun kannalta hyödyllistä, että jälkimmäinen lunastaa ne myydäkseen ne riittävän ajoissa.⁶

Jos sen sijaan kysymys on teosta, jolla esim. VilpKilpL 1 §:n vastaisesti on käytetty kilpailijan liikesalaisuutta, ei vastoin loukkaajan tahtoa

⁴ Ks. *Hakulinen*, LM 1949 s. 641, 651—652, NIR 1947 s. 161—166, *Kivimäki*, DL 1954 s. 154.

⁵ *Kivimäki*, DL 1954 s. 154, *Hakulinen*, LM 1949 s. 641, 651—652. »Yleisillä immateriaali-oikeudellisilla periaatteilla» ymmärretään po. yhteydessä *Hakulisen* mukaan (NIR 1947 s. 166) sitä, että sen, joka on käyttänyt hyväkseen toisen henkistä luomusta, on alistuttava sellaisiin oikeusseuraamuksiin, jotka kuvastavat sitä, että suojan kohteena on esim. tekninen idea. Silloin on luonnollista, että suoja ulotetaan koskemaan kaikkia tuotteita, joita aikaansaataessa tuota ideaa on käytetty hyväksi (paitsi ei tietenkään esim. yksityisen kuluttajan vilpittömässä mielessä ostamia tuotteita; PatL 59 § 1 mom.).

⁶ Sekä loukkaajan että loukatun intressiin lunastuksen suhteen (valaisematta asiaa kuitenkin tekstissä mainitulla tavalla) viitataan NU 1963: 6 s. 345.

pitäisi antaa vastapuolelle oikeutta vaatia ko. tuotteita lunastusta vastaan tai niiden hävittämistä, ellei tilanne riittävästi muistuta teollisen yksinoikeuden, esim. patentin, loukkausta. Aikaa, jona liikesalaisuuden käyttö on oikeudenvastaista, ei useinkaan voida ennakolta tietää. Esim. jos yrityksestä eronnut henkilö on tuomittu VilpKilpL 1 §:n nojalla entisen työnantajansa liikesalaisuutta loukkaavasta menettelystä, tulee tuomitsemisajankohtana vielä säilynyt liikesalaisuus joka tapauksessa joskus myöhemmin menettämään taloudellisen arvonsa esim. yleisen teknisen kehityksen vuoksi. Sama koskee eräitä lisenssisopimustilanteita, kuten aiemmin ilmenee.⁷ Mahdollisen kieltotuomion lakkaamista voidaan tällaisissa tapauksissa vaatia.⁸ Loukkaajaa ei näissä tilanteissa voida täyden vahingonkorvauksen lisäksi vielä velvoittaa esim. luovuttamaan oikeudenvastaisesti valmistettuja tuotteita loukatulle valmistuskustannuksia vastaavaa lunastusta vastaan. Eri asia on, että toisinaan voi molempien osapuolten intressissä olla vapaaehtoinen sopiminen lunastuksesta kohtuullista hintaa vastaan.

2. Muita toimenpiteitä ja oikeuskeinoja

Varsinaisten tietoturvatoinenpiteiden⁹ lisäksi voidaan liikesalaisuuksia pyrkiä turvaamaan mm. asianmukaisella yrityksen henkilökunnan valvonnalla, jolloin esim. yllätystarkastuksilla koetetaan saada selville mahdollinen hyvän tavan vastainen salaisuuksien urkkiminen tai muistiin merkitseminen.¹⁰ Tämä valvonta kuuluu osana yleiseen yrityksen sisäiseen tarkkailuun, jolla pyritään ennalta ehkäisemään väärinkäytöksiä.¹¹ Mutta ehkä vieläkin tärkeämpää on sisäisten henkilösuhteiden kehittäminen ja yritystä palvelevien tyytyväisyyden ja viihtyvyyden edistäminen — ei vähiten in casu riittäväksi katsottavan palkkauksen muodossa. Silloin pienenee se vaara yrityksen kannalta, että nämä henkilöt jossa-

⁷ Ks. edellä erit. s. 192—193.

⁸ Ks. s. 212 alav. 270 kohd.

⁹ Esim. salaisuuksien kassakaapissa säilyttäminen ym. Ks. tarkemmin edellä s. 62.

¹⁰ Ks. tarkastuksista *Jaspan*, Kehittyvä liikkeenjohto 3:1965 s. 12—13 (suomennos, alkuteksti sisältyy International Business Equipment February 1965).

¹¹ Ks. *Jaspan*, Kehittyvä liikkeenjohto 3:1965 s. 12—13.

kin vaiheessa pyrkivät käyttämään yrityksen liikesalaisuuksia sen etujen vastaisesti.¹²

Kun kyseessä on yrityksen suhde kilpailijoihinsa, voidaan liikesalaisuuksia suojata myös niin, että sopivassa mittakaavassa vastavuoroisuuden pohjalta vaihdetaan tietoja — salaisiakin — kilpailijain kanssa.¹³ Tällöin ei tarvitse olla kysymys mistään lisenssisopimuksesta. Yhdysvalloissa tällainen tietojen vaihto on avoimempaa kuin Euroopassa.¹⁴ Asianmukaisesti ja tasapuolisesti järjestetty informaatiotoiminta hyödyttää kaikkia siihen osallistuvia yrityksiä¹⁵ ja pienentää riskiä, että kilpailijat hankkivat selville oman yrityksen tietoa paljastamatta omia salaisuuksiaan.

On myös mahdollista pyytää LTK:lta lausuntoa siitä, onko tiettyä elinkeinotoiminnassa suoritettua tai suunniteltua toimenpidettä pidettävä hyvän liiketavan vastaisena tai muutoin vilpillisenä kilpailuna.¹⁶

¹² Tällaisista neuvoista liikkeenjohtoa varten ks. *Popper*, *Chemical Engineering* May 23, 1966 s. 160—162.

¹³ Ks. tietojen vaihdosta *Gerster*, *Kehittyvä liikkeenjohto* 4:1963 s. 30—31 (suomennos, alkuteksti sisältyy *Industrielle Organisation* 6:1963), *Tadic* erit. s. 11—14, 33—34.

¹⁴ Ks. *Tadic* s. 29—30. Vrt. edellä s. 122.

¹⁵ Ks. *Tadic* s. 11—12.

¹⁶ Ks. LTK:n sääntöjen 1 § 1 mom. Tapaukset, jolloin on kysymys elinkeinotoiminnassa noudatettavan hyvän tavan sisällöstä, saatetaan huomattavasti useammin LTK:n kuin tuomioistuimen käsiteltäviksi. Luultavaa on, että LTK:n lausunnot herättävät LTK:n kokoonpanon (ks. s. 101 alav. 12) vuoksi paremmin elinkeinoelämän luottamuksen kuin tuomioistuinratkaisut. LTK:lla ei kuitenkaan ole käytettävissään sanktioita lausuntojensa noudattamisen tueksi. Jos LTK:n kielteisen lausunnon saanut kuitenkin toimii lausunnosta ilmenevän ohjeen vastaisesti, saattaa hänelle koitua haittaa erityisesti maineen huonontumisen muodossa ja sen vuoksi taloudellista tappiotakin. Käytännössä LTK:n (ent. LVK:n) lausunto lienee Suomessakin ollut riittävä keino vilpilliseksi kilpailuksi katsottavan toiminnan lopettamiseksi (näin Ruotsin *Näringslivet* *Opinionsnämndin* osalta *Eberstein*, *SvJT* 1951 s. 13).

RECHTSSCHUTZ FÜR UNTERNEHMENSGEHEIMNISSE

unter und nach Arbeitsverhältnissen

Zusammenfassung

TEIL I. ZUR VORBEREITUNG §§ 1—8

Untersuchungsgegenstand ist der Rechtsschutz von Geheimnissen des in Arbeitsbeziehung betätigten Unternehmens, in erster Linie gegen den anderen Kontrahenten des Arbeitsverhältnisses, z.B. gegen den Arbeitnehmer, den Lizenznehmer oder die andere Partei der Vertragsverhandlungen. Die Betrachtung bezieht auch die Sachlage nach dem Aufhören des Zusammenarbeitsverhältnisses ein. Dagegen schliesst sie die Beziehung des Unternehmens zu den aussenstehenden Dritten aus, insbesondere zu den Wettbewerbern, die durch mancherlei Mittel, z.B. Betriebsspionage, Unternehmensgeheimnisse zu erforschen versuchen, ohne einen normalen geschäftlichen Kontakt, z.B. für das Abschliessen eines Lizenzvertrages über Geheimhaltungen, anzubahnen.

Mit dem Rechtsschutz von Unternehmensgeheimnissen sind unterschiedliche sozialwirtschaftliche Interessen verbunden. Ein angemessen umfassender, d.h. weder zu weiter noch zu enger, Schutz für Geheimnisse beeinflusst u.a. wahrscheinlich fördernd die allgemeine im Gemeinwesen erfolgende wirtschaftliche Entwicklung.

Das Buch betrifft die Unternehmensgeheimnisse. Zu ihnen gehören die Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse, die Betriebserfahrungen und die »Kniffe« (Know-hows), Kenntnisse, die begrifflich einander mehr oder weniger decken.

Das Wort »salaisuus« (Geheimnis) bedeutet nach Nykysuomen sana-kirja (Neufinnisches Wörterbuch) eine Tatsache, die geheimgehalten wird oder geheimgehalten werden soll. Dagegen werden die Wörter »liike-salaisuus« (Geschäftsgeheimnis) und »ammattisalaisuus« (Betriebsgeheim-

nis) in diesem Wörterbuch überhaupt nicht definiert, was darauf hinweist, dass sich für die angeführten Wörter keine allgemeingültige sprachliche Bedeutung fände.

Aus privatrechtlicher Sicht zeichnen sich zwei unterschiedliche Geheimnistypen ab, zunächst die rein persönlichen Geheimnisse, auf deren Schutz z.B. die Verschwiegenheitspflicht des Arztes abgesehen ist, und ihnen gegenüber jene Geheimhaltungen, deren Offenkundigwerden nachteilige wirtschaftliche Folgen hat. Die Geschäfts- und Betriebsgeheimnisse können zu letzterer Gruppe gezählt werden.

In Finnland hat seit dem 1. 3. 1930 das Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG) in Kraft gestanden. In § 11 des Gesetzes werden die Bezeichnungen Geschäftsgeheimnis und Betriebsgeheimnis angewandt, ohne einen Unterschied zwischen den Begriffen zu machen. Doch besagt das Wort Betriebsgeheimnis im Finnischen vorwiegend wohl technisch ausgerichtete Geheimnisse von freiberuflich Tätigen, wie Rechtsanwälten.

Da nach § 11 des obengenannten Gesetzes das Geschäfts- oder Betriebsgeheimnis in einem Umstand besteht, dessen Geheimhaltung für das Unternehmen wichtig ist, könnte, ohne dass sich der sachliche Inhalt veränderte, statt von dem Umstand von der Kenntnis die Rede sein. Die Kenntnis kann sich zunächst aus irgendeiner technischer Lehre gestalten, insbesondere aus dem Herstellungsgeheimnis, sei es nun patentfähig oder nicht. Auch mag sie den Charakter von Betriebserfahrungen tragen. Hierher gehören die Betätigungsregeln, die bei der technischen Durchführung der Arbeit von Bedeutung sind, wie der angemessene Arbeitsrhythmus der Maschine und die Anwendung der am besten geeigneten Temperatur oder des dienstlichsten Druckes bei der Herstellung des Produkts zur Erlangung der bestmöglichen Ergebnisse. In der vorliegenden Abhandlung bedeutet der Ausdruck Betriebserfahrungen im grossen ganzen dasselbe wie der Terminus Know-how. Die meisten Betriebserfahrungen lassen sich als ein auf Erfahrung gegründetes Können in der Auswertung des Wissens kennzeichnen. Das Know-how braucht nach der in der Untersuchung benutzten Terminologie nicht unbedingt geheim zu sein.

Im UWG hat man hinsichtlich des Geheimnisses technischer Art das nach § 2 des finnischen Patentgesetzes bei der patentfähigen Erfindung zu beanspruchende Niveau, d.h. einen wesentlichen Unterschied gegenüber der damaligen Entwicklungsstufe der Technik, nicht vorausgesetzt,

ebensowenig ist im UWG an das Unternehmensgeheimnis hauptvorschriftsmässig eine andere Niveauforderung gestellt worden. Schon das Prinzip der Vertragsfreiheit führt dazu, dass auch beim Gegenstand des Lizenzvertrages eine Kenntnis von erheblich hohem Rang nicht vorausgesetzt ist. Doch soweit es sich um die Anwendung des von § 12 des UWG gemeinten Verrats- und Nutzungsverbots betrifft einer in geschäftlicher Absicht anvertrauten technischen Vorlage handelt, hat man es mit einer Niveauforderung zu tun. Das Qualitäts- und Niveauefordernis steckt u.a. darin, dass, wenn die Vorlage nur etwas Selbstverständliches bekundet, ebendieses Vorbild nicht als anvertraut gelten kann.

Geheimnisse, z.B. im Sinne von § 11 des UWG, können zunächst technische Gegebenheiten jedes beliebigen Typs sein, z.B. Maschinen, Arbeitserläuterungen, Schemen oder die als Know-how zu charakterisierende beste Auswertungsweise von Kenntnissen; ausserdem kann das Geheimnis schriftlich niedergelegt sein oder sich auf das Gedächtnis gründen. Die im Sinne von § 11 UWG zu schützenden Geheimnisse können oft patentunfähige »Kleinerfindungen« für das praktische Leben umfassen, für die z.B. in Deutschland, aber nicht in Finnland sog. Gebrauchsmusterschutz bewilligt werden kann. Die wirtschaftlichen Geheimnisse im Sinne der obengenannten Gesetzesstelle können nach der Rechtsprechung alle Seiten des Vertriebs, wie die Preispolitik oder das Preisnachlasssystem des Unternehmens, oder seine Kosten angehen.

Die Unternehmensgeheimnisse sind Eigentum, d.h. ein gewisses vermögensrechtliches Objekt in der Gewerbetätigkeit. Somit können auf diese Geheimnisse manche auf Eigentum und Vermögensrechte überhaupt bezogene Grundsätze angewandt werden, z.B. kann man die Geheimnisse wie die Vermögensrechte überhaupt durch ein freiwilliges Veräusserungsgeschäft — mit bestimmten Begrenzungen — auf einen anderen übertragen, z.B. im Zusammenhang mit der Veräusserung des Geschäftsunternehmens oder gesondert verkaufen, oder Lizenz auf jene Geheimhaltungen erteilen. Auch eine im Auftrage der Konkursverwaltung erfolgte Überlassung des Geheimnisses kann als möglich erachtet werden.

Die Unternehmensgeheimnisse als Vermögensrechte zu erachten, berechtigt jedoch nicht dazu, die meisten Rechtsnormen von dem Geheimnis als vermögensrechtlichem Begriff abzuleiten. Früher hat man sich in der Rechtswissenschaft allgemein zu oft so vorzugehen bestrebt. Die mit den Unternehmensgeheimnissen zusammenhängenden

Lagen entscheiden sich jede nach ihren eigenen Regeln. Die Entscheidungsprinzipien lassen sich nur teilweise auf Gesetzgebung stützen, ausserdem ist man u.a. auf den Begriff gute Sitte und wirtschaftliche, soziale u.a. Belange angewiesen.

TEIL II. DER RECHTSSCHUTZ FÜR GEHEIMNISSE DES UNTERNEHMENS GEGEN EIGENE BESCHÄFTIGTE § 1

Als Beschäftigte gelten in der vorliegenden Untersuchung zunächst die im Arbeitsverhältnis zum Unternehmen Tätigen, d.h. die der Leitung und Beaufsichtigung des Arbeitgebers Unterstehenden, oder auch Beauftragte. Im Beauftragungsverhältnis zum Unternehmen können z.B. die Handelsvertreter stehen. Zu den Beschäftigten gezählt der Verfasser auch solche Personen, die zugunsten dem Unternehmen Arbeit leisten, aber die nicht im Arbeits- oder Beauftragungsverhältnis zum Unternehmen stehen. Der Haupt- oder Betriebsleiter der Unternehmung, in dessen Händen die eigentliche Geschäftsführung liegt, wird zu ihnen gezählt. — Unter den Arbeitgebern sind in der Untersuchung sowohl die Arbeit- als auch die Auftraggeber zu verstehen. — Entsprechend weit sind auch die Begriffe Beschäftigungsverhältnis und Beschäftigungsvertrag gefasst.

Die über Unternehmensgeheimnisse gegebenen Regeln in § 11 UWG und in § 3 Abs. 38 Strafgesetz (die obengenannten Gesetzesstellen sind durch Strafe sanktioniert) sowie in § 15 Mom. 1 Arbeitsvertragsgesetz bauen sich auf dem Gewohnheitsrecht auf. Zusammen bekunden die Regeln die Treuepflicht des Beschäftigten gegenüber dem Arbeitgeber, was das auf ersteren bezogene Verbot bedeutet, Unternehmensgeheimnisse des letzteren mitzuteilen oder zu nutzen. Bestimmungen über die Treuepflicht sind auch in gewissen Tarifverträgen für Industrie- und technische Beschäftigte enthalten. Aus der Gerichtspraxis ist insbesondere eine 1971 gefällte Entscheidung des Appellationsgerichts in Helsinki anzuführen, gegen die allerdings beim höchsten Gericht Rechtsmittel eingelegt worden sind: ein Programmierer entwarf für den Kunden einer mit Computerprogrammierung beschäftigten Aktiengesellschaft ein Programm, das er später bei dem Erarbeiten von Programmen für einen Wettbewerber der Gesellschaft benutzte, um diesem einen Vorteil zu verschaf-

fen, während er noch für die Aktiengesellschaft in deren Auftrag gewisse andere Arbeiten leistete, u.a. Programmierung. Das Appellationsgericht verurteilte ihn gemäss § 11 Mom. 1 UWG zu einer Geldstrafe und Entschädigungen.

Privatrechtlich sind die Verpflichtungen eines Beschäftigten in bezug auf die Unternehmensgeheimnisse des Arbeitgebers umfassender, als aus den obigen Regeln unmittelbar hervorgeht. Es gehört z.B. zu der Treuepflicht eines Handelsvertreters, dass er während der Dauer des Beschäftigungsverhältnisses ganz allgemein das Erstellen solcher Mitteilungen vermeidet, deren Verbreiten dem berechtigten Interesse des Auftraggebers zuwiderläuft, sowie Mitteilung und Nutzung von Unternehmensgeheimnissen des letzteren unterlässt, auch wenn er von den besagten Umständen anders als durch seine Vertreteraufgabe, z.B. vor Beginn seines Beschäftigungsverhältnisses, Kenntnis erhalten hätte.

Doch kann sich die Rechtswidrigkeit von Mitteilung oder Nutzung eines Arbeitgebergeheimnisses eliminieren, wenn der betreffenden Person nicht in den Grenzen der Billigkeit zugemutet werden kann, dass sie wüsste, dass es sich um ein Unternehmensgeheimnis handelt. Dabei fehlen ihm die Vorsätzlichkeit, die für eine Verurteilung zur Bestrafung durch § 11 UWG und § 3 Abs. 38 Strafgesetz vorausgesetzt wird, und auch das Verschulden. Das Verletzen der Verpflichtungen gegenüber den Unternehmensgeheimnissen kann nach den allgemeinen vertragsrechtlichen Prinzipien auch fahrlässig geschehen. Im Grenzfall hat jedoch die Person anzunehmen, dass das, was sie im Unternehmen sieht und hört, gemäss dem Willen des Arbeitgebers geheimzuhalten ist. Bei einem Ingenieur mit Hochschulausbildung ist allgemein Kenntnis seines Faches und die Fähigkeit vorauszusetzen, ohne Hinweis und Wink des Arbeitgebers die geheimzuhaltenden technischen Umstände von den übrigen zu unterscheiden. Dagegen kann man dies nicht von einem weniger Geschulten ebenso häufig verlangen. Z.B. die Putzfrau des Unternehmens kann kaum als verschwiegenheitspflichtig angesehen werden, wenn ihr von einer geheimzuhaltenden Sachlage erzählt worden ist, deren Bedeutung sie vermutlich nicht versteht.

Verletzt der Beschäftigte seine Verpflichtungen gegenüber den Geheimnissen, so kommen als Sanktionen unter bestimmten Voraussetzungen Aufhebung des Beschäftigungsvertrags, Entschädigungspflicht, Strafe und Verbotsurteil in Frage.

In der Untersuchung werden für sich Sachlagen betrachtet, in denen ein Beschäftigter der Hervorbringer der vom Unternehmen als sein Geheimnis erachteten Leistung ist. Nach arbeitsrechtlichem Prinzip gehören derartige Leistungen dem Arbeitgeber. Dagegen entspricht es immaterial- und namentlich patentrechtlichen Grundsätzen, dass sie dem Angestellten zugesprochen werden. Der dadurch entstehende Widerspruch ist zuweilen nach dem Gesetz über Arbeitnehmererfindungen zu lösen. Unter den in diesem Gesetz genauer festgelegten Vorbedingungen hat der Arbeitgeber die Möglichkeit, je nach den Umständen entweder alle Rechte oder das Nutzungsrecht auf die in der Dauer des Arbeitsverhältnisses des Beschäftigten gemachte, in Finnland patentfähige Erfindung zu erhalten. Der Erfinder hat eine gewisse Pflicht, davon abzu- sehen, über eine solche Erfindung zu verfügen sowie etwas auf sie Bezo- genes schon zu äussern, bevor der Arbeitgeber beschlossen hat, ob er sich irgendein Recht auf die Erfindung nehmen will. Aber letzterer kann auch rechtsgültig mit dem Erfinder darüber vereinbaren, dass er das Recht erhält, die Erfindung zu verwerten, und sei es als Unternehmensgeheim- nis, ohne ein Patent zu beantragen. Ein derartiger Vertrag gewährt dem Arbeitgeber nicht das Recht auf die Erfindung gemäss dem Gesetz über Arbeitnehmererfindungen, sondern es werden allgemeine vertragsrecht- liche Grundsätze angewandt. Ist der Vertrag insbesondere in bezug auf die dem Erfinder vom Arbeitgeber zu entrichtende Entschädigung nicht zumutbar (so kann es sich zuweilen verhalten, wenn der Ersatz sehr niedrig ist oder vollends fehlt), so kann der Erfinder eine Schlich- tung des Vertrages nach der im finnischen Rechtsschrifttum herrschen- den Auffassung fordern, die sich auf die Schlichtung unbilliger Vertrags- bedingungen durch Anwendung eines — in gewissen gesetzlichen Vor- schriften zusammenhängend auffindbaren — allgemeinen vertragsrecht- lichen Prinzips bezieht.

Was wiederum die Sachlagen angeht, bei denen das Gesetz über Arbeitnehmererfindungen nicht in bezug auf das Ergebnis der Arbeit angewandt werden kann, so dient als Ausgangspunkt, dass der Arbeit- geber ein freies Nutzungsrecht auf die vom Beschäftigten gemachten technischen und kommerziellen Verbesserungsvorschläge hat, soweit nichts anderes aus der Patentgesetzgebung abgeleitet wird. Zuweilen können diese Verbesserungsvorschläge auf Grund von § 11 UWG als Geheimnisse des Arbeitgebers geschützt werden; als für das Anwenden der Gesetzesstelle sprechende Faktoren können u.a. die Umstände berück-

sichtigt werden, ob es sich um als Arbeitsaufgaben entstandene Leistungen handelt und in welchem Ausmass sie sich auf die vom Arbeitgeber erhaltene Lehre und Erfahrung sowie die dem letzteren verursachten Kosten gründen.

TEIL III. DER RECHTSSCHUTZ FÜR GEHEIMNISSE DES UNTERNEHMENS GEGEN SEINE FRÜHEREN BESCHÄFTIGTEN §§ 1—4

Zu den früheren Beschäftigten werden im folgenden jene gezählt, die zum Unternehmen im Beschäftigungsverhältnis, wie Arbeits- oder Beauftragungsverhältnis, gestanden haben.

Nach § 3 Abs. 38 des Strafgesetzes kann man u.a. einen Rechtsanwalt und auch einen anderen Beauftragten bestrafen, wenn er unbefugt das bei seiner Berufsarbeit ihm zur Kenntnis gelangte Geheimnis des Auftraggebers verrät. Die vorschriftsmässige Verschwiegenheitspflicht dauert so lange, wie der Beauftragte den Beruf eines Rechtsanwalts oder eines anderen Beauftragten, wie z.B. eines Handelsvertreters, ausübt. Die Gesetzesstelle betrifft somit auch den von ihm nach Aufhören des betr. Beauftragungsverhältnisses begangenen Verrat des Unternehmensgeheimnisses.

Wichtiger als die obige Vorschrift sind vom Blickpunkt des Schutzes für Geheimnisse § 1 UWG (Generalklausel) und § 11 Mom. 2 UWG.

Auf Grund von § 11 Mom. 2 wird bestraft, wer in der Absicht, sich oder einem anderen einen Vorteil zu verschaffen oder einen anderen zu schädigen, unbefugt ein Geschäfts- oder Betriebsgeheimnis ausnutzt oder einem Dritten mitteilt, von dem er u.a. durch eine gegen das Gesetz oder die guten Sitten verstossende eigene Handlung Kenntnis erlangt hat. Gesetzeswidrig kann er die Kenntnis z.B. durch eine dem Strafgesetz unterstehende Tat, wie Diebstahl (z.B. Einbrechen in den Geldschrank des Arbeitgebers) oder Unterschlagung, beschaffen. Ist das Geheimnis nur im Gedächtnis bewahrt, so dass es nicht urkundlich konkretisiert ist, kann es sich nicht um eine strafgesetzwidrige Tat handeln.

Der Arbeitnehmer ist berechtigt, das zur Durchführung der Arbeitsaufgaben erforderliche berufliche Können dadurch zu steigern, dass er sich auch aus den Geheimnissen seines gleichzeitigen Arbeitgebers Anga-

ben verschafft, vorausgesetzt, dass dieser eine Kenntnisnahme aus seinen Geheimnissen nicht ausdrücklich oder aus den Verhältnissen ersichtlich untersagt hat. Wenn eine Kenntnisnahme für die Ausführung der Arbeitsaufgaben nicht nötig ist und ausserdem unter Anwendung aussergewöhnlicher Mittel vor sich geht, handelt es sich oft um ein sittenwidriges Verhalten. Z.B. schwer zu erinnernde chemische Formeln zu kopieren in der Absicht, sie nach Ablauf des Beschäftigungsverhältnisses entweder in einem eigenen Unternehmen oder zugunsten eines neuen Arbeitgebers auszuwerten, kann ein derartiges Verhalten sein. Dabei verstösst die Ausnutzung der Formeln gegen § 11 Mom. 2 UWG.

§ 1 Mom. 1 UWG lautet: »In der Gewerbetätigkeit soll niemand zu Wettbewerbszwecken eine Handlung vornehmen, die gegen die guten Sitten verstösst. Verstösst jemand hiergegen, so kann ihm verboten werden, die Handlung fortzusetzen oder zu wiederholen; den von ihm verursachten Schaden hat er zu ersetzen.« Gemäss der Praxis des Ausschusses für Handelsbrauch der Zentralhandelskammer in Finnland, kann diese Generalklausel u.a. den auf Grund von Sonderregeln des UWG gegen unlauteren Wettbewerb zuzubilligenden Rechtsschutz ergänzen. Diese Erweiterung ist in gewissem Umfang auch möglich, wenn es sich um das Unternehmensgeheimnis handelt.

Bei Betrachtung dessen, welche Pflichten einem Arbeitnehmer in bezug auf die Geheimnisse seines früheren Arbeitgebers ausser den aus Sonderregeln hervorgehenden Obliegenheiten zufallen, ist davon auszugehen, dass dem Arbeitnehmer zum mindesten ohne vereinbartes Wettbewerbsverbot nicht untersagt werden kann, nach Ablauf des Beschäftigungsverhältnisses sein allgemeines berufliches Wissen in einer mit seinem früheren Arbeitgeber konkurrierenden Betätigung anzuwenden. Allgemeine Fachkenntnis vermögen z.B. Betriebswirtschaftslehre sowie das wirtschaftliche und das technische Fachschrifttum zu bieten. Rechtlich mag es zuweilen begründet sein, in dieser Hinsicht eine gewisse berufliche Sonderkenntnis dem allgemeinen Fachwissen an die Seite zu stellen. Eine derartige Kenntnis ist das im Unternehmen während kürzerer oder längerer Zeit angesammelte geheime Know-how, wie gewisse Temperatur, gewisser Druck oder gewisser Rhythmus bei Anwendung eines allgemein bekannten Verfahrens oder einer ebensolchen Maschine. Das Know-how kann auch von jenem Arbeitnehmer entwickelt sein, um dessen etwaiges Recht auf Nutzung seines Fachwissens nach Ablauf seines Beschäftigungsverhältnisses es sich handelt.

Je weiter sich ein Arbeitnehmer im Auftrage eines Unternehmens spezialisiert hat, um so wichtiger ist es für ihn, u.a. vom Standpunkt seines eigenen Auskommens, in seiner neuen Tätigkeit auch solches in seine spezielle Fachkenntnis eingehendes Wissen anwenden zu dürfen, dessen Geheimhaltung auf der anderen Seite, aus der Sicht der Unternehmung des früheren Arbeitgebers, bedeutsam ist. Ausserdem übt Zurückhaltung in möglichst wirksamer Nutzung von Arbeitseinsatz einen nachteiligen volkswirtschaftlichen Einfluss aus. Auch mit Rücksicht auf die Gerichtspraxis hat im finnischen Recht als Hauptregel zu gelten, dass der Betreffende nach Ablauf des Beschäftigungsverhältnisses berechtigt ist, die von ihm gesetzlich, auf »ehrliche Weise« erworbenen Kenntnisse zu nutzen, auch wenn sie zugleich Geheimnisse des früheren Arbeitgebers wären. Ausnahmen von dieser Hauptregel sind auf besondere Sachlagen zu beschränken, bei denen jede Situation als Ganzheit zu betrachten ist.

Beim Auffinden dieser besonderen Sachverhalte ist einem Vergleich zwischen den Interessen der betreffenden Person und denen ihres früheren Arbeitgebers keine entscheidende Bedeutung beizulegen, weil diese Gegenüberstellung einen zu unbestimmten Massstab bietet, und oft ist es unmöglich zu entscheiden, bei welchem von beiden den Interessen der Vorzug zu geben ist.

Einen klareren Ausgangspunkt bietet das Prinzip, nach dem in die Ausnahmefälle Sachverhalte eingehen, bei denen es offensichtlich und handgreiflich ist, dass die Person sich einer in § 1 UWG verbotenen, sittenwidrigen Tat schuldig gemacht hat. Als Beispiel für diese Fälle sei die deutsche Entscheidung BGH 21.12.1962 angeführt, GRUR 1963, S. 367—371 (das in der Gesetzgebung der Deutschen Bundesrepublik enthaltene § 1 UWG ist wesentlich gleichen Inhalts wie § 1 finn. UWG): Ein allgemeines, auf Dienstbeziehung gegründetes Vertrauensverhältnis, zu dem u.a. die Pflicht des Angestellten, die Geheimnisse des Arbeitgebers zu wahren, gehört, reicht nicht hin, diese Pflicht auf die nachvertragliche Zeit auszudehnen. Doch kann diese nachträgliche Wirkung auf ein besonderes Vertrauensverhältnis zurückzuführen sein, das sich u.a. auf eine im Höchstgehalt des Betriebes gewährte Vergütung gründet. Es verstösst gegen die guten Sitten, wenn ein leitender Angestellter in einer Vertrauensstellung schon nach verhältnismässig kurzer Zeit seinen Dienst verlässt, um unmittelbar darauf ein für den Wettbewerbsstand des Arbeitgebers ausschlaggebend bedeutsames Geheimnis auszunutzen,

von dem er infolge jener Vertrauensstellung Kenntnis genommen hat. Das Verhalten verstösst wenigstens dann gegen die guten Sitten, wenn er nicht beigetragen hat zu der Schaffung des Herstellungsverfahrens, dessen fachlicher Nutzung er angemessenerweise ebensowenig bedarf.

TEIL IV. DER RECHTSSCHUTZ FÜR TECHNISCHE GEHEIMNISSE GEGEN ANDERE ALS BESCHÄFTIGTE ODER EHEMALIGE BESCHÄFTIGTE DES UNTERNEHMENS §§ 1—3

§ 12 UWG lautet folgendermassen: »Wer in der Absicht, sich oder einem anderen einen Vorteil zu verschaffen oder einen anderen zu schädigen, Zeichnungen, Muster, Schablonen oder andere technische Vorlagen unerlaubt verwertet oder weitergibt, die ihm von einem Gewerbetreibenden, bei dem er nicht beschäftigt ist, zur Ausführung einer Arbeit oder sonst zu geschäftlichen Zwecken anvertraut waren, wird, wenn die Handlung nach anderen Vorschriften nicht strenger zu bestrafen ist, mit Geldstrafe oder mit Gefängnis bis zu sechs Monaten bestraft.« Zum Begriff der technischen Vorlage gehört es, dass sie bei der Herstellung von Waren oder bei technischen Fachleistungen unbedingt als Anleitung dienen kann. Die Vorschrift betrifft nur hinreichend konkretisierte Vorlagen, von denen als Beispiele u.a. Zeichnungen angeführt werden. In erster Linie bleibt ausserhalb des unmittelbaren Anwendungsgebiets der Vorschrift das mündlich mitgeteilte typische Wissen um das Know-how, Kenntnisse, die z.B. die von Werkstätten oder elektrotechnischer Industrie benötigten Anleitungen für Wärme und Flächenbehandlung u.a. angehen. Aber in solchen Fällen ist die Generalklausel von § 1 UWG doch oft in bezug auf den privatrechtlichen Schutz anwendbar.

Zum »Anvertrauen« einer technischen Vorlage im Sinne von § 12 UWG gehört zunächst das Interesse dessen, der die Vorlage »anvertraut« hat. Dieses Interesse gilt dem Wahren des Vertrauens. Für eine Person, der die Vorlage »anvertraut« wird, bedeutet dies die Pflicht, zu folgern, dass sie gegen die Absicht des Überlassers die Vorlage nicht benutzen oder aufdecken darf. In der Entstehung der Folgerungspflicht wirken sich die in jeder besonderen Sachlage vorkommenden Umstände aus, wie insbesondere eine etwaige zwischen den Parteien bestehende gegen-

wärtige oder ehemalige Geschäftsbeziehung, etwaige Vertragsverhandlungen sowie der wirtschaftliche Wert der Vorlage; dies geht aus der Betrachtung nordischer und deutscher Gerichtspraxis hervor.

Es gibt manche Sachverhalte, bei denen man zum Schutze technischer Geheimnisse zwar nicht auf § 12 UWG angewiesen sein kann, wohl aber auf eine ausdrückliche Vertragsbestimmung oder auf eine Interpretation des Vertrages. An derartigen Verträgen gehören die Unternehmensgeheimnis-Lizenzverträge und die Geheimhaltungsverträge in den Bereich der Untersuchung.

Der Geheimhaltungsvertrag wird u.a. zum Schutze der Kenntnis abgeschlossen, die der anderen Partei der Lizenzvertragsverhandlungen gegeben worden ist. In den Vertrag ist u.a. eine Bestimmung über die Vertraulichkeit der besagten Kenntnis und über die Pflicht der künftigen Rückgabe von Urkunden- u.a. Material aufzunehmen.

Die Geheimnis-Lizenzverträge können allerlei technische Kenntnis betreffen. Normalerweise gehört es zu den Pflichten des Lizenzgebers wie auch -nehmers, die lizenzierte Kenntnis geheimzuhalten. Zur Verminderung von Unbilligkeiten und Deutungsschwierigkeiten besteht jedoch Anlass, die geheimzuhaltende Kenntnis möglichst genau in dem Vertrag zu definieren. Die Geheimhaltungspflicht betrifft den Lizenznehmer auch in seinem Verhältnis zu seinen Unterlieferanten und Kunden, wenn diese Pflicht im Lizenzvertrag nicht ausdrücklich oder aus den Umständen ersichtlich aufgehoben wird. Ausserdem ist der Lizenznehmer auch schon ohne ausdrückliche Bedingung in gewissem Umfang dafür verantwortlich, dass die lizenzierte Kenntnis nicht durch gegenwärtige oder ehemalige Angestellte seines Personals oder z.B. seine Unterlieferanten Aussenstehenden aufgedeckt wird.

Der Lizenznehmer hat im allgemeinen die Pflicht, die lizenzierte Kenntnis nur auf die im Lizenzvertrag vorausgesetzte Weise zu benutzen. Von jeder besonderen Sachlage ist es abhängig, ob der Lizenznehmer u.a. berechtigt ist, für seine Lizenzkenntnis Unterlizenzen zu bewilligen oder mit den Vertragserzeugnissen wetteifernde Erzeugnisse herzustellen.

Von den wegen Vertragsbruchs anzuwendenden Sanktionen eignet sich das Verbotsurteil beinahe nur für die Situation nach Ablauf des Lizenzvertragsverhältnisses. Soweit der Vertrag wesentlich gebrochen ist, kann er aufgelöst werden. Ausserdem kann der Vertragsbruch dazu verpflichten, Schadenersatz zu leisten. Zuweilen mag Vertragsstrafenabrede in Frage kommen.

Im allgemeinen dürfte die Geheimhaltung lizenziierter Kenntnis höchstens 10—25 Jahre von Bedeutung sein. Dies hat verschiedene Gründe: Bei steigendem Stand der Technik kann eine Kenntnis an Wert verlieren, wenn eine andersartige Kenntnis sich als brauchbarer erweist. Besonders soweit eine lizenzierte Kenntnis als Anleitungen für den Arbeitsrhythmus einer Maschine oder als sonstiges Know-how hervortritt, ist es möglich, dass sie auf dem betr. Gebiet in mehr oder weniger weite Nutzung gelangt, ohne dass das Wissen jedoch als öffentlich bezeichnet werden könnte. Das kann geschehen, wenn z.B. im Dienste der Lizenzempfänger stehende Personen die Stellung wechseln und die Kenntnis für eine Nutzung durch neue Arbeitgeber weiterleiten. Ein Sinken des Geheimnisgrades kann sich auch darin äussern, dass die Ausmittlung der Kenntnis z.B. durch Veröffentlichungen möglich wird.

In der Untersuchung wird betrachtet, ob eine Verminderung im Werte der Kenntnis oder sein Schwinden aus den obigen Gründen auf welche Weise auf die Pflichten und die Verantwortung des Lizenznehmers einwirkt.

Zunächst werden Sachverhalte dargelegt, in denen der Lizenznehmer das Absinken oder Schwinden der Bedeutung der Kenntnis nicht rechtswidrig beeinflusst hat. Die zentralsten Probleme sind folgende: Ist der Lizenznehmer verpflichtet, die Lizenzgebühr in der vorherigen Höhe zu entrichten? Wie wirkt eine in der obengenannten Art vor sich gehende Wandlung der Verhältnisse auf seine Geheimhaltungspflicht und auch im allgemeinen auf seine Bindung an den Vertrag ein?

Bisweilen sucht man die Probleme durch ausdrückliche Vertragsbedingungen zu lösen. Soweit sie sich für die andere Partei, wie den Lizenznehmer, als offensichtlich unzumutbar belastend erweisen, lässt sich eine Ermässigung der Bedingungen auf Grund des — dem nordischen und also u.a. dem finnischen Recht entsprechenden, oben in anderem Zusammenhang genannten — allgemeinen vertraglichen Ausgleichsprinzips ermöglichen. Dieses Prinzip kann je nach dem Sachverhalt sogar so weit führen, dass der Vertrag gekündigt werden kann, wobei die von ihm betroffene Kenntnis in gebührenfreie Nutzung des Lizenzempfängers übergeht. Hierbei dürfte eine in casu als angemessen zu erwägende Kündigungsfrist zu befolgen sein. In den meisten Fällen verliert jedoch nicht alle lizenzierte Kenntnis auf einmal ihre Bedeutung, sondern die Lizenzgebühr wird lediglich herabgesetzt.

Doch ist danach zu streben, die bindende Kraft der Verträge in den Grenzen der Möglichkeiten zu bewahren (*»pacta sunt servanda«*). Bei der Ermässigung ist u.a. die Verteilung des Risikos insofern zu berücksichtigen, als der Lizenznehmer vermöge der Hauptregel das Risiko aus den Veränderungen der Verhältnisse bis zu der in casu zu erwägenden Grenze trägt und sich also nur auf solche Veränderungen berufen kann, durch die ihm zusätzliche Belastung von nicht mehr »zumutbarer« Gröszenordnung verursacht worden ist.

Wenn über Weitergehen oder Enden der Lizenzgebührenpflicht nach veränderten Verhältnissen keine ausdrückliche Bedingung gestellt worden ist, kann man normalerweise annehmen, dass das Risiko dem Lizenznehmer zum mindesten dann gehört, wenn nur ein geringer Teil der Kenntnis offenkundig oder sonstwie wertlos wird.

Soweit der Lizenznehmer rechtswidrig auf Vermindern oder Schwinden der Bedeutung der Kenntnis hingewirkt hat, handelt es sich normalerweise um einen Vertragsbruch. Dies berechtigt, wenn es sich um einen wesentlichen Vertragsbruch handelt, den Lizenzgeber dazu, den Vertrag zu lösen und oft darüber hinaus dem ersteren zu verbieten, die lizenzierte Kenntnis nach Ablauf des Vertragsverhältnisses zu nutzen. Das Verbot kann wenigstens bis zu einem etwaigen Offenkundigwerden der Kenntnis ausgedehnt werden.

Zuweilen ist der Lizenznehmer verpflichtet, sich nach Ablauf des Vertrages der Auswertung und Aufdeckung der Kenntnis zu enthalten, auch wenn er sich keines Vertragsbruches schuldig gemacht hat. Wenn es sich um eine Kenntnismitteilung handelt, ist eine ausdrückliche Vertragsbedingung, in der die Zeit seiner Geheimhaltungspflicht auf keinerlei Weise eingeschränkt ist, als unmässig zu erachten. In einem solchen Fall kann durch Schlichtung jene Zeit als Frist präzisiert werden, bei der danach zu streben ist, wie lange der Geheimhaltung vom Blickpunkt des Lizenzgebers her eine Bedeutung zukommen wird.

Was die Nutzung der lizenzierten Kenntnis angeht, so kann insbesondere bei Betriebserfahrungen eine ausdrückliche Vertragsbedingung, durch die eine Nutzung dem vorherigen Lizenznehmer verboten wird, oftmals offensichtlich unbillig sein, und zwar u.a. aus diesen Gründen: Betriebserfahrungen können vielfach verhältnismässig leicht anzueignen sein, und sie durchsetzen mit der Zeit die übrigen, oft zahllosen Kenntnisse des Lizenznehmers. In einer so entstandenen Ganzheit den vom Lizenzgeber herrührenden Anteil herauszustellen, ist häufig nicht

einmal in der Praxis möglich. Die genannte Bedingung wiederum kann z.B. nicht dann angebracht werden, wenn für die Zurückhaltung von der Auswertung der Kenntnis eine in casu als genügend erachtete Vergütung z.B. in Form von verhältnismässig niedrigeren Lizenzvergütungen erhalten worden ist.

Eine etwaige Monopolstellung des Lizenznehmers im Vertrieb der Lizenzzeugnisse gegenüber den Wettbewerbern kann je nach der Sachlage auch dann vorläufig fortbestehen, wenn die Kenntnis z.B. durch eine fachliche Publikation offenkundig geworden ist. Dies ist bisweilen zu berücksichtigen, wenn Gegenstand der Betrachtung eine angemessene Zeit ist, während der er sich nach Ablauf des Vertragsverhältnisses einer Nutzung der Kenntnis vielleicht enthalten sollte.

TEIL V. PROZESSMITTEL §§ 1—4

Wenn sich auf ein Unternehmensgeheimnis eine rechtswidrige Handlung bezogen hat, auf die § 1, 11 oder 12 UWG anzuwenden ist, kann ihre Fortsetzung oder Wiederholung beinahe ausnahmslos nach § 1 oder 14 UWG untersagt werden. Bei den übrigen Sachlagen dagegen gibt es keine ausdrückliche Norm für die Erteilung eines Unterlassungsurteils, das jedoch vielfach u.a. auf den Erfüllungsanspruch der zum Lizenzvertrag gehörenden negativen Verpflichtung gegründet werden kann. Das Verbot soll sich nur auf einen Zeitraum beziehen, in dem Mitteilung oder Nutzung der Kenntnis als rechtswidrig zu gelten hat; so kann denn auch das Verbot zuweilen befristet erteilt werden.

Die vielleicht als wichtigstes Prozessmittel zum Schutze der Geheimnisse anzusehende Schadenersatzpflicht gründet sich auf die Gesetzgebung, wie UWG, und vertragsrechtliche Grundsätze (insbesondere Dienst- und Lizenzverträge). Vertragliche Schadenersatzhaftung bedingt meistens nur eine geringe Fahrlässigkeit. Wenn der Schadenersatzanspruch jedoch auf eine UWG-Regel gestützt wird, scheint das Entstehen der Verantwortung nach finnischer Gerichtspraxis allgemein Vorsätzlichkeit vorauszusetzen (es ist eine Sache für sich, wenn auch auf Grund des Vertrages eine Entschädigung gefordert worden ist). Ausserdem können einige allgemeine Gesichtspunkte dargestellt werden, die für den Teil des Schutzes von Geheimnissen für das Prinzip der Vorsätzlichkeit oder

grober Fahrlässigkeit sprechen. Solche sind die allgemeinwirtschaftlichen Gründe für die Freiheit des Wettbewerbs und der Nachahmung sowie die Erwägungen über Rechtssicherheit (das vorherige Abschätzen der Sittenwidrigkeit einer Handlung würde zu sehr erschwert werden, soweit eine geringe Fahrlässigkeit hinreichte, eine Schadenersatzhaftung hervorzurufen).

In der Untersuchung wird auch das Bewerten eines Schadenersatzes für eine Rechtsverletzung in bezug auf das Geheimnis betrachtet. Dabei kommt man zu der Überlegung, ob der Verletzer verpflichtet werden kann, den durch sein Vorgehen erhaltenen Geschäftsgewinn dem Verletzten zu überlassen, unabhängig vom Schaden des letzteren. In der Darlegung wird festgestellt, dass sich in der Gesetzgebung und Rechtsprechung keine hinreichende Stütze für eine Einbusse des Gewinnes in dem genannten Umfang auffinden lässt. Ausserdem ist das Abschätzen des Gewinnes im Rechtsgang ohne Vertrautheit mit der Buchhaltung des Verletzers und übrigen als Unternehmensgeheimnisse anzusehenden inneren Verhältnissen des Verletzers vielfach unmöglich, und nach dem finnischen Prozessrecht kann letzterer oft nicht verpflichtet werden, vor Gericht mündliche oder schriftliche Auskunft über derartige Dinge zu geben. Ausserdem ist es oft unmöglich nachzuweisen, ein wie grosser Anteil am Gewinn gerade auf die Verletzungshandlung zurückzuführen ist und in welchem Masse z.B. folgende Gegebenheiten auf den Überschuss eingewirkt haben: redliche geschäftliche Tüchtigkeit des Verletzers, wirksame Geschäftstätigkeit und ganz unabhängige Faktoren, wie Verbesserung der Konjunkturen u.a. nach Steigerung der Nachfrage. So hat die Betrachtung zu einem Ergebnis geführt, nach dem der Geschäftsgewinn nicht unabhängig von der Grösse des Schadens als verloren verurteilt werden kann. Zuweilen lässt sich jedoch der vom Verletzer erhaltene Gewinn als Schätzungsgrundlage des vom Verletzten erlittenen Schadens, d.h. des eingebüsstten Verkehrsgewinnes, betrachten. — In erster Linie kann man bei gewissen Sachverhalten lizenzvertraglicher u.a. Verhandlungen den als Schadenersatz zu zahlenden Betrag als einer angemessenen Lizenzgebühr entsprechend bewerten.

Aus der Gerichtspraxis geht hervor, dass die zuzusprechende Entschädigungssumme insbesondere wegen Beweisschwierigkeiten oft nach rechtlicher Erwägung festzulegen ist, wobei meistens Anlass besteht, die beanspruchte Entschädigungssumme beträchtlich herabzusetzen.

Ein Sonderproblem besteht in der Erörterung, ob das Unternehmen, gegen dessen Geheimnis rechtswidrig verfahren worden ist, berechtigt ist zu der Forderung, z.B. die mit Hilfe des Geheimnisses bis dahin hergestellten Erzeugnisse gegen ein Entgelt an jenes selbst zu veräußern oder sie zu vernichten. Als dazu berechtigt kann der Verletzte oft nicht angesehen werden, weil die mit den Geheimnissen zusammenhängenden Sachverhalte aus den in der Untersuchung eingehender dargelegten Gründen häufig den Verletzungslagen des Patents oder eines anderen Monopols nicht genügend ähnlich sind; in den letztgenannten Fällen kann man sich auf ausdrückliche Gesetzgebungen stützen.

Am Schluss der Arbeit folgt eine kurze Wiedergabe unterschiedlicher nichtjuristischer Massnahmen, mit deren Hilfe zu verhüten versucht wird, dass Geheimnisse entgegen den Interessen des Unternehmens möglicherweise Wettbewerbern zur Kenntnis gelangen sowie auf unerwünschte Weise ausgewertet werden. In dem Buch werden als derartige Massnahmen beispielsweise erwähnt: Beaufsichtigung des Personals in Form von Überraschkungskontrollen, Entwickeln von inneren persönlichen Beziehungen im Unternehmen und Förderung der Behaglichkeit u.a. mittels einer als in casu hinreichend erachteten Entlohnung sowie Austausch von Kenntnis unter Wettbewerbern.

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO

(jaottelu maiden ja oikeustapauskokoelmien mukaan, lihavoitu sivun:o = ratkaisua selostettu yksityiskohtaisemmin)

I. Kotimaiset ratkaisut

1. Korkein oikeus ja Senaatin oikeusosasto

a. Julkaistut ratkaisut (p. = päätös):

SOO p. 19.2.1916 n:o 133	45 alav. 38
SOO p. 15.9.1916 n:o 659	45 alav. 38
KKO 1929 II 106	217 alav. 13
KKO 1932 II 267	156 alav. 97
KKO 1934 I 64	138 alav. 217
KKO 1935 II 278	122, 131, 221 alav. 11, 224 alav. 26
KKO 1935 II 438	156 alav. 97
KKO 1935 II 516	221 alav. 11, 224 alav. 26
KKO 1936 II 435	216 alav. 8
KKO 1948 II 464	156 alav. 97
KKO 1960 II 134	180 alav. 97
KKO 1961 II 59	228 alav. 42
KKO 1962 II 60	156 alav. 97
KKO 1971 II 90	38 alav. 6

b. Julkaisemattomat ratkaisut

[käytetty viittaustekniikkaa: ensiksi taltion:o, sitten tuomion (t.) tai päätöksen (p.) antopäivä, jonka jälkeen aktin:o ja lopuksi diaari vuosilukuineen]

KKO t. 1364/10.5.1960, 530 RD 1958	216 alav. 8
KKO p. 149/23.1.1968, 601/302 VD 1966	221 alav. 11, 224 alav. 26
KKO p. 2761/10.12.1969, 599/303 VD 1969	21 alav. 85
KKO t. 1520/15.6.1971, 285 RD 1970	75 alav. 186, 173 alav. 63, 195 alav. 182

2. *Hovioikeudet*

(viittaustekniikasta ks. edellä 1 b-kohta)

Turun HO p. 1439/5. 2. 1958, 707/29 RD 1957 (KKO p. 2685/14. 12. 1959, 263/132 VD 1958: ei mhl)	23 alav. 95, 151
Itä-Suomen HO p. 417/29. 6. 1962, 343/2 a—b RD 1962 (KKO p. 715/20. 3. 1963, 711/361 VD 1962)	48 alav. 53
H:gin HO p. 960/26. 11. 1962, 1074/461 R 1960 (KKO p. 2236/17. 9. 1963, 75/38 VD 1963: ei mhl)	21 alav. 83, 45 alav. 38, 56
H:gin HO p. 864/9. 12. 1971, 569/361 R 1969	26 alav. 111, 42, 85, 121 alav. 118, 130, 134, 160 alav. 115, 230

3. *Liiketapalautakunta (LTK), ent. Liikekilpailun valvontakunta (LVK)*

(viittaustekniikka: ratkaisun numeron jälkeen mainitaan ratkaisun päivämäärä ja lopuksi sivu ao. lähteessä)

LVK 101/26. 3. 1954, Juhlajulkaisu STY s. 142—143	116 alav. 87
LVK 114/11. 6. 1956, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 9	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 119/18. 12. 1956, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 12—13	224 alav. 24
LVK 125/8. 4. 1957, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 17—18	123, 131
LVK 128/13. 6. 1957, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 22	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 138/7. 5. 1958, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 28—30	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 146/18. 12. 1958, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 33	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 157/20. 11. 1959, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 42—43	115 alav. 86, 152 alav. 73, 164 alav. 12
LVK 168/17. 5. 1960, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 53—54	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 219/24. 10. 1963, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 92—93	224 alav. 24
LVK 223/8. 11. 1963, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 96—97	224 alav. 24
LVK 238/20. 11. 1964, LVK:n ratkaisuja 1956—1965 s. 118—120	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 270/1. 6. 1966, Kauppakamarilehti 9: 1966 s. 42—44	115 alav. 85, 164 alav. 12

LVK 271/1. 6. 1966, Kauppakamarilehti 9: 1966 s. 44—45	115 alav. 85, 164 alav. 12
LVK 281/22. 11. 1966, Kauppakamarilehti 9: 1967 s. 38—39	21 alav. 84, 123
LVK 284/27. 2. 1967, Kauppakamarilehti 1—2: 1968 s. 39	144, 151
LTK n:o 310/18. 11. 1968 (mon.), sisältyy myös H:gin RO 3. os. 1. j. 23. 1. 1969 24 § s. 2—18	26 alav. 111, 86 alav. 233— 234, 115 alav. 86, 123, 164 alav. 12

II. Pohjoismaiset ratkaisut

1. Nytt juridiskt arkiv. Avd. I (Ruotsi)

(viittaustekniikka: ratkaisukokoelman vuosikerta ja sivut)

NJA 1918 I s. 604—607	180 alav. 101
NJA 1936 I s. 75—77	149 alav. 58, 153, 230, 235
NJA 1939 I s. 36—41	56 alav. 88
NJA 1944 I s. 432—434	137 alav. 211
NJA 1945 I s. 165—170	53 alav. 81
NJA 1950 I s. 164—167	141 alav. 5, 231
NJA 1957 I s. 279—295	138 alav. 212
NJA 1967 I s. 419—441 = NIR 1968 s. 328—331	150 alav. 64, 155 alav. 95—96
NJA 1970 I s. 332—340 = NIR 1971 s. 447—453	141 alav. 3, 153, 155 alav. 97

2. Ugeskrift for Retsvaesen (Tanska)

(viittaustekniikasta ks. edellä II 1-kohta. H = Højesteret, so. Tanskan korkein oikeus. SH = Sø- og Handelsretten, so. meri- ja kauppaoikeus. VL = Vestre Landsret, so. läntinen ylioikeus)

UfR 1913 s. 335—336 SH	27 alav. 115
UfR 1920 s. 888 H	27 alav. 115
UfR 1936 s. 1124—1126 VL	237 alav. 2
UfR 1939 s. 324—326 H	131 alav. 181
UfR 1947 s. 66—70 H	131 alav. 181
UfR 1948 s. 1363—1367 SH = NIR 1949 s. 119—122	159 alav. 109—110, 217 alav. 14
UfR 1955 s. 765—780 H	206, 211, 217 alav. 14, 232
UfR 1960 s. 236—237 VL	27 alav. 115
UfR 1962 s. 598—600 SH	132 alav. 185, 231

3. *Norsk Retstidende (Norja)*

(viittaustekniikasta ks. edellä II 1-kohta)

Høyesterett 5. 2. 1937, Rt 1937 s. 62—70	60 alav. 110, 68 alav. 150
Høyesterett 22. 8. 1959, Rt 1959 s. 712—724	154, 232
Høyesterett 17. 3. 1964, Rt 1964 s. 238—255	18 alav. 66
= ND 1964 s. 67—75	

4. *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*

(viittaustekniikasta ks. edellä II 1-kohta)

Nordre Sunnmøre Herredsrett 30. 10. 1961 (Norja),	62 alav. 120
NIR 1966 s. 145—146	

III. *Ratkaisut Manner-Euroopasta*1. *Saksa*

a. Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen (RGSt)

(viitattaessa mainitaan ratkaisun päivämäärän jälkeen ratkaisukokoelman numero ja lopuksi sivut)

RG 25. 2. 1902, RGSt 35 s. 136—137	21 alav. 84
RG 4. 7. 1916, RGSt 50 s. 130—131	63 alav. 124
RG 3. 7. 1917, RGSt 51 s. 184—195	55 alav. 86—87

b. *Höchstgerichtliche Rechtsprechung (HRR)*

(viitattaessa mainitaan ratkaisukokoelman nidoksen numeron jälkeen ratkaisun numero)

RGSt HRR 38 Nr. 500	56 alav. 89
---------------------	-------------

c. Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen (RGZ)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 1 a-kohta)

RG 14. 3. 1907, RGZ 65 s. 333—345	135 alav. 202
RG 22. 11. 1935, RGZ 149 s. 329—334	13 alav. 31
RG 3. 3. 1941, RGZ 166 s. 193—207	132 alav. 183

d. *Juristische Wochenschrift (JW)*

(viitattaessa mainitaan ratkaisun päivämäärän jälkeen ratkaisukokoelman vuosikerta ja lopuksi sivut)

RG 1. 3. 1906, JW 1906 s. 497	20 alav. 81
RG 13. 12. 1927, JW 1928 s. 1227—1230	106 alav. 35

e. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht (GRUR)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 1 d-kohta. RG = Reichsgericht. BGH = Bundesgerichtshof. RAG = Reichsarbeitsgericht. OLG = Oberlandesgericht. BKA = Bundeskartellamt)

RG 7. 1. 1917, GRUR 1927 s. 131	124 alav. 139
RG 11. 12. 1928, GRUR 1929 s. 232—234	107 alav. 41
RG 17. 3. 1936, GRUR 1936 s. 573—579	20 alav. 79, 27 alav. 112, 56
= JW 1936 s. 2081—2082	alav. 89, 106 alav. 35
RG 11. 12. 1936, GRUR 1937 s. 559—564	216 alav. 4
RG 19. 10. 1937, GRUR 1938 s. 137—142	124 alav. 138
RG 17. 8. 1938, GRUR 1939 s. 308—314	13 alav. 31, 135
RG 4. 10. 1938, GRUR 1939 s. 706—709	44 alav. 35
RG 1. 11. 1938, GRUR 1939 s. 733—741	159 alav. 109
RG 10. 3. 1942, GRUR 1942 s. 352—358	232
RAG 4. 7. 1943, GRUR 1944 s. 46—48	134 alav. 193
BGH 16. 11. 1954, GRUR 1955 s. 402—406	25 alav. 105, 78 alav. 195, 109
	alav. 48—49, 110 alav. 52, 135
BGH 25. 1. 1955, GRUR 1955 s. 388—390	31 alav. 7
BGH 15. 3. 1955, GRUR 1955 s. 424—427	13 alav. 31, 23 alav. 94, 174 alav.
	68, 193 alav. 177, 216 alav. 5
BGH 18. 3. 1955, GRUR 1955 s. 468—476	195 alav. 181, 206
OLG Köln 13. 7. 1956, GRUR 1958 s. 300—301	160 alav. 112, 232 alav. 63
BGH 7. 1. 1958, GRUR 1958 s. 297—300	108 alav. 47, 152
BGH 22. 5. 1959, GRUR 1960 s. 44—46	173 alav. 60
BGH 24. 11. 1959, GRUR 1960 s. 294—296	106
BGH 17. 5. 1960, GRUR 1960 s. 554—558	229 alav. 50, 231, 235
BKA helmik. 1962, GRUR 1963 s. 91—97	197 alav. 189
BGH 16. 10. 1962, GRUR 1963 s. 207—211	174 alav. 68, 195 alav. 181,
	198 alav. 193
BGH 21. 12. 1962, GRUR 1963 s. 367—371	127, 134
= BGHZ 38 s. 391—399	
BGH 10. 7. 1963, GRUR 1964 s. 31—33	152 alav. 78, 153 alav. 81—82
BGH 6. 11. 1963, GRUR 1964 s. 215—218	132 alav. 183

f. Markenschutz und Wettbewerb (MuW)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 1 d-kohta)

OLG Dresden 9. 1. 1929, MuW XXIX s. 391—392 124 alav. 138—139

g. Wirtschaft und Wettbewerb (WuW)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 1 d-kohta)

OLG Düsseldorf 26. 7. 1957, WuW 1958 s. 363—364 195 alav. 181, 196 alav. 187

h. Wettbewerb in Recht und Praxis (WRP)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 1 d-kohta)

OLG Hamm 20. 1. 1959, WRP 1959 s. 182 56 alav. 88

2. Sveitsi

a. Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts (BGE)

(viitattaessa mainitaan ratkaisun päivämäärän jälkeen ratkaisukokelman nidoksen numerot ja lopuksi ratkaisun sivut)

BG 1. 3. 1938, BGE 64 II s. 162—174	61 alav. 116, 129, 134
BG 10. 7. 1951, BGE 77 III s. 263—272	159 alav. 108
Kassationshof 22. 1. 1954, BGE 80 IV s. 28—29	84 alav. 222

3. Ranska

a. Recueil Dalloz

(viitattaessa mainitaan ratkaisun päivämäärän jälkeen ratkaisukokoelman vuosikerta järjestyksinumeroineen ja lopuksi sivut)

Cour d'Amiens 18. 3. 1904, Recueil Dalloz 1904, 2 49 alav. 63, 66 alav. 139 s. 409—413.

b. Annales de la propriété industrielle, artistique et littéraire (Ann.)

(viitattaessa mainitaan ratkaisun päivämäärän jälkeen ratkaisukokoelman vuosikerta ja lopuksi sivut)

Cour de Cassation 2. 3. 1938, Ann. 1939 s. 182—184	51 alav. 73
Cour de Paris 23. 1. 1954, Ann. 1954 s. 28—36	130 alav. 175, 134 alav. 195
Cour de Paris 7. 12. 1954, Ann. 1954 s. 120—124	131 alav. 176
Cour d'Aix-en-Provence 28. 10. 1959, Ann. 1959 s. 314—318	20 alav. 79, 84 alav. 222
Cour de Paris 25. 10. 1960, Ann. 1961 s. 221—222	132 alav. 182
Cour de Paris 23. 4. 1963, Ann. 1964 s. 295—300	117 alav. 92

c. Revue Trimestrielle de Droit Commercial (RTDC)

(viittaustekniikasta ks. edellä III 3 b-kohta)

Cour de Paris 7. 1. 1955, RTDC 1956 s. 70—71 231 alav. 58

IV. Ratkaisut Yhdysvalloista

a. United States Patent Quarterly (USPQ), selostetut myös Turner, The Law of Trade Secrets

(viitattaessa mainitaan jutun asianosaisten jälkeen tuomioistuin ja ratkaisun antamisvuosi sekä lopuksi sivut ao. lähteissä. Ratkaisukokoelmasta USPQ mainitaan lisäksi nidoksen numero (esim. 37 USPQ). Käytetyistä lyhennyksistä ks. lyhennysluetteloa)

Chesapeake & Ohio Railway Co. v. Kaltenbach, 4th Cir. 1938,	150 alav. 63
37 USPQ 288, Turner s. 327—328, 330	
Fairschild Engine & Airplane Corp. v. Cox, N. Y. Sup. Ct. 1944, 62 USPQ 98, Turner s. 457	219 alav. 19
Franke v. Wiltsherk, 2nd Cir. 1953, 98 USPQ 352, 99 USPQ 431, Turner s. 445, 455—456	212 alav. 269, 218 alav. 18
L. M. Rabinowitz & Co. Inc. v. Dasher, N. Y. Sup. Ct. 1948, 78 USPQ 163, Turner s. 21—22, 28—29, 97—98, 165, 289	22 alav. 92 25 alav. 101 62 alav. 118
Messler v. Knapp Bros. Inc., D. C. Mass. 1942, 53 USPQ 616, Turner s. 339, 379	149 alav. 61
Mycalex Corp. of America v. Pemco Corp., D. C. Md. 1946, 68 USPQ 317, 72 USPQ 290, Turner s. 92—93	26 alav. 109, 50 alav. 68
Telechron Inc. v. Parissi, D. C. N. Y. 1954, 101 USPQ 144, 109 USPQ 24, Turner s. 380	150 alav. 66
Wexler v. Greenberg, Pa. Sup. Ct. 1960, 125 USPQ 471, Turner s. 168, 292	134 alav. 188

b. United States Supreme Court Reports (US)

(viitattaessa mainitaan jutun asianosaisten jälkeen ratkaisukokoelman vuosikerta ja lopuksi sivu)

Olmstead v. United States, 277 US 438 2 alav. 5

ASIAHAKEMISTO

- alihankinta
 - lisenssisopimukseen liittyvä alihankinta 177, 179—181, 184
 - uskottujen esikuvien suoja 153—154
- ammattitieto, käsite
 - erityinen ammatitieto 117
 - yleinen ammatitieto 15, 27, 116, 152
- ammattisalaisuus, käsite 9—11, 49 alav. 63, 52 alav. 78
- analogia
 - OikTL 39 §:n 166—167
 - rikoslain 46—47
 - TyösKeksL 2 §:n 75
 - VKL 8 §:n ja vastaavien säännösten 75 alav. 186, 137 alav. 207, 173 alav. 63
- anastus
 - kavaltaminen 104
 - näpistys 33
 - varkaus 33, 104
- apulaisen tuottamus 34, 177—181
- arkkitehti 43
- asiakashankinta 122—123, 131—132
- asiakasluettelo
 - jäljennösten tekeminen 107
 - kauppaedustuksessa 85
 - oikeuskäytäntöä 122—123
- asiakaspiiri 53
- asiamies
 - käsite RL 38:3:ssa 44—45
 - salaisuuden suoja asiamiestä vastaan 44—47, 91—98
- ekvivalenssioppi 17 alav. 59
- elinkeinotoiminta, käsite 10—11
- epärehellisyysrikos 44—45
- erehdys 163, 165
- »free lancer» suhde
 - käsite 40, 42
 - oikeuskäytännössä (tietokoneala) 42—43, 85—87, 130
- hallintoneuvosto 41
- hallinto-oikeudellinen suoja, liikesalaisuuksien 2 alav. 6.
- hallitus, yhteisön 41, 43, 59—60
- henkilökunta
 - henkilökunnalle uskotut esikuvat 159
 - henkilökunnan houkuttelu kilpailijalta 130, 178—179
 - käsite 41 alav. 20
- hyvityssakko 39
- hyvän tavan vastainen teko, ks. myös yleislauseke
 - Pariisin liittosopimuksessa 3
 - työsuhteissa 66—67
- immateriaalioikeus, käsite 4
- implied term 121
- intressi
 - intressien vaikutus hyvään tapaan 101—102
 - »intressiteoria» 12—13
 - intressivertailu 32, 59, 125—126
 - luottamusintressi 13—14, 29—30, 147—148
 - salassapito-intressi 12, 48, 51—52, 53, 59—60, 61—62, 149 alav. 56
- kaksinkertaisen työn välttäminen 7
- kansainvälinen suoja, liikesalaisuuksien 2—3
- kansallinen kohtelu 2—3
- kauppaedustaja
 - kauppa-agentti 37, 56—57, 58
 - kauppaedustajan yrityksen suoja 97 alav. 33
 - käsite 37
 - myyntimies 37, 58
 - ostoasiamies 37, 58
 - rinnakkaiset toimeksiannot 58—59
 - salaisuuden suoja kauppaedustajaa vastaan 40, 43, 58—59, 85, 92—95, 96, 98, 134
- keksintö
 - keksinnöllisyystaso 14—15, 16, 17, 20 alav. 79

- keksinnön uutuus 14, 20 alav. 79, 21—22
- kemialliset keksinnöt 70, 71
- vahingonkorvauksen määräytyminen patenttilain mukaan 227—228
- patentin kiertäminen 71
- patentinloukkauksen toteennäyttövaikkeudet 70, 71
- patenttikelpoinen 16
- patenttikelpoisuuden menetys 89 alav. 3
- patenttikelpoisuussopimus 70, 72—73
- patenttilainsäädännön tarkoitusperät 72—73, 170—171
- »pikkukeksintö» 20
- salaiset keksinnöt teknisen kehityksen kannalta 72—73
- työnantajan liikesalaisuuksiin perustuva 76—78
- työsuhteen aikana tehty 25, 68—85
- kelvoton yritys 50
- kieltotuomio
 - kieltotuomion poistaminen 212, 219
 - lisenssisopimussuhteissa 67 alav. 145, 185—186, 206—208
 - määräaikaikielto 217—219
 - sopimuserusteinen yleensä 217
 - työsuhteissa 66—67
 - vaadekonkurrenssissa 35
 - VilpKilpL:iin perustuva 215—216
- kiertokysely 1 alav. 3, 113—114, 129
- kiinteyden ja jatkuvuuden periaate 42—43, 157
- kilpailu, taloudellinen
 - hintoja alentavana 53 alav. 82
 - kilpailun käsite 4 alav. 3
 - liikesalaisuuden merkitys kilpailussa 6—7
 - taistelu 4 alav. 3
- kilpailukiello
 - erottaminen kiellon rikkomisen johdosta 67
 - kilpailukieltositoumus 34, 62, 90, 124, 136 alav. 206, 217 alav. 13
 - lakimääräinen 66, 85
 - sovittelu 34, 137—138
 - väärinkäyttö 34
- kilpailunrajoitusoikeus, käsite 4—5
- kilpailuoikeus, käsite 4
- kilpailutarkoitus 127
- kirjanpitäjä 160
- »know how»
 - arvon säilymisäika 202
 - de lege ferenda 113 alav. 74
 - eksklusiivinen »know how» tieto 51 alav. 74 ja 76
 - eri tahoilla määriteltynä 17—18
 - keksinnön käyttöä koskeva 18 alav. 66, 77 alav. 194, 79—80
 - »know how» sopimuksen käsite 169
 - käsitesisältö tässä tutkimuksessa 17—18
 - salaisuusaste 16 alav. 58
 - suoja VilpKilpL 11 §:ssä 51—52
 - teknisenä liikesalaisuutena 20
 - tekniset ohjeet »know how»na» 143, 145
- kohtuullistaminen, ks. sopimusehtojen sovittelu
- komissionsaaja 37, 59, 96
- konkurssi 28—29, 48 alav. 53
- konsultaatiosopimus 161
- konsultti 43
- kuluttaja-asiamies 102 alav. 14
- kunnianvastainen ja arvoton menettely 34
- laatuvaatimus
 - liikesalaisuuden 14—15, 19
 - teknisen esikuvan 19
- lahjominen 47
- liikesalaisuus
 - ammattisalaisuus, käsite 9—11, 49 alav. 63, 52 alav. 78
 - hyvän tavan vastainen salaisuus 15, 28—29
 - käsite lisenssisopimusesityksessä 170
 - käsite TSL 15 §:n 1 mom:n mielessä 9—10, 52—54
 - käsite VilpKilpL 11 §:n mielessä 9, 11—13, 15—16, 19—22, 27—28, 30, 48—52, 84, 85—87, 148
 - lainvastainen salaisuus 15, 28—29
 - pankin liikesalaisuus 8
 - salaisuuden hyväksikäyttö 55
 - salaisuuden ilmaiseminen 55—57
 - salaisuuden liittyminen yritykseen 15, 27—28, 50—51
 - salaisuuden oikeudellinen luonne 31
 - salaisuuden suojan merkitys ulko- maankaupalle 6
 - salaisuuden tieteellinen hyväksikäyttö 55
 - salaisuusaste 14, 21—24, 29, 52 alav. 76
 - salaisuus, josta työnantaja ei tiedä 25, 78 alav. 195
 - taloudellinen l. kaupallinen liikesalaisuus, käsite 10, 15, 20—21

- taloudellis-tekninen salaisuus 21 alav. 86
- tekninen liikesalaisuus, käsite 10, 19—20
- uutuus 21—23
- valmistussalaisuus 16
- varsinainen salaisuus 49 alav. 63, 148
- yleisten intressien näkökulmasta 6—7
- yleistunnusmerkistö tutkimuksessa 11—15, 29—30
- liiketapalautakunta
 - lausuntojen lukumäärästä 1 alav. 3
 - lausuntojen vaikutus 240 alav. 16
 - lausuntotyytit 214
 - lautakunnan kokoonpano 101 alav. 12
- lisenssisopimus
 - alilisenssi 181—182
 - irtisanomisaika 188
 - kilpailevien tuotteiden valmistus 181, 182—183, 198, 210 alav. 260
 - käyttöpakko 183—184
 - liikesalaisuus-lisenssisopimus, käsite 169—170
 - lisenssimaksun määräytyminen 198
 - lisenssimaksuvelvollisuuden jatkuminen 177 alav. 88, 194—195, 196—199
 - lisenssin siirto 181
 - lisenssitiedon parannukset ja muutokset 184
 - minimimaksu 198 alav. 195
 - patenttilisenssisopimus 170
 - riskin jakautuminen 178, 197—198
 - salaisuusaste 172—174
 - sopimuksen kohde 19, 169—170
 - sopimuksen kohteen uutuus 23
 - sopimusneuvottelut 149—150, 158—159
 - sopimustarjous 43—44
 - tavallinen l. jaettu 172 alav. 59
 - tilanne sopimuksen lakattua 36, 201—213
 - tulkinta yleensä 161—164
 - työsuhteen aikana syntyneen keksinnön 79—81, 89—90
 - yksinkertainen 172 alav. 59
- lojaalisuusvelvollisuus
 - kaupallisissa toimeksiantosuhteissa 66 alav. 141
 - luottamusnäkökohta lisenssisopimuksessa 162—163, 204
- luottotiedot 9
- luottotietolausunto 9
- mainostointimisto 43
- mallisuoja
 - kohde 20
 - käyttömallisuoja 20, 71
 - liikesalaisuuden luonteisen mallin 156 alav. 97
 - työntekijän mallit 82 alav. 211
- materiaalin palautus- tai hävittämisvelvollisuus
 - lisenssisopimuksen mukaan 192, 201—202
 - omistusoikeuden nojalla 237
 - rikoslain nojalla 237
 - salassapitosopimuksen mukaan 168—169
- monopoli, ks. myös yksinoikeus
 - haittavaikutuksia 7, 132—133
- muotoilija 42
- Näringslivet's Opinionsnämnd 102 alav. 12
- objektiivinen kilpailuoikeus 5 alav. 4
- oikeuskanslerin lausunto 54 alav. 83
- oikeusnormi, käsite 99 alav. 1
- osakassuhde 44
- pankkisalaisuus 8—9
- panosvaatimus
 - »know how» työ- ym. panoksen tuloksena 25—26
 - liikesalaisuus työ- ym. panoksen tuloksena 15, 25—26
- Pariisin liittosopimus 2—3
- passiivisuus
 - lisenssisopimuksessa 188—189
 - toimitushteen jälkeen 130
- patenttiasiamies 95—96
- perustuslakivaliokunta 31
- petos 155
- prosessioikeudellinen suoja, liikesalaisuuksien 233 alav. 72
- pääjohtaja 38
- rangaistus
 - lisenssisopimuksen ollessa kyseessä 192
 - rangaistava yritys 66 alav. 139
 - rangaistussäänöksiä 66 alav. 142
- salaisuus, ks. myös liikesalaisuus
 - henkilökohtainen salaisuus 9, 45
 - julkisen edun kannalta merkityksellinen salaisuus 45
 - yleiskäsitteenä 9
- salassapito-intressi, ks. intressi
- salassapitosopimus 149, 161, 164—169

- salassapitotohto
- sisältyykö liikesalaisuuden käsitteeseen 24—25
 - »tahtoteoria» 12—13
 - työnantajan tahto 61
- shikaani 110
- sisäiset asiat l. seikat 1, 52—53
- sivuvaikeus 38—39, 63 alav. 124
- solidaarisuus (työsuhteessa) 53—54
- sopimusvapaus 34, 75
- soveltuvuustoimenpide 17 alav. 60
- sopimuksen purkamisen
- lisenssisopimuksen 186—189, 195—196, 200
 - toimisopimuksen 67—68
- sopimusehtojen soveltelu
- kauppasopimuksen 208
 - keksintöä koskevan sopimuksen 75
 - kilpailukiellon 90, 137—138, 180
 - lisenssisopimuksen 164, 173, 195—198, 208, 209
 - yleensä 34
- sopimussakko
- kilpailukiellossa 137
 - lisenssisopimuksessa 190—192
- suojaoikeus
- käsite 71
 - velvollisuus hakea 71
- suorituskilpailu 105
- taiteilija 42
- taso
- liikesalaisuuden 19—21
 - teknisen esikuvan 19
- tekijänoikeus
- työnantajan ja -tekijän välisessä suhteessa 82 alav. 211
 - uskottuun esikuvaan 155 alav. 97
- tekninen ammattisuoritus 141—142
- tekninen esikuva, ks. uskottu tekninen esikuva
- tekninen ohje, käsite 142—143
- tekninen parannusehdotus
- ehdotuksista työnantajan liikesalaisuuksina 84—85
 - korvauksensaantimahdollisuus 72 alav. 170, 83—84
 - työnantajan käyttöoikeus 83
- teollisoikeus 4 alav. 1
- tiedottaminen
- toimisopimuksen purkamisen yhteydessä 68
 - tuotantokomitealle 54 alav. 83
- tieto, käsitteistö
- »know how», ks. hakusanaa
 - lisenssisopimuksen kohteena 169—170
 - taloudellinen tieto 20—21
 - tekninen oppi 16
 - tekninen tieto 16—18
 - tiedon liittyminen yritykseen 27—28
- tietojen vaihtaminen 240
- tietokoneala
- alan sopimukset 42—43, 86—87
 - alan tekniset esikuvat 145—147
 - lista 26, 145—147
 - magneettinauha 26, 146
 - ohjelma 26, 42—43, 86—87, 121 alav. 118, 130, 146—147
 - ohjelmot 42—43, 86—87, 121 alav. 118
 - oikeuskäytäntöä 42—43, 86—87, 121 alav. 118, 130, 134—135
 - postlista 42—43, 86—87, 146
 - reikäkortti 26, 145—147
- tietoturvatöimenpide 22 alav. 92, 48, 62, 177
- tilauskauppa 42, 158—159
- tilintarkastaja 95—96
- toimeksiantosuhde, käsite 37
- toimessa oleva henkilö
- hänen työnsä tulokset työnantajan salaisuutena 84, 85
 - käsite 37—38
 - vaitiolovelvollisuuden väistymisen 63 alav. 123
- toimisopimus, käsite 38
- toimisopimusneuvotteluihin perustuva vaitiolovelvollisuus 63 alav. 124, 64 alav. 128
- toimisuhte, käsite 38
- toimitusjohtaja 38, 41, 43
- toisen irtaimen omaisuuden luvaton käyttäminen 104—105
- tulkintametodi
- historiallinen tulkinta 92
 - objektiivinen tulkinta 46, 92
 - supistava tulkinta 92—93
 - teleologinen tulkinta 46 alav. 47
- tuotantokomitea
- komitean ja jäsenen oikeus saada tietoja 54 alav. 83
 - komitean ja jäsenen vaitiolovelvollisuus 54 alav. 83
 - komitean jäsenet 54 alav. 83
- tuotekehittäjä 160
- työehtosopimus
- runkosopimus 54 alav. 83
 - solidaarisuus työnantajaa kohtaan 54 alav. 83
 - tiedotussopimus 54 alav. 83
 - työnantajan etujen valvominen 54 alav. 83

- työnantajan ja keksijän intressi-ristiriidassa 72
- vaiteliaisuus 54 alav. 83
- yleissopimus 54 alav. 83
- työnantaja, käsite 38, 64 alav. 129
- työnantajan maineen vahingoittaminen 53—54, 61
- työsopimussuhde 64
- työsuhde
 - alkaminen 63—64
 - käsite 37, 41, 69—70
 - TSL:n soveltamisala 10 alav. 19
- työsuhdekeksintö, ks. keksintö
- työsuhteessa olevaa koskeva luottamuk-sellinen tieto 54 alav. 83
- uhkasakko 216, 217
- urakka
 - »free lancer» urakka 42—43, 86—87, 130, 158
 - korvausvastuu rakennusurakassa 180 alav. 97
 - onko urakka asiamiessuhde 97
 - urakan käsitteestä 70 alav. 159
- uskollisuusvelvollisuus
 - lisensiointi työnantajan kilpaili-jalle 81 alav. 208
 - toimisopimuksessa 38—39, 57—62, 107
 - työehtosopimuksessa 39
 - työsäännöissä 39
 - velvollisuuden varomaton rikko-minen 60 alav. 110
 - yleensä 33, 66
- uskottu tekninen esikuva
 - esikuvan arvo 149, 164
 - konkretisoitu esikuva 142, 144
 - käsite 11, 13, 19, 23—24, 140—157
- uutuus 14, 20 alav. 79, 23
- vaadekonkurrenssi 35
- vahingonkorvausvastuu
 - korvausharkinta kohtuuden mu-kaan 235—236
 - lisenssisuhteissa 177—181, 189—190, 200—201
- salassapitosopimuksen rikkomises-ta 169
- toimitushteissa 68
- tuottamustaatuksen sisältö 220—226
- työntekijä-keksijän vastuu 76, 82
- vaadekonkurrenssi 35
- yksinoikeuslakien mukaan 227—228
- vahvistustuomio 214
- vaitiolositoumus 35, 62, 136—138
- vakuutuslaitos 37
- valvonta, henkilökunnan 239
- vero-oikeudellinen suoja, liikesalai-suuden 2 alav. 6
- vilpittömän mielen suoja 163
- välittäjä 43, 59, 96
- yhteistoimintasuhteet 1—2
- yksinmyyntisopimus
 - neuvottelut 149, 153
 - uskottujen esikuvien suoja 153
- yksinoikeus
 - lain turvaama 172
 - tosiasiallinen 172
- yleiset palvelusehdot 39 alav. 12, 62
- yleislausekkeet
 - DaKRL 15 §:ssä 4 alav. 3, 114, 161, 203
 - TSL 13 §:n 1 mom:ssa 53—54, 63—64
 - UWG 1 §:ssä 114—115
 - VilpKilpL 1 §:ssä 3, 33—34, 35, 44, 65, 79, 81, 86, 88—89, 91, 98—104, 110—136, 138, 145, 155, 161—162, 163—164, 166—167, 186, 200, 215, 218, 222—226, 237, 239
- yrittäjän salaisuudet 8
- yrittäjä, käsite 1 alav. 2
- yrittäjän kokemus
 - käsite 16—18
 - patentoitavuuskysymys 17
 - sulautuminen lisenssin saajan tie-toihin 204—205, 207
 - suoja VilpKilpL 11 §:ssä 51—52
- yrittäjävakiolu 2 alav. 5

Painatuksen aikana havaittuja virheitä

S. 67 alav. 144 sivun alareunassa pitää olla alav. 149

S. 134 alav. 188: Vrt. ratkaisuja BGH 21. 12. 1962 edellä s. 309—310
pitää olla edellä s. 128

S. 228 tekstissä 2. kappale 3. rivi: voidaan VilpKipL:n pitää olla VilpKilpL:n

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

4. V. MERIKOSKI, Yhdistymisvapaudesta. 1935, nid. 21 mk (11 mk)
6. A. R. HEIKONEN, Perinnönyhteydestä Suomen oikeudessa I. 1936, nid. 25 mk (13 mk)
10. HUUGO RANINEN, Vahvistuskirje sopimuksen tekemisessä. 1937, nid. 3 mk (1,50 mk)
11. Kirjoitelmia 1937. Sisältää: 1. BRYNOLF HONKASALO: Nulla poena sine lege. 2. V. MERIKOSKI: Vaarallisuuslainsäädännön alkamääräykset. 3. PAAVO ALKIO: Tuomioistuinten velvollisuudesta lähettää ilmoituksia eräistä toimenpiteistään, nid. 3 mk (1,50 mk)
13. R. ERICH, Suomen oikeusasema. 1938, nid. 3 mk (1,50 mk)
14. OTTO BRUSIIN, Tuomarin harkinta normin puuttuessa. 1938, nid. 21 mk (11 mk)
20. ILMARI MELANDER, Lapsen huollosta. Yksityisoikeudellinen tutkimus I. 1939, nid. 21 mk (11 mk)
21. PAAVO KASTARI, Eduskunnan hajottus. 1940, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
24. TAUNO SUONTAUSTA, Valtion alueellisesta puoleuttomuudesta. 1944, nid. 6 mk (3 mk)
26. INKERI ANTTILA, Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. 1946, nid. 21 mk (11 mk)
27. TAUNO ELLILÄ, Sivullisen oikeussuojan takeista ulkoosassa, nid. 31 mk (16 mk)
28. HARRY VENOJA, Takavarikko. 1947, nid. 6 mk (3 mk)
29. INKERI ANTTILA, Varsinaisesta epärehellisuudesta. 1948, nid. 4,50 (2,25 mk)
30. NIILO SALOVAARA, Rikoksen yrityksestä, nid. 25 mk (13 mk)
31. ANTTI HANNIKAINEN, Pidätysoikeuden rakenteesta. 1948, nid. 8 mk (4 mk)
32. OLAVI RYTKÖLÄ, Valtion vakinaisten virkamiesten palkkaus- ja eläkeoikeus. 1948, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
33. J. N. LEHTINEN, Mitä oikeus on? 1949, nid. 4 mk (2 mk)
34. REINO ELLILÄ, Tutkintavankeuden vähentämisestä RL 3: 11 mukaan. 1949, nid. 9 mk (4,50 mk)
35. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia, Brynolf Honkasalolle 1. 4. 1949 omistanut Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1949, nid. 4 mk (2 mk)
36. MIKAEL LIVSON, Epävarsinainen laiminlyöntirikos. 1949, nid. 25 mk (13 mk)
37. OLAVI RYTKÖLÄ, Julkisoikeudellinen sopimus. 1950, nid. 5 mk (2,50 mk)
38. ERIK CASTREN, Kansainvälinen oikeusseuraanto. 1950, nid. 8 mk (4 mk)
39. JOUKO HALILA, Tunnustamisesta. 1950, nid. 25 mk (13 mk)
40. JORMA UITTO, Vankien ehdonalaan vapautteen päättäminen. 1950, nid. 6,50 mk (3,25 mk)
41. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia II, Bruno A. Salmialalle 24. 8. 1950 omistanut Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1950, nid. 5 mk (2,50 mk)
42. AARO AHTEE, Hallinto-oikeudellinen vapaudenriisto. Asialliset edellytykset. 1950, nid. 25 mk (nid. 13 mk)
44. PAAVO HILTUNEN, Syyllisyyksälite rikoksen uusimisessa. 1951, nid. 10 mk (5 mk)
46. E. J. MANNER, Yleiskäyttö vastioikeudellisena käsitteenä. 1953, nid. 10 mk (5 mk)
48. LASSI KILPI, Harkintataksotus. 1955, nid. 7 mk (3,50 mk)
50. INKERI ANTTILA, Alakärsiin kohdistuneet siivellysrikokset ja niiden tekijät. 1956, nid. 9 mk, sid. 11,50 mk (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
51. VEIKKO REINIKAINEN, Jutun palauttamisesta. 1956, nid. 31 mk (16 mk)
52. SIMO ZITTING, Saantosuoja Irtalimisto-oikeudessa. 1956, nid. 9 mk, sid. 11,50 mk (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
53. VÄINÖ VIHMA, Suorituksen mahdottomuus varallisuus-oikeudellisessa sopimussuhteissa. 1957, nid. 13 mk, sid. 15 mk (nid. 6,50 mk, sid. 8,50 mk)
54. VEIKKO REINIKAINEN, Prosessinedellytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. 1958, sid. 14 mk (sid. 8 mk)
56. SIMO ZITTING, Kaupunkimaan omistuksesta. 1960, nid. 9 mk, sid. 11 mk (nid. 4,50 mk, sid. 6,50 mk)
57. PERTTI MUUKKONEN, Muutoslainsäädännöksi. Varallisuus-oikeudellisia sopimuksia koskeva tutkimus. 1958, sid. 15 mk (sid. 8,50 mk)
59. OLAVI RYTKÖLÄ, Merenkulkumaksut. 1958, nid. 8 mk (nid. 4 mk)
60. OLLI IKKALA, Kunnan yleinen toimivalta. 1959, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
61. TOIVO SAINIO, Muokaleisen oikeusasemasta erityisesti Suomen oikeutta silmälläpitäen. 1959, nid. 15 mk, sid. 17 mk (nid. 7,50 mk, sid. 9,50 mk)
62. PERTTI MUUKKONEN, Eelsopimus. 1960, sid. 13 mk (sid. 7,50 mk)

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

63. K. A. TELARANTA, Erehdys oikeustoimiopin perusongelmana. 1960, sid. 26 mk (sid. 14 mk)
64. KAARLO SARKKO, Työrauhavelvollisuudesta. 1969, nid. 30 mk, sid. 33 mk (nid. 22 mk, sid. 25 mk)
65. TAPIO NOUSIAINEN, Rangaistuksen määräämisestä. 1961, nid. 35 mk (18 mk)
66. HANNU TAPANI KLAMI, Julius Paulus, 1969, nid. 20 mk, sid. 25 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
67. KAUKO SIPPONEN, Lainsäädäntövallan delegoiminen. 1965, nid. 32 mk, sid. 35 mk (nid. 16 mk, sid. 19 mk)
68. AULIS AARNIO, Kysymyksiä testamenttioikeuden alalta. 1969, nid. 20 mk, sid. 25 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
69. ERIK CASTRÉN, Siviiliväestön oikeussuoja maaja ilmasodassa. 1964, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
70. VEIKKO O. HYVONEN, Määräalan luovutuksen-saajan oikeusasemasta. 1970, nid. 36 mk, sid. 41 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
71. JUHANI KYLÄKALLIO, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä. 1970, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 26 mk, sid. 29 mk)
72. ERKKI AILIO, Esinekonfiskaatio Suomen rikos-oikeudessa. 1964, nid. 25 mk (13 mk)
73. JUHANI KYLÄKALLIO, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä. 1970, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 26 mk, sid. 29 mk)
74. TAUNO VESANEN, Valtiontaloutta koskevat edus-kunnan ratkaisut ja hallituksen toimivalta. 1965, nid. 23 mk, sid. 26 mk (nid. 11,50 mk, sid. 14 mk)
75. EERO VILKKONEN, Hallintotoimen mitättömyydestä. 1970, sid. 40 mk (sid. 31 mk)
76. TENHO AUTERE, Oikeus ilmatilan käyttöön siviili-ilmailutarkoituksessa rauhan aikana. Erityisesti Suomen ilmailujulkisoikeutta silmällä pitäen. 1955, nid. 22 mk, sid. 25 mk (nid. 11 mk, sid. 13 mk)
77. MIKAEL HIDEN, Eduskunnan oikeusasiamies. 1970, nid. 30 mk, sid. 34 mk (nid. 22 mk, sid. 25 mk)
78. JORMA S. AALTO, Rikosprosessilain asiallisesta soveltamisesta. 1965, nid. 24 mk, sid. 27 mk (nid. 14 mk, sid. 17 mk)
79. JUHA VIKATMAA, Erehdyksestä. Rikosoikeudellisen tutkimus. 1970, nid. 44 mk, sid. 48 mk (nid. 33 mk, sid. 36 mk)
80. ESKO HOPPU, Rahdinottajan tavaravastuusta. 1966, nid. 19 mk, sid. 22 mk (nid. 10 mk, sid. 13 mk)
81. VEIKKO O. HYVONEN, Asianosaisten määräämistoimista kiinteistötoimituksessa. 1970, nid. 28 mk, sid. 32 mk (nid. 21 mk, sid. 24 mk)
82. KARI SINISALO, Poliisin toimivallan määräytyminen. 1971, sid. 41 mk (sid. 29 mk)
83. ANTERO JYRÄNKI, Sotavoiman ylin päällikkyys. 1967, nid. 27 mk, sid. 30 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
84. ILKKA SARAVIITA, Lakiehdotuksen lepäämään-jättäminen. 1971, nid. 50 mk, sid. 55 mk (nid. 37 mk, sid. 41 mk)
85. ESKO HOPPU, Valtion oikeudesta luopua saata-vistaan. 1968, sid. 30 mk (sid. 22 mk)
86. MIKKO KAMARAINEN, Huoltajan tuottamuspe-rusteinen korvausvastuu. 1972, nid. 38 mk, sid. 43 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
87. JORMA S. AALTO, Rikostuomion vaikutuksista siviiliprosessissa. 1968, nid. 26 mk, sid. 30 mk (nid. 18 mk, sid. 21 mk)
88. IRMA LAGER, Tuomionpurun edellytyksistä siviili-ja hallintoprosessissa. 1972, nid. 38 mk, sid. 42 mk (nid. 29 mk, sid. 32 mk)
89. TOIVO SAINIO, Muukalaisen oikeusasemasta II. 1969, nid. 24 mk, sid. 28 mk (nid. 17 mk, sid. 20 mk)
90. TERTTU APALA-ARLANDER, Yleislausekkeista. 1972, nid. 36 mk, sid. 41 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
91. TOIVO HOLOPAINEN, Kunnan asema valtiossa. Oikeudellinen rakennetutkimus. 1969, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 27 mk, sid. 30 mk)
92. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia III. Niilo Salovaaralle 13. 10. 1972 omistettu. 1972, nid. 32 mk, sid. 37 mk (nid. 24 mk, sid. 27 mk)
93. JORMA PIETILÄ, Tonttirikasterikiinteistön muo-dostaminen Suomen voimassa olevan oikeuden mukaan. 1968, nid. 38 mk, sid. 41 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
94. PIRKKO-LIISA ARO, Ennakkokäyttöoikeus paten-tinhaltijan yksinoikeuden rajoituksena. 1972, nid. 32 mk, sid. 37 mk (nid. 24 mk, sid. 27 mk)
95. TENHO AUTERE, Kansainvälisten riitojen rauhan-omaisesta selvittelystä. Erityisesti tuomiovaltaa silmällä pitäen. 1968, nid. 20 mk, sid. 23 mk (nid. 15 mk, sid. 17 mk)
96. ESKO RIEPULÄ, Eduskunnan perustuslakivalio-kunta perustuslakien tulkitsijana. 1973, nid. 40 mk, sid. 44 mk (nid. 30 mk, sid. 33 mk)

Julkaisut ovat Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen jäsenten myöhemmin tilattavissa sulkeissa mainittuun erityishintaan postivapaasti, jos tilaus tehdään maksaen samalla teoksen hinta yhdistyksen postisiirtotilille n:o 6800, os. Döbelninkatu 5 B, Helsinki 26. (Kirjakauppahinnat ovat ohjehintoja.)